228

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı

TAŞLICALI YAHYÂ BEY
GENCÎNE-İ RÂZ
(İNCELEME-METİN)

Ramazan SARIÇİÇEK
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Hasan KAVRUK

MALATYA
1991

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Kültür tarihimizde Osmanlı Dönemi edebî eserlerinin önemli bir yeri vardır. Ancak, yedi asra yakın uzun bir dönemin mahsulü olan bu eserlerin çok azı gün ışığına çıkmıştır. Halbuki, milletler kültürel şuurlarına ancak tarihlerindeki bu tür eserlerin incelenip anlaşılmasıyla kavuşabilirler. Bu da ancak mevcut eserlerin tenkitli metin neşrinin ortaya konulmasıyla mümkün olur.

XVI. asrın önde gelen şairlerin Taşlıcalı Yahya Bey de, eserleri, gerek metin olarak ortaya konulması, gerekse mevcut metinlerinin üzerinde araştırma yapılması gereken şairlerimizdendir. Yahya Bey üzerine ilk çalışmayı merhum Mehmed Çavuşoğlu Hoca yapmış, ancak "Divan" ve "Hamse"sinden "Yûsuf u Zelîhâ" mesnevisinin neşrine muvaffak olmuştur. Biz de, çağdaşı olan Hayâlî Bey'le sürtüşmeleri dolayısıyla, devrinde çok ilgi çeken Yahya Bey'in "Hamse"sinden "Gencine-i Râz" adlı mesnevisini ele almayı uygun gördük. Bu çalışmamızla kültürümüze bir nebze katkımız olursa kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Bu çalışma "Giriş" ve "Sonuç" bölümü haricinde iki ana bölümde ele alındı.

"Giriş" kısmında Yahya Bey'in "Hayatı"nı eldeki kaynaklardan ulaşabildiklerimize göre muhtasar olarak vermeye çalıştık. "Şahsiyeti-Sanatı" kısmında şahsiyeti ve sanatından bahsettik. "Eserleri" bölümünde ise kısaca eserleri hakkında bilgi verdik.

"I. Bölüm"de eserle ilgili tahlil denemesi yer aldı. Bu bölümü üç ana başlığa ayırdık. "A" ana başlığında Gencine-i Râz'ı anlatıp tesbit edilebilir nüshalarını vererek esas aldıklarımızı tanıttık. Daha sonra eserde geçen "Atasözleri ve Deyimler"i, "Arkaik Kelimeler"i ve bölüm sonlarındaki "Hikayelerin Özetleri'ni verdik.

"B" ana başlığı altında ise Gencine-i Râz'daki "Dinî Unsurlar" ele alınmış, "Ayet, Hadis ve Arapça İbareler" çıkarılıp ayetlerin Kur'an-ı Kerim'den, sure isimleri ve ayet numaraları gösterilmiştir. "Peygamberler" ve "Dört Halife"nin ise edebiatımızda ele alınan yönleri ve meşhur oldukları özellikleri anlatılmıştır. "Hz. Hüseyin ve Kerbela" vak'ası da ilgili kısımda kısaca hatırlatılmıştır.

"C" ana başlığı altında "Şahıslar"ı ele alarak "Tarihî Şahıslar"ın ve "Tarihî ve Efsanevî Şahıslar"ın özelliklerine işaret ettik. Ayrıca, "Masal Kahramanları ve Onlarla İlgili Unsur ve Mefhumlar"ı da masalımsı yön ve özellikleriyle anlattık.

"II. Bölüm"de üç nüsha karşılaştırılarak "Gencine-i Râz'ın Transkripsiyonu" verilmiştir. Bu bölümde Bağdadlı Vehbi Ef. (Süleymaniye Ktb.) 1700 no'lu yazma nüshayı (A) esas alıp Beyazıt Umumî Ktb. 3467 no'lu (B) ve Ali Emiri Ef. Manzum (Millet Ktb.) 995 no'lu iki nüshasının da farklarını beyit numarası vererek dipnotta belirttik. Konu başlıklarındaki farklılıkları ise, yine dipnotta (*) işareti ile gösterdik. Ancak, gerek eksik kısımlarda gerekse vezin ve kafiyenin müstensih hatasından dolayı eksik ve yanlış yazıldığı yerlerle, anlamın beyit bütünlüğüyle açıkça bağdaşmadığı yerlerde, diğer nüshalardaki uygun kelimeyi tercih ettik. Esas aldığımız nüshada, 4a'daki konu başlığından 5a'ya kadar olan bölümde, beyitler ve bazı beyitlerde mısralar ile, konu başlığının hemen ardından geleceği söylenen "bî-nukat" beyitler de yer değiştirmiştir. Bütün bu karışıklıkları önlemek için ilgili bölümlerde "B" nüshasını esas aldık. Metinde beyit numaralarını 5'er beyit arayla verdik.

Sonuç kısmında çalışmamızın bir değerlendirmesini yaptık.

Çalışmanın eksiksiz ve hatasız olduğunu söylemek mümkün olmamakla beraber elimizden gelidiğince sağlam bir metin kurmaya gayret ettiğimizi belirtmek isterim. Eksikliklerimiz ve yanlışlarımızın müsamaha ile karşılanacağını ümit ederim.

Bu çalışmam sırasında yardımlarını gördüğüm, başta tez hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan KAVRUK Bey'e, sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet MERMER Bey'e, sayın Dr. Ali Fuat BİLKAN Bey'e, Arş. Gör. Kenan ERDOĞAN'a, metindeki Arapça ve Farsça ibarelerin okunmasındaki yardımlarından dolayı okutman Süleyman ÇALDAK'a ve bana maddi ve manevi destek veren eşim ve diğer dostlarıma burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Malatya, 4.9.1991 Ramazan SARIÇİÇEK

KISALTMALAR

a.g.e	: adı geçen eser
a.g.md.	. adı geçen madde
Ank.	: Ankara
Ansk.	: Ansiklopedisi
b.	: bin
bkz.	: bakınız
bs.	: baskı
c.	: cilt
Edb.	: Edebiyat, Edebiyatı
Ef.	: Efendi
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazret-i
İst.	: İstanbul
Ktb.	: Kütübhanesi
M.	: Miladi
md.	: madde
mlf.	: müellif
nr.	: numara
s.	: sayfa
vb.	: ve benzeri
yk.	: yaprak
y.y.	: yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

1. Arapça ve Farşça kelimelerde "huruf-ı med" olan " " harfleri "â,û,î" şeklinde gösterilmiştir.

Farsça kelimelerdeki "vâv-ı ma dûle", kelime üzerinde "vav" harfinin bulunduğu yerde "v" harfi ile gösterilmiştir: H̯^{v}âb, H̯^{v}ân H̯^{v}âce

Metinde harflerin gösterilmesi aşağıdaki gibidir:

'		أ
A,E	a,e	ا
B	b	ب
P	p	پ
T	t	ت
S	s	ث
C	c	ج
Ç	ç	چ
H	h	ح
H	h	خ
D	d	د
Z	z	ذ
R	r	ر
Z	z	ز
J	j	ژ
S	s	س
Ş	ş	ش

S	s	ص
Z	z	ض
T	t	ط
Z	z	ظ
G	g	غ
F	f	ف
K	k	ق
K	k	ك
N	ñ	ك
L	l	ل
M	m	م
N	n	ن
V	v	و
H	h	ه
Y	y	ى

2. Farşça kelimelerde sonda gelen yapım eklerini genelde (-) ile ayırmadık: gülzâr, rûzgâr, gülşen..

Başta gelenlerde ise bazı kalıplaşmışların dışında ek ile kelime arasında (-) işareti koyuldu. bî-günhâ, be-nam..

3. Farsça birleşik kelimeler (-) ile ayrılmıştır.

GİRİŞ

YAHYA BEY, Dukagin-zâde (?-1582)

1-Hayatı:

XVI. asırda Osmanlı şiirinin, özellikle mesnevî sahabında, önde gelen şahsiyetlerindendir. Dîvân'ı ve Hamse'si vardır. Dîvân'ında ve Hamse'sinin muhtelif yerlerinde Arnavut asıllı olduğunu söylemektedir.

Arnavud aslı olubdur aslum
Kılıc ile dirilür her neslüm

N'ola ol tâyife-i şîr-efgen
Kılsa şâhin gibi taşlıkda vatan

Arnavud aslı olanda bu hüner
Aña beñzer ki ola taşda güher[1]

Vatanının "taşlık yer" olduğunu söylemesinden dolayı Muallim Naci'nin "Esâmî" sinden itibaren "Taşlıcalı" diye anılmıştır.[2] Yahya Bey'in Arnavutluk'un ünlü "Dukagin" ailesinden olduğunu Bursalı Mehmet Tahir "Osmanlı Müellifleri"nde kaydetmektedir.[3] Arnavut olmasıyla övünmekle beraber bir Osmanlı gazisi olmasının gururunu şiirlerinde her zaman terennüm eder.

Devşirme olarak alınıp Acemi Oğlanlar Ocağı'na getirilen[4] Yahya Bey Acemi Oğlanlar Ocağı'nda Yeniçeri katibi Şahabüddin Bey'e intisap ile hem

---

[1] Yahyâ Bey, Gencîne-i Râz; Bağdatlı Vehbi (Süleymaniye Ktb.) Manzum nr.1700 yk.12a-335-336-337

[2] Mehmed Çavuşoğlu, Yahya Bey md., İslam Ansk., İst.1977,s.343

[3] Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri,C.2,İst.1972,s.434

[4] Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu arâ (Haz. İbrahim Kutluk) C.II., Ank.1978, s.1077

askerlikte bulunmuş, hem de ilim tahsiline gayret etmiştir.(5) Yayabaşılığa kadar yükselen(6) şairin Divan'ında Yavuz Selim'e takdim ettiği bir kaside(7)den Çaldıran ve Mısır seferlerine katıldığı anlaşılmaktadır. Kendisi "Kitâbı Usûl"ünde Kemal Paşa-zade'den ders okudugunu söylemekte(8) ve Gencine-i Raz'da Kadri Efendi'den

N'ola fazlıyla çıkarsa adum
Hem efendümdür o hem üstadum(9)

ifadesiyle "üstadım" diye bahsetmektedir. Şair bunların dışında, bir kaside sunduğu Fenâri-zâde Muhyiddin Çelebi'den de istifade etmiştir. Ömrü Anadolu ve Rumeli'de savaşlarla geçen Yahya Bey Kanuni'nin Viyana (1529),Alman (1532) seferlerinde bulunmuş, İbrahim Paşa'nın başlattığı padişahın sonradan katıldığı I. Irakeyn seferine katılmış, bu sırada Defterdar İskender Çelebi'ye, sefer sırasında çekilen sıkıntı ve açlığı tasvir ile yiyecek ve para talebinde bulunduğu bir kaside sunmuştur. Kendisiyle beraber devrinin birçok şairlerini de himaye etmiş olan İskender Çelebi'nin idamı üzerine bir kıt'a ile Aşık Çelebi ve Kınalı-zâde tezkirelerinde Gazâlî'ye atfedilen bir tarih düşürmüştür. Aşık Çelebi, Yahya Bey'in bu sıralarda Yayabaşı olduğunu, Kemal Paşa-zâde (öl.1534)'ye bir kaside takdim edip, çadırında bizzat okuduğunu ve mecliste bulunanlardan sadece Hayâli Bey'in bu kasidenin bazı yerlerini tenkit ettiğini kaydetmektedir.(10) Hayâli Bey ile arasındaki meşhur düşmanlık büyük bir tahminle o sıralarda başlamıştır. Yine bu sefer sırasında İbrahim Paşa'ya ve Şat üzerinde bir köprü kurduran Güzelce Kasım Paşa'ya da birer kaside takdim eden şairin, kaynaklarda açıkça

5. İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Hamseler Kataloğu, İst.1961,s.42

6 Kınalı-zade,a.g.e.,s.1077

7.Yahya Bey, Divan (Haz.Mehmed Çavuşoğlu), İst.1977,s.23

8 M.Çavuşoğlu, a.g.md.

9 Gencîne-i Râz, yk.16b-484

10Çavuşoğlu, a.g.md.

belirtilmemekle beraber Fuzulî ile bu sırada tanıştığı tahmin edilmektedir.(11) 1548 yıllarıda bir toy münasebeti ile Rüstem Paşa'ya bir kaside sunan şairin onunla tanışması bu kaside ile başlamıştır. Bu tanışma II.Irakeyn seferi (1548) dolayısıyla Kanuni'ye sunduğu bir başka kasideyle(12) daha da pekişmiştir. Bu kasidede şair

Çekelüm gün gibi ak sancak ile şarka çeri
Kara topraga karalum kıralum surh-ı seri

Baña olaydı Hayâlîye olan ragbetler
Hak bilür sihr-i halâl eyler idüm şi r-i teri

Ben erenler nacagıyam ol ışıklar teberi
Ben savaş güni çeriyem o hemân cerde çeri(13)

beyitiyle Hayâliye târizde bulunur. Kendisiyle Hayâli'yi mukayese eder, padişahın ona olan iltifatından yakınır, hatta Hayâli'ye hakaret eder. Bu kasideyle Hayâli Bey'le olan muarazasını ilk defa açığa vurmuştur.(14) Bu kaside üzerine Hayâli Bey'i pek sevmeyen Rüstem Paşa, o zaman sipahi sınıfına giren Yahya Bey'e hemen Hz. Ebu Eyyüb Ensari mütevelliliğini verir. Paşa seferden dönüşte Kapluca, hemen arkasından da Orhan Gazi ve Bolayır mütevellilikle rini, çok geçmeden de İstanbul'daki Sultan Bayazid mütevelliliğini ekler.(15) Bu kaside ile Kanuni'nin de

---

11 Çavuşoğlu, a.g.md.

12 Tezkiretü'ş-Şu arâ, s.1078

13 Divan, s.44

14 Tezkiretü'ş-Şu arâ, s.1078

15 A.g.e., s.1078

teveccühünü kazanmış olan Yahya Bey, saray çevresindeki şairlerin dalkavukluk usullerine yabancı idi. O, kasidelerinde doğrudan doğruya kahramanlık ve şairliğini ileri sürerek kendisine ihsanda bulunulmasını istiyordu. Kanuni'nin 1553'de Nahçıvan seferinde giderken oğlu Şehzade Mustafa'yı Konya Ereğli'si yakınında boğdurması üzerine

Meded meded bu cihânın yıkıldı her yanı
Ecel celâlîleri aldı Mustafa Hânı

diye başlayan meşhur mersiyesini yazdı. Bu mersiye yüzünden Sadrâzam Rüstem Paşa'nın fevkalâde alakası bir anda düşmanlığa dönüştü. Rüstem Paşa'yı azl eden padişah halkın hissiyatına tercüman olan Yahya Bey'e dokunmadı.(16) Aslında Yahya Bey mersiyeyi yazmış, fakat kimseye göstermek istememişti. Tarihçi Alî'nin naklettiği bir rivayete göre Yahya Bey'in yakın bir dostu mersiyeyi onun evrakı arasında görmüş ve şiiri ordu arasında yaymağa başlamıştır.(17) Rüstem Paşa'nın hiddetinin büyük olmasının sebebi belki de Yahya Bey'in katl hadisesi için düşürdüğü tarihtir. "Mekr-i Rüstem" (Rüstem'in hilesi) gibi çok cesur bir terkip halinde düşürülen bu tarih (960) ve bu tarihin de gerek orduda, gerek halk içinde süratle yayılışı, Rüstem Paşa için ağır bir darbe olmuştur.(18)

---

16 Çavuşoğlu, a.g.md.

17 N.Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.I., İst., 1971, s.599

18 A.g.e., s.599

Rüstem Paşa 1555'te tekrar sadrazam koltuğuna oturunca Yahya Bey'in talihi de tersine döner. Düşmanları, bilhassa önceleri paşa ile arası hoş olmayan Hayâli Bey, bahsi geçen mersiyeyi hatırlatarak Rüstem Paşa'yı Yahya Bey'in aleyhinde kışkırttılar. Şairin tarihçi Alî'ye anlattığına göre Rüstem Paşa padişah ve kendisi hakkında söylediklerinden dolayı onu sorguya çekmiş, o da dolambaçlı yollarda söylediklerinde ısrar etmiştir.[19] Bunun üzerine Rüstem Paşa onu mütevellikten azl ederek defelarca teftiş ettirir. Bu konuda kedisi Kitab-ı Usul'de vakıf malına el sürülmesine engel olduğu için bu akıbete uğradığını belirtir.[20] Bu teftişler sonunda temize çıktı ise de çeşitli müracaatlarına karşılık mütevellilikler edilmiş, bunun üzerine artık İstanbul'da kalmaktan çekinen Yahya Bey kendisine 27.000 veya 30.000 akçe zeametle[21] Bosna eyaletinde bulunan[22] İzvornik'e tayin ettirmiştir. Rüstem Paşa'nın 1561'de ölümü üzerine eski itibarını elde etmek için girişimlerde bulunduğu halde istediği alakayı görmeyen şairin bu üzünteyle Rumeli serhaddine giderek Yahyalılar Akıncılar Ocağına katıldığı sanılmaktadır.[23] Hayatının son döneminde Gülşenî şeyhi Üryani Mehmed Dede'ye intisab eden Yahya Bey inzivaya çekilmiş kendini tamamen tasavvufa

---

19 Çavuşoğlu, a.g.md.

20 Çavuşoğlu, a.g.md.

21 Çavuşoğlu, a.g.md.

22 Mehmet Tahir, s.434

23 Çavuşoğlu, a.g.md.

vermiştir.

Yahya Bey'in ölüm tarihinde ihtilaf olmakla beraber en çok kabul gören tarih 1582'dir. Mezarı İzvornik'te[24] Osmanlı Müelliflerine göre ise İzvornik yakınında Lozniçe'dedir.[25]

2- Şahsiyeti ve Sanatı:

Tarihçi Alî Künhü'l-Ahbar'da Yahya Bey'in hal sahibi olduğunu yazar.[26] Divan'ı ve Hamsesinden onun korkusuz atılgan biri olduğu anlaşılmaktadır. Her vesile ile içkinin rüşvetin, ahlaksızlığın her türlüsünün aleyhinde bulunan dindar bir kişidir. Divan'ın birçok yerinde ve Hamse'sinde devrinin siyâsi, içtimaî ve askeri özelliklerini yansıtan kıymetli bilgiler vardır. Yahya Bey'in sağlığında ve ömümünden sonra yazılan tezkirelerde şiirleri ve Hamse'si haklı olarak övülmüştür. Tezkireciler arasında yalnız Beyânî, onun kasidelerinin hayal ve sanat bakımından değerine dikkat çekmiştir. İlk gazellerinde aşıkâne eda görülmekte ise de Uryânî Mehmed Dede'ye intisabından sonra şiirine tasavvufî fikirler hakim olmuştur.[27] Dili sade ve akıcıdır. Türkçe kelimeleri aruz kalıbına uydurmak için imaleleri fazla kullanmamıştır. Eserlerinde Türkçe düşünmenin neticesi olarak Necati'de başlayan atasözü ve deyimler kullanma özelliği görülmektedir. Bunda herhalde onun hem kılıc hem de kalem erbabı olup orduda ve sefer sırasında her sınıftan insanla münasebette bulunmasının payı büyüktür.

---

24 Hamseler Kataloğu, s.44

25 Bursak Mehmet Tahir, s.434

26 Çavuşoğlu, a.g.md.

27 Çavuşoğlu, a.g.md.

3- Eserleri:

Yahya Bey'in Divan'ı ile Edirne ve İstanbul hakkında iki şehrengizi ve bir de Hamse'si vardır. Latifi, tezkiresinde Yahya Bey'in "hamsesi belki de seb'ası" olduğunu söylemektedir.(28) Ancak, mesnevilerini sayarken bir de "Nâz u Niyâz" dan bahsetmektedir ki, elimizde böyle bir eser yoktur. Onun 2.000 beyit kadar "Süleymanname" yazdığı ve Hz. Peygamber'in mucizelerinden bahseden Gül-i Sad-berg adlı bir eseri olduğu kaynağı mechul rivayetlerdir. Yahya Bey'in Hamse'sindeki mesnevileri yazılış sırasına göre şeyledir: Şâh u Gedâ, Gencine-i Râz, Yûsuf u Zelîhâ ve Kitab-ı Usûl'dür.(29)

I- Divan:

Yahya Bey, divanını üç defa tertip etmiş olup, her defasında şiirlerinde mühim değişiklikler yapmıştır. Yahya Bey, Necati Bey gibi, önce zamanın padişahını (Murat III.) övdükten sonra divanını Ahmed Paşa'ya ithaf eder. Divan'ı Mehmed Çavuşoğlu tarafından hazırlanıp yayınlanmıştır.(30)

II- Hamse:

a) Şah u Gedâ: Eserde bir insanın mecazi bir aşka kapılması bu aşkdan çektiği sıkıntılar ve nihayet kalp gözünün açılması ile ilahi aşka yönelişi anlatılır. Eser tevhid, münâcaat, na't gibi dinî manzumelerle başlar; kasidelerden, Sebeb-i Te'lif'ten sonra İstanbul' ait bir Şehrengiz'le devam eder. İstanbul surlarının, Ayasofya, At Meydanı, Sultan Ahmed çevresinin, buralardaki güzelliklerin tasviri mesneviye hayli zengin bir mahalli renk verir. Ayrıca şair kendinden önceki mesnevi şairlerinin geleneğini takip ederek yer yer gazeller serpiştirmek suretiyle hikayeyi süslemiştir. Netice kısmından eseri bir haftada

---

[28] Latifî, Tezkire, İst. 1314, s.371

[29] Çavuşoğlu, a.g.md.

[30] Yahya Bey, Divan (Haz.Mehmed Çavuşoğlu), İst., 1977

bitirdiğini, eserinin tercüme olmadığını iddia eder ki doğrudur. Kaynaklarda eser bu yönüyle övülmüştür.

b) Gencîne-i Râz: (Eser hakkında geniş bilgi ileride verilecektir)

c) Yûsuf u Zelîhâ: Esas itibarıyla Kur'an'daki Yusuf suresin'e dayanan bu hikaye, İran ve Türk edebiyatında en çok rağbet gören bir konu olmuştur. Yahya Bey, bu eserini, Hamse'sinin diğer mesnevileri gibi, Kanuni Sultan Süleyman'a ihtaf etmiştir. O, eserinde kendinden önceki Yusuf ve Zeliha müelliflerinden bahsetmez. Nitekim o, eserinin tercüme olmadığını iddia eder.

Yusuf u Zeliha da yine M. Çavuşoğlu tarafından hazırlanıp yayınlanmıştır.[31]

c) Kitâb-ı Usûl: Yahya Bey Yusuf u Zeliha ve Şah u Geda haricindeki konusu aşk olmayan mesnevilerinde olduğu gibi bu eserinde de kitabı bölümlere ayırmıştır. "Makam" ve "Şube" adı altında ayırdığı bölümlere Gencine-i Raz'da yaptığı gibi, değişik konuları yerleştirerek, bunları 100 den fazla hikaye, temsil ve latife ile açıklamıştır.

e- Gülşen-i Envâr: Hamse'inin sonuncu kitabı olan bu eser de Gencine-i Râz ve Kitâb-ı Usûl gibi tertib edilmiş olup, "fasıl, aksam, mertebe" gibi başlıklar altında dinî ve ahlakî hikayeler ile temsillerden meydana gelmiştir.

I. BÖLÜM

A- GENCİNE-İ RAZ:

Yahya Bey, Nizâmî'nin Mahzen ü'l-Esrâr, Câmî'nin Tuhfetü'l-ahrâr mesnevileri ve Sadi'nin Gülistan ve Bostan'ı gibi, ahlaki ve dinî hikayelerden teşekkül eden bu eserini, Hz. Peygamber'i rüyasında görmesi üzerine yazdığını söylemektedir."Mecvudatın zevâle doğru gittiğini; unutulduğunu gören Yahya Bey kendi adını ölümsüzleştirecek, unutturmayacak bir yol düşünür. Bunun kendisinin hayırla yad edilmesine sebep olacak tasnif olmayan telif bir eser ortaya koymak

---

31 Yahya Bey, Yûsuf u Zelîhâ,(Haz.M.Çavuşoğlu), İst., 1979

olduğuna kanaat getirir. Bir akşam "Süre-i Ve'l-leyl"i okuyararak yatar. Gece rüyasında Hz. Peygamberi görür. Gördüğü rüyayı bir "aziz'e tabir ettirir. O da Kur'an-ı Kerim'den tefeül eder ve tefeülde Meryem suresinin 12. ayeti çıkar. Bunun üzerine Yahya bey artık seher vakitlerini bu eseri kaleme almaya ayırır."

Eser Kanuni'ye ithaf edilmiştir. Çeşitli konulara ait makaleler halinde kırk bölüme ayrılmıştır. Her makalenin sonunda konu ile ilgili bir hikâye vardır. Hikayeler çoğunlukla dini konuları işler. Eser Hamse içinde telif tarihi taşıyan tek mesnevidir.

Eserde 1 besmele mauzumesi, 1 tevhid, 1 na't, 1 miraciye, 1 Kanuni Sultan Süleyman medhiyesi, 1 telif sebebi, 1 Zamanın Kazaskeri Kadri Efendinin medhinden sonra makaleler sıralanıyor:

Birinci makale aşktan, ikincisi namazdan, üçüncüsü gizli zikirden, dördüncüsü mecâzın hakikat köprüsü olduğundan, beşincisi şeytandan, altıncısı tevazu'dan, yedincisi ilim tahsilinden, sekizincisi ilme mağrur olmaktan, dokuzuncusu insanların mükerrem oluşundan, onuncusu tenbellikten, onbirincisi yalnızlığın selâmetinden, onikincisi rızkın mukadder oluşundan, onüçüncüsü kanaatten, ondördüncüsü sabırdan, onbeşincisi fakrdan, onaltıncısı edep ve hayâdan, onyedincisi gönül kırmaktan, onsekizincisi ehl-i dünyadan, ondokuzuncusu mal ve menaldan, yirmincisi yiğitlikten, yirmibirincisi iyi kimselerden, yirmiikincisi ehl-i takvadan, yirmiüçüncüsü adaletten, yirmidördüncüsü zulümden, yirmibeşincisi şehitlikten, yirmialtıncısı Al kelimesinin tarifinden, yirmiyedincisi Rafızîlikten, yirmisekizincisi cürüm sahiplerinden, yirmidokuzuncusu rüşvetin zevâl-i devlete alamet olduğundan, otuzuncusu akıllı kimselerden, otuzbirincisi cömertlikten, otuzikincisi sarhoşluktan, otuzüçüncüsü mecazî aşktan, otuzdördüncüsü sükuttan, otuzbeşincisi şiirden ve cerrar şairlerden, otuzaltıncısı Kâbe'den, otuzyedincisi afvdan, otuzsekizincisi Sırat köprüsünden, otuzdokuzuncusu kafirlerin cehennemde ebedî kalacaklarından, kırkıncısı müminlerin cennete gireceklerinden bahseder. Bir de hâtime vardır ki bu hatimede Yahya Bey cahil müstensihlerden şikâyet ve mazmun hırsızlarına beddua eder. Gencine-i Râz H.947-M.1540 tarihinde yazılmıştır.

Karşılaştırılan Yazmaların Tasnifi[*1]:

Yaptığımız karşılaştırmada Gencine-i Râz'ın İstanbul Kütüphanelerindeki Bâğdatlı Vehbi Ef. (Süleymaniye Ktb.) No: 1700 de kayıtlı nüshasını esas aldık. Bunun sebebi ise istinsah tarihi olarak en eski nüsha olmasıydı. Her ne kadar 4a ve 5a yaprakları arasında bir karşılık varsa da imla bakımından diğer nüshalardan daha düzgün idi. Eksiklik ve fazlalık ise karşılaştırdığımız her üç nüshada da az çok bulunmamaktaydı. B nüshası tarihinin eskiliği A'dan sonra geldiği, üçüncü nüsha olan C ise beyit sayısı en fazla olan olarak gözüktüğü için tercih edildi.

A. Bağdadlı Vehbi Ef. (Süleymaniye Ktb).1700

Baş: Bu ism-i a zam u tılsım-ı mübhem olan bi smi'llâh câh u celâl ile misâl-i Sidretü'l-müntehâ cümleden a lâ vü bâlâ olub...

... Cân u dilden diyelüm bi'smi'llâh

Açalum sûz ile söz gencine râ

Son: ... Gökden âvâz-ı bülend ile sürûş

Didi tarîhini anuñ hâmûş 947

Yzn. Abdurrahman b.Bayram

İst.th: H.946-M.1539/40

Md.ta: 95 yk; 195x115-132x55 öç, tâlik yz, 17 st, âbadi kt, kırmızı szb, bakır yaldız cl, etrafı meşin, üstü kâğıt kaplı ct. Bazı sayfaları cetvel yerlerinden kesilerek ayrılmıştır.

B- Bayazıt Umumî Ktb.3467

Baş: Bu ism-i a zam u tılsım-ı mübhem olan bi'smi'llâh câh u celâl ile misâl-i Sidretü'l-müntehâ cumleden a lâ vü bâlâ olub...

... Cân u dilden diyelüm bi'smi'llâh

---

* Kısaltmalarda İst. Ktb.Hamseler Kataloğunun kısaltmaları esas alınmıştır.

Açalum sûz ile söz gencine râh

Son ... Gökde âvâz-ı bülend ile sürûş

Didi târîhini anuñ hâmûş 947

Yzn: Mehmed b.Süleyman

İst.th: Londar (Mora) 1 Zilhicce 984-19 Şubat 1577

Md.ta: 87 yk.205x137-129x70 öç, nesih yaz.15st, kalın aharlı avrupa kt, kırmızı cl, arkası meşin, üstü kağıt kaplı ct.

C- Ali Emiri Ef.Munzum Eserler (Millet Ktb) 995

Baş: Bu ism-i a zam u tılsım-ı mübhem olan bi'smi'llâh câh u celâl ile misâl-i Sidretü'l-münteha cümleden a lâ vü bâlâ olub...

... Can u dilden diyelüm bi'ismi'llâh

Açalum sûz ile söz gencine râh

Son: ... Gökden âvâz-ı bülend ile sürûş

Didi târihini anuñ hâmûş 947

Yzn: Murtaza b.Cafer

Md.ta: 117 yk, 195x113-145x66 öç, güzel tâlik yz, 17 st, âbadi taklidi kt, âdi nakıs ve yaldızlı bk, kırmızı szb, yaldız cl, koyu kahverengi yumuşak meşin ct.

Gencine-i Rân'ın İstanbul Kütüphanelerindeki Nüshalarının Sıralanışı İse Şöyledir:

1- Bağdadlı Vehbi Ef. (Süleymaniye Ktb) 1700

2- Bayazıt Umûmî Ktb. 3467

3- Pertev Pş. (Millet Ktb). 258

4- Nuruosmaniye Ktb. 4167

5- Bayazıt Umumî Ktb.3469

6- Nuruosmaniye Ktb. 4206

7- Ali Emirî Ef.Manzum Eserler (Millet Ktb.) 998

8- Bayazıt Umumî Ktb. 3468

9- Lala İsmail Ef. (Süleyman Ktb) 568/3

10-Es'ad Ef.(Süleyman Ktb) 1645/1
11-Lala İsmail Ef. (Süleymaniye Ktb.) 1931
12-İst. Üniver. Ktb. T. 1994/2
13-İst. Üniver. Ktb. T. 5703
14-İst. Üniver. Ktb. T. 554/1
15-İst.Üniv. Ktb. T.3039
16-Kemankeş Emir Hoca (Selim Ağa Ktb.) 503
17-Fâtih (Süleymaniye Ktb.) 4058
18-Fâtih (Süleymaniye Ktb.) 4059
19-Bağdadlı Vehbi Ef. (Süleymaniye Ktb.) 1602
20-Ali Emiri Ef. Manzum Eserler (Millet Ktb.) 986/5
21-Ali Emirî Ef., Manzum Eserler (Millet Ktb.) 995
22-Ali Emirî Ef., Manzum Eserler (Millet Ktb.) 996
23-Ali Emirî Ef., Manzum Eserler (Millet Ktb.) 997
24-Ali Emirî Ef., Manzum Eserler (Millet Ktb.) 999
25-Husrev Pş. (Süleymaniye Ktb.) 620/1
26-Atıf Ef. Ktb. 2244
27-Nuruosmaniye Ktb. 4205
28-İst.Üniver.Ktb. T. 840
29-İst.Üniver.Ktb. T. 1667
30-İst.Üniver.Ktb. T. 3071
31-İst.Üniver.Ktb. T. 3537/1
32-İst.Üniver.Ktb. T. 3726/1

1- Gencîne-i Râz'da Geçen Atasözleri ve Deyimler:

Yahya Bey Gencine-i Râz'da mahallileşmenin bir tezahürü olan atasözü ve deyimleri kullanmayı ihmal etmemiştir. Atasözler ve deyimler bazan aslı gibi

alınmakla beraber, bazan da değiştirilerek iktibas edilir. Ancak, ilk bakışta bunları farketmek mümkündür.

Yahya Bey sağlam bir İstanbul Türkçesine sahiptir. Bir Arnavut olduğu halde böyle sağlam ve kuvvetli bir dil ve anlatıma sahip olması dikkate değer. Anlatmak istediğini dolambaçlı yollara başvurmadan açık ve net bir biçimde anlatır. Dili sade olup, bu sadelik bolca atasözü ve deyim kullanmasından ileri gelmektedir. Ayrıca bunda asker olup sefer sırasında her kesim halkla irtibattar olmasının da payı büyüktür. (2)

a) Atasözleri:

Acele yürüyen yolda kalır. (1329)
Acele işe şeytan karışır. (2214)
Ağaç yaş iken eğilir. (2573)
Alan bir kıldan alır. (1810)
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin. (205)
Alma mazlumun âhını çıkar aheste aheste. (2216)
Altın yere düşmekle pul olmaz. (2461)
Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az. (543)
Ava giden avlanır. (1502)
Beşer şaşar. (2881)
Bir çüplükde iki horoz ötmez. (1420)
Bir damla mürekkep bir kova suyu kara eder. (733)
Cahilin dostluğundan âlimin düşmanlığı yeğdir. (1507)
Can cümleden azizdir. (212)
Deliden al uslu haberi. (1485)
Eceli gelen hastaya derman dert olur. (2563)

Not: Atasözü ve Deyimlerin hemen ardından gelen rakamlar metindeki beyit numaralarıdır.

Eden bulur. (2182)

Elin attığı taş uzak düşer. (1508)

Görünüşe aldanma. (842)

Hain olan hayif (korkak) olur. (2182)

İki arslan bir posta sığmaz. (1420)

Karaya sabun deliye öğüt neylesin. (2569)

Kısmetinde ne varsa kaşığında o çıkar. (1214)

Mal canın yongasıdır. (2349)

Müsrifin malı olmaz. (1170)

Ne doğrarsan aşına o çıkar kaşığına. (1889)

Pazara giden malını serer. (1169)

Sabrın sonu selamettir. (1340)

Sabreden derviş muradına ermiş. (1328)

Sabırla koruk helva olur. (1321)

Su aktığı yere yine akar. (1231)

Söyleyene bakma söze bak. (1489)

Şah olan sonra gelir. (216)

b) Deyimler:

Acı çek- (1416)

Aç ve çıplak ol- (2640)

Adam san- (1469)

Ağlaya ağlaya gelip git- (2787)

Ah et- (1260)

Ahını kemend et- (787)

Alçak gönüllülük yap- (1174)

Allah yarattı deme- (2750)

Alnı açık yüzü ak ol- (2180)

Araya yabancı el gir- (1203)

Arkasından kuyu kaz- (1526)

Arkasını yere getir- (2505)

Ayak altında kal- (1876)

Ayak bas- (260)

Ayakdaşı ol- (2617)

Baş eğme- (2625)

Başına belâ al- (1546)

Başına bela gel- (1244)

Başına buyruk ol- (2921)

Başına tac et- (1320)

Başına taş yağ- (2999)

Başına üşüş- (803)

Başını aşağı eğ- (104)

Başını kaplumbağa gibi içine çek- (811)

Başı üzre yeri ol- (11)

Baş koş- (1508)

Baş ol- (1259)

Bayrak aç- (749)

Berhüdâr ol- (964)

Biliş ol- (937)

Bir içim suya muhtaç ol- (2861)

Boğazına esir ol- (1222)

Boynu eğri ol-(birine karşı) (1064)

Boyun eğ- (1284)

Cana minnet et- (1177)

Can aziz ol- (2751)

Can gözüyle bak- (12)

Canına kâr et- (1246)

Can kulağıyla dinle- (1226)

Can ver- (210)

Çanına ot tıka- (303)

Darb u harb ile (1125)

Dayan - (birine, bir şeye) (193)

Değme (adam) (792)

Derde uğra- (1252)

Dilini kes- (2692)

Dökülüp saçıl- (1835)

Dünya başına dar ol- (2140)

Dünya gözüne zindan ol- (993)

Dünya malı gözüne gelme- (2140)

Elden bırakma- (1321)

Eli altında ol- (703)

Eli boş dön- (685)

Eli erme- (1459)

El kaldır- (1335)

El kapısı (1320)

Eli kuru- (2999)

Elinden aciz ol- (766)

Eli olma- (920)

Eli uzun ol- (3004)

Eteğine yapış- (1861)

Ettiğini bul- (2844)

Gam yeme- (1268)

Göğe çıkar- (2632)

Göğsünü ger- (985)

Gökte ararken yerde bul- (2492)

Gönlü kara ol- (270)

Gönlü muradını bul- (313)

Gönül gözünü aç- (378)
Gönül kır- (2683)
Görünmez kaza (789)
Gözü çık- (1147)
Göz göre (1283)
Gözü aç ol- (1217)
Gözü gibi sakın- (1397)
Gözleri yaşar- (1408)
Gözü kör olsun (2997)
Gözünü aç- (2779)
Gözünde büyü- (2749)
Gözün perdesi açıl- (1487)
Gözünü toprak doyursun (1211)
Gün gibi aç- (932)
Gün gör- (2814)
Habbeyi kubbe yap- (2749)
Halini ağla- (108)
Hatırı kal- (1359)
Hırzı can eyle- (26)
Hışma uğra-(1234)
Hizmette kusur etme- (1124)
-ı bas- (1340)
Irzını yıkma- (2878)
İbret gözüyle bak- (149)
İki adımlık yer (2305)
İşini başa ilet- (225)
İşini bitir- (1129)
Kanat aç- (2774)
Kan dök- (1369)

Kara haber (997)
Kaşınacak tırnağı olma- (2645)
Katı söz söyle- (1339)
Kem nazar (1270)
Kenar bul- (84)
Kendi gözündeki merteği görmez, elin gözündeki çüpü görür. (788)
Kendi kazdığı kuyuya düş- (1526)
Kendinden geç- (384)
Kendini ateşe at- (1390)
Kıtlık düş- (1234)
Kolu kanadı kırıl- (1013)
Kulağı dinç ol- (1140)
Kuyu kaz- (2785)
Küçük gör- (985)
Laf at- (452)
Mahrum et- (1303)
Menfaati dokun- (932)
Mertebeden düşür- (birini) (1166)
Meyl et- (1545)
Nefsine uy- (1477)
Nerde akşam orda sabah (2291)
Ocağına su koy- (2025)
Onmasın bitmesin (1451)
Ömür sür- (2814)
Rast gel- (1959)
Sırrını faş et- (1172)
Sırrını söyle- (1173)
Şerrinden emin ol- (1212)
Taş at- (1496)

Taşı taş üstüne koyma-(2282)
Tatlı dil (803)
Tıraş et- (788)
Tutalım (2719)
Uyku gözünü al- (1535)
Vara vara (746)
Yakasını yırt- (1065)
Yalın ayak başı kabak (1387)
Yalın yüzlü ol- (2642)
Yâr eyle- (1488)
Yaş dök- (1458)
Yedi iklim (1220)
Yel gibi git- (1011)
Yere geç- (249)
Yerinde yeller es- (1195)
Yerle bir et- (2730)
Yer yüzünü tut- (1561)
Yol aç- (259)
Yola düş- (1531)
Yoluna gel- (376)
Yol üstü (2934)
Yüreği soğu- (1269)
Yüzü kara (2849)
Yüzüne gül- (1726)
Yüzünü göğe kaldır- (105)
Yüzü olma- (187)
Yüzü pek (1442)
Yüzü sirke sat- (1285)
Yüzü sulu (1335)

Yüzü suyu hürmetine (214)

Yüzü yere sürül- (1435)

2- Gencîne-i Râz'da Geçen Arkaik Kelimeler:

Gencîne-i Râz, içindeki arkaik kelimeler bakımından da zengin bir yapıya sahiptir. Hatta bunlardan bazıları, hala yöre ağızlarında bile biraz değişerek yaşamaktadır. Mesela: mankur: mangır, sınuk: sınıkçı, öykün-: öyken-, tek tur-: dek dur-, yarındası, yegrek, yeñile, gibi

alda-: Aldatmak, kandırmak (2250)

artug: Başka, diğer (2497)

assı: Fayda, yarar (1505)

ayaktaş: İşlerini beraberce yapanlardan her biri (1617)

ayrug: Başka, diğer (2486)

bay: Zengin (874)

bile: Birlikte, beraber (773)

biliş: Bildik, tanıdık, dost (937)

çerer- (çeler-): Göz açılıp parlamak (1350)

çeri: Asker (1115)

demren: Okun ucuna geçirilen demir ya da kemik parçası (2552)

degşür-: Devşirmek, derlemek, toplamak (2644)

deñglü: Kadar, denli (1804)

dirgür-: Diriltmek (322)

döy-: Dayanmak, katlanmak (804)

dün: Gece (2066)

düriş- (dürüş-): Çalışmak, çabalamak, gayret etmek (1041)

egin: Sırt, arka (1405)

epsem: Sessiz ses çıkarmayan (758)

esle-: Dinlemek, kabul etmek (3279)

etmek: Ekmek (1220)

götüri (götürü): Bütün, tamam, hep (2462)

ır-: Ayırmak, ayrılmak, geçmek, uzaklaşmak (250)

iñen: Çok, pek (1281)

irgür-: Ulaştırmak, eriştirmek (2908)

is: Sahip, malik (2646)

işik: Eşik, (2662)

kaplubaga: Kaplumbağa (811)

kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman (2493)

kakı-: Öfkelenmek, kızmak, azarlamak (712)

kamu: Bütün, hep, her, herkes (1760)

kanı: Hani, nerde (796)

karañu: Karanlık (993)

kars-: El çırpmak (1576)

kendüzi: Kendisi, zatı, şahsı (1944)

key (gey): Çok, pek, gayet, pekçok, iyi, iyice (740)

kuc-: Kucaklamak (1489)

mankur: Mangır, para (2644)

nidügi: Ne, hangi, nasılsa, ne şekilde ne kadar, kim (2158)

nöker: Maiyet memuru, hizmetçi (2134)

oñmaduk: Bedbaht, talihsiz, iflah olmayan, uğursuz (811)

öñürdi: Önce, ilk önce, daha önce, ileri (1940)

öykün- : Taklid etmek, taklide çalışmak, özenmek (301)

sı-: Kırmak, bozmak, yenmek, aşağı görmek, yıkmak, harab etmek (2683)

sınuk: Kırık (1491)

siñe siñe: Saklana saklana (1637)

şol: Şu o (989)

tala- : Yağma etmek (1475)

Tamu: Cehennem (2415)

tapu: Huzur, nezd, makam, kat,zat, zatı âli, hazret (187)

taş: Dış (2159)
taşra: Dışarı (1893)
tek tur-: Uslu, sessiz, sakin durmak (1502)
tuş ol-: Rast gelmek, nail olmak, erişmek (2959)
tutalum: Farz edelim (2719)
Uçmag (Uçmak): Cennet (2902)
ugrı (ugru): Hırsız (2185)
ugur: ön, yön, yol (313)
ugrıla-: Çalmak, hırsızlamak (2135)
ur-: Vurmak (2021)
us: Akıl (2590)
uslad-: Uslandırmak, akıllandırmak (2558)
üş-: Topluca gelmek, toplanıvermek, üşüşmek (2020)
üşür-: Üşüştürmek, musallat etmek (1552)
varyimez: Cimri (2648)
yab yab: Yavaş yavaş, usul usul, sessizce (2302)
yaluñ: Çıplak açık (640)
yarag: Hazırlık, levazım, techizat (427)
yarındası: Ertesi, ertesi gün (2262)
yavı kıl-: Kaybetmek, yitirmek (384)
yegrek: Daha iyi üstün (1956)
yeñile: Yeni, henüz, yeniden, pekyeni (419)
yil-: Koşmak, acele yürümek (2102)
yohsul: Fakir, yoksul (2205)
yören-: Dolaşmak, yaklaşmak, bir şeyin çevresinde dolaşmak (2938)

c- Gencine-i Râz'da Geçen Hikâyelerin Özetleri:

1- 6b (162-185)

Şeyh Safî'den nakledilen "vahdet ve kesret"e dair bir hikayedir. Birçok evliyanın bulunduğu bir toplantıda ortaya bir mum yakılır. Aralarından biri "ey eşraf-ı ricâlin mürşidi" diyerek, mumdaki ışığın kaynağını sorar. Şeyh Sâfî de muma üfleyerek onu söndürür. Sonra "ışık nereye gitti ise oradan geldi" der. Yâni, sâlik aşk ateşi ile mum gibi yanıp nûrânî ameller işlese kendisinde ezelî olan Allahın nûru gözükür. O, bu nur ile fenâ bulur ve bilinmeyen erenlere, ermişlere katılır. Bu fenâ ve adem onun için vücûdun ta kendisi olur.

2- 11a (314-330)

Şam'da ticaretle uğraşan çirkin bir arap vardır. Kendisi gibi çirkin olan çocuklarıyla beraber Anadoluya yani Diyâr-ı Rûm a gidip gelmektedir. Bir gün, Şam şehrinin "hâkim"i ona, kendisi için Anadolu'dan güzel bir erkek köle getirmesini ister. arap, bütün Anadolu'daki erkek güzeli köleleri gördüğünde kendi çocuklar aklına gelir ve kendi çocukları ona daha güzel görünür. Böylelikle hiçbir köle almadan geri döner. Hâkime ise, bütün Anadolu'da kendi çocuklarından daha güzel birini bulamadığını, bunun için onların yerine kendi oğullarını kabul etmesini söyler. Hâkim de gülerek kabul eder.

3- 14a (411-424)

"Yedi İklîm"i alan İskender "Ab-ı Hayât"ı aramaya koyulur. Elbürz Dağının eteğinde bir şehre varır. Şehrin "hâkim"i olan filozof Sokrat İskender'e yeni yazdığı "Usturlab İlmi" ile ilgili bir kitâp takdim eder. İskender'e "Ab-ı Hayât"ın ve en hayırlı işin kedinden sonra ölmez bir eser bırakmak olduğunu söyler. Bu kitabın kendisi için ölmez bir oğul niteliğini taşıdığını ve Ab-ı Hayat içmenin, ölümsüz olmanın ölmez bir eser bırakmak anlamına geldiğini anlatır, ona nasihat eder. Ancak, İskendere bu nasihat fayda vermez.

4- 18a (537-563)

Halka va'z etmekte olan Bâyezid-i Bistâmî'yi dinlemeye gelen kaba ve cahil bir köylü, onun halkın müşkillerini hallettiğini görür. Bunun üzerine, çok sevdiği fakat kaybettiği eşeğini aradığını onu kaybettiği için çok üzüldüğünü, buna bir çara bulmasını ister.

Bayazid-i Bistâmî de va'z ettiği cemaate "aşık olmayan var mı" diye birkaç defa sorar. Kimse ses çıkarmaz. Sonunda biri hiç aşık olmadığını ve aşkı tatmadığını belirtir. bunun üzerine Bâyezid-i Bistâmî hazretleri eşegini kaybeden adama "işte senin eşegin, çünkü aşksız kişi gamsızdır, eşekten bile kötüdür." der.

5- 21a (624-657)

Hz. İsa zamanında Arabistan çöllerinde bir âbid, her gün güneş-sıcak demeden devamlı ibadet etmektedir. Onun haline acıyan bir aziz, ona bir gölgelik yapmayı teklif ederek, orada ibadet etmesini söyler. O da ona ömrün az olduğunu güneşten gölgeye geçerken bile ömrün bir kısmının ibadetiz geçeceğini, buna razı olamayacağını anlatır. Hem bu şekilde onu meşgul edip kalbini Allah'dan uzaklaştırdığı için ayrıca ona kızar ve Huzûrun, huzursuzlukta olduğunu "Celâl"de "Cemâl"in gizlendiğini söyler.

6-23a(699-715)

Ka be'de zühd ve takvâ sahibi bir zat, zikri cehrî yani sesli yapmaktadır. Onun takva ve kemal sahibi ola oğlu ise, onu bundan men eder ve zikrini gizli yapmasını söyler. Zira, Hz. Peygamber'in de zikrini gizli yaptığını sesli zikre gerek olmadığını, birisinin kendisine, yakınında olduğu halde yüksek tonda seslenmesinden memnun olmayacağını anlatır. Allah'ın ise, onun her an yanında olduğu için, gizli de zikr etse duyacağını belirtir.

7- 25a (761-799)

Hz. Musa devrinde herkesi taklit eden, uğursuz bir adam vardır. Hz. Musa'yı da taklid eder, onunla alay eder. Hz. Musa onun Allah tarafından cezalandırılma-

sını çok istemektedir. Hatta, Allah Firavn'ı Nil nehrine gark ederken(*1) bu adam suya gark olmamış, suyun üzerinde yürümüştür. Durumu gören Hz. Musa, Allahu Taâlâya sebebini sorunca Cenab-ı Hak, onun Hz. Musa'yı taklid ettigini, bu şekilde onun peygamberliğine de kanaat getirmiş olduğunu, kendisinin peygamberini taklid edenleri sevdiğini, taklidin sonunun hakikata dönüşeceğini söyler. Nitekim sonunda o adam da Hz. Musa'ya iman eder ve kurtuluşa erer.

8- 27a (82 -841)

Şeyh Abdürrezzak'ın müridlerinden iken ünlü ve herkesin rağbet ettiği biri haline gelen Reyhan Dede ve onun riyâkâr mahiyeti hikâye edilir. Bir gün Şeyh Abdürrezzak'ın yanına gelen cahilin biri şeyhe Reyhan'ı övüp durur. Onun bu sözlerine bir müddet sabreden şeyh, sonunda "güttüğüm domuzu bana öğretme" diyerek onu kovar.

9- 29a (882-897)

Eskiden yaşamış ulu bir şeyh vardır. Bir gün bir müridine tekkeyi süpürüp temizlemesini söyler. Bu sözde gizli bir işaret, ince bir mânâ vardır. Bu işareti anlayan mürid "hiçbir hayırlı amelim yok, bu zaviyenin kiri pisliği, çörü çöpü benim" diyerek, ağlaya ağlaya figan edip tekkeden dışarı çıkar. Durumu anlayan şeyh ona himmet ve hayır dua eder. Bundan sonra o mürid velilikde "ferid" olur.

10- 30b (940-960)

Hz. Peygamber mescid içinde yalnız otururken beli bükülmüş, saçı ağarmış, çok ihtiyar biri ömrünün bu son günlerinde işlemek için hayırlı ve diğer amellerden daha faziletli bir amel söylemesini ister. Hz. Peygamber de ilm okumasını, en faziletli amelin "ilm-i Hudâ" olduğunu söyler.

---

* Aslında Firavn Kızıldeniz'de suya gark olduğu halde Yahya Bey onu Nil nehrinde suya gark etmektedir. Bu durum cografya bilgisi kıt olan diğer Klasik şairlerimizde de bu tür karışıklıklara sebeb olmaktadır.

11- 32a (992-1017)

"Bürc-ı Abî"de zamanla güneş tutulur. Takvime bakan bir "ehl-i nücûm" talihsiz ve uğursuz bir hükümdar geleceğini söyler. Ki, Hz. Yusuf bu sırada kuyuya atılmıştır. Hz. Cebrâil onu hemen tutup yere düşmekten kurtarır. Bu arada kendi güzelliğini gören Cebrâil bu güzelliğinden gururlanır. Hz. Yusuf'u kurtarmak için bunca yıllık yolu göz açıp kapayıncaya kadar aşıp yeryüzüne inmesi onu mağrur eder. Bu hayallerle "Sidre"ye doğru yol alırken yerlerde hor ve zelil bir şekilde yatan bir alay kendi gibi Cebrâil görür; onlara bunun sebebini sorunca, onlar da "göklerde huzur içinde uçarken yanlışlıkla gönlümüze gurur geldi, Cenab-ı Hak da bizi kovdu ve bu hale düşdük" derler. Bunun üzerine yapdığı hatayı anlayan Hz. Cebrâil pişman olur.

12- 34a (1045-1084)

İşvesi, nazı ve cevri çok bir güzel vardır. Herkesi yakıp kavurur. Yolda giderken âşıklarından biri bir ah çeker. Bunun üzerine ona hücum edip başını yedi yerden yarar. Ancak, aşık yine de ona karşı hayran ve kendinden geçmiş bir vaziyette onu seyretmektedir. Bir başka zaman, o güzel yolda giderken yine o aşık onu görüp boynunu bükerek "âh" der. Bu defa da güzel aşıkın başını yarar. Bu, zaman zaman defalarca tekrarlanır. Zamanla sevgili onun aşkının gerçekliğini anlayarak onu kendisinden daha güzel olduğun söylediği bir başka güzele gönderir. Onu sevmesini söyler. Ancak aşık onu değil kendisini istediğini, derdinin ilacının kendisinde olduğunu bildirir. Böylece cevr ve cefa imtihanını atlatır, aşkındaki sebat ile sevdiğine kavuşur.

13- 36a (1114-1129)

Arılar oğul yapınca hep bir araya toplanır. Aralarında, arıbeyi başkanlığında bir işbölümü yaparlar. Kimi sucu, kimi temizlikçi, kimi mimar, kimisi de nâzır olur. Her biri çalışıp kendine düşen vazifeyi yapar. Dışardan devamlı azık toplarlar. İçlerinden biri tenbellik ettiği zaman hemen toplanıp onu

dışarı atarlar. Bir daha gelecek olursa onu öldürürler.

14- 38a (1172-1206)

Bir gün Hz. Musa Tur Dağında Cenab-ı Hakka hizmet edip duasını almak için kendisine yakın bir kulunu görmek istediğini söyler. Cenab-ı Hak da ona böyle bir zatın bulunduğu filan vadiye gitmesini bildirir. Oraya varıp bu zata, kendisine hizmet etmek istediğini belirtir. O da "öyleyse su getir" der. Suya gidip geldiğinde Hz. Musa o zatın ölmüş olduğunu görür. Bu defa da kefen almağa gider, döndüğünde ise meyyitin yerinde yeller esmektedir. Allah'a seslenen Hz. Musa bu işin sırrını hikmetini sorar. Cenab-ı Hak ise onun bütün ihtiyaçlarının kendi katından karşılandığını, o veli ile kendisi arasına bir başkasının girmesini şanına yakıştırmadığı için o veliyi yanına aldığını suyunun Kevser ve Tesnim kefeninin ise Cennet elbiseleri olduğunu bildirir.

15- 40a (1233-1263)

Bir memlekete kıtlık düşer. Orada yaşayan seçkin bir veli bu susuzluk ve kıtlığa dayanamaz ve etrafındakilerle birlikte o memleketi terk eder. Gidip bir değirmenin yanına yerleşir. Değirmen çıkardığı seslerle sanki Allahı zikr etmektedir. Bir gün o değirmen hal dili ile o şeyhe "rızkı verenin Cenab-ı Hak olduğnunu, kendisini bina edenin bir ölümlü olmasına rağman rızkı olan buğdayı eksik etmediğini, halbuki onun bir insan olması hasebiyle Allahın yaptığı bir bina olduğunu, dolayısıyla onu rızıksız bırakmayacağını" söyler. Rızk korkusu yüzünden memleketini terketmesini ayıplayarak, önemli olanın ahiret rızkı olduğunu bunun için memleketine dönmesi gerektiğini belirtir. O da bunun üzerine ahbabını toplayıp pişmanlıklarla ağlayarak memleketine döner.

16- 42a (1296-1313)

Mısır sahillerinde çirkin ve kara bir Hintli aç kalmıştır. Bir çocuğun elindeki ekmek ve şekeri yalvararak istemektedir. Çocuk, onun bu ekmek ve şekere karşılık kendisinin eşeği olmasını ve eşek gibi bağırmasını ister. Buna razı

olan Hintlinin üstüne binen çocuk onun sakalını da yular yapar. Ancak, sonunda "eşek şeker yemeye lâyık mıdır" diyerek ekmek ve şekeri ona vermez.

17- 43b (1346-1369)

Hz. Ali bir gün bir kölesini, belki on defa çağırır. Fakat, köle hiç cevap vermez. Duruma hayret eden Hz. Ali kabahati kendisinde aramaya başlar. Acaba, bilmeyerek ona bir haksızlık mı ettim diyerek ona yumuşak ve tatlılıkla yaklaşır ve hatırını kıracak bir davranışta bulunup bulunmadığını, bulunduysa hakkını helal etmesini, söyler. Bu sabır ve tevazu karşısında köle, kendisini imtihan ve sabrını tecrübe ettiğini ve mükemmel ve noksansız biri olduğunu anladığını söyler.

18- 45a (1402-1412)

Hz. Ebubekir, kendisine fakr yolunu rehber etmiştir. Sırtındaki elbisesi eskimiştir. Bunun yerine bir hasırı delerek kendisine elbise yapar. Onu bu halde gören sahabelerin gözleri yaşarır. Hz. Cebrail hemen Hz. Peygamber'e gelerek durumu anlatır ve semâ ehlinin Hz. Ebubekr'e özenip hep hasır giyindiğini haber verir.

19- 46b (1452-1483)

Budalanın biri, önceki zamanlarda "kerâmet gösterme" mertebesine çıkar. Her duası makbul olur, herkes ondan yardım umar. Sarık sarmayan ve elbiseyi sırtına yük sayan bu zat çıplak gezer. Ağacın yaprakları dökülmeden meyveleri görünmez, yapraklar çiçeği örtseler, gizleseler yazık olur, kılıcın kını onun heybetini engeller diye düşünür. Ona göre, derviş güneş gibidir, elbise onu küsufa uğratır. Bir gün ona birisi "neden elbise giymiyorsun, bütün insanlar seni ayıplayacak" der. Çünkü, değerli şeyler bir kılıf içinde korunur. Böyle bir veliyi avam halkın ayıplaması hoş olmaz. Bunun üzerine o da, o adama insanlara mânevî gözle bakmak gerektiğini, bu şekilde insanların gerçek yüzlerinin anlaşılacağını, dolayısıyla da onların utanılacak kimseler olmadığının ortaya

çıkacağını anlatır. Yüzdeki süse bakıp herkesi adam sanmamalıdır. Mânâ gözünde kimi hınzır kimi maymun, kimi at, kimi eşek, kimisi de camız gibidir. O, yiyeceğinin haram olduğu kişiyi domuz süretinde; halka zahmet verenleri köpek, münafıkları maymun, nefsine uyan ehl-i hevâları at, herkese şehvânı gözle bakanları eşek, fasıkları camız suretinde görmektedir. "Gerçek insan olanlar güzel ahlak sahibidirler, edeblerinden benim ayıp yerlerime bakmazlar. Onlar ki, insan değil de hayvandırlar, öküz gibi ayıbıma baksalar ne olacak" diye cevap verir.

20- 48b (1516-1541)

Kötü ahlaklı iki eşkiya birbirine düşmandırlar. Fırsat bulsalar birbirlerini öldürürler. Nitekim birinin eceli gelir ve ölür. Diğeri bu duruma sevinir ve gidip kabrini açarak onu seyretmeye başlar. Onun toprağa karışmış vücudunu, yılanlara ve karıncalara yuva olmuş yüzünü, gözünü görüp "dünya intikamımı aldı" diyerek sevinir. Bu arada Allah kalbine merhamet verir ve düşmanının haline ibret gözüyle bakmaya başlar. Dünyanın kendisine de kalmıyacağını düşünerek hakkını ona helal eder.

21- 50b (1579-1596)

Bir zaman fazilet ve zühd sahibi âlim bir şeyh vardır. Bir gün o şeyhe bir ehl-i dünya gelerek ömrünün uzun, malının çok olması için dua etmesini ister. Şeyh de ona, ömür uzunluğu istemekle Şeytana, dünya saltanatı istemekle Nemrud'a, mal çokluğu istemekle Karun'a benzediğini, bunun sebebini sorar. Bunun kendisi için dua değil beddua olacağını belirtir. Dua istiyorsa "fakr u fena padişahı" olmak için dua istemesini söyler. Dünya hayatını isteyene Cennet hayatının haram kılındığını, sonu hayır olmayan şeyi istememesini anlatır.

22- 52a (1626-1652)

İki fakir halli kişi Ka'be'ye gitmek için yola çıkarlar. Şaka edip eğlenerek

giderken, biri yolda gümüş ve altın dolu bir kese bulur ve arkadaşından gizler. Fakirken birden bu keseyle zengin olan bu kişi bu defa kesesinin derdine düşer. Haramî ve hırsız korkusu uykusunu kaçırır. Önceleri gülüp eğlenen bu adamı şimdi gam ve keder basmıştır.Kuş uçsa korkar, ses duysa ürker, geceleri uyku uyuyamaz. Durumdan şüphelenen diğeri önceki samimi halini hatırlatarak bu gamlı ve kederli halinin sebebini sorar ve onu bu halinden dolayı ayıplar. Bu kızgınlıktan kötü bir maksat çıkaran önceki, arkadaşının mal için kendisini öldüreceği korkusuyla bulduğu keseyi yalvararak ona verir. Durumu anlayan arkadaşı ise keseyi alıp uzağa atarak yoluna devam eder. Böylelikle aralarını soğutan sebep ortadan kalkar, yine eski samimiyetle arkadaşlıklarına ve yollarına devam ederler.

23- 54 (1680-1704)

Düşman saflarını parçalayan, savaşçı bir adam vardır ve kendisini halkla bir görmez, kimseyle şaka yapmak adeti değildir. Kendisine şaka yapanlar ise korkularından soğuk terler dökerler. Bir savaşta bu adam korkusuzca bir çok düşmanı öldürür ve düşman safını dağıtır. Herkes onu över, takdir eder. Bu arada arif bir zat gelir ve ona bakıp nasihat eder: Yaptığının hüner olmadığını, asıl hünerin kendisine karşı hakaret eden birine sabırla dayanmak olduğunu söyler. Çünkü, öyle birine kızmaya değmez. Zira o kendi kendisine layık olan sözleri söylemektedir. Asıl âlemin kahramanı o kişidir ki arlı, edebli, yumuşak ve vekar sahibidir, der.

24- 55b (1732-1751)

Hz. Musa zamanında Allah bir uğursuz taifeyi helak eder. Hz. Musa Tur Dağına çıkarak Cenab-ı Hakka dua eder ve o kavimle birlikte içlerindeki müminlerin de helak olduğunu bunun sebebini ve hikmetini sorar. O anda bir cevap alamaz ve bir ara uykuya dalar. O uyurken ayaklarını bir sürü karınca istila ederek bu mübarek kişinin ayaklarını öpme şerefine kavuşmak isterler. Bu arada içlerinden biri yanlışlıkla Hz. Musa'nın ayağını ısırır. O acıyla ayağını

kaşıyan Hz. Musa birçok karıncanın da ölmesine sebep olur. Buna çok üzülürken Cenab-ı Hakka sorduğu soru aklına gelir ve bu olayla sorusunun cevabını da almış olur. Hikmetini bilmediğinden dolayı sorduğu sorudan utanır. Çünkü Allah Alîm'dir çok iyi bilendir, aynı zamanda Kahhar ismi de vardır ve her ne yaparsa hikmetli yapar.

25- 57b (1793-1809)

. Geçmiş zamanda bir köle efendisine su getirmek için çeşmeye gider. Orada testisine birinin dokunmasıyla testi kırılır. Bunun üzerine efendisinin kendisini cezalandıracağını düşünerek ağlamaya başlar. O bu durumda iken onu Allah'a isyan etmiş biri görür. Kölenin bir testi yüzünden efendisinden bu derece korkması onu son derece etkiler. Kendisinin onun on katı günahı her gün on defa yaptığı aklına gelir, buna karşı hiç tövbe etmediğini düşünerek haline üzülmeye başlar. Kendi eksiklerini anlayıp o köleye ihsanlarda bulunur. Bir anda Allah korkusu kalbini kaplar ve günahlarından istiğfar ederek Allah'a itaate ve ibadet etmeğe başlar.

26- 59a (1843-1867)

Hz. Ali halife iken yolda yanlışlıkla bir karıncaya basar. Karınca çok incinir, yürüyemez bir hale gelir. Hz. Ali onun bu durumu karşısında çok üzülür ve onu koynuna koyarak iyi oluncaya kadar tedavi eder. Bir gece rüyasında Resulullah ona, yolda dikkatli yürümesini, onun gibi birine böyle Allah'ı zikirle meşgul mahlukları helak etmenin yakışmadığını, incittiği o karıncanın mahşer günü eteğine yapışıp hakkını istediğinde ne yapacağını söyler. Buna çok üzülen Hz. Ali'yi, daha sonra ise teselli eder ve karıncanın onu cenab-ı Hakkın yanında kayırdığını, kasden yapmadığı için ona bundan dolayı azap etmemesini istediğini anlatır.

27- 61a (1899-1918)

Bir gün yolda, zalimin biri âlim bir zatı, döver ve elbisesini parçalar. Alim zat bu hakareti tevekkülle karşılar ve sabreder. O zalimi bir Allah dostu görür ve ona kızarak alimlerin Allah'ın bağının gülleri olduğunu, zalimlerin onlara zarar vermesinin kendi helaketlerine sebep olacağını söyler. Daha bir hafta geçmeden Cenab-ı Hak o zalimi helak ederek cezalandırır.

28- 63a (1961-2025)

Kerbelâ olayları sırasında Hz. Hüseyin'ın rüyasına giren Hz. Peygamber ona, lâşeye benzettiği, dünyayı terkedip yanına gelmesini söyler. Hz. Hüseyn şehit olacağını anlamıştır. Durumu çocuklarına anlatır ve hepsini bir hüzün kaplar. Sanki tabiat da aynı hüzünle dolmuştur. Mevsim bahardır ve bütün çiçekler üzüntülerinden perişan bir haldedirler. Onların lisan-ı hallerindeki üzüntüyü gören Hz. Hüseyin şehadet zamanının geldiğini hisseder. Etrafındakilerle vedalaşıp gelen düşmana karşı hücuma geçer. Elinde kılıç kahramanca savaşır. Bu arada yanında bulunan yetmiş sahabiden hepsi şehit olur. Yalnız kalan Al-i Resûlün üstüne aç kargalar gibi üşüşen düşmanlar Hz. Hüseyin'i şehit ederek başını keserler.

29- 66a (2065-2092)

Bağdat'ta zenci bir mecnun vardır. Saçı sakalı karmakarışık üstü başı perişandır. Bazan anlamlı ve nükteli sözler de söyler. Herkesin eğlencesi olan biridir. Eline asasını alarak acele Halife Me'mun'la konuşmaya gider. Ona kendisinin Hz. Musa olduğunu söyler. Bunun üzerine Halife Hz. Musa'nın Yed-i Beyzâ mucizesinin kendisinde olmadığını, ayrıca onun Firavun'un isyanı üzerine gönderildiğini, halbuki kendisini, âdil hükümdar bildiğini belirtir. Bu arada bir delinin söylemiş olduğu bu sözler ona ibret olur, bu yüzden gözleri yaşla dolar. Zenci ise halifeye dönerek sözlerinin sarhoş ve esrarkeşin sözleri olmadığını, kendisinin Hz. Peygamber'in sünnetinden uzak, kibir ve gurur içinde yaşadığını,

dolayısıyla böyle hatalar işleyen bir kişiye Musa'lık etmesinin yanlış olmadığını söyler ve döner gider.

30- 68a (2134-2155)

Şirvan şehrinde bir ulu hocaya hizmetçisi hiyanet eder ve bir kese altını çalarak kaçar. Bunu çok üzülen hoca o hizmetçiyi bulup getirene çalınan altınları vereceğini söyler. Sonunda çaldıklarıyla beraber hizmetçiyi yakalayıp getirirler. Hoca da çaldığı altınları kızdırıp kızdırıp hizmetçinin vücuduna yapıştırır. Bütün vücudu baştan ayağa yanık içinde kalınca da onu çıplak olarak kovar.. Bu hizmetci yolda sağ yanı olmayan başka birkaç hizmetçiyle karşılaşır. Onların da vücutları yanık içindedir. Onlara alaylı bir şekilde, hocalarına ihanet ettikleri için bu hale düştüklerini, yoksa bu durumda olmayacaklarını söyler.

31- 70a- (2198-2217)

Kötü bir kocakarı, inek ve koyunlarının sütlerini satarak geçinir. Ancak bu sütlerin içine su katmadan da edemez. Bir gün öyle bir yağmur yağar ki ondan meydana gelen sel suları bütün malını mülkünü harap eder. Bu durum karşısında Hasan-ı Basri hazretlerinin yanına giderek başına gelen bu felaketin hikmetini sorar. O da, süte koyduğu suların toplanarak sel olduğunu ve mal ve mülkünü götürdüğünü söyler.

32- 71b (2247-2275)

Nasrettin Hoca zamanında Konya'da rüşvetcilik ve açgözlülükle tanınan bir kadı vardır. Kim rüşveti verirse istediği hücceti de alabilmektedir. Hoca ise bu kadıya bir hile düşünür. Bir testiye toprak doldurup ağzına da bir miktar bal koyar ve ihtiyacı olan hüccet için kadının yolunu tutar. Kadı onu görünce hürmet edip istediği hücceti yazar ve hoca da rüşvet için getirdiği testiyi bırakarak çıkıp gider. Kadı testiyi alarak iştahla balı yemeğe başlar, ancak eli bir an alttaki toprağa değer. Kandırıldığını anlayan kadı bir oyun yapmayı düşünerek hocaya

hücette bir yanlışlık olduğunu tekrar yazılması gerektiğini bildirir. Bunu duyan hoca "hüccet doğrudur asıl yanlış testidedir" diyerek cevabı yapıştırır.

33- 74b (2317-2335)

Sahabiden Hz. Ebu Derda dünyaya rağbet etmez, bu yüzden kendisine ev olarak küçücükbir kulübe yapar. İçine girebilmek için iki kat olmak gerekip yattığında da ayakları dışarda kalmaktadır. Hz. Peygamber, Hz. Yusuf'un kuyusu gibi dar olan bu mekana girmiş ve orası ona cennet bahcesi gibi gelmiştir. "Ölmeden önce ölünüz" hadisini kendisine rehber edinen Hz. Ebu Derda uzun yıllar bu kulübede yaşar. Sahabiler gelip hürmet ederek kendisine güzel ve geniş bir ev yapmak isterler. Ancak Ebu Derda sonu ölüm olan cana bunun bile çok olduğunu söyleyerek kabul etmez.

34- 76a(2383-2395)

Kimseye bir tas su bile vermeyen gayet cimri bir adam vardır. Hatta, gece evde olduğu anlaşılır da bir misafir gelir diye lamba bile yakmaz, Evine hiç misafir kabul etmezken bir gece iki muhterem zat zaruri olarak ona misafir olurlar. Cimri ev sahibi onlara yemek için sızlanarak bir kaşık bal verir. Misafirler durumu anlayarak biri, ev sahibi de beraber sofrada iken balın kendisini yakdığını söyler. Diğeri ise gülerek "bal seni değil ama bir kaşık balı ziyan olduğu için ev sahibini yaktı" diyerek cimrinin aybını yüzüne vurur.

35- 78a (2452-2471)

Kötülüklere ve pisliklere batmış fasık, sarhoş ve afyonkeş biri vardır. Yolda çamurlara bata bata yürür. Yine bu haldeyken mescide doğru gitmekte olan Şeyh Vefâ ona rast gelir. Sarhoş ve üştü başı berbat adam şeyhi görünce onun ayağına kapanır ve artık bu hayattan bıktığını, kurtulması için ona dua etmesini ister. O da "işte çamura düşmüş cevher budur" diyerek, adamın üstünü başını temizler ve Allah'a el açıp "Ya Rab ben dışını temizledim, sen de içini

temizle" der dua eder. Cenab-ı Hak da onun bu duasını kabul eder ve bu adam zühd sahibi birisi olur.

36- 80a (2512-2520)

Lut kavmi İblisin kandırmasıyla livata yaparlar. Lut peygamberin nasihatları onlara fayda vermez. Sonunda Cenab-ı Hak onlara öyle bir bela verir ki, bağlarıyla bahçeleriyle, varlarıyla yoklarıyla hepsini göklere kaldırıp yere vurur. Sanki hiç yaradılmamışa dönerler.

37- 82a (2577-2796)

Cahil ve kaba köylünün biri gezmek için eşeğine binerek şehre gelir. Şehirde gezerken bir attar dükkanına girer. Dükkandaki misk kokusu onun aklını başından alır ve bayılır. Herkes ne oldu diye başına üşüşürken dükkan sahibi misk kokusunun onu bayılttığını söyler. Köylüyü ayıltmak için çare ararlarken içlerinden biri bir tezek yakarak dumanını köylünün burnuna tutar. Tezek kokusunu alır olmaz köylü ayılır ve yaramaz bir kokunun, tütsü yapan zat olmasa az daha kendisini öldürmek üzre olduğunu söyler.

38- 84a (2642-2656)

Yüzsüz, murdar ve ahlaksız bir adam uşaklık ve memleket memleket dolaşıp dilencilik yaparken zamanla zenginleşir ve mal mülk sahibi olur. ancak, parasını yemeye kıyamaz. Şair Enverî bu adamdan para çekebilmek için ona beyitlerinin kimisi anlamsız kimisi de başkalarından çalma bir kaside sunar. Kasideyi işiten adam ona hediye olarak bir yağ mumu verir. O da "fânûs-ı hayâl" gibi dans ederek o hediyeyi sarığının arasına yerleştirir.

39- 86a (2689-2707)

Allah'a isyan içinde olan bir adam bu halinden kurtulmak için bir çare aramaktadır. Bunun için Şeyh Şibli'ye gidip derdini anlatır. Önceleri gündüz oruç tutup gece namaz kılar, günahlardan sakınır iken hacca gidip geldikten sonra

işler tersine dönmüş, şeytana mağlup olmuş her türlü günahı işlemeye başlamıştır. Halbuki, hac sonrası daha çok takva sahibi olmayı ummuştur. Şeyh Şibli onu dinleyerek, Ka be'nin herkese bir miheng olduğunu, oraya giden herkesin kalbindekine göre karşılık bulduğunu, kalbi temiz olanın taat ve zühdü, kalbi hasta olanların ise kalbindeki hastalığı karşılık olarak gördüğünü söyler. Onun kalbinde zaten bu günahlara karşı arzu olduğunu yoksa böyle olmayacağını belirtir. Eğer Ka be'yi görmekle herşey hallolsaydı Ebu Cehil'e de faydası durdu. Şeyh o adama, bu duruma çare olarak günahlardan temizleyip tekrar hacca gitmesini tavsiye eder.

40- 87a (2742-2757)

Geçmiş zamanda insanları küçük suçlarından dolayı acımasızca öldürmeyi huy edinmiş bir padişah vardır. Bir fedaî bu padişahı öldürmek ister ve bunun için keskin bir kılıç hazırlayıp padişahın bulunduğu yere gider. Tam padişahı öldürmek üzereyken fedai yakalanır. Padişah çok hiddetlenmiştir. Ancak herkesi acımasızca katleden padişah bu defa kendi canı söz konusu olduğu için canın aziz olduğunu anlar. Allah korkusu padişahın kalbine girer tövbe eder ve insanları öldürmeyi terkeder. Bundan sonra adaletle hüküm süren bu padişahı Cenab-ı Hak da affeder.

41- 89a (2808-2822)

Hz. Nuh'a Cenab-ı Hak uzun bir ömür vermiştir, ancak ecel bir gün onu da yakalar. Sekerat anında salihlerden bir gurup etrafında toplanıp, bu kadar uzun ömür ve peygamberlikle beraber dünyada gülüp gülmediğini, insanlarda vefa görüp görmediğini, dünyada sefa sürüp sürmediğini sorarlar. O da dünyayı iki kapılı bir eve benzeterek birinden girmenle diğerinden çıkman bir olur diye cevaplar. O, bu kadar uzun ömür ona göz kapayıp açmak kadar kısa gelmiş, dünyadan zerre kadar tat almamıştır.

42- 91a (2870-2881)

Karaman ilinde Hz. Mevlânâ bir gün va'z ederken günahkar müminlerin, tövbe etmeden ölmeleri halinde önce günahları kadar cehennemde yanacaklarını, daha sonra da Allahın rahmetiyle cennete gireceklerini söyler. O sırada bir Oğuz eri ayağa kalkıp yiğidin cehenneme uğramadan cennete girmesi için Mevlânâ'dan Allah'a yalvarmasını ister. Çünkü, kul beşerdir Allah ise Gafur'dur.

43- 93a (2932-2941)

Behlül-i Divane yıkılmağa yüz tutmuş bir harap duvar dibini kendisine mekan yapmıştır. Duvar rüzgar deyse yıkılacak haldedir. Behlül bu rüku halindeki duvara baktıkça kendi zevâlini düşünüp üzülmektedir. Zamanla o duvar yıkılır ve Behül'ün de gönlü rahatlar. Hemen halka karşı yüksek sesle "ey insanlar, kim ki neye meyl ederse sonunda o tarafa doğru yıkılır" diye bağırır.

44- 93b (2947-2963)

İran'ın fazilet ve hüner sultanlarından Molla Câmî bir gün vefat eder. Bir ara muhterem bir zat onu rüyasında görür. Rüyada Câmî, Allahın rahmetine dalmış, saraylarda hûrîler arasında, cennet badeleriyle kendinden geçmiş bir haldedir. O zat Molla Câmî'ye bu derecelere erişmek için ne yaptığını sorar. Câmî de o adama, şiirlerinden güzel bir beyitlik na't-ı Resul sayesinde Cenab-ı Hak tarafından bu dereceleri kazandığını söyler.

B- GENCİNE-İ RAZ'DAKİ DİNİ UNSURLAR

1- Ayetler, Hadisler ve Arapça İbareler:

Yahya Bey, Gencîne-i Râz'da ayet ve hadisleri genellikle kısmî iktibas yoluyla zikretmiştir.*[1]

---

* Ayet sonlarındaki rakamların yanındaki yıldızlar metindeki makale başlıklarına işarettir. Ayrıca ilk parantezdeki kesme işaretinin önündeki rakam sure, arkasındaki rakam ise ayet numarasıdır. Diğer rakamlar ayetin geçtiği varak ve beyit numarasıdır. Hadislerdeki rakamlar ise hadisin geçtiği varak ve beyit

a- Ayetler:

- Fetedellâ (53/8) (9b-963)
- İnnema'llâhu ilâhun vâhid (4/171) (3a-51)
- Leyse min ehlik (11/46) (65b-2049)
- Li meni'l-mülk (40/16) (73a-2292)
- Nahnü kassemnâ (43/33) (39a- *)
- Sümme denâ (53/8) (9b-263)
- Şeceri'l-ahzari nâran (83/80) (1a- 9)
- Tevâsav bi's-sabr (103/3) (43a-1334)
- Ved û Rabbeküm tazarru an ve hafiyye (7/55) (12a - *)
- Yâ Yahyâ huzi'l-kitâbe bi kuvve ve âteynâhu'l- hukme sabiyyâ (19/12) (13b-397)
- Yevme yefir (80/34) (12b-354)

b- Hadisler:

Gencîne-i Râz'da bizim görebildiğimiz ve bilebildiğimiz hadisler aşağıdadır.

- Es-sabru miftâhu'l-ferec (42b-*)
- Ene efsah (83a-2607)
- Küntü nebiyyan (23b-709)
- Men tevâza a rafa ahu'llâhu ve men tekebbere veza ahu'llâh (27b-*)
- V'etlubu'l- ilme mine'l-mehdi ile'l-lahd (29b-*)
- Ve'l-hayâ mine'l- îmân (46a -*)

c- Arapça İbâreler:

- Allâhu veliyyü't-tevfîk (3a-43)
- Arifün kâle li' ışku'l-insân
  Cezbetün min cezebâtü'r-Rahmân (16b-490)
- Azzeme şânehu ve celle celâlehn ve vezaha burhânehu (4a-*)

---

numaralarıdır.

- Ahmidu'llâhe hamden kesîran ilâ yevmi'l-cevâb (7b-(ek) *)
- Aleyhi efzalü't-tahiyyitihi ilâ yevmi'l- irfân ve'l-mîzan (8b-*)
- Edebü'l-mer'i hayrun min zehibihi (46a-*)
- El-minnetu'llâh (44b-1392)
- El-cinsü ile'l-cinsi yemîl (51b-1612)
- El-mecâzu kantaratü'l-hakîka (24a-*)
- El-veledu sırru ebîh (65b -2045)
- Es-selâmetü fi'l-vahdeti ve's-sa âdetü fi'l-uzleti (37a-*)
- Eyyeda'llâhu izzetehu ve devletehu bi himmeti'r-ricâli'r-râşidîn ilâ yevmi'd-din (10a-*)
- Gafara'llâhu lehüm fi'l- arasât
  Ve sekâhüm bi şarâbi'l-cennât (15a-441)
- Halaka'l-Hâliku fîhe'l-enhâr (3a-56)
- İlâ min cihetü'd-dîniyetti lâ-min cihetü't-tıyniyyeti (65a-*)
- Kul hüva'llâhu Vâhidun ve Ahad
  Ve Hamîdun ve Mecîdun ve Samed (4b-91)
- La netu'llâhi aleyhi ebedâ (49a-1434)
- La netu'llâhi ale'l-kezzâbîn (83b-2629)
- Men adele meleke ve men zaleme heleke (58a-*)
- Men samete necâ (80b-*)
- Muhalledün fi'n-nâr (90a-2827)
- Ne ûzü bi'llâh (79b-2499)
- Raziya'llâhu te âla ve razu (10b-284)
- Rahmetu'llâhu aleyh (14b- 424)
- Rahmetu'llâhu aleyhim ecmâ în (15a-*)
- Refî ü'd-derecât (3a-42)
- Rahima'llâhu li'men tezekkere delâ'ile envâri celâlihi ve tedebbere (1b-*)
- Şâribu'l-hamri mel ûnun (76b-*)
- Şerrefeha'llâhu (84b-*)

- Tavvelu'llâhı te âlâ ömreh (10a-281)
- Zâdehu'llâh (92b-2917)
- Zi'n-nûreyn (16a-466)

2- Peygamberler:

a) Hz. Adem: İlk insan olup İblis'in aldatmalarına kanarak yasak meyveyi yediği için cennetten dünyaya gönderilmiştir. İnsanlığın babasıdır.

b) Hz. Nuh: Hz. Nuh kavmini yola getiremez. Bunun üzerine Allah ona bir gemi yapmasını söyler. O da bir gemi yaparak kendisine iman eden az sayıda insan ve hayvanlardan birer çift alır. Tufan başlar ve gemidekiler kurtulur. Tufandan sonra Hz. Nuh uzun bir ömür sürer ve insanlığın ikinci Adem babası olur.

c) Hz. İbrahim: Hz. İbrahim put yapıp satan Azer'in oğludur. Babil'deki putları kırarak halkı ve Nemrud'u Allah'a imana davet eder. Nemrut ta onu ateşe atar. Allah'ın izniyle ateş bir yeşillik bahçeye dönüştürür.

d) Hz. Lut: Hz. Lut, livata'yı ve her türlü fitne ve fesadı adet edinen kavmini doğru yola davet ettiyse de onu dinlemediler. Allah da onların yaşadığı yeri yerden göğe kaldırıp baş aşağı bıraktı ve altını üstüne getirerek helak etti.

e) Hz. Yakup, Hz. Yusuf: Hz. Yakup oniki oğlundan en çok Hz. Yusuf'u severdi. Diğer kardeşleri onu kıskanıp gezmeye diyerek onu götürüp bir kuyuya attılar. Sonra da oradan geçen bir kervana köle diyerek sattılar. Babalarına da Yusuf'u kurt yedi diye yalan söylediler. Hz. Yakup Beytü'l-Ahzen denilen evinde Hz. Yusuf için çok ağladı ve bu yüzden ağlaya ağlaya gözlerini kaybetti.

Hz. Yusuf köle iken aziz-i Mısır'ın sarayına satıldı. Orada aziz-i Mısır'ın karısı Züleyha ona azık oldu. Ancak Hz. Yusuf ona yüz vermedi. O da onu zindana attırdı.

f) Hz. Eyyub: Sabır kahramanı olan Hz. Eyyub'u imtihan için Cenab-ı Hak ona birçok musibet ve vücuduna da hastalıklar verir. Fakat, o bütün musibetlere ve hastalıklara karşı sabredip şükreder. Daha sonra Allah onun bu sabrına

karşılık ona şifa ihsan eder.

g) Hz. Musa: Allah ile konuşmaya mazhar olmuş, bundan dolayı Kelîm sıfatını almıştır. Kavmi olan İsrailoğullarını Firavun'un esaretinden kurtarıp Arz-ı Mev'ud denilen Kudüs'e götürmüştür. Cenab-ı Hak ona Yed-i Beyza ve asâ mucizesini vermiş, asâsını yere atınca ejderha olup Firavun'un sihirbazlarının sihirlerini yutmuştur. Ayrıca Kızıldeniz'i yarıp karşıya geçmesi ve Firavun'un suda garkolması mucizesi de vardır.

h) Hz. Süleyman: Babası Hz. Davut gibi hem peygamber hem hükümdardır. Hz. Süleyman'ın kuvvet ve şevketi çok büyüktür. Bütün mahlukata hükmeder. Tahtının havada uçması, kuşlarla kavuşması meşhurdur.

ı) Hz. Hızır: Kur'an'da peygamber olarak zikredilir. İlyas ve İskender'le Zulümat ülkesine Ab-ı Hayatı aramaya gitmişlerdir. Hızır ve İlyas bu suyu bulup içmişler, İskender ise içmemiştir.

j) Hz. Yunus: Hz. Yunus, halk kendini dinlemiyor diye kavmini terketmiş, bir gemiye binmiştir. Denizde fırtına kopmuş ve Hz. Yunus'u denize atmışlar bir balık onu yutmuş ve hatasını anlayıp tövbe etmiş Allah da onu balığın karnından kurtarmıştır.

k) Hz. Zekeriya: Beni İsrail peygamberlerindendir. Testereyle diri diri kesilmek suretiyle şehit edilmiştir.

l) Hz. Yahya: Beytü'l-Mukaddes sultanı onu çok sevdiği halde sevdiği bir kadının sözüne uyarak Hz. Yahya'nın başını kestirerek şehit etmiştir.

m) Hz. İsa: Hz. Meryem'den Allah'ın izniyle babasız dünyaya gelir. Nefesiyle ölüleri diriltir. İmana davet ettiği İsrail oğulları onu çarmıha germek isterler. Ancak Allah onu dördüncü göğe yükseltir.

n) Hz. Muhammed (AS): Hz. Peygamber edebiyat eserlerine her vesileyle konu edilmiştir. Ancak, daha çok mucizeleri dile getirilir. Bu mucizelerinden olarak gölgesi yere düşmezdi. En çok konu edinileni ise İsra ve Mirac mucizesidir.

Hz. Peygamber bir gece içinde önce Burak'a binerek Kudüs'e Mescid-i Aksa'ya gider. Orada diğer peygamberlere namaz kıldırır. Oradan da yine

Burak'la arş-ı alaya, Sidretü'l-Müntehâ'ya çıkar. Orada vasıtasız olarak Cenab-ı Hak'la görüşür ve konuşur.

3- Dört Halife:

Hz. Ebubekir, Hz. Peygamber'in yerine birinci halife olmuştur. Peygamberimizin en yakın dostu ve Hicret esnasında yol arkadaşıdır. İlk müslümanlardan olup şeksiz ve şüphesiz teslimiyeti ve sadakati dolayısıyla Sıddık-ı Ekber lakabıyla anılır.

Hz. Ömer, ikinci halife olup adaleti ve devlet idareciliği ile meşhurdur.

Hz. Osman, Hz. Peygamber'in iki kızını alıp Zi'n-Nureyn lakabını almıştır. Üçüncü halifedir ve yumuşakbaşlılığıyla tanınır.

Hz. Ali, Peygamber Efendimizin amcasının oğlu ve damadıdır. Çocuk yaşta müslüman olanlardandır. Dördüncü halife olup Hz. Muaviye ile savaşları olmuştur.

4- Hz. Hüseyin ve Kerbela Vakası:

Hz. Ali'nin vefatından sonra, oğulları olan Hasan ve Hüseyin'in şehadetleri bütün müslümanları üzmüştür. Bu hemen her şairin şiirine konu olur.

Saltanatı için varlığını kendisine tehlikeli gören Yezit, Hz. Hüseyin'i yok etmek için üzerine asker gönderir. Kerbela mevkiinde çok acıklı bir şekilde Hz. Hüseyin ve etrafındakileri şehit ederler.

B- GENCİNE-İ RAZ'DA ŞAHISLAR

1- Tarihi Şahsiyetler

a) Hükümdarlar:

Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566)

Osmanlı sultanlarının onuncusudur. Osmanlıların en ihtişamlı döneminde saltanat sürmüştür. Yavuz Sultan Selim'in oğlu olup devrinde Balkanlar fethedilmiş, Osmanlı devleti doğuda ve batıda en geniş sınırlarına kavuşmuştur.

b) Şairler

I- Sâdî: (Sâdî-i Şirâzi) (1189-1291)

İranın büyük şair ve nesir yazarlarındandır. Şiraz'da doğmuş, Bağdad'da Nizamiye medresesinde tahsil görmüştür. Bostan ve Gülistan adlı eserleriyle tanınmıştır.

II- Hafız: (Hafız-ı Şirazi) (?-1389)

Meşhur İran şairidir. Mufasavuf biridir. Özellikle gazel ve İran edebiyatını en önde gelen simalarındandır. Lirizmin doruğunda bir şair olup bütün Klasik şairlerimiz üzerinde büyük tesiri vardır.

III- Nizâmi: (Nizami-i Gencevi) (1140-1203)

Büyük İran şairlerinden olup Gence'lidir. Penc-Genç adlı Hamse'siyle meşhurdur. Hamsesindeki mesneviler şunlardır: Mahzenü'l-Esrar, Hüsrev ü Şirin, Leyla vü Mecnun, İskendername, Heft-Peyker

IV- Attar (Feridüddin Attar) (?-1230)

İran'ın büyük mutasavvuf şairlerindendir. Meşhed'te yetişmiştir. Mantıku't-Tayr ve Tezkiretü'l-Evliya adlı eserleri Türk şairlerince meşhurdur.

V- Nevâyi (1441-1501)

Büyük Türk şairi olup Herat'ta doğmuştur. Orada Sultan Baykara'nın hem veziri, hem arkadaşı olmuştur. Devrinde maddi gelişmelere önem verdiği kadar şair edib ve sanatkarları da himaye etmiştir. Edebiyatımızda hamse yazan meşhurlardandır.

Yukarıda adı geçen şairlerin bir çoğu mesnevi sahasında ünlü ve hamse sahibi olup Yahya Bey onları saygıyla anar.

2- Tarihi Efsanevi Şahsiyetler

a) Şeyh Abdürrezzak (Şeyh-i San an)

Yemenli olan Şeyh Abdürrezzak zühd ve takva sahibi bir seyhtir. Bir gün bir hıristiyan güzeline aşık olur ve onun için zühd ve takvayı bırakıp senelerce domuz çobanlığı yapar.

Eserde Reyhan adında riyakar bir müridinin halk arasanda rağbet görmesi ve bir müridin gelip Reyhan'ı Şeyhe övmesi ile ilgili bir hikaye anlatılmaktadır. Herkes Reyhan'ı iyice tanımadığı için ona rağbet edip onu övmektedir. Ancak, şeyhi onu tanıdığı için gerçek yüzünü bilir. Onun için onu aşırı derecede öven müride kızar

Gütdüğün toñuzı öğretme baña

der. Bunu dedirtirken şair şeyhin bilinen domuz çobanlığı hadisesine de telmih yapmış olur.

b) Behlül (Behlül-i Dîvâne, Behlül-i Dânâ)

Behlül Kûfe'li olup Harun Reşit zamanında Bağdad'da yaşamıştır. Arif ve ermiş bir meczuptur. İlmi yoksa da nasihatları ve sözleri çok isabetlidir.

Harun Reşit'le birçok maceraları rivayet edilir.

c) Kârun:

Zenginliği ve cimriliği ile tanınan Karun Hz. Musa zamanında yaşamıştır. Önceleri çok fakirken, Hz. Musa sayesinde İlm-i Kimyayı öğrenerek sonsuz bir servete nâil olduğu halde zekat vermek istememiştir. Bunun üzerine Hz. Musa'nın duasıyla Allah'ın gazabına uğrayıp malları ve servetiyle beraber yerin dibine batmıştır.

d) Şeddad:

Yemen'deki Ad kavmi hükümdarlarından olup, cenneti taklit etmek üzere "İrem" adıyla meşhur olan bir bağ yaptırmıştır. Bağın düzenlenmesi bitince,

görmek üzere gitmiş, ancak bağa yaklaştığı sırada birdenbire ortaya çıkan semadan gelen yüksek bir ses Şeddadı yanındakilerle beraber helak etmiştir.

e) Hâtem-i Tay:

Hâtem-i Tay lakabıyla meşhur arap şair ve reislerindendir. Cömertliği ile tanınır.

f) Haydar:

Hz. Ali'nin lakabı olup arslan demektir. Allahın Arslanı da denmektedir.

g) Cemşit (Cem):

İranda en önce hükumet süren Pişdadiyan sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. Asıl ismi Cem'dir ki büyük padişah anlamındadır. "Şit" sonradan eklenmiştir ki ışık demektir. Şarabın icadı, nevruz gününün sene başı ve bayram sayılması Cemşit'e isnad edilir.

h) Zal:

Meşhur cihan pehlivanı Sam'ın oğlu ve Rüstem'in de babasıdır. Sacı, kaşı ve kirpiği beyaz olarak doğduğu için uğur sayılmayarak bir dağa atılmış ve orada simurg tarafından beslenmiştir. Saçının beyazlığından dolayı kocakarı anlamına gelen zal adı verilmiştir.

ı) Rüstem:

Yukarda adı geçen Zal'ın oğlu Rüstem ki Firdevsi'nin şehrâmesinde adı çok geçen meşhur bir kahramandır. Bir çok efsanevi maceralar ve kahramanlıklar kendine mal edilmiştir.

j) Molla Hünkar (Mevlânâ Celaleddin) (1207-1273)

Belh şehrinde doğup Konya'ya yerleşmiştir. Büyük mutasavvıf şairlerdendir. Mevlevi tarikatının kurucusu olup Mesnevi'si meşhurdur.

k) Bayezid-i Bistami: (?-874)

Büyük mutasavvıflardandır. Horasanlıdır.

e) Nasreddin Hoca:

Akşehir'de yaşamıştır. Latifeleriyle ve hazır cevaplığıyla ünlüdür. Gencine-i Râz'da bir de latifesi anlatılmaktadır.

3- Masal Kahramanları, Onlarla İlgili Unsur ve Mefhumlar:

Leyla vü Mecnun, Ferhad ü Şirin, Vamık ü Azra gibi muhtelif mesnevilere konu olan hikayelerin kahramanları Klasik edebiyatta sık sık geçer Ayrıca Ab-ı Hayat, Kaf Dağı, Anka Kuşu, Hüma Kuşu, Buhur-ı Meryem gibi unsurlar da Klasik edebiyatta geçen masal unsurlarındandır. Gencine-i Raz'da da bunlar çeşitli vesilelerle geçerler.

a) Leyla vü Mecnun: Leyla'nın aşkından mecnuna dönerek kendini sahralara atan Kays, sahrada vahşi hayvanlarla arkadaşlık eder. Bir müddet sonra gerçek aşka yani Allah aşkına ulaşır.

b) Ferhat ü Şirin: Mecnun ve Ferhat birer aşk kahramanlarıdır. Biri sahrada gençliğini heder etmiş, öbürü de ömrünü dağ başında tüketmiştir. Şirin'e kavuşmak için dağları delmiştir. Bu yüzden, her ikisi de birer timsal olarak çok defa bir anda zikredilirler.

c) Ab-ı Hayat: Ab-ı Hayat (Ab-ı Hayvan) ölümsüzlük suyu demektir. Zulümat (Karanlıklar) ülkesindeki bu suyu Hızır ve İlyas bulup içmişler, İskender ise elde edememiştir.

d) Kaf Dağı, Anka Kuşu: Kaf dağında yaşadığı söylenen, Kaf dağı gibi adı var kendi yok, bir kuş. Renkli tüylerle süslü, yüzü insan yüzüne benzer, boynu gayet uzun, kendisinde her hayvandan bir alamet olan büyük bir kuşmuş.

e) Hüma Kuşu: Devlet kuşu denilen kuş. Bu, gayet yüksekten uçarmış. Uçtuğu anda kanadının gölgesi kimin başına düşerse o adan padişah olurmuş.

f) Buhur-ı Meryem: Hz. Meryem'in, Hz. İsa'yı dünyaya getirdiği anda, sancının şiddeti sırasında tutunmuş olduğu ağaç. Ebeler doğum sancısı başlayan kadın rahat doğum yapsın diye bu ağacın yaprağını suya bırakırlarmış.

4- Ülkeler ve Kavimler:

a) Fireng, Alaman, Engurus (Macaristan)

XVI. asırda Kanunî Avusturya içlerine kadar ilerlemiş bütün Macaristan'a sahip olmuş Akdeniz'i hakimiyeti altına almıştır. O zaman Mısır ve Kırım Osmanlı hakimiyetinde olup oralara idarecileri Osmanlı devleti tayin ediyordu.

b) Türk-Tatar

Türk kelimesi burada cahil, kaba, köylü anlamında kullanılmıştır. Tatar kelimesi de güzel koku, misk ü anberle beraber geçer.

c) Hind-Arap

Kara ve çirkin olanlar için kullanılır.

II. BÖLÜM

GENCİNE-İ RAZ'IN TRANSKRİPSİYONU

1b. **Bİ'SMİ'LLAHİ'R-RAḤMANİ'R-RAḤİM**

Bu ism-i aᶜzam u ṭılsım-ı mübhem olan bi'smi'llah câh u celâl ile mis̱âl-i Sidretü'l-müntehâ cümleden aᶜlâ vü bâlâ olub es̱mârı envâr-ı gülzâr-ı Bârî vü her ḥarfi ẓarf-ı künûz-ı maᶜrifet-i Raḥmânî vü rümûz-ı maᶜrifet-i Rabbânî oldıgınuñ beyânıdur. Raḥima'llâhu limen teẕekkere delâi'le envâri celâlihi ve tedebbere

Mesâ'il-i Aḫbâr-ı Kemâlehu

1- Cân u dilden diyelüm bi'smi'llâh
Açalum sûz ile söz gencine râh
- Sözlerüñ besmeledür sulṭânı
Kibriyâyile ṭurur dîvânı
- Şecer-i Sidre gibi zîbâdur
Cümleden anuñ içün aᶜlâdur
- Nitekim Ḥazret-i Cibrîl-i Emîn
Gidemez andan öte aḳl-ı güzîn
5 Bu gülistân-ı laṭîf ü raᶜnâ
O diraḫt ile bulur ḥüsn ü bahâ
- Serv-i gülzâr-ı beḳâdur ki revân
Ṭoġrılub aña uçar ṭâir-i cân

---

* Gencîne-i Râz-ı Yaḥyâ
Bİ'SMİ'LLAHİ'R-RAḤMANİ'R-RAḤÎM B / b'iṣmi'llah celâlu'llâh: b'ismi'llâhu câh u celâlu'llâh B,C / Raḥima'llâhu: Ġaferu'llâhu B,C / delâ'il: delâyil B / tedebbere: tedebbere mesâ'il-i esbâbe kemâlehu ve ṣalla'llâhu ᶜale'n- Nebiyyi'l -ᶜArabiyyi ve âlihi ve aṣḥâbihi ecmâᶜîn B / mesâ'il-i aḫbâr-i kemâlehu ṣalla'llâhu ᶜale'n-Nebiyyi'l- ᶜArabî ve âlihi C / oldıġıdur: olduġıdur.

3 a) Şecer-i: Şecere'i C / zîbâdur: bâlâdur C

5 b) ḥüsn ü: ḥüsn-i B

6 b) ṭâ'ir: ṭâyir B, C

2a Ṣanki yapraḳlarıdur naḳş-ı ḥurûf
Ol ḥurûf oldı maʿânîye ẓurûf

Cümle ḥarfinde o surḫ ile maḳâl
Ṣaldı Ṭûbâ gibi her yaña nihâl

Olur ol surḫ ile olsa mektûb
Şeceri'l-aḫżari nâran gibi ḫûb

Lâciverd ile yazılsa fi'l-ḥâl
Gösterür sünbül-i Hindûya mis̱âl

Sünbül-i gülşenidür Ḳur'ânuñ
Başı üzre yiri vardur anuñ

Cân göziyle aña baḳ ʿâlemde
Beñzer ol ṣanki Livâ'ü'l - Ḥamde

Oldı ol saṭr-ı Raḥîm u Raḥmân
Evvel-i mevc-i muḥîṭ-i Ḳur'ân

Şerḥ olursa eger ol mevc-i ḳadîm
Ḳaṭresinden çıḳar biñ dürr-i yetîm

Ki o mevce göre deryâ-yı semâ
Ḳaṭre'i şebneme beñzer gûyâ

Ṣanasuñ oldı o mevc-i ḥasenât
Ehl-i îmân olana tîġ-i necât

Ṣımaġa cünd-i şeyâṭîni müdâm
Cümle ḥarfi bir alay oldı tamâm

Her dem ol aʿẓam-ı esmâ ʿAlîm
Oldı miftâḥ-ı der-i bâb-ı naʿîm

Ol durur evvel-i mektûb-ı ḳalem
Oldı ser-defter-i levḥ-i aʿẓam

---

13 b) muḥîṭ-i Ḳur'ân: muḥîṭu'l-Ḳur'ân B,C

16 a) Ṣanasuñ: Ṣanasın B,C

17 a) müdâm: tamâm B, C; b) tamâm: müdâm B,C

18 b) bâb: bâġ B, C

Yazdı çün şâh-ı ḳalem ḫaṭṭ-ı vücûd
Düşdi levḥ üstine ẓıll-i memdûd
Eṣer-i ḳudret-i Ḥaḳ buldı ẓuhûr
Geldi bir yire hemân ẓulmet ü nûr
Yaʿnî cemʿ oldı celâl ile cemâl
Âfitâb ile olan sâye miṣâl
Bu iki şâhid ile vaḥdet-i ẕât
Oldı her ehl-i yaḳîne iṣbât
2b Levḥi ol ḫaṭṭ-ı şerîf eyledi zeyn
Ḫalḳa fâş oldı rumûz-ı ṣaḳaleyn
Aḫiret âyînesidür dünyâ
Keşf olur ẓulmet ile nûr-ı Ḫüdâ
Vaḥdet ehlinüñ olan gümrâhı
Ḫırz-ı cân eyledi bi'smi'llâhı
Maʿnî'-i ḫâṣṣı durur genc-i nihân
Resm-i şemşîr-i ṭılısm-ı Raḥmân
Bâr-ı envâr ile elfâẓ-ı bülend
Üştür-i ḳudrete oldı mânend
Besmele meddi dürür şekl-i mehâr
Kelimât oldı aña ṣanki ḳıṭâr
Yola gir ḫidmetüñe ol ḳâ'im
O mehârı ḳoma elden dâ'im

---

23 a) vaḥdet: ḥażret B

24 a) Levḥi: Levḥ B

26 a) gümrâhı: hem-râhı B, C

27 b) resm-i: resmi C

28 a) bâr-ı : bâd-ı C; b) üştür-i: üştüri B

30 a) ḫidmetüñe: ḫidmet ile B / ḳâ'im : ḳâyim B,C; b) o: ol B / dâ'im: dâyim B,C

İsm-i Aʿzam durur ol rûḥ-ı kelâm
Gülşen-i dilde ḳıl ol serve maḳâm
Bulınur anuñ ile genc-i vücûd
Bilinür anuñ ile ẕât-ı Vedûd
ʿAceb âyînedür ol tîġ-i celâl
Ki görür ehl-i kemâl anda cemâl
Rûy-ı maḳṣûda vücûd oldı niḳâb
N'ola çâk olsa anuñla bu hicâb
Olur ol saṭr-ı cemîle tems̱îl
Bâl ü per açub uçan Cebrâ'il
Sâye-i ḫâme-i ḳudret oldur
Medd-i memdûd-ı ilâha yoldur
Noḳṭa kim bâsı ile hem-demdür
Noḳṭa-i dâ'ire-i ʿâlemdür
Bârek'allâh zihî sırr-ı nihân
Anda derc oldı ʿulûm-ı dü-cihân
Sîni serdâr-ı selâmetdür anuñ
Meddi bir cisr-i hidâyetdür anuñ
Oldı ṣâliḥlere ol medd-i ʿaẓîm
Sebeb-i Raḥmet-i Raḥmân u Raḥîm
3a Mimi bâlâ-yı muʿallâdur anuñ
Elifi ʿâli-yi aʿlâdur anuñ

---

31 b) dilde: levḥi C / serve: serv-i B

32 b) Vedûd: Vücûd B

36 b) Medd-i memdûd-ı ilâha: Ḳadd-i memdûdı Allâha B

37 a) bâsı ile: bâsıyile B,C; b) da'ire'-i dâyire'-i B

39 b) cisr: çetr Ç

41 a) bâlâsı: bâlâ-yı B,C; b) âlâ-yı aʿlâdur: âlem-i ʿulyâdur B

ᶜAlem-i ẕât-ı refiᶜü'd-derecât
Oldı müstecmiᶜ-i esmâ vü ṣıfât
Baña bir Ḫıżr-ı ṭarîk oldı refîḳ
Didi Allâhu veliyyü't-tevfîḳ
Dil ü cân mülkine tuġrâ oldur
Ḥaḳ bu kim aᶜzam-ı esmâ oldur
Ol durur menbaᶜ-ı ᶜilm ü ḥikmet
Ol durur sâye'i dest-i ḳudret
Mest ü ḥayrân durur aᶜyân-ı ᶜuḳûl
İdemez noḳṭa-i imkân aña yol
Elifi ṣanki ṭarîḳat yolıdur
Ne ṭarîḳat yolı vaḥdet yolıdur
Ẓâhir ü bâṭın-ı iḫlâs oldur
Cünd-i Ḥaḳḳa ᶜalem-i ḫâṣṣ oldur
Sâlike şemᶜ-i hidâyet oldur
ᶜAyn-ı engüşt-i şehâdet oldur
Allâh Allâh zihî şemᶜ-i Ḫudâ
Virdi dil Kaᶜbesine nûr-ı żiyâ
Elifüñ remzi dürür ey ᶜâbid
İnnema'llâhu ilâhun vâḥid

---

[42] a) ẕât-ı: ẕâtı C; b) esmâ vü: envâ-ı B

[44] a) mülkine: levḥine B,C

[46] a) ü:- B / ḥayrân durur: ḥayrândur B ḥayrânıdur C; b) İdemez: Bulımaz C

[48] a) bâṭın-ı: bâṭın u B

[49] b) şehâdet: hidâyet B

[50] a) Allâh Allâh: Nevvera'llâhu B,C

Olmayan ᶜilm-i ledün âgâhı
Ne bilür lâm-ı kelâmu'llâhı
Mustaḳîm olmağıla ehl-i yaḳîn
Olur Allâha elif gibi yaḳın
Bu salâḥa iremez sâlik-i ḫâm
Zühd ile ḳılmayıcak ḳaddini lâm
Hâ gibi aç gözüñi ḳalma melûl
Mâsivâ'llâhı ḳo Allâh ile ol
Revzen-i hâya naẓar kıl her bâr
Ḫalaḳa'l-Ḫâlıḳu fîhê'l-enḥâr
Gonce-i Heşt-bihişt ol hâdur
Penc-gâh-ı ᶜamele îmâdur
3b Şekl-i teşdîd gibi ehl-i meẕâḳ
Göremez kendini Allâhda ıraḳ
Fetḥası fâtiḥ-i sırr-ı esmâ
Cezmidür ḫalḳa-i bâb-ı taḳvâ
Kime kim mürşid ola ismu'llâh
Zerrece irmez aña naḳş u tebâh
Kim ki ol ismi ide vird-i zebân
ᶜArş u Kürsîyi göre mü'min olan
Ḫâne-i dilde ger olursa muḳîm
ᶜAlem-i keşfe irer ḳalb-i selîm

---

52 Bu beyit B ve C de bir sonraki beyitle yer değiştirmiştir. b) Ne bilür: Bilemez B

58 a) meẕâḳ: firâḳ B; b) göremez kendini: görmez ol kendüy B

60 a) ismu'llâh: ism-i ilâh B,C; b) tebâh: bâh A

61 a) Kim ki: Çünki B, C / zebân: lisân B,C; b) ᶜArşı Kürsîyi: ᶜArş u Kürsî B

62 b) irer: ire B,C

Keşf olur ismi ile nûr-i Hüdâ
Bulınur anuñ ile ẕât-ı Ḫudâ
Dîdeden açmaz ise nûr-ı niḳâb
Cân gibi görmez anı ehl-i ḥicâb
Cennete uçmaḳ içün ehl-i ṣalât
Ẕikr ü fikr olur aña iki ḳanat
İsm-i ẕatında olur ᶜaḳl zebûn
Nice vaṣf ola o ẕât-ı bî-çûn
Ol maḳâma varamaz aḳl-ı enâm
Girü Allâh bilür anı tamâm
Lâmlar anda velî ḳalb-i selîm
Ṭaşı oldı Ḥarameyninde muḳîm
İki râ gurre-i ᶜıydeyn-i şerîf
İki hâ manẓara-i nûr-ı laṭîf
Mîmüñ altında o nûn oldı mekîn
Nûn gibi kim olur zîr-i zemîn
Nefsümüz murġını ḳılmaġa zebûn
Dâne-i dâm-ı ḳażâdur ol nûn
ᶜAyn-ı ᶜışḳ ile aña ol nigerân
Görinür anda cemâl-i Raḥmân

---

63 a) olur: ola B; b) Bulınur: Bilinür B/ anun: Allah B, C/ ile: - B

65 a) uçmaḳ: uçmaġ C; b) ẕikr ü: ẕikri vü C/ fikr: fikri B,C/ aña: - B,C

66 b) Nice: Niçe B

68 a) velî: dili B dil-i C; b) Ṭaşı: Hâsı B,C/ Ḥarameyninde: Ḥarem-i Ḥaḳda B,C

69 a) ġurre'-i ᶜıydeyn: ḳurre'-i ᶜayneyn B

70 a) o nûn oldı: olan nûn-ı B / oldı: - B; b) kim: ki B,C

71 b) dâm-ı: dâm u B

72 anda cemâl-i Raḥman: cemâl anda Raḥmân C

Yazılur gerçi ki mâ taht-ı Rahîm
Oldı tâc-ı ser-i mushaf ol mîm
Daᶜvet-i Rahmet-i Hakka gûyâ
Yâsı olmışdur anuñ harf-i nidâ
4a Zikri vü fikri anuñ ey Yahyâ
Seni ᶜÎsâ gibi eyler ihyâ
Cümle esrârını eyler izhâr
Söz uzanur nitekim kâmet-i yâr
O Rahîm ile sözi hatm eyle
Ra-yı esrârın anuñ zeyn eyle
Hâne-i dilde yakub meşᶜâleyi
Hâl idin besmeleyi hamdeleyi

Tevhîd ü temcîd-i Kirdigâr ki Âdemi vü ᶜâlemi ᶜayn-ı ᶜademden mevcûd u meşhûd itmişdür ᶜazzemme şânehu ve celle celâlehu ve vezaha bürhânehu bu üç beyt bî-nukatdur[1*]

---

73 Bu beyit B ve C'de bir sonraki beyit ile yer değiştirmiştir

76 a) esrârını eyler: esrarın idersek B,C

77 a) O: Ol B,C / Rahîm ile sözi: Rahîmüñ sözini C; b) zeyn: ketm B,C

78 a) yakub: yakar B,C / b) idin: iden B,C / besmeleyi: besmele vü B,C

* Kirdigâr ki Âdemi vü ᶜâlemi ᶜayn-ı ᶜademden mevcûd u meşhûd itmişdür ᶜazzemme şânehu ve celle celâlehu ve vezaha bürhânehu: Kirdigâr-ı zevi'l -iktidârdur ki Âdemᶜaleyhi's-salavâtu ve's-selâm u ᶜâlem-i rûzigâr âyeni ᶜayn-ı ᶜademden mevcûd u meşhûd itmişdür ᶜazzeme şânehu ve vezaᶜa bürhânehu B, Kirdigâr-ı zi'l - iktidârdur ki Âdem ü ᶜâlemi ᶜayn-ı ᶜademden mevcûd u meşhûd itmişdür ᶜazzeme şânehü vezaᶜa bürhânehu C

NOT: (1) Burada 79'dan 105'e kadar olan (79 ve 105 dahil) beyitler metin olarak B'den alınmıştır. Çünkü, A'da mensur kısımda, "gelen ilk üç beyitin 'bî -nukat' olduğu" söylendiği halde be beyitler ancak 17 beyt sonra gelmektedir. Ayrıca, mensur kısımdan sonra gelen bu beyitlerin mısraları B ve C'dekilere nazaran ve anlam olarak takdim-tehire uğramışlardır. A'daki 'bî-nukat' beyitlerle ilgili karşılıklarla beraber, diğer beyitler arasında da B ve C'ye nazaran bir karışıklık görülmüştür. A'da mensur kısmın ardından metindeki 96'dan 105'e kadar olan, sonra 89'dan 95'e kadar olan, daha sonra ise 79'dan 88'e kadar olan beyitler gelmektedir. Bütün bunlara mukabil B ve C'de bir birlik göze

Ḥamd ol Allâha kim odur Maḥmûd
Ḥâmid u Vâḥid u ʿAllâm-ı Vedûd

Melek-i rûḥ-ı ḥuṣûl-ı Âdem
Al-i evlâd-ı Resûl-i ʿâlem

Ṭavr-ı İslâm-ı ʿulüvv-i ʿulemâ
Sırr-ı ilhâm u sümüvv-i ṣuleḥâ

Ḥaşyet-i Şeyḫ Taḳî baḫt-ı Nebî
Ġaybet-i cinn-i ġanî feyż-ı ḫafî

Cennet ü Âdem ü tezyîn-i semâ
Ziynet-i ʿâlem ü tebyîn-i Hüdâ

Bunlaruñ gibi daḫî her ne ki var
Baḥr-i mecdinden anuñ buldı kenâr

Ṣûrete geldi çü envâʿ-ı vücûd
Oldılar vaḥdet-i ẕâtına şuhûd

çarpmaktadır. Bu yüzden, esas metni değiştirmek için zamanın geç olması sebebiyle, ilgili kısımlarda B'yi esas aldık.

NOT: (2) C'de mensur kısmın ardından gelen ilk beş beytin hizasında her beytin kenarına sırasıyla şu notlar düşülmüştür:
a) Beyt-i bî-nuḳaṭ
b) Beyt-i bî-nuḳaṭ-i ẕü'l-ḳâfiyeteyn
c) Beyt-i terciʿ ü bî-nuḳaṭ
d) Ẕü'l-baḥr u terciʿ u ber-nuḳaṭ
e) Terciʿ bir kelimesi noḳṭalı bir kelimesi noḳṭasuz

[79] kim: ki C / odur: oldur A,C ; b) ʿAllâm-ı: ʿAllâm u A

[80] a) melek-i rûḥ-ı: melek ü rûḥ u C; b) Al-i: Al ü C

[81] a) İslâm-ı: İslâm u C; b) İlhâm u: ilhâm-ı A,C

[82] a) baḫt: necb A; b) feyż: ḳabż A

[83] a) Cennet ü: Cennet-i C

[84] a) daḫî: dâḫî B

Aña ḥamd eyle ki ol Rabb-ı Mucîb
Saña ḥamd eylemegi itdi naṣîb
Ḥâmid u ʿâbid olur ehl-i rıżâ
Gözine bir görinür faḳr u ġınâ
Saña cevr eylese bu devr-i zamân
Ḥâmd-i Ḥaḳḳı idegör vird-i zebân
Sitem-i ḫalḳda ḳılan ṣabr-ı cemîl
Ḫâna fâş eyledi çok ecr-i cezîl
Ḥâl idin ẕikr ile Ḥamdu'llâhı
Ola gör taḫt-ı velâyet şâhı
4b Ḳul hüva'llâhu Vaḥîdun ve Aḥad
Ve Ḥamîdun ve Mecîdün ve Ṣamed
Kimse künhiyle ḫaberdâr degül
Kimseler vâḳıf-ı esrâr degül
Lâldür vaṣfını itmekde Kelîm
Dâldür ḳudretine çarḫ-ı ʿaẓîm
Bûstân-ı ceberûtında semâ
Dâne-i ḫardala beñzer gûyâ
Kibriyâsına göre arż u cibâl
Olamaz ʿarşa göre noḳṭa-miẟâl
Felek-i aṭlas olan beyne'n-nâs
Kendü yanında degül köhne pelâs
Nûr-ı ẕâtına göre şems-i żuhâ
Yoḳ ḥisâbında ṣıfrdur meẟelâ

---

[87] b) ġınâ: ġınnâ B

[89] a) ḫalḳda: ḫalḳa B,C; b) Câna: Hâna B

[90] a) idin: idüb A,C / ẕikr ile ḥamdu'llâhı: ḥamd ile ẕikru'llâhı A,C

[91] a) Ve: Hem A / ve: hem A / ve: hem A

[95] a) arż u: ʿarş-ı B,C

Ḥikmet ü ḳudreti gencine naẓar
Füls-i aḥmer gibidür gökde ḳamer
Ḳurb-ı ẕâtında cihân-ı ġaddâr
Oldı bir şey-i ḳalîlü'l-miḳdâr
Fânîyüz cümlemüz oldur mutlaḳ
Bâḳî-i defter-i mevcûd ancaḳ
Görinen çarḫ-ı zebercedde hilâl
Vaḥdet-i ẕâtına olmışdur dâl
Şâhlar bende-i fermânı anuñ
Ḫalḳ şermende-i iḥsânı anuñ
Ẕâkir-i vaḥdeti envâʿ-ı ṭuyûr
Şâkir-i niʿmeti her mâr ile mûr
Germinden utanub çarḫ-ı berîn
Ṣaldı başın aşaġa öpdi zemîn
Göge ṭutub yüzini ṭûl u dırâz
Bu nebâtât ider aña niyâz
5a Bâġda bâd-ı nesîm ile seḥer
Goncenüñ göñlin açar ḫurrem ider
Gösterür ziynet ile gül yüzini
Söyledür bülbüle ḥikmet sözini
Görinür ḫâṭırına ḫavf-ı ʿaẕâb
Ḥâlini aġlar aña cümle seḥâb

---

100 b) Bâḳî der-defter : Bâḳî-i defter B, Bâḳîdür defter C

101 a) zebercedde hilâl: zeberced-miṣâl B / Vaḥdet-i: Vaḥdeti B

105 aña: nâz u B

106 b) açar: açub B

107 a) göster: gösterür B,C

108 a) görinür: yürinüb B,C

Niçe leşker çekici şâhı Ḫudâ
Yaturur maḳberesinde tenhâ
Buldı noḳṣânı çü ʿuḳbâda ẓuhûr
Yirlere geçdi hemân ehl-i ḳubûr
Ṣubḥ-ı ṣâdıḳ nitekim ʿâşıḳ-ı pâk
Yaḳasın mihr bile eyledi çâk
Şevḳ ile âb-ı revân bâd-ı ṣabâ
Ṭurmayub anı arar ṣubḥ u mesâ
ʿIşḳ-ı pâk ile melekler ḥayrân
Nüh felek mihri ile ser-gerdân
Yir ü gök ʿarş u melek müştâḳı
Kendi maʿşûḳ cihân ʿuşşâḳı
Yirlere ḳıldı ke-naḳşin fi'l-mâ'
Cümleten levḥ-i fenâ üzre binâ
Ḥacer içinde ider nârı nihân
Deñiz üstinde ḳılur ḫâke mekân
Râḥ-ı ʿışḳında anuñ mihr - mis̱âl
Üştür-i ebre gelür şevḳ-i cemâl
Yâd idüb luṭf u ʿaṭâsını hemîn
Ġarḳ-ı deryâ-yı ġarîḳ oldı zemîn

---

109 Bu beyit B'de 114 beyitten C'de 113 beyitten sonra gelinir b) mihr bile: mihriyile B mihri ile C

113 Bu beyit C'de 110 beyitten sonra geliyor

114 Yir ü gök ʿarş u melek: Yirde gökde ne ki var C; b) Kendi: kendü B,C / maʿşûḳ cihân: maʿşûḳ u cihân B

115 a) Yirlere: Yirleri B,C; b) Cümleten: Cümle'-i B/ bina: baḳâ B

116 a) nârı: nâr-ı B / b) ḳılur: ider B

117 b) ebre: nerre C

118 b) ġarîḳ: ġarîḳ B ʿaraḳ C

Devleti ḫavf-ı zevâl ile degül
Şevḳeti ceng ü cidâl ile degül
Ḫalḳı ḫalḳ eylese zaḥmet çekmez
Ḫalḳ içün ẕâtı meşaḳḳat çekmez
Luṭf u cûdına nihâyet yoḳdur
Raḥmeti bahrine ġâyet yoḳdur
Ḥâkim oldur ki anuñ ḥâkimi yoḳ
Ḳâdir oldur ki anuñ ḳudreti çoḳ
5b ᶜİlm ü tedbîri ḫiṭâb ile degül
Emr ü taḳdîri ḳıyâs ile degül
Levḥe kim yazdı vücûd u ᶜademi
Olmadı zerrece sehv-i ḳalemi
ᶜArş-ı aᶜlâya ki rifᶜat virdi
Dil-i mü'min gibi vüsᶜat virdi
Giceyi ḳıldı ġulâm-ı Ḥabeşî
Şemse-i nüh-felek itdi güneşi
Maġrib u maşrıḳı bir günde hemân
Ṭolaşur mihri ile mihr-i cihân
Ne ᶜacib ḥikmet olur bu ḥikmet
Ne ᶜacib ḳudret olur bu ḳudret
Giderür leylî gelür vaḳt-i żuhâ
Ḳarayı aḳ ider aḳı ḳara

---

[120] a) Ḫalḳı ḫalḳ: Ḫalḳ-ı ḫalḳ B

[123] a) ᶜilm ü : ᶜilm-i B / ḫiṭâb ile: ḫaṭâyile B, C b) Emr ü: emr-i B,C

[124] a) vücûd u: vücûd-ı B, C

[126] a) giceyi: gice'i B

[127] b) mihri ile: emriyile B emri ile C

[129] Ḳarayı: Ḳara'ı B / ider aḳı: ider ü aġı B

130- Raḥmeti cânibine yoḳdur sed
Boş ḳoḳmaz dest-i temennâyı ebed
Şâhıdur bende vü âzâdelerüñ
Dest-gîri dürür üftâdelerüñ
Olıcaḳ muʿteref-i cürm ü günâh
Girü luṭfından olur ḫalḳa penâh
Luṭf ise ancaḳ olur bize müdâm
Ḳul günâh eyleye ol ʿafv tamâm
Ṣıdḳıla ṭâʿat-ı kevneyn ḳamu
Kendi yâdında degül bir ser-i mû
135 Cümlemüz ṭâʿat ide ya ʿiṣyân
Aña ne fâ'ide vardur ne ziyân
Bir avuç toprağı Âdem eyler
Cümleden anı mükerrem eyler
Bu çerâġ-ı beden-i insânı
Şemʿ-i cân ile ider nûrânî
Sâlike andan irür fetḥ-ı fütûḥ
Nûrını andan alur dîde-i rûḥ
Ḳudretin ḳıldı cihân içre ṣarîḥ
Cisme dil virdi dile nuṭḳ-ı faṣîḥ
6a 140- Ḳalem-i hiḳmetidür dil gûyâ
Aña bir levḥ-i nihân oldı hevâ

---

132 b) olur ḫalḳa: olurlar ki B

133 a) bize müdâm: ki mâdâm B kim mâdâm C

134 b) Kendi: Kendü B,C/ yâdında: yanında B,C

135 b) fâ'ide: fâyide B

137 a) beden-i : bedeni B

138 a) irür: olur B,C / fetḥ-i : fetḥ u C

Âdeme virdi kemâlinde şeref
Baḥr-ı ᶜilme dehenin ḳıldı ṣadef
Ḫâlıḳ u Râzıḳıdur insânuñ
Cümle tedbîr ü taṣarruf anuñ
Gökleri ṣunᶜı anı ziynet ider
Âdeme âyîne-i ᶜibret ider
Beñzedür baḥre anı ehl-i ṣafâ
Pâkdür pâk idicidür gûyâ
Fi'l-meṡel şırça sarâyı felegüñ
Sâᶜat-i zühdidür ins ü melegüñ
Görinür ᶜâlem-i fânîde ᶜâyân
Rîkidür şaᶜşaᶜa-i şems-i cihân
Rîk-i ḫurşîd aḳub olsa tamâm
Çekiledür dîdelere perde-i şâm
Sâᶜat-i şâma irişse pâyân
Döndürür anı girü devr-i zamân
ᶜAyn-ı ᶜibret ile gel eyle naẓar
Başa göz virdi göze nûr-ı baṣar
Tâ ki tâᶜat ü ᶜibâdet idüb
Günde beş kerre münâcât idüb

[142] b) taṣarruf: taᶜarrüf B,C

[143] a) anı: ile B,C

[145] b) Sâᶜat-i: Sâ ati B / b) gûyâ: zîrâ B

[146] b) Rîkidür: Rengidür C

[147] a) aḳub: agub B / tamâm: hamâm B; b) Çekiledür: Çekilür B,C / şâm: hâm B

[148] a) Sâᶜat-i: Sâᶜati B; b) girü: yine C

[149] a) gel: yüri B, C

[150] a) idüb: idesin B, C; b) idüb: idesin B,C

Ṭâlib-i maᶜrifetu'llâh ola gör
Gözi açıḳlara hem-râh ola gör
Tendeki şemᶜ-i dil ü cânı uyar
Mürşid-i kâmile yâr ol yüri var
Olur ol zümre-i nâdâna ḫamûş
Eylemez degme żiyâ ile ḫurûş
Sâliki hem-dem ider nîteki ḥût
Râzını saḳlamaz eylerse sükût
Mâl iletsüñ nitekim baḥr-ı revân
İner ol cîfe-i pâyâna hemân
Cümle-i ᶜilm-i hünerden eli var
Her velâyetden anuñ bir dili var
6b Naẓar itse görinür kevn ü mekân
Göñli âyînesi içinde hemân
Ehl-i dünyâ idemez aña żarar
Kimseden irmez aña gerd-i keder
İtmez iġvâ-yı şeyâṭîn aña kâr
Seyller gibi bulanmaz her bâr
Saᶜy idüb mürşid-i Mevlâya iriş
Ab-ı cârî gibi bir baḥre ḳarış

---

[152] Bu beyitten sonra B ve C'de iki beyit fazladır.
*- Mürşid-i kâmil ü şeyḫu'l-ebrâr,
Baḥr-ı ᶜummân gibidür cevher-dâr (B,C)
**- Beñzedür baḥre anı ehl-i ṣafâ
Pakdür pâk idicidür zîrâ (B)
* b) cevher-dâr: gevher-dâr C
** b) zîrâ: gûyâ C

[153] b) żiyâ ile: ṣabâyile B,C

[154] b) râzını: dilini C / saḳlamaz: saḳlayub B,C

[155] b) İner: Atar B,C/ payâna: yabana C

[157] b) Göñli: Göñül B

Kimde kim maᶜrifete raġbet olur
Bu ḥikâyet aña bir ᶜibret olur

Ḥikâyet

Naḳldür Şeyḫ Ṣafîden bu ḫaber
Şâm şehrinde zamân ile meger
Oldı bir nice velî bir yire cemᶜ
Yaḳdılar ortaya bir rûşen şemᶜ
Yalıñuz şemᶜile ol cemᶜ-i ricâl
Vaḥdet ü keṣrete gösterdi miṣâl
Birisi eyledi birine su'âl
Didi ey mürşid-i eşrâf-ı ricâl
Ḳalb-i mü'min gibi şemᶜa meṣelâ
Nereden irdi ola nûr u żiyâ
Nûr olur şevḳı ile cümle cihât
Nâ-bedîd olur anuñla ẓulümât
Her gice ceẕbesinüñ nûr u feri
Yandurur âteşe pervâneleri
Ḳanden irişdi aña bu ḥâlet
Nereden irdi bu nûrâniyyet

---

* Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

162 a) Naḳldür: Naḳl olur B,C

164 a) ol: bu B,C

165 a) birine: pirine C

166 a) Ḳalb-i: Ḳalbi B/ meṣelâ: ᶜacebâ B, C; b) irdi: geldi C

167 a) Nûr olur: Pür olub B,C; b) Nâ-bedîd: Berṭaraf B

168 a) nûru: nûr-ı B; b) âteşe : odlara C

169 b) irdi: geldi B, C

Dinledi çünki sözin bildi ayân
Üf didi şemᶜ-i şeb-istâna hemân
Ṣanma bu râżı diyen bilmez idi
İmtiḥân eyledügin bildi didi
Nereden geldügini şemᶜa żiyâ
Diyeyin şimdi o şevḳ ile saña
7a Şemᶜ söyündi żiyâ buldı nihân
Nereye gitdügini eyle beyân
Aḥsen-i vechile ol kân-ı ṣevâb
Remz ile virdi su'aline cevâb
Añladuñ mı ᶜacebâ ey ġâfil
Ne dimek oldı bu remz-i müşkil
Nereden nûr u żiyâ buldı vücûd
Nereden geldi bu âyât-ı şuhûd
Hele bu râzı biraz söyleyeyin
Biñde birini ᶜayân eyleyeyin
Yaᶜnî kim sâlik-i ferḫunde-ḫiṣâl
Nâr-ı ᶜışḳ ile yanub şemᶜ-mişâl
Ṣıdḳ ile eylese rûşen ᶜameli
Berḳ urur kendüde nûr-ı ezelî

---

170 a) çünki sözin bildi: bildi sözin çünki C

171 a) diyen: soran B,C ; b) eyledügin: oldugını B,C

172 b) o şevḳ: bu ḳavl B şu ḳavl C

173 a) buldı: oldı B,C

174 b) Remz ile virdi: Virdi remz ile B,C

176 a) nûr u: nûr-ı B,C

177 b) ayân: beyân B,C

178 a) işḳı ile: ışḳıyla B,C

Ṭoġrılık ile bulur ḥaḳḳa vüṣûl
Ġayb olur ġâ'ib erenler gibi ol
Bu fenâ ile bulur cân-ı vürûd
Bu ʿadem olur aña ʿayn-ı vücûd
Geldügi yire gider nûr u żiyâ
Cevher-i cân gibi tende meṣelâ
Var ise sende eger ʿaḳl-ı cemîl
Râh-ı Mevlâya yeter şemʿ delîl
Sâliki maʿrifet-i ẕât u ṣıfât
Ḳurtarub ġamdan ider ehl-i necât

[1*]Münâcât-ı Laṭîf u Naẓîfdür

Eyle Allâhu teʿâlâya niyâz
ʿİlm ile tâ ki saña keşf ola râz
Meded ey Râḥim u Ġaffâr meded
Meded ey Dâ'im ü Settâr meded
Ne yolum var işigüñe varacak
Ne yüzüm var tapuña yalvaracak
Beni ġark eyledi deryâ-yı günâh
Vây eger olmaz iseñ baña penâh

---

180 a) Ṭoġrılık: Ṭoġrulug B,C; b) ġâ'ib: ġâyib B,C

181 a) fenâ ile: fenâyile B,C/ vücûd: dürûd

182 a) nûr u: nûr-ı B

183 a) ʿaḳl-ı cemîl: ʿaḳl u cemîl B; b) yeter: iriş B

184 a) Sâliki: Sâlik-i C/ maʿrifet-i: maʿrifeti B / ẕât-u: ẕât-ı B; b) Dâ'im: Dâyim B,C

* Münâcât-ı Laṭîf u Naẓîfdür: Münâcât B,C

7b Kâhilem zühd ü ṣalâḥ u ʿamele
İderüm fiʿl-i ḥarâma ʿacele
Tâʿatüm sehv ü ezâ vü noḳṣân
Adetüm lehv ü ezâ vü ʿiṣyân
Bilmezem nice olur cürm ile ḥâl
Ḳalmadı zerrece inkâra mecâl
Saña maʿlûmdur cümle günâh
Ḳul günâhına ṭapuñ oldı penâh
ʿAceb olmaz ṭayanub raḥmetüñe
Hâlümi aġlar isem ḥażretüñe
Saña ey kevn ü mekân sulṭânı
Ḫôş gelür ʿâṣîlerüñ giryânı
Nâme-i maʿṣiyetüm eyleme fâş
Sen yazarsuñ girü sen eyle ṭırâş
Ḳaçan atadan oġul ide firâr
Luṭfuñı eyle baña hem-dem ü yâr
Şol zamân kim çıḳa tenden cânum
Acıyub aġlaşalar yârânum
Ḳabrüm içinde beni defn ideler
Her biri öli evine gideler
Sen muʿîn eyle girü baña seni
Yalıñuz koma mezârumda beni

---

189 b) İderüm: İderin B,C / fi l-i : fi l ü B

190 a) ezâ: ḫaṭâ B,C / noḳṣân: ʿiṣyân B,C; b) lehv ü: lehv-i B/ b) ezâ vü: âzâr u B/ ʿiṣyân: ñoḳṣân B,C

191 Bilmezem: Bilmezin B

192 a) maʿlûmdur: maʿlûm durur B,C; b) penâh: günâh B,C

195 b)yazarsuñ: yazarsın B,C / girü: yine C

198 b) öli: ölü B,C

Mihr-i ışḳuñla beni mesrûr it
Ẓulmet-i ġayrı göñülden dûr it

Yirimi ṣaff-ı namâz eyle benüm
Dik o gülşende nihâl-i bedenüm

Ḳıl ṣalâtumda ḳıyâma muᶜtâd
Ḳaddimi dîn evine eyle ᶜimâd

ᶜUlemâya beni ḫiẕmetkâr it
Kaᶜbe-i ḳalbümi pür-envâr it

Cühelâ eylemesün baña cevâb
Girmesün gûşuma âvâz-ı kilâb

Münᶜim-i ᶜâlem iken ac itme
Saġ gözi sol göze muhtâc itme

Sevmezin mâl u menâli seveni
Göñlümi ışḳuñ ile eyle ġanî

Şâdmân eyle beni raḥmet ile
Cümle ᶜiṣyân idici ümmet ile

Devlet ol ᶜâṣîye kim şâd idesin
Lâyıḳ-ı ḫışm iken âzâd idesin

Baña her vech ile ḳıllet virme
Beni ġayruña boyun egdürme

Minnet-i ḫalḳı belâ itme baña
Minnetüm saña budur ey Mevlâ

---

[201] a) Yirimi: Yirümi B,C

[202] b) Ḳaddimi: Ḳaddümi C

[204] a) ḫiẕmetkâr : ḫidmetkâr C

[205] Bu beyitten sonra gelen ve ayrı numaralanan 31 beyit A'da yoktur.

[1] a) Sevmezin: sevmezem C/ menâli: menâl B

[4] b) ġayruña: ġayruya C

Ḳalbümi ṣıdḳ ile muḥterem it
Bu ṣanem-ḫâne'i Beytü'l -Ḥaram it
Cümle rûḥ-ı şühedâ ḥaḳḳı içün
Şeb-i ḳadr içre duʿâ ḥaḳḳı içün
Enbiyâ ḥaḳḳı içün kim anlar
Oldı ʿâlemde ulu sulṭânlar
ʿAyn-ı Yaʿḳûba irişen nem içün
Beyt-i aḥzânda olan mâtem içün
Ṭûr-ı Mûsâdaki keyfiyyet içün
Nûr-ı vuṣlatdan iren ḥayret içün
Sâkin-i ʿarş-ı berîn ḥaḳḳı içün
Ṭâyir-i Sidre-nişîn ḥaḳḳı içün
Ẕekeriyyânuñ olan ṣabrı içün
Nefsine eyledügi cebri içün
Zinde ḳıl ışḳuñ ile Yaḥyâyı
Aña keşf eyle der-i maʿnâyı
Câm-ı enʿâmuñ ile mest eyle
Nice ḫamseye hem-dest eyle
Dîde-i ʿâşıḳ-ı şeydâ gibi hem
Dür-feşân eyle zebânın her-dem
Aña tevfîḳı idüb erzânî
Ṭoġrı yoluñdan ayırma anı
Çâker-i Aḥmed-i Muḫtâr eyle
Naẓmını naʿta sezâ-vâr eyle

---

6 b) ṣanem- ḫâne'i: ṣanem-ḫâneyi C

8 a) ḥaḳḳı: ḳadri C/ kim: hem C; b) ulu: olar C

11 b) Ṭâyir: Ṭâ'ir C

14 b) Nice: Niçe B,C

16 a) tevfîḳı: tevfîḳ C

Ola şâyed ki şefâᶜat sebebi
Eşref-i naᶜt-ı Nebiyyü'l-ᶜArabî

Aḥmed-i kâ'inât ü müsned-i mevcûdât ᶜaleyhi efżali'ṣ-ṣalavât ü ekmelü't-taḥiyyât Muḥammedü'l-Muṣṭafâ ṣalla'llâhu ᶜaleyhi vesellem ḥażretlerinüñ naᶜt-ı cân -vefâ vü midḥat-ı bâ-ṣafâlarıdur ki ẕikr olınur aḥmidu'llâhe ḥamden keşîran ilâ yevmi'l-cevâb

Fuḳarâ leşgerinüñ serdârı
Ġurabâ kişverinüñ sâlârı
Ademüñ cânı cihânuñ cânı
Mülket-i faḳr u fenâ sulṭânı
Evvel-i mevc-i muḥîṭu'l-esrâr
Aḫir-i nev-i Nebiyyü'l-Muḫtâr
Noḳṭa-i dâyîre-i kevn ü mekân
Mefḫar-ı cân u ser-efrâz-ı cihân
Yaᶜnî sulṭân-ı ᶜArab şâh-ı ᶜAcem
Maᶜden-i luṭf u hem ol kân-ı kerem
Aḥmed-i mürsel-i eşrâf-ı enâm
Müsned-i cümle-i Aṣḥâb-ı Kirâm
Cisminüñ cilve-gehi ᶜarş-ı ᶜaẓîm
İsminüñ ẕikr-gehi Rabb-ı Kerîm
Mâsivânuñ sebeb-i raḥmetidür
Ḥaḳ bu kim ḫalḳ-ı cihân devletidür

*kâ inât: kâyinât C / mevcûdât: mevcûdâtuñ C/ᶜaleyhi efżali'ṣ-ṣalavât ü ekmelü't -taḥiyyât Muḥammedü'l -Muṣṭafâ ṣalla'llâhu ᶜaleyhi vesellem ḥażretlerinüñ: - C / vefâ: feżâ C/ ki ẕikr olınur aḥmidu'llâhe ḥamden keşîran ilâ yevmi'l-cevâb: ṣallu ᶜaleyhi ve ᶜalâ ensâbihi ve aṣḥâbihi ve aḥbâbihi C

[20] b) Mülket-i: Mülket ü B

[22] cân u cân-u B

[23] b) hem: himem C/ ol: - C

[25] b) ẕikr-gehi Rabb-ı Kerîm: müntehabıdur Hâ Mîm C

Eyleyüb niᶜmet-i İslâmı murâd
Muᶜcize istedi çün ehl-i ᶜinâd
Barmaġınuñ elifiyle ol ḫân
Ḳurṣ-ı mâhı iki şaḳ itdi hemân
Adına çünki Ḫudâ ḳıldı ḳasem
Başına anda açar oldı ᶜâlem
N'ola bî-ẓıll ise ol ẓıll-i Ḫudâ
Sâyenüñ sâyesi olmaz zîrâ
Ḳılsa iksîr-i nübüvvetle naẓar
Ṭoprağı eyler idi şems ü ḳamer

8a
Levḥ-i Maḥfûẓ idi göñli hemân
Ḳalemi ḥikmeti aġzında zebân
Zâtıdur melce-i aṣḥâb-ı ṣafâ
Ḳûyıdur Kaᶜbe-i erbâb-ı vefâ
Bürc-ı ᶜâlemde odur şems-i ḳadîm
Dürc-i âdemde odur dürr-i yetîm
Nice mânend ola Mûsâya resûl
Ḥaceri elde kelîm eyledi ol
Zî-saᶜâdet ki ṣadâḳatle Mesîḥ
Cân virür ümmeti olmaġa ṣaḥîḥ
Bir degül mertebede eyle nigâh
Ol Ḥabîbu'llâh ile Rûḥu'llâh
ᶜÂşıġuñ sevdigi cândan yeg olur
Cân u dil iki cihândan yeg olur

---

[27] b) çün: çok C

[31] b) Ṭoprağı: Toprağı C

[206] a) hemân: hinhân B,C; b) Ḳalemi : Ḳalem-i B,C

[213] a) ᶜÂşıġuñ sevdigi: ᶜÂşıġa sevdügi B,C
b) Mâhiden mâha degin eyle: Mâhdan mâhîye deḳ oldı B,C

Farḳı Yûnusla anuñ beyne'n-nâs
Mâhîden mâha degin eyle ḳıyâs
Yüzi ṣuyına anuñ ol Ġaffâr
Eyledi nârı Ḫalîle gülzâr
Necm-i hâdî gibi Nûḥa meṣelâ
Nûrı olmışdur anuñ râh-nümâ
Enbiyâdur o resûl-ı mürsel
Soñradan geldi ise dâḫî güzel
Böyledür kâʿide-i nevʿ-i beşer
Şâh olan soñra gelür taḫta geçer
Ḳadr-i ʿunvân ile ol şâh-ı kerîm
Oldı dîvân-ı risâletde muḳîm
Enbiyâ silkine oldur matlaʿ
Muʿcize naẓmına oldur maḳtaʿ
Hem-demi oldı Ebû-bekr-i velî
ʿÖmer u Ḥażret-i ʿOṣmân u ʿAlî
Nitekim var ola bu ḳayd-ı ḥayât
Ravża-i pâkine ola ṣalavât
Âl u aṣḥâbına tâ rûz-ı ḳıyâm
Olsun ikrâm-ı tamametle selâm

---

214 b) nârı Ḫalîle: nâr-ı Ḫalîli B,C

215 b) Nûrı: Yüzi C

216 a) Enbiyâdur: Enbiyâdan B,C

217 b) taḫta: ṣadra B,C

218 a) Ḳadr-i: Ḳadr u C

219 b) Muʿcize-i naẓmına oldur: Muʿciz-i naẓma pes oldur B

221 b) ola: olsun B,C

222 a) rûz-ı: rûz u B,C; b) ikrâm-ı tamâmetle: ikrâm-ı tamâm ile selam B,C

8b Ey Ḫudâvend-i refîʿü'd-derecât
Eyle Yaḥyâyı ġarîḳu'l-ḥasenât
Raḥmete anı sezâvâr eyle
Göñlini maḫzen-i esrâr eyle
İşini başa ilet tâc gibi
Ḳadre irgür şeb-i Miʿrâc gibi

Taḥrîr-i aḥvâl u taḳrîr-i aḳvâl-ı miʿrâc-ı sirâc-ı dîn-i güzîden ʿaleyhi efżalu't-taḥiyyetihi ilâ yevmi'l-ʿirfân ve'l-mîzân

Devlet ol ʿâşıḳa kim yari aña
İltifât ide selâm ile aña
Kendü luṭfından aña ʿizzet ide
Cânib-i ḥażretine daʿvet ide
Açıla üstine bir ḳutlu ḳapu
İltimâsını ḳabûl ide kamu
Ḥayret iken irişe dîdâra
Söyleye vâsıtasız dildâra
Nice taḥrîr ola bu ẕevḳ u ṣafâ
Nice taḳrîr ola bu mihr ü vefâ
Bir gice âyîne-i cirm-i semâ
Kaʿbenüñ ʿaksi ile oldı ḳara

*dîn-i güzîden: dide-i güzîndür B dîn-i güzîndür C/ efżalu't-ta-ḥiyyetehu ilâyevmi'l-ʿirfan ve'l-mîzân: efżalu'ṣ-ṣalavât ve ekmeli't-taḥiyyât ilâ yevmi'l-ʿarasât B,C

226 b) ide: ile B,C / ile: ide B,C

227 Bu beyit B ve C'de bir sonraki ile yer değiştirmiştir

229 a) Ḥayret: Ḥasret B,C/ iken: - A

230 a) taḥrîr: taḳrîr B,C/ ẕevḳ u: ẕevḳ-ı B; b) taḳrîr: taḥrîr B,C

Câ-be-câ Ka῾bede yaḳdukları mum
Oldı mir'ât-ı semâ üzre nücûm
Gökde şevḳ ile ḳamer itdi ẓuhûr
Berḳ ururdı sanasuñ Ka῾bede nûr
Virdi yılduzları zînet felege
Döndi zer tecrübe oldı meheke
Sanki kâfûra karışdı ῾anber
Büridi gök yüzini sünbül-i ter
9a Ḳıldı rûze sanasuñ ol Vehhâb
Ṭâ'ir-i ḳuddüs ḳanadını ḥicâb
Bu mübârek gicede sür῾at ile
Emr-i Mevlâ ile biñ şevket ile
Bir Burak ile resûle ta῾cîl
Geldi vaḥy ile meger Cebrâ'îl
Didi ikrâm ile ey şems-i żuhâ
Çok selâm eyledi Allâh saña
Gel buyur ḥażret-i Ḥaḳḳa gidelüm
῾Arş-ı a῾lâyı biraz seyr idelüm
Sözini eyledi cân gibi ḳabûl
Yol yarağını hemân gördi resûl

---

232 a) yaḳduḳları: yaḳdılar C; b) semâ: sipihr B,C

233 a) itdi: idi C ; b) sanasuñ: sanasın B,C

234 b) oldı: olmış B,C

235 b) Büridi: Bürüdi B,C

236 ṣanasuñ: ṣanasın B,C; b) ṭâ'ir: ṭâyir B

237 b) Mevlâ ile: Mevlâyile B

239 a) didi: Dedi B,C

Çekdi öñine Burâḳı Cebrâ'îl
Eyledi ᶜazm-ı Ḫudâvend-i Celîl
Ol Burâḳa binüb ol şems-i cihân
Eyledi Ḫıżr gibi ṭayy-ı mekân
Enbiyâ rûḥı idüb aña niyâz
Ḳıldılar Mescid-i ᶜAḳṣâda namâz
Göklere ṭoġrılub ol serv-i revân
Gitdi maḳbûl duᶜâ gibi hemân
Egilüb aldı selâmını felek
Çarḫa girdi göricek anı melek
Ḳıldı çün şems-i cemâline naẓar
Bildi mâhiyyetini gökde ḳamer
Kâtib-i çarḫ-ı berîn itdi vürûd
Ḳıldı öñinde ḳalem gibi sücûd
Çengini çaldı zemîne nâhîd
Yirlere geçdi ḥayâdan ḫurşîd
Açdı mirrîh tevâżuᶜ yüzini
Irmadı geçdi yirinden gözini
Ḫiẕmetüñ ḳılmaġa taᶜyîn oldı
Müşterînüñ gözi aydın oldı

---

242 b) Ḫudâvend-i Celîl: Ḫudâvend ü Celîl B

243 a) Şems: Faḫr B

244 : - C

246 a) felek: melek B; b) melek: felek B

248 a) vürûd: dürûd B,C

250 b) geçdi: secde B,C

251 a) ḫiẕmetüñ: ḫidmetin B,C / ḳılmaġa: itmege B

Oldı nûr ile zuḫal mâl-â-mâl
Güneşe ḳarşu olan câma misâl
9b Ḳıldı ḫurşîd gibi seyr-i bürûc
Eyledi cân gibi aʿlâya ʿurûc
Yüriyüb yolda o maḥbûb-ı Ḫudâ
Olmadı sâye-nişîn-i Ṭûbâ
Oḳ gibi geçdi sipihrin yâyın
Baṣdı ʿarşuñ ḥaremine pâyın
Yel gibi Sidreye irişdi hemân
Ḳodı Cibrîle Burâḳı ol an
Gitdi Ḥaḳ ḥażretine bâlâ ṭalâḳ
Düşdi bu ʿâlem-i maḫlûḳa firâḳ
İki gîsûsı anuñ ḥîn-i visâl
Lâ-mekân evcine ol per ü bâl
Şevḳ ile ʿâlem-i imkânı geçüb
Vaḥdet-i ḥażret-i Ḥaḳḳa yol açub
Lâ-mekân menziline baṣdı ayaḳ
ʿIşḳ ile çekdi anı cezbe-i Ḥaḳ
Dîdeden cân gibi pinhân oldı
Nûr-ı Yezdân ile yeksân oldı
ʿÂlem-i vaḥdete irişdi hemân
Ber-ṭaraf oldı zamân ile mekân

---

252 Bu beytin mısraları B'de yer değiştirmiştir.
a) Zuḫâl: Mülk B; b) câma: câm B,C

254 a) Yüriyüb: Yorılub B,C

255 a) sipihrin: sipihrüñ B,C

256 a) hemân: revân C

258 a) gîsûsı: gîsûsın C; b) ol: açdı B oldı C

261 Bu beyit B ve C'de bir sonraki beyit ile yer değiştirmiştir.

Oldı çün s̱ümme denâya mażhar
Ḳıldı nûr-ı fetedellâya naẓar
Ẕât-ı Aḥmed Aḥade oldı yaḳın
Kendü varlıġını maḥv itdi hemîn
İrişüb Aḥmede âvâz-ı teʿâl
Aña görindi Ḫudâ-yı müteʿâl
Ġâyet luṭf ile ol Rabb-ı Ḫudâ
Kelimât eyledi bî-ḥarf ü ṣadâ
Anda bi'llâh görüñ himmetini
Diledi ʿâṣî olan ümmetini
Müstecâb itdi duʿâsın fi'l-ḥâl
İndi şevḳ ile yire nûr-mis̱âl
Çaġırub ümmetini ḫiẕmetine
Cümle ġarḳ itdi Ḥaḳuñ raḥmetine
10a Ya İlâhî ḳoma Yaḥyâyı ġarîb
Vir bu raḥmetden o muḥtâca naṣîb
Görmedin ʿâşıḳuñ oldı Yaḥyâ
Ölmedin ʿarż-ı cemâl eyle aña
Geçdi dünyâda güni miḥnet ile
Cânını alma anuñ ḥasret ile
Kendüye çünki mezâr ola maḳâm
Anı tenhâ ḳoma tâ rûz-ı ḳıyâm
Yoldaşı dîn ile îmân olsun
Hem-demi ḥażret-i Ḳur'ân olsun

---

263 b) nûr-ı: nûrı B

266 a) Ġâyet: Ġâyeti B / Rabb-ı: Rabb u C

268 a) itdi: oldı B

269 a) ḫiẕmetine: ḫidmetine B,C

Vaḥîdü'd-dehr ü ferîdü'l-ᶜaṣr sulṭân-ı selaṭîn-i cihân ṣâḥib - ḳırân-ı zamân Süleymân Ḫânuñ tafṣîl-i medḥ-i celîlidür eyyeda'llâhu ᶜizzetehu ve devletehu bi'himmeti'r-Ricâli'r-Râşidîn ilâ yevmi'd-dîn

Ṣâḥib-i seyf ü ḳalem şâh-ı ġuzât
Maẓhar-ı luṭf-ı refîᶜü'd-derecât
Ẓıll-ı Ḥaḳ pâdişeh-i heft iḳlîm
Şâh-ı deryâ-dil ü sulṭân-ı kerîm
Sürûr-ı ḫulḳ u Ḥanîfî meẕheb
Dâver-i ᶜâlem ü sünnî meşreb
Aᶜdelü'l-ᶜaṣr kerîmü'l- aḫlâḳ
Efżalü'd-dehr ᶜalîmü'l-âfâḳ
Ḥâkim-i ᶜâdil ü dervîş - nihâd
ᶜÂlim-i ᶜâmil ü maḳṣûd-ı ᶜibâd
Yaᶜnî sulṭân-ı selâṭîn-i cihân
Mehdî-yi devr ü Süleymân-ı zamân
Kaᶜbe-i dîn-i nebîdür ol şeh
Ṭavvelu'llâh-ı teᶜâlâ ᶜömreh
Raḥm idüb ḳullarına ol Mevlâ
Ḳıldı anuñ gibi sulṭânı ᶜaṭâ
10b Ḳuṭb-ı aḳṭâb-ı kerâmet oldur
Şimdi sulṭân-ı velâyet oldur
Dâᶜ î-i devletidür ḫalk kamu
Rażiya'llâhu teᶜâlâ ve rażû

---

* Celîlidür: Cemîlidür B / ilâ yevmi'd-dîn: - B

278 a) Aᶜdelü'l-ᶜaṣr: Muᶜaddilü'l-ᶜaṣr B

279 a) Ḥâkim-iᶜâdil ü: Ḥâkim ü ᶜâdil B; b) ᶜâmil ü: ᶜâlem B

280 b) ü: - B

282 b) sulṭânı: sulṭân B

283 a) kerâmet oldur: kerametdür ol C; b) velâyet oldur: velâyetdür ol C

Ḳırımuñ ḫânı ḳapusı ḳulıdur
Ḳulı olmaġıla anuñ uludur
Gâh olur himmet ü iḥsân eyler
Mıṣra bir ḳulını sulṭân eyler
Ṭûġıdur fetḥ u ẓafer yüzine ḥâl
ʿÂlemi ʿaksi dürür gökde hilâl
Rüstem ü Cem anuñ efgendesidür
Şâhlar bendesinüñ bendesidür
Atı öñünce piyâde her bâr
Yürür ise yaraşur Şâm-süvâr
Oldı ʿadl ile emîrü'l-ḥaremeyn
ʿÂleme ẕâtı durur nûru'l-ʿayn
Ṣuleḥâ ile anuñ ülfeti var
Ẕât-ı pâkinde melek ḫaṣleti var
Görmedi mislin anuñ çeşm-i felek
Melik-i mülk-i seḫâdur o melek
Buldı ecdâdı gibi ʿadl-ı kemâl
ʿÂl-i ʿOsmânda odur ḫayru'l-âl
Şeref-i ʿadl ile ol ḫayr-ı ḫalef
Oldı ecdâd-ı kirâmına şeref
Cem ü Cemşîd ü Ferîdûn-ṣıfat
Düşer üstine libâs-ı ʿaẓamet

285 a) ḳulıdur: ḳuludur B; ulıdur: uludur B

287 b) ʿâlemi: ʿilminüñ C

291 b) melek: anuñ B

292 a) çeşm-i: çeşm ü B

293 a) ʿadl-ı: faẓl u C

295 a) Cem ü: Cem-i B

Himmeti ḳaddi gibi oldı bülend
Sâyesinde oluruz fâyide-mend
Beñzer ol şâh-süvâra şeklâ
Ser-i gûh üzre ṭoġan şems-i żuḥâ
Uġrılar oldı deminde pâmâl
Yüze gülmez dehen-i yâr-mis̱âl
Devr-i ʿadlinde iden ẓulm ü cefâ
Oldı kâkül gibi başı aşaġa
11a Gün gibi şimdi o ser-çeşme-i cûd
Virmedi z̲errece aʿdâya vücûd
Ḳalʿalar aldı ʿadûdan ki aña
Ebedî öykünemez bürc-ı semâ
Oldı keştîleri mânend-i neheng
N'ola deryâda firâr itse Fireng
Alaman ilini yaḳdı yıḳdı
Engürûsuñ çañuna ot ṭıḳdı
Rafiżîler bölüginüñ başı
Yaʿnî kim surḫ-ı ser-i evbaşı
Ḳaçırub illerini aldı ṣıdı
Natʿ-ı ʿâlemde aña şâh didi
Mehdî-i ʿaṣrı durur devrânuñ
Kimse meydânına gelmez anuñ
Şöyle ʿadl itdi ki ol şâh-ı cihân
ʿĀlem içinde ʿayân u pinhân

---

296 b) fâyide: fâ'îde C

299 a) ẓulm ü cefâ: ẓulm-i cefâ B

302 b) fireng: niheng C

303 b) ot: od B

304 b) ser-i : serî B serüñ C

Kimsenüñ kimse yolına gelemez
Ẓulm ü cevr ile metâʿın alamaz
Virmeyüb âdeme devrinde emân
Melekü'l-mevt meger kim ala cân
Cümle yir ehli rıżâ-cûyı anuñ
Cümle gök ehli duʿâ-gûyı anuñ
Muḫtaṣar ḳıl sözüñi ey Yaḥyâ
Eyle iḫlâṣ ile ol şâha duʿâ
Ḳılıcı üstün ola fetḥa mis̱âl
Düşmenin kesr ide Rabbü'l-müteʿâl
Her zaman göñli murâdın bulsun
Devletiyle uġurı ḫayr olsun

1*Ḥikâyet

Var idi Şâmda bir ḳara ʿArab
Aḳ saḳalluyıdı ol zâġ - neseb
Şeb-i yeldâ gibi uzun er idi
Ṣaḳalı tañ yirine beñzer idi
11b Aḳçe vü mâlı anuñ vâfir idi
Şâm şehrinde ulu tâcir idi
Yedi oġlıyla giderdi sefere
Her biri zâġ gibi yüzi ḳara

---

308 b) ẓulm ü cevr: ẓulm-i cevr B

310 : - C; a) rıżâ-cûyı: rıżâ-cû B; b) duʿâ-gûyı: du â-gûy B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

314 b) ṣaḳalluyıdı: ṣaḳallu idi B ṣaḳallı idi C

316 a) aḳçe vü: aḳçesi B

Kâr u kesb üzre idi şâm u seḥer
Cânib-i Rûma gider oldı meger
Çağırub didi aña ḥâkim-i Şam
Rûmdan baña getür iki ġulâm
Her birinüñ ola ebrûsı hilâl
Alnı mâh u yüzi ḫurşîd-mis̱âl
Eylese ḳadd-i bülendine nigâh
Sidreden diye felek tâle-baḳâh
Öldüre şîve-i reftârı ile
Dirgüre leẕẕet-i güftârı ile
Diñleyüb ḥâkim-i Şâmı ol an
Rûm taḫtına degin oldı revân
Rûmda oldı çü maḳṣûdı tamâm
Eyledi geldi girü Şâmı maḳâm
Ḥâkim-i Şâma varub itdi duʿâ
İki oġlın getürüb virdi aña
Didi gezdüm götüri Rûmı tamâm
Bulmadum Rûmda ḥüsn issi ġulâm
Görmedüm bu iki oġluma bedel
Ḫidmetüñ eylemege ola maḥal
Ḥüsni evlâdumuñ idince ẓuhûr
Rûm dilberlerini eyledi ḫôr

---

[318] a) Kâr u: Kâr-ı B / şâm u: şâm-ı B/ b) Cânib-i: Cânibi B

[321] a) ḳadd-i: ḳaddi B, b) felek: melek B

[322] b) leẕẕet-i: leẕẕeti B

[326] a) götüri: getüri B,C

[327] a) Görmedüm: Bulmadum B

Güldi ol dem ʿArabuñ sözine ol
Aldı oġullarını itdi ḳabûl
ʿAraba ḫôş gelür imiş veledi
ʿAybını görmez imiş ol ebedî
Baña maʿlûm olıcaḳ bu ḳıṣṣa
Ḳıṣṣadan gül gibi aldum ḥiṣṣe
Ol ʿArab gibi faḳîrâne faḳîr
Zâde-i ṭabʿumı itdüm tahrîr
12a Zâde-i ṭabʿum olubdur bu kitâb
Her ḫaṭâsı görinür baña ṣevâb
Veledüm gibi bu zîbâ suḫenüm
ʿÖmrümüñ ḥâṣılıdur cümle benüm
Arnavud aṣlı olubdur aṣlum
Ḳılıc ile dirilür her neslüm
N'ola ol tâyife-i şîr-efgen
Ḳılsa şâhin gibi taşlıḳda vaṭan
Arnavud aṣlı olanda bu hüner
Aña beñzer ki ola ṭaşda güher
Didi ben bendeye bir ḫûb-ṣıfat
Bu kitâbı şeh-i devrâna ilet
Kerem issi durur ol şâh-ı cihân
Cümle-i ʿaybını eyler pinhân

---

329 b) oġullarını: oğlanlarını B / itdi: ḳıldı C

330 b) ol: - A,C

334 b) cümle: şimdi B,C

336 a) tâyife-i: tâyife-i B ta'ife-i C / b) ṭaşlıḳda: ṭaşlarda C

338 a) ben: bu B; b) devrân: hûbân C

Ola şâyed bu kitâb maḳbûl
Ẕikr olan ibn-i ʿArab gibi ḳabûl
Bu nasîḥat sözini gûş itdüm
Ḫâṭır-ı ʿâṭırumı ḫôş itdüm
Eyledüm ben bu kitâbı fi'l-ḥâl
Şâh-ı devrân işigine irsâl
Umarın ide ʿinâyetle naẓar
Żâyiʿ olmaya bu ferzend-i güher
Yâ İlâhî bu şeh-i ʿâlî-şân
ʿAdl ile oldı çü meşhûr-ı cihân
ʿÖmrini devletini eyle mezîd
Şevket ü ʿizzetini eyle mezîd
İki ʿâlemde anı mesrûr it
Cümle düşmenlerini maḳhûr it

[1*]Sebeb-i Te'lîf

Dil-i dîvânemi ezhâr-ı bahâr
Bir zamân iñler iken leyl ü nehâr
Güllere irdi ecel gibi ḫazân
Uçdu ol ḫavf ile beñzindeki ḳan
12b Sebzeye derd-i ḫazân itdi ġulû
Çehresi ṣayru gibi oldı ṣaru
Bülbül-i gülşen olub ehl-i ferâġ
Üç adım ḳalḳar idi bâġda zâġ

---

340 a) maḳbûl: medḫûl B; maʿḳûl C

342 b) işig: işigine C

343 b) güher: hüner B,C

*Sebeb-i Te'lîf: Der Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb B, Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb-ı Laṭîf C

Oñmaduḳlıġa idüb cümle heves
Eşrefîsini çürütdi nergis
Eyleyüb devr-i zamân ḫışm u ġażab
Ṣoydı eşcârı ḥarâmî gibi heb
Ṣañasın irdi dem-i rûz-ı ḳıyâm
Ġonca yıldızları döküldi tamâm
Şâḫı terk eyler idi berg-i ḫazân
Maʿnî-i yevme yefirr oldı ʿayân
Gülşene zâġ u zaġanlar üşdi
Zanbaḳuñ elde nefîri düşdi
Bâġı seyr eyler idi zâġ-ı siyâh
Ṣanki maḥşer yirini ehl-i günâh
Her çiçek yumdı gözin oldı helâk
Başına dest-i zamâne ḳodı ḫâk
Oldı bu ḫavf ile bî-ṭâḳat u zâr
Elde tesbîḥini düşürdi çenâr
Şecerüñ yaprağı cümle ṣoldı
Bir ayaġ üzre biñ ayaḳ oldı
Sebze cemʿiyyetini ḳıldı ḳatîl
Çaldı ṣûrın ṣanasın İsrâfîl
Bu temâşâya ḳalurken ḥayrân
Yaş ile ṭoldı gözüm nice zamân
Kendü kendüme ḫiṭab itdüm o dem
Didüm ey ʿâṣî vü meẕmûm ümem
Nice biñ yıl ola ger ʿömr ü ḥayât
İçürür dest-i ecel câm-ı memât

---

354 a) Şâḫı: Şâḫ B/ eyler idi berg: eyledi gül-berg C

355 a) zâġ u: zâġ-ı B

356 b) yirini: yirin B

362 b) ʿâṣî vü :ʿâṣî-yi B

Gül gibi ḥüsnüñe olmasa bedel
İrişür faṣl-ı ḫazândan ṣovuġ el
Sünbül olursa daḫî ṭurralaruñ
ʿÂḳıbet ḫâk-i siyâh oldı yirüñ
13a Ṭutalum cismüñ ola berg-i semen
Ṣarılur âḫir-i kâr aña kefen
Kim ki ṣoñında ḳoya ḫûb-eser
Adını ḥaşre degin zinde ider
İbtidâ ḳıl yüri bir te'lîfe
Ki miṡâl olmaya ol taṣnîfe
Bu kitâba dürüşüb ḳıl âbâd
İdeler tâ ki seni ḫayr ile yâd
Oḳıyub aduñı iḥyâ ḳılalar
Nicelere bilmedügini bileler
Eyledüm çünki bu efkârı tamâm
Ṭutdı kâfûr yüzin anber-i şam
Oḳuyub Sûre-i Ve'l-leyli melek
Secdeye vardı namâz içre felek
Bu ṭoḳuz çarh felege sun -ı ilâh
Sanasın eyledi bir cild-i siyâh

---

364 a) Gül: Gün C/ ḥüsnüñe olmasa: olmasa ḥüsnüñe B,C
b) faṣl: bâr B / ṣovuġ: sovuk B, ṣoñ C

367 b) Adını: Onı C

368 a) ḳıl: it B

369 a) Bu: Bir B

370 a) oḳuyub: oḳıyub B,C; b) bilmedügini: bekmedügini (?!) C

371 a) efkârı: efkâr B; b) yüzin: yüzini C

372 a) ve'l-leyli: Ve'l-leyl B,C

373 a) çarḫ: cüz B,C

ʿÂlemüñ ʿaynına ol şeb gûyâ
Kuḥl-i şam ile Ḫudâ virdi cilâ
Cân göziyle göricek ol şamı
Beni mest eyledi ibret câmı
Yoluma geldi benüm reh-zen-i ḫâb
Dîde-i ẓâhirüme aṣdı ḥicâb
Geçdüm iḳlîm-i fenâdan ol ân
Münkeşif oldı baña ʿâlem-i cân
Evc-i eflâke rücûʿ eyledi rûḥ
İrdi göñül gözine fetḥ ü fütûḥ
Eyledi baña tecellî bir ẕât
Ṭoldı envârı ile cümle cihât
Sözi bülbül gibi ġâyetde faṣîḥ
Yüzi gül gibi ṣafâ-baḫş u melîḥ
Sebz-i destârı başında gûyâ
Ṭûtîdür ḳıldı ser-i Sidrede câ
Enbiyâ bende-i ʿızz u câhı
Evliyâ ḫâk-ı der-i dergâhı
13b Yaʿnî kim ʿâlem-i maʿnâda ʿayân
Düşüme girdi beüm Faḫr-ı cihân
Şevḳden yavı ḳılub kendüzümi
Ḥayret aldı o zamânda gözümi
Açdı cânum gözini bu rü'yâ
İşiden eylemesün ḥaml-i riyâ

---

374 b) cilâ: żiyâ C

378 b) göñül: göñüller C / u: - B

379 b) envârı ile: envârıyile B

381 a) Sebz-i: Sebz u B

384 a) yavı: yav B,C; b) zamanda: zamandan C/ gözümi: özümi B,C

Ḥaḳ bu kim vâḳıᶜ-ı ḥâlümdür bu
Ṣanmasun kimse ḫayâlümdür bu
Uyanub şevḳ ile mânend-i çerâġ
Yaḳdı gönlüm evini nâr-ı firâḳ
Eyledüm cânib-i eflâke naẓar
Gün ṭoġub geldi ẓuhûr itdi seḥer
Rûzdan perde-i ẓulmet gitdi
Ṣubḥ-ı ṣâdıḳ yaḳasın çâk itdi
Ele zerrîn ḳalem aldı ḫurşîd
Oldı ᶜâlem aña evrâḳ-ı sefîd
Çarḫa yazılmaġ içün bu taḥrîr
Felegi möhreledi mihr-i münîr
Ṣanasın ḫᵛâce-i mihr-ḫâver
Şâmdan Rûma o gün ḳıldı sefer
Bir ᶜazîze varub ol laḥẓa hemân
Eyledüm vâḳıᶜamı cümle beyân
Vâḳıᶜâ sırrını taḳrîr itdi
Aḥsen-i vech ile taᶜbîr itdi
Cânib-i Ḥaḳḳa tevekkül itdi
Açdı Ḳur'ânı tefe'ül ḳıldı

---

386 a) bu kim: bilür B

387 a) çerâġ: çerâḳ B

388 a) cânib-i: cânibi B

389 a) Rûzdan: Dâmeni B

390 b) sefîd: sepîd B

391 a) yazılmaġ: yazılmaḳ C

392 b) ḳıldı: itdi B

395 a) Cânib-i : Cânibi B; b) itdi: ḳıldı B,C

Himmet oldı baña Ḥaḳdan ġâyet
Geldi fâlumda benüm bu âyet
Ḳavlühu teᶜâlâ: Yâ Yaḥyâ ḫuzi'l-kitâbe bi'ḳuvve
Ve âteynâhu'l-ḥukme ṣabiyyâ
Gördi ḫôş geldi baña fâl-i şerîf
Didi vaᶜz eyleyüb ol ẕât-ı laṭîf
Ādemüñ âyinesidür rü'yâ
Hüner ü ᶜaybını eyler peydâ
14a ᶜAmel-i ṣâliḥüñ ey ẕât-ı cemîl
Ṣuleḥâ şekline olur tebdîl
Meskenet var ise gönlüñde nihân
Olur ol âyinede âb-ı revân
Eyleseñ sehv ü ḫaṭâyile günâh
Görinür anda saña zişt ü siyâh
ᶜUcb ile fiᶜl-i ġażab od olur
Mütekebbir ṣıfatı dûd olur
Ḫâm olan nesne ẓuhûr itse müdâm
Fiᶜl-i nâ-puḫteñi eyler iᶜlâm
Şirret ü ẕemm ü mesâvî vü yalan
Görinür gözüñe ḫınzîr u yılan
Yırtıcı ḳısmı ᶜayân olsa eger
Ecelüñ sûretidür eyle ḥaẕer

---

397 a) Ḳavlühu teᶜâlâ: - B

400 a) ᶜamel-i ṣâliḥüñ: ᶜameli ṣâliḥüñ B

401 a) gönlüñde: göñülde B

402 b) zişt ü: zîşt-i B

403 a) fiᶜl-i : fiᶜl ü C; b) ṣıfatı: ṣıfat-ı C

Baña bu vech ile ol kân-ı vefâ
Cümle taʿbîri didi icmâla
Diñledüm sözini idrâk itdüm
Şevḳ ile ḫânuma ṭoġrı gitdüm
Eyledüm ḥamd ü senâ Ġaffâra
Başladum vaḳt-ı seḥerden kâra
Bâreka'llâh zihî kâr-ı şerîf
Ki İlâhî ola te'lîf-i laṭîf

[1*]Ḥikâyet

Yedi iḳlimi alub İskender
Ġarażı âb-ı ḥayât oldı meger
Ḫıżır-veş içmek içün âb-ı ḥayât
Gün gibi eyledi ʿazm-i ẓulümât
Kûh-ı Elbürz eteginde nâgâh
Uġradı bir ulu şehre ol şâh
Ḫûb şehr idi o şehr-i meşhûr
Hâlesi olmış idi ḥalḳa-i sûr
Beyt ile şehrüñ içi ṭolmış idi
Sanki dîvân-ı laṭîf olmış idi
14b Ulemâ vü fużelâsı çoġ idi
ʿÂlem içinde naẓîri yoġ idi

---

407 b) taʿbîri: taʿbîr B

408 b) ṭoġrı: ṭoġru B,C

409 a) Ġaffâra: Settâra B

410 a) kâr: kân B; b) te'lîf: te'lîf ü B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

411 b) oldı: idi C

412 b) eyledi: eyledüm A

Ḥâkim-i şehr idi Soḳrâṭ-ı ḥakîm
Çıḳub İskendere itdi taʿẓîm

Ṣundı İskendere bir ḫûb kitâb
Bildürür maʿrifet-i usṭurlâb

O kitâbı meger ol ẕât-ı şerîf
Yeñile eylemiş idi te'lîf

Baḥr-ı ilmi aña derc itmiş idi
Nice yıl ömrini ḫarc itmiş idi

Ḳıldı İskendere bir ḳaç kelimât
Didi ey şâh budur âb-ı ḥayât

Hünerüñ var ise saʿy eyle dürüş
Bu aṣıl çeşme-i ḥayvâna iriş

Añdurur ḫayr ile tâ rûz-ı ḥisâb
Baña bir ölmez oġuldur bu kitâb

Bir iş it kim görüb erbâb-ı hüner
Rahmetu'llâhi ʿaleyhi diyeler

ʿİlm ü fażl ile ḳoyanlar es̱eri
Eylemez ʿayn-ı ḥayâta naẓarı

Enbiyâ ḫaṣletini pîşe iden
Ölmedin ölmegi endîşe iden

Ḥaşre dek olmaġa şeyṭan gibi saġ
Ne revâdur idesin bunca yaraġ

Virdi İskendere bu vechile pend
Olmadı pendi velî fâyide-mend

Ey Hudâvend-i refîʿu'd-derecât
Ẕikrüñi eyle baña âb-ı ḥayât

---

419 a) o: bu B,C

424 : - B

425 b) ḥayâta: ḥayâya C

427 b) idesin: ḳılasın C

Kaᶜbe gibi beni s̱âbit-ḳadem it
Maᶜrifet nûrı ile muġtenem it
Mâsivâ fikrini ḳıl benden ıraġ
Nûr-ı ᶜilmüñle uyar dilde çerâġ

15a Nûr-ı çerâġ-ı nîẓâm u nûr-ı bâġ-ı kelâm olan ṣâḥib-i te'lîflerüñ gerek teberrüken ve teyemmünen nâm-ı şerîflerinüñ ẕikridür Raḥmetu'llâhi ᶜaleyhim ecmaᶜîn

Bâġ-ı naẓm eyledi ᶜâlemde ẓuhûr
Virdi her ehl-i dile zevḳ u sürûr
Ṭûr ṭaġı gibi ol bâġ meger
Oldı envâr-ı Ḫudâya maẓhar
Şeyḫ Saᶜdî o Gülistân gülidür
Fi'l-mes̱el Ḥâfıẓ anuñ bülbülidür
Oldı gûyâ ki ḳaranfil ᶜAṭṭâr
Açdı ᶜışḳ ehline bûy-ı esrâr
Ḳıldı ol bâġı Niẓâmî zînet
Raḥmet ol ehl-i kemâle raḥmet
Ki benefşe gibi ol şeyḫ-i ricâl
Ḳâmetin ḳıldı ᶜubûdiyyete dâl
Baᶜdehû Ḫüsrev ḫayl-i fuṣeḥâ
Sünbül-i Sindîdür anda gûyâ

---

430 a) s̱âbit: ṣâḥib B

*nûr-ı : nevᶜ-i B/ olan: ola B / te'lîflerüñ: te'lîf A/ gerek: - B,C / ẕikridür: ẕikri dürür B

433 a) bâġ: ṭaġ C

434 a) o: ki C

435 b) bûy-ı: buyı B

436 a) bâġı: bâġ B

438 b) Sindîdür: Ḥindîdür B Ḥindûdur C

Yaraşur Câmî-i erbâb-ı niẓâm
Olsa zerrîn ḳadeḥ ol bâġa müdâm
Lâle-veş dâġ-ı maḥabbetle nihân
Virdi ol bâġa Nevâyî ʿünvân
Ġafara'llâhu lehüm fi'l-ʿaraṣât
Ve seḳâhüm bi-şerâbi'l - Cennât
Derd-i ʿışḳ ile ben üftâde vü zâr
Yâsemen olsam o gülşende ne var
Ki benüm ḳâmetümi ʿışḳ-ı Ḫudâ
Yâsemen şâḫı gibi itdi dü-tâ
Olurın ṣarṣar-ı ʿışḳ ile melûl
Yâsemen gibi döker yaşumı ol
Yanuma kim ki gele şefḳat ile
Aġlayub ṣarmaşurın ḥasret ile
ʿIşḳ-ı pâk ile żaʿîfü'l-ḥâlüm
Elem ü derd ü ġama pâmâlüm
15b Bedenüm yâsemene oldı mis̱âl
Reñlerüm her ṭarafa ṣaldı nihâl
Anlara cümle bu gülşende müdâm
Virürin rûy-ı tevâżuʿla selâm
Yâsemen-veş iki ḳat oldı belüm
Ġuṣṣadan yir yir aġardı ṣaḳalum

---

439 b) olsa: ola B, C / bâġa: - C

443 b) Yasemen: Yaşumın A

444 b) döker: döke B

445 b) ṣarmaşurın: ṣarmaşuben B sarmaşurum C

447 a) yâsemene: yâseme C

448 b) Virûrin: Virürem C

Şükr Allâha ki emr-i taḳdîr
Tekye-i naẓma beni eyledi pîr
Ḥâlümi eyler iken vaṣf-ı beyân
Didi Hâtif baña ol demde hemân
Selefe öykünüben ey Yaḥyâ
Gele lâf urma götürmez ẓürefâ
Her şecer Sidre vü Ṭûbâ olamaz
Her kişi gökde Mesîḥâ olamaz
Göklere öykünemez câm-ı ḥabâb
Beñzemez ṭâyir-i ḳudsîye ġurâb
Cânuñ idi seni bir ʿÎsî-dem
Eylese anda buḫûr-ı Meryem
Ḥaddüñi bil sözümi eyle ḳabûl
Meskenet ile bu yolda ḫâk ol
Diler iseñ ki olasın üstâd
Yüri üstaduñı ḳıl ḫayr ile yâd

Senedü'l-ʿulemâ vü seyyidü's-süleḥâ efṣaḥu'l-füseḥâ vü emlaḥu'l-büleġâ hümâmü'l-enâm ḥâmilü'l-İslâm ʿâlemüñ ercümendi yaʿnî Ḳadrî efendinüñ zîde ḳadruhu şerḥ-i medḥidür

ʿÂrif-i maʿrifet-i müctehidîn
Vâḳıf-ı menzilet-i ehl-i yaḳîn

---

450 b) tekye': tekke' B / pir: pîr B

451 a) vaṣf-ı: vaṣf u C

452 b) götürmez: getürmez B,C

455 a) seni bir: yine bir B/ senüñ ey C / birʿÎsî-dem: - C

456 b) ile: ḳıl B

* emlaḥu'l: eblaġu'l B / füseḥâ: ʿuẓmâ C/ enâm ḥâmil: enâm ü ḥüsâm B enâm ḥüsâm C/ yaʿnî Ḳadrî Efendinüñ zîde ḳadrehu şerḥ-i medḥidür: yaʿnî Ḥażret -i Ḳadrî Efendi Rażıya'llâhu ʿanhu vü rażû ʿanhu ẕâlik B / medḥidür: medḥidür ki ẕikr olınur C

Felek-i ʿilm ü kemâlüñ bedri
Yaʿnî sulṭân-ı mevâlî Ḳadrî
Eyleyen şems-i cemâline naẓar
Ramażân ayı gibi ḳadre irer
16a Yücedür mertebesi Sidre-mis̱âl
Rifʿatinde uçamaz murġ-ı ḫayâl
Ey nice seyyid ü hem saʿde'd-dîn
Olmaz ol mâh yanında pervîn
Oldı maḥfûẓı ḳamu ilm ü kemal
Levḥ-i Maḥfûẓa n'ola olsa mis̱âl
Himmeti ʿâlî vü idrâki ḳavî
Cümle ḥıfẓında ḥadîs̱-i nebevî
Lebi Cibrîl ü ḫatıdur per ü bâl
Gül yañaġıdur anuñ ḫayrü'l-âl
Gün yüzin nûr-ı ḫaṭı eyledi zeyn
Yiridür dirsem aña ẕi'n-nûreyn
Pîr-i erbâb-ı ṭarîḳat oldur
Mîr-i aṣḥâb-ı şerîʿat oldur
Baḥr-i ʿilminden anuñ ṣubḥ u mesâ
Pür-ṣadâ ḳubbe-i aʿlâ-yı semâ
Kim ki şâkirdi ola bir demde
Baḥr olur ḳaṭre iken ʿâlemde

---

459 a) Felek-i: Felek ü B / bedri: ḳadri B

461 b) uçamaz: uçmaz A

464 a) idraki: idrâk B

466 b) ẕi'n-nûreyn: ẕü'n-nûreyn C

467 a) pîr: pir C

468 a) baḥr: baḥs̱ B,C / ʿilminden: ʿilminde C

Kim ki kem pâyesini ḳıldı maḳâm
Münteha adı ile oldı be-nâm
Cümle ṭâliblerüñ ol maṭlûbı
Cümle ʿâlimler anuñ maġlûbı
Oldı her naẓm-ı belîġında nihân
Nice biñ ʿilm-i maʿânî vü beyân
Naẓm u inşâda müsellemdür ol
Baḥr ile yirde mükerremdür ol
Buldı ol ʿilm-i kelâm ile kemâl
Ḥikmet ehlini ider manṭıḳı lâl
Ẕâtına ʿilm ü ʿamel iki cenâh
Çehre-i envârı mişbâḥ-ı ṣalâḥ
Eyleyüb ʿizz-i ḥuẓûrın maḳṣûd
Zerre-veş mihri ile buldı vücûd
Metn-i Şemsiyye oḳur sûḫte-veş
Ditrer öñinde anuñ gelse güneş
16b Eyledi ḥażret-i Ḥaḳ anı hemîn
Maʿrifet genc-i nihânına emîn
ʿİlm aña oldı musaḫḫar her an
Nitekim emr-i Süleymâna cihân
Kelîmât eylese ḫalḳa deheni
Bir kitâb olur anuñ her suḫeni

---

470 : - C

472 b) ʿilm-i: ʿilm ü B

473 a)u:- B,C b) yirde: berde B,C

474 a) ilm-i kelâm ile: ilm ü kemâlıyla B,C

476 a) Eyleyüb: Eyleyen B,C /ʿızz: ʿışḳ B; b) mihri ile: mihriyile B

477 b) öñinde: öñine C

479 a) ʿİlm aña oldı musaḫḫar: ʿİlmi oldı musaḫḫar ana B

Ṭâʿat ü zühde idüb ḳaddini dâl
Oldı engüşt-nümâ hemçü hilâl
Cümleden artuġ iken maʿrifeti
Ḳomaz elden ṭaraf-ı meskeneti
Kimsede görmemîşüz bu ḥâli
Göñli alçaġ ola ḳadri ʿâlî
N'ola fażlıyla çıḳarsa adum
Hem efendümdür o hem üstâdum
Devlet-i fażl ile ol ẕât-ı be-nâm
Biñ murada ire bir demde müdâm

Evvelki maḳâle ʿışḳ-ı meşaḳḳat-engîz vü maḥabbet-i mihnet-âmiz derd-i lezîẕüñ merâtib-i ḥicâbın ʿayân u beyân ider

ʿIşḳdur vâṣıta-i vuṣlat-ı yâr
ʿIşḳdur râbıṭa-i ḳurb-ı nigâr
Ādemi mihr-i Ḫudâ-yı Müteʿâl
Mülk-i bâlâya çeker zâle miṡâl
ʿIşḳ ile ẓâyil olur ẓulmet-i cân
Nitekim mihr ile târîk-i cihân
ʿIşḳ olur sîne-i ʿâşıḳda sürûr
ʿIşḳ olur dîde-i ġam dîdeye nûr

---

[481] a) Ṭâʿat ü: Ṭâʿati B / zühde: zühdi C / hemçü hilâl: ḥalḳa miṡâl B

[482] a) artuġ: artuḳ B

[483] a) Kimsede: Kimseden C

[484] a) n'ola: nûr-ı B / efendümdür: efendüm dürür B / o: - B

[485] a) Devlet-i: Devlet ü B

* mihnet-âmiz derd: mihnet-âmiz ü derd B,C/ lezîẕüñ: lezîẕlerüñ B / ḥicâbın: ʿacîbesini B ʿacâyibini C / ʿayân u beyan: beyân u ʿayân B / ider: eyler ki ẕikr olınur C

[487] b) zâle: jâle B nâle C

ᶜĀrifün ḳâle li ᶜışku'l insân
Cezbetünmin cezebâtü'r-Raḥmân

ᶜIşḳ-ı Mevlâya şu kim mâyil olur
Ṣubḥ-ı ṣâdıḳ gibi sâfî-dil olur

Yolını pâk ider ırmaġ gibi
Söylemez söylemedin ṭaġ gibi

17a Küşe-i faḳra girüb ism olur
Kâf-ı kûfî gibi ḳaddi ḫam olur

Ḫâne-i cânın ider nûrânî
Vâridât-ı ḳıbel-i Raḥmânî

Neyi sorsañ saña tefsîr ḳılur
Ney gibi cümle maḳâmâtı bilür

Ḳadehi sâḳi-i Bâḳîden içer
Bâde-i ᶜışḳ-ı Ḫudâyile geçer

ᶜĀleme şâh olanuñ otaġı
Görinür aña örümcek aġı

ᶜĀlem-i vaḥdeti idrak eyler
Ġayrdan ḫâṭırını pâk eyler

Dide-i cañın açar nûr-ı bâṣîr
Ġayra râciᶜ olamaz anda żamîr

---

[491] b) Ṣubḥ-ı: Ṣubḥ u B

[493] a) faḳra: faḳrı B/ girüb: görüb B

[494] b) ḳıbel: ḳılıbdur B / Raḥmânî: Rabbânî B,C

[495] a) Neyi: Ney B

[496] a) Ḳadehi: Ḳadeh-i B

[498] b) Ġayrdan: Ġayrıdan B,C

[499] a) cânın : ṣıdḳı B/ olamaz: olımaz B

Pâye-i ᶜizzete basdıḳça ḳadem
Gâh aᶜmâ olur ol gâh aṣamm
Eylemez zînet-i dünyâya naẓar
Kendüye kendüsinüñ derdi yeter
Ḫurrem eyler anı dâyim dem-i ᶜışḳ
Göñli eglencesi olur ġâm-ı ᶜışḳ
Zaḥmetin cümle Ḫudâ raḥmet ider
Ḥasenât işlemegi ᶜâdet ider
Güni biñ cevr ü cefâyile geçer
Gicesi faḳr u fenâyile geçer
Çekmez ol sûret-i maᶜnâya niḳâb
Eylemez cübbe vü destârı ḥicâb
ᶜÂşıḳ ol uyma ᶜavâmuñ sözine
Ḳuvvet-i bâṣiredür cân gözine
Cân gözin açsa vücûd-ı insân
Ḥâyil olmaz aña bu kevn ü mekân
Maġrib ü maşrıḳı seyrân eyler
Ḳalbi ervâḥ ile cevlân eyler
İşidür ehl-i semâ âvâzın
Açmaz ammâ ki velâyet râzın
17b- ᶜIşḳ ile kâmil olan ehl-i fenâ
Söyleşir Ḫıżr ile bî-harf ü ṣadâ

---

500 a) ᶜizzete: ᶜuzlete B,C

501 b) derdi: derd B

502 b) Göñli: Gönül B

505 : - B

508 a) maşrıḳı: maşrıḳ B

509 b) ammâ: illâ C

510 b) Söyleşir: Söyleşür B,C / Ḫıżr: Ḥaḳ B

Nice vaṣf eyleye ᶜışḳı Vaṣṣâf
Ki anuñ dâmenidür ḳulle-i Ḳâf
Çekdi bu bâr-ı girânı Mecnûn
Eyledi silsile-i ᶜışḳ zebûn
İrdi Ferhâda bu ᶜışḳ-ı ezelî
Ḳaldı ṣoñında eyü adı velî
Biri birine bu ᶜışḳ-ı insân
Oldı âyîne-i ᶜışḳ-ı Yezdân
ᶜIşḳ-ı yâr arada bir ṣûretdür
Ol hemân vaṣıṭa-i vuṣlatdur
Mevlevî gibi felek ile naẓar
Ṭurmayub ḥâlet-i ᶜışḳ ile döner
ᶜÂrif olan bunı idrâk eyler
Mest ü lâ-yaᶜḳıl olur her bülbül
Çâk ider sînesini lâle vü gül
Lâle kimüñçün urur göksine dâġ
Kimüñ âşüftesidür sünbül-i bâġ
Kime yâr oldı benefşe ᶜacebâ
Ki gelür gülşene żaᶜf ile dü-tâ
Oldı bu silsile-i ᶜışḳ ile bend
Ṣolar aġlar iñiler kûh-ı bülend
Ten-i bî-ᶜışḳa dimişdür ᶜuşşâḳ
Şemᶜsüz ḫâne vü âteşsüz ocaḳ

---

[511] b) dâmenidür: dâmeni A

[514] a) bu ᶜışḳ: vücûd B

[516] a) Mevlevî gibi feleg ile: Mevlevî-veş felege eyle C

[518] a) Mest ü: Mest-i B;b) sînesini: cübbesini B

[519] a) kimüñçün: kimüñ içün B/ dâġ: ṭâġ B

Gelüñ âyîne-i kevneyn olalum
ʿIşḳ ile tâ ser ü pâ ʿayn olalum
İdelüm mihr-i Ḫudâyı maḳṣûd
Bulalum zerre-veş anuñla vücûd
ʿIşḳ olur ʿâşıḳa gûyâ ki Burâḳ
Olmaz anuñla aña menzil ıraḳ
Kişi anuñla bulur Ḥaḳḳa vüṣûl
Sebeb-i ḳatʿ-ı menâzil olur ol
18a Ẕerre gibi anı yirden götürür
Gün gibi evc-i muʿallâda yürür
Câm-ı ʿışḳ ile olan pür-ḥâlet
Getürür kendüye nûrâniyyet
Kimde kim ola bu ʿışḳ-ı ezelî
Çâk ider perde-i ʿayn-ı ʿameli
Bendesiyüz o kişinüñ ki müdâm
Şâh-ı ʿışḳa ola ṣıdḳ ile gulâm
Laʿnet ol aḥmaḳ-ı dûna laʿnet
Çâr-pâ gibi ola bî-ḥâlet
Ḥaẕer it eyleme ol fiʿli ṭaleb
Ki ola ġaflet-i insâna sebeb
Mihr-i ʿışḳ ile olanlar pür-tâb
Eylemez ġafleti mâbeyne ḥicâb
Sözümi ʿâşıḳ-ı cânân añlar
Manṭıḳu't-ṭayrı Süleymân añlar

---

525 a) ʿâşıḳa: sâlike B/ Burâḳ: yaraḳ B

530 b) ola: ol B

531 a) aḥmaḳ-ı: aḥmaḳ u C

532 a) fiʿli: fiʿl B; b) ġafleti B

Gider olᶜâdeti kim vire keder
Âdemi aḥmaḳ ider nîteki ḫar
Bir hikâyet diyeyin diñle saña
Göz göre âyine-i ᶜibret ola

[1]*Ḥikâyet

Bâyezîd olmış idi ehlu'llâh
Ḫalḳa vaᶜz eyler idi ol her gâh
Geldi Türküñ biri cemᶜiyyetine
Ḳulaġın ṭutdı biraz ṣoḥbetihe
Gördi kim ᶜilm ile ol kân-ı hüner
İllerüñ müşkilini ḥall eyler
Bâyezîde ṭurub ol Türk-i denî
Didi ey şeyḫ-i cihân diñle beni
Var idi bir eşegüm çâpük ü şeng
Yâr-ı hicrânı beni eyledi deng
Eyleyüb iki ḳulaġın per ü bâl
Menzile varur idi murġ-mis̱âl
18b Ḫalḳdan diñler idi ḳulaġı râz
Siñek âvâzı olurdı aña sâz
Kendü cinsine ḳamu baş idi ol
Ḥar-ı ᶜİsîye ayaḳdaş idi ol

---

535 ᶜâdeti: ḫaṣleti B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

539 a) ol: - A, B

541 a) şeng: deng B / yâr: bâr C

543 b) olurdı: gelürdi C

544 b) ᶜİsîye:ᶜİsâya C

Ḳabḳara idi ṭonı dûd gibi
Ḳıbḳızıl idi dili ôd gibi
Gözleri ahkere beñzerdi anuñ
Gerdeni ejdere beñzerdi anuñ
Yürise pâyı izinden ol ḥîn
Lâle-zâr olur idi rûy-ı zemîn
Murġ-ı perrân idi yâ bâd-ı nesîm
Yorġalar olmaz idi aña ġarîm
Nâ-bedîd oldı bu şeḥr içre eşek
Buñ demidür baña bir çâre gerek
Ben faḳîre bugün iḥsân eyle
Eşegüm bulmaġa dermân eyle
Diñledi sözini türküñ didi ol
Żâyi olmaz eşegüñ olma melûl
Ṣoḥbet ehline hemân ḳıldı nidâ
Didi ey zübde-i aḫlâḳ-ı Ḫudâ
Var mıdur kimse arañuzda ʿaceb
ʿIşḳ ile çekmeye biñ dürlü taʿab
ʿIşḳ anı aşûfte-ḥâl eylemeye
ʿIşḳ odı ḳalbini ḳâl eylemeye
Başına gelmiye keyfiyyet-i ʿışḳ
Bilmeye n'idügini lezzet-i ʿışḳ
Bir iki kerre velî ḳıldı ḫiṭâb
Virmedi kimse su'âline cevâb

---

547 a) ḥîn: ṭîn C ; b) rûy-ı: rûyı B

549 a) şeḥr içre eşek: şeḥri gezerek B

552 b) aḫlâḳ: maḫlûḳ B,C

553 b) taʿab: emek C

556 a) âşûfte: şîfte C/ eylemeye: eyleme C; b) eylemeye: eyleme C leẕẕet-i: leẕẕet ü B

Aḫir-i kâr ṭurub biri ᶜayân
Didi ey efżal-i ehl-i ᶜirfân
Ben ne maᶜşûḳ u ne ᶜâşıḳ oldum
ᶜÂşıḳ olmaġa ne lâyıḳ oldum
ᶜÖmrümüñ irdi velî pâyânı
Bilmedüm n'idügini ben anı
19a Bâyezîd anda ḫiṭâb itdi hemân
Didi kim eşegini yavı ḳılan
Aġzı iḳrârı ile çünki bu dem
Oldı bu kişi ḫar-ı lâ-yefhem
Arayub çekme ᶜabes̱ yire emek
Bu durur ol yavı ḳılduġun eşek
ᶜIşḳsuz kişi velî bî-ġamdur
ᶜÂşıḳ olmayan eşekden kemdür
Her-dem ey Ḥayy-ı Ḫudâvend-i ᶜAzîz
Vir baña derd-i maḥabbet-engîz
İrişüb ḥażretüñüñ iḥsanı
Dûr olsun ṣıfat-ı ḥayvânî
Göñlümi ḥâmil-i esrâr eyle
ᶜİzzet-i ᶜışḳa sezâ-vâr eyle

---

[560] b) kim eşegini: kim ey eşegin B,C/ yavı: yav B

[561] a) iḳrârı: iḳrâr B

[562] b) Bu durur ol: İşde budur C

[563] a) bî-ġamdur: bî-ġam olur B; b) kemdür: kem olur B

[564] a) Ḫudâvend-i Ḫudâvend ü C; b) maḥabbet-engîz: maḥabbet-âmîz B

İkinci maḳâle eşref-i ṭâᶜât u elṭaf-ı ᶜibâdât olan ṣalât-ı mezîdü'l-ḥasenâtuñ ḥaḳâyıḳ-ı ᶜacîbe vü daḳâyıḳ-ı ġarîbesini iᶜlâm u iᶜlân eyler

Ġâfil olma iricek vaḳt-i namâz
Eyle Mevlâña ḥayâyile niyâz
Al ṣafâ-yı dil ü cañ ile vuzû
Evliyâ gibi namâza yüz yu
Ki vuzû raḥmet-i nûr-efzâdur
Ġayrdan el yumaġa îmâdur
Başa mesḥ eylemede remz-i nihân
Ne imiş eyleyeyin saña beyân
Ẓâhirâ dest-i ᶜibâdetle beşer
Başını secde-i Mevlâya çeker
Cümlenüñ remzini ey eşref-i nâs
Bunlara göre yüri eyle ḳıyâs
Bâġ-ı ṭâᶜatde olub berḫ ôrdâr
Cedd ü cehd it olasın yâr ile yâr
19b Ṣıdḳ ile eyle namâza niyyet
Ki virür âdeme nûrâniyyet
Egrilik ile ṣaḳın ḳılma ḳıyâm
Ṭoġruluġ ili rükûᶜ eyle müdâm
Ḫûyuñ olsun bu ḫuẓûᶜ ile ḫuşûᶜ
Şecer-i meyve gibi eyle rükûᶜ
Oldı çün mü'mine miᶜrâc namâz
Dâl-veş secdeye var eyle niyâz

---

* iᶜlâm u iᶜlân eyler: beyân u ᶜıyân ider B/ iᶜlâm u iᶜlân eyler: beyan u iᶜlâm eyler C

569 b) Ġayrdan: Ġayrıdan B,C

Ayırmayub secde yirinden gözüñi
Yire sür gün gibi her gün yüzüñi
Bu saᶜâdet saña yitmez mi müdâm
İdesin cânib-i Ḥaḳ ile kelâm
Oldı bu niᶜmet mâ-lâ-yuḥṣâ
Hüner oldur ki ola şükri edâ
Kendüñi ḥâżır-ı evḳât eyle
Günde beş kerre münâcât eyle
Secdede ḳılma ṣaḳın istiᶜcâl
Ḫırṣ ile dâne yiyen murġ-miṡâl
Alnuñı yire degir eyle ḥaẕer
Nitekim pertev-i mihr-ḫâver
Ne imiş diñle bu maᶜnâ-yı sücûd
Vuṣlat-ı Ḥaḳḳı idenler maḳṣûd
Bildürür bende-i fermânlıġını
ᶜArż ider ḥâḳ ile yeksânlıġını
Sâlike cümle-i erkân-ı namâz
Oldı heb âlet ü esbâb-ı niyâz
Tâ ki her dem ᶜamel-i ḫâṣ idesin
Ḳalbüñ âyîne-i iḫlâṣ idesin
Göñlüñi vesveseden ṣaḳla müdâm
Ḫâneñi mezbeleye itme maḳâm

---

578 a) yirinden: yüzinden B; b) her gün: her-dem B

579 b) cânib: Ḥażret B

580 a) niᶜmet: niᶜmeti B

583 a) eyle: itme C

584 b) Vuṣlat-ı: Vuṣlatı B

585 a) Bildürür bende : Bilür ol bende B

Girmesün göñlüñe bir ḳaşı hilâl
Gelmesün ḫâṭıruña egri ḫayâl
Ṣuret-i ġayrı idüb ḳalbe yaḳın
Kaᶜbe-i eyleme büthâne-i çîn
20b Var tevażuᶜla ᶜibâdet eyle
Ḥaḳḳı görür gibi ṭâᶜat eyle
Ḫavf-ı Ḥaḳ ile naẓar eyle hemîn
Ki rükûᶜ üzre durur çarḫ-ı berîn
Ṣıdḳ ile secde ider Ḥaḳḳa cibâl
Virdidür ẕikr-i Ḫudâ-i müteᶜâl
Nâgehân bâd-ı nesîm irse eger
Secde-i şükr ider Allâha şecer
Heb ḳıyâm üzre dürür cümle nebât
Her zamân secdededür ḥayvânât
Çünki ḫalḳ-ı cemâdâtı Vedûd
Ḳıldılar cümle taḥiyyatda ḳuᶜûd
Sözümi diñle benüm gitme ıraḳ
Dîde-i ᶜibret ile kendüñe baḳ
Alnuñ üstinde görinen iki ḳaş
İndürübdür ṭaraf-ı Ḳıbleye baş
Kirpigüñ iki ṣaf olub dâyim
Oldı ṣıdḳ ile ṣalâtâ ḳâyim
Tenüñ üstinde naẓar ḳıl her ḳıl
Secde-i Ḥaḳḳa olubdur mâyil
Ḥâṣılı cümle-i aᶜżây-ı vücûd
İder îmâyile Mevlâya sücûd

---

589 a) göñlüñe: gözüñe B

593 b) Virdüdür: Virddür B/ Ḫudâ-ı: Ḫudâ-yı B

596 a) ḫalḳ-ı cemâdâtı: ḫalḳ itdi cemâdâtı B,C

601 a) Ḥâṣılı: Ḥâṣıl-ı B; b) îmâyile: îmâ ile B

Nazar-ı pâk ile ey ehl-i günâh
Eyle ma'nâ yüzine şimdi nigâh
Cümle a'ża ki saña ḫidmet ider
Ma'nî-i remz-i ṣalâḥiyyet ider
Bu rumûza nigerân al nigerân
Eyleme nefsüñe irḫâ-i'inân
Çünki ṭâ'atde dürür her ne ki var
Tâ'at it sen de yüri leyl ü nehâr
Gelmesün ḫâṭıruña kibr ü riyâ
Ki ṣalâtuñı ḳabûl ide Ḫudâ
Fi'l-mes̱el âdem olubdur mir'ât
Görinür anda günâh u ḥasenât
20b Her kimüñ ṭâ'atı olmasa ḳabûl
Egri yüz gösteren âyînedür ol
Yegdür ol âyîne biñ pâre ola
Anda görinmez ise rû-yı ṣafâ
Key ṣaḳın kendüñi ṣâliḥ ṣanma
'Amelüñe ṭayanub aldanma
Zühdine ġırra olan zerre ḳadar
Nice günlük 'amelin żâyi' ider
Her zamân mu'teref-i noḳṣân ol
Sâye-veş toprağıla yeksân ol
Oldı zühdüñ yolı ey ehl-i yaḳîn
Ḳıldan ince vü ḳılıçdan keskin
Er olan ḫavf u recâ üzre olur
Dâyimâ emr-i Ḫudâ üzre olur

---

603 b) Ma'nî-i: Ma'nada B ma'nâda C

608 b) gösteren âyînedür: göstere âyînede B

611 b) günlük: yıllık B

612 b) toprağıla: toprak ile B

Ola gör âb-ı ṣalât ile temiz
Ola gör nûr-ı ṣalâḥ ile ʿazîz
Âdeme ʿayn-ı Furât oldı namâz
Pâk olur anuñ ile ehl-i niyâz
Bâreka'llâh zihî âb-ı ḥayât
Ki virür ʿâṣî-yi maḥzûna necât
Ne güzel neḥr olur ol neḥr-i ʿacîb
Kevs̱er ırmağın ider ḫalḳa naṣîb
Luṭf u iḥsân ile ol âb-ı zülâl
Oldı ʿâşıḳlara mir'ât-i cemâl
Yüzi ṣuyına anuñ ḥażret-i Ḥaḳ
Nûr-ı dîdâra ider müstaġrıḳ
Kişi anuñla açar Cennete yol
Bulur ol neḥr ile ol baḥre vuṣûl
Yunur ol âb ile göñlündeki pas
Giydürür nûrdan insâna libâs
Ḥal iden mertebe-i zühhâdı
Diñle ṣıdḳ ile bu istişhâdı

[1*]Ḥikâyet

21a Devr-i ʿÎsâda meger bir zâhid
Olmış idi gice gündüz ʿâbid
Ṭâʿat ü zühd ile perverde idi
Yüzi seccâde gibi yirde idi
ʿArabistânda vü bir ṣaḥrâda
Ḳum içinde döşeyüb seccâde

618 b) ḫalḳa: câna B

621 b) ol neḥr ile ol baḥre: ol ṣuyile hem baḥre B anuñ

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

626 a) vü: - A,C

Güneşe karşu idüb Ḥaḳḳa niyâz
Ḳılur idi dil ü cân ile namâz
Gün yakardı o ġarîbi her bâr
Nitekim ʿâşıḳını mihr-i nigâr
Yaḳduġınca o ġarîbi ḫurşîd
İrişürdi aña bir ẕevḳ-i cedîd
Böyledür böyle ḳamu ehl-i fenâ
Elem ü ḳahrı bilür ẕevḳ u ṣafâ
Her ne dilde kim ola ʿışḳ-ı cemîl
Yanar oda girür ol hem-çü Ḫalîl
Ḥaḳ rıżâsıçün idüb ḳaṣd-ı s̱evâb
Bir ʿazîz aña varub itdi ḫiṭâb
Didi ey zâhid-i pâkîze-naẓar
Güneş ıssısı virür saña żarar
Keremüñden sözümi eyle ḳabûl
Gel bizüm gün gibi hem-sâyemüz ol
Saña bir gölgede cây eylelüm
Bir güzel ḫâne binâ eyleyelüm
Ḫânede zühd ile s̱âbit-ḳadem ol
Sâyemüzde dün ü gün bî-elem ol
Olma bu ʿarṣada âlûde-i ḫâk
Câmeñi eyleyelüm gün gibi pâk
Eyle ol kûşe-i ḫâlîde ḳarâr
Olmasun dâmen-i pâkde ġubâr

---

628 a) ġarîbi: anı tâb-ı B

631 a) kim: ki B,C

632 b) varub: irib B

637 a) eyleyelüm: eyleyeyin C; b) eyleyelüm: eyleyeyin C

638 a) ḫâlîde: ʿâlîde B; b) pâkde: pâküñde B,C

Ne revâdur ki çeküb derd-i ᶜaẓîm
Cismüñi bâd-ı semûm ide saḳîm
Sözini çünki ᶜazîz itdi tamâm
Didi zâhid aña ey merd-i benâm
21b Ḫâlıḳu'l-ḫalḳ Ḫudâvend-i Celîl
Virdi çün âdeme bir ᶜömr-i ḳalîl
Bu ḳadar ᶜömr-i ḳalîlüm ne revâ
Gölgeden güneşe dek żâyiᶜola
Ne revâ sâyede mesrûr olmaḳ
Bu ḳadar ᶜömr ile maġrûr olmaḳ
Ne revâ eyler iken Ḥaḳḳa niyâz
Fevt ola gölgeye varınca namâz
Ṣoḥbet-i ᶜışḳuñ olan bâde-keşi
Dâne-i ḫardala ṣımaz güneşi
Bu aralıḳda olınan kelimât
Oldı heb mâniᶜ-i zühd ü ṭâᶜât
Ḫaberüñ yok ki neler itmişdür
Saña vü baña żarar itmişdür
Kelimâtuñ beni maᶜlûl itdi
Ḥaḳḳı ḳoyub saña meşġûl itdi
Göñlümi mâyil-i aġyâr itdüñ
Beni bir derde giriftâr itdüñ
Baña derd ü ġam u mihnet olduñ
Ḥâyil-i şems-i hidâyet olduñ
Ṭâᶜatüm ᶜaynını bî-nûr itdüñ
ᶜAmelüm dîdesini kör itdüñ

---

645 b) ṣımaz: ṣaymaz C

649 a) mâyil: mâ il C

650 a) ġam u: ġam-ı B; b) Ḥâyil: Ḥâ'il C

Olmazam ehl-i hevâ yoldaşı
Ṣoḥbet-i Ḥaḳda gerekmez nâşî
Rif'atinden düşer ol merd-i denî
Ki murâd ide ḥużûr-ı bedenî
Ġussa vü ġamda durur ẕevḳ u sürûr
Bî-ḥużûr olmadadur cümle ḥużûr
655- Cevr-i cânânı vefâ bil her an
Bu celâl içre cemâl oldı nihân
Ṣuleḥâ leẕẕeti acıda bulur
Bu ḫaberden cühelâ ġâfil olur
Oluben ḳavl-i 'azîze ġam-nâk
Âḫir itdi sözini zâhid-i pâk
22a - Nefret it leẕẕet-i nefsânîden
'İbret al 'âbid-i Rabbânîden
'Uzlet ehlidür olan ehl-i yaḳîn
Ḫalḳdan ḳaçan olur Ḥaḳḳa yakın
660 Ey olan 'âbide ma'bûd u merâm
'Işḳuñı ḳıl bize her yirde imâm
Nûr-ı zühd ile bizi mesrûr it
Ẓulm ü 'iṣyânı göñülden dûr it
Cânib-i Ka'beye ḳıl dîde-güşâ
Eyledüm kirbügümi ḳıble-nümâ

---

[652] a) Almazam: Olmaz ol B

[654] b) olmadadur: olmada A

[659] a) 'Uzlet: 'İzzet B/ ehl-i yaḳîn: ġamdan emîn B

[660] a) u: - B

[661] b) ü: - C

[662] b) Eyledüm kirbügümi: Eyle her kirpügümi B,C

Üçüncü makâle ve'dʿû Rabbeküm tażarruʿan ve ḫafiyye āyetine kıyâsen zikr-i ḫafînüñ efżâliyyeti ve evveliyetidür ki delîl-i ʿaklî vü naklî ile isbât olınur

Maʿnî-i zikri bilen ehl-i kemâl
Didi kim zikr-i Ḫudâ'ı müteʿâl
Dilde fikrine mekân itmekdür
Nefy-i mevcûd-ı cihân itmekdür
Lâ dürür nefy-i siva'llâh saña
Eyle illâ ile isbât-ı Ḫudâ
Ḥarf-i lâda görinür iki ṭarîk
Biri ʿayniyle şerîʿat yolıdur
Biri esrâr-ı ṭarîkat yolıdur
Oldı gûyâ bu iki râh-ı necât
Mü'mine uçmak içün iki kanat
Eyleyen ʿayn-ı şerîʿatla nazar
Görmedi zerrece bu yolda żarar
Bâb-ı lâdan iden illâya güzâr
Kendüyi kıldı yoġ olmaġ ile var
Zikr ile cennet-i makṣûda iriş
Fikr ile menzil-i maḥmûda iriş
22b Dilüñi ṣıdk ile zâkir eyle
Dâyimâ defʿ-i ḫavâṭır eyle

---

* ve'dʿû: üd û B/ kıyâsen: kıyâs B/ zikr-i: - B/ ki: -B/ olınur: olur B

663 b) Ḫudâ-ı: Ḫudâ-yı B

667 Beyitin ikinci mısraı yerine C'de 668 beytin ilk mısraı geçmiş aslı sütun ortasına yazılmıştır. 668. beyitin ikinci mısraı ise C'de yoktur. b) biri esrâr-ı : birisi dâhî C; b) yolıdur: yoldur B

668 a) bu: ki B

670 a) güzâr: güzer B,C; b) yoġ: yok B

- Mezraʿ-ı ṭâʿat idin dünyâyı
Menbaʿ-ı ḥikmet idin ʿuḳbâyı
- Cehr ile ẕikre gelür re'y-i riyâ
Sâlike ẕikr-i ḫafîdür evlâ
- Ḳalbüñi ẕikr-i ḫafî ḳâl eyler
Nûr-ı tevḥîd ile ḫôş-ḥâl eyler
- Diñle ey Ḥaḳ yolınuñ peşrevi
Yoḳ durur anda ḥurûf-ı şefevî
- Oldı ẕâkirlere bu remz ʿayân
Ẕikr-i tevḥîd dürür sırr-ı nihân
- Ẕikr odur kim bu cihânda muṭlaḳ
Anı bir sen bilesin bir daḫî Ḥaḳ
- Görmeye ṭâʿat ü ẕikrüñi ʿavâm
Bilmeye ḥâlüñi ser-cümle cihân
ʿAmel-i bâṭınuñı ḳıl mestûr
Bulmasun cân gibi ẓâhirde ẓuhûr
- Olmasa şeyḫ-ı tehî zâhid-i ḫâm
Ḫalḳ arasında çağırmazdı müdâm
- Eger olmasa mücevvef ṭanbûr
Ḳullaruñ eylemez âvâz-ı-ẓuhûr

---

674 a) gelür re'y-i : dinür çünki B

679 a) ṭâʿat ü: ṭâʿat-i B; b) cihân: enâm B,C

680 b) Bulmasun: Bulasın B
680. beyitten sonra B'de 694.beyit gelmektedir
- Oḳı tertîb ile ol Ḳur'ânı
Ṣıdḳ-ı iḫlâs ile ḥâl it anı B

681 b) çağırmazdı: çıḳarmazdı B

682 b) âvâz-ı: âvâzı B,C

Ẕikr iden sâlik-i pâkîze-zebân
Beñzer ol sâ'il-i muḥtâca hemân
Ki varub bir ḳapudan uma ʿatâ
Ḫânenüñ ṣâḥibine ide nidâ
Ḫânenüñ issi ider göñlini ḫoş
Ḳapusında ḳomaz anı eli boş
Cümlenüñ Ḫâlıḳıdur ol Maʿbûd
Kendünüñdür görinen beyt-i vücûd
Şevḳ ile ẕikr-i Ḫudâ ṣubḥ u mesâ
Eylemekdür ol ev issine nidâ
Ẕikr-i Ḥaḳ ile ider sâlik-i ḫâṣ
Ḳâmetin ḥalḳa'-i bâb-ı iḫlâs
23a- Hiç ola mı ki o Rabbü'l-Kâfî
Virmeye aña cevâb-ı şâfî
Mihr-i luṭfı ile ol ṣâḥib-i cûd
Virür ol ẕerre-i nâçîze vücûd
Olur ol ʿâşıḳ-ı ḥayrâna naṣîb
Fetḥ-i bâb-ı ḥarem-i ḳurb-i Ḥabîb
Cânuñı maẓhar-ı ẕikru'llâh it
Ẕikr ile genc-i vücûda râh it
Ẕerreden şems-i cihâna naẓar it
Ḳaṭreden baḥr-ı revâna güzer it
Oḳı tertîl ile ol Ḳur'ânı
Ṣıdḳ u iḫlâṣ ile ḥâl it anı

---

[683] a) zebân: nihân B

[684] a) ḳapudan: ḳapuda B/ uma: umma C; b) Ḫânenüñ: Ḫâneniñ B

[688] a) Ẕikr-i: Ẕikri C

[690] a) Mihr-i luṭfı: Mihr-i ṣâfî B

[694] Bu beyit B'de 680. beyitten sonra gelmektedir
a) tertil: tertîb B,C ; b) Ṣıdḳ u: Ṣıdḳ-ı B,C

Eyleme râz-ı derûnı iẓhâr
Ẕikr ile genc-i nihân ol yüri var
Vay ḳara başuña ey şeyḫ-i ferîd
Naʿralar urmasa ṣoḥbetde mürîd
Ṣoñradan aña ʿitâb eylersin
ʿÂḳıbet ehl-i ʿaẕâb eylersin
Getürür ẕikr-i ḫafî vecd ile ḥâl
Saña bu ḳıṣṣa yeter istidlâl

Ḥikâyet

Kaʿbede var idi bir pir-i faḳîr
ʿAḳlı az idi velî ʿömri kes̱îr
Ẕü'l-kemâl olmış iken kâf gibi
Faḳr ile olur îdi ḳâf gibi
Ḳaf-veş zühd ile olmışdı dü-tâ
Gözleri idi iki noḳṭa aña
Bir ulı şeyḫe mürîd olmış idi
Ṣuleḥâ içre ferîd olmış idi
Eli altında idi hem-çü ʿaṣâ
Nefs-i emmâre gibi ejderhâ
Eyleyüb rûḥını nefsine ʿadû
Ẕikr-i Hû idi aña ʿâdet ü ḫû

---

696 b) urmasa: ursa B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

699 a) pir: pîr B

702 a) ulı: ulu B,C

703 a) idi: - C

704 b) ü : - B,C

23b Ẕikri cehr ile iderdi her gâh
Ḫalḳ ẕikrinden olurdı âgâh
Bir oġul virmiş idi aña Ḫudâ
ʿAḳil u Kâmil u ehl-i ṭaḳvâ
Oġlı bir gice anı gördi meger
Ẕikri âvâz-ı bülend ile ider
Vech-i maʿḳûl ile pend itdi aña
Didi ey sâlik-i râḥ-ı ṣulehâ
Güher-i küntü nebiyyan ṣadefi
Dayimâ eyler idi ẕikr-i ḫafî
Câna vir ẕikr-i ḫafî ile sürûr
Ḳatı çaġırmaġa yoḳdur destûr
Kendü yanuñda iken kimse saña
İtse âvâz-ı bülend ile nidâ
Ḳaḳıyub aña ġażab eylersin
Yâ sefîh u yâ delüdür dirsin
Göñül alçaḳlıġın idüb ammâ
Söylese ṣabr u sükûn ile saña
Sözini şevḳ ile gûş eylersin
Luṭf ile göñlini ḫoş eylersin
Cehl ile ḳatı çaġırmaḳ ne revâ
Sen işitmez mi ṣanursın Mevlâ
Aña yâr ol ki ola ḫayra delîl
Göñlüñi eyeleye pür-nûr-ı cemîl
Ḥażret-i Ḥaḳḳuñ olan maḳbûli
Ḳomaz elden cihet-i maʿḳûlı

---

705 a) Ẕikri: Ẕikr-i B

706 b) ʿÂḳil: ʿÂmil C

712 a) Ḳaḳıyub: ʿÂḳıbet B

713 b) ṣabr u : ṣabr-ı B

Elde tesbîḥini zühd ehli müdâm
Murġ-ı nefsine ider dâne vü dâm
Zühd olur cümle temennâsı anuñ
Ẕikr ider cümle'-i aʿżâsı anuñ
İşidür ẕikrini mevcûdâtuñ
Ḥâl ider ṭâʿatini ẕerrâtuñ
Cânib-i Ḥaḳda olur ẕikri ḳabûl
Ẕikr ider cümle-i eşyâʾ ile ol
24a Kişi dervîş olıcaḳ eyleme rayb
Çağırur adı ile hâtif-ı ġayb
Ẕikr ile kendüyi meẕkûr eyler
Kaʿbe-i ḳalbini pür-nûr eyler
İrişür menziline bî-pervâ
Olamaz kevn ü mekân ḥâyil aña
Saña maʿlûm durur ey Subḥân
Żâhir ü bâṭın u esrâr-ı nihân
Ẕikrüñi genc-i nihân eyle bize
Fikrüñi hem-dem-i cân eyle bize
Eyleyüb mâyil-i şerʿ-i Nebevî
Anı baḫş it ki ola ḳavl-i ḳavî

---

718 a) müdâm: tamâm C; b) nefsine: nefse B

719 a) olur: olub C

721 b) eşyâ' ile: eşyâyile B,C

722 b) adı ile: adıyile B

725 b) esrâr-ı: esrâr u C

Dördünci maḳâle el mecâzu ḳanṭaratü'l-ḥaḳîḳa mefhûmınca taḳlîd-i ṣalâḥ taḥḳîḳ-i ṣalâḥı müstelzim olduġınuñ ẕikridür ki tefsîr ü taḳrîr olınur

- Eyü olanlara öykün ki Ḫudâ
Eyüler ḫaṣletini vire saña
- Oldı bir ḳaṭre ṣudan her âdem
Ṣuya beñzer girü ey kân-ı kerem
730- Ṣuleḥâ ṣoḥbetidür aña müfîd
Rengini bozmaz anuñ ẓarf-ı sefîd
- Ṣoḥbet-i ʿâṣî ider anı tebâh
Görinür ẓarf-ı siyâh ile siyâh
- Seni bed-nâm idene varma yaḳın
Olma sâġar gibi meyḫâne-nişîn
- Düşe bir ḳaṭre mürekkeb nâ-gâh
Bir ḳazan ṣuyı ider cümle siyâh
- İḥtirâz eyle günâh ehlinden
Tâ żarar görmeyesin cehlinden
735- Mühmelâta ḳarışan âb-mis̱âl
Kendüñi eyleme menfûr-ı ricâl
24b - Yüri s̱âbit-ḳadem ol nîteki Ṭûr
Âb-ı Zemzem gibi ṣâf ol ṭurı ṭur

---

* mecâzu: mecâzetü B / ṣalâḥ taḥḳîḳ: ṣalâḥ u taḥḳîḳ B/ olduġınuñ ẕikridür ki tefsîr ü taḳrîr olınur: olduġınun tasṭîr u taḥrîri ve taḳrîrini beyan ider B

730 a) ṣoḥbetidür aña müfîd: lezzeti acıda bulur C; b) ẓarf-ı sefîd: acı vü şûr C

731 a) Ṣoḥbet-i: Ṣoḥbeti B

733 b) ḳazan: legen B

- Bir ʿazîz ile idüb ṣoḥbet-i ḫâṣ
Ġuṣṣadan eyleyigör cânı ḫalâṣ
- Mühmel aḳan ṣuyı pâk eyler ḫâk
Pâk olan kişi ider mühmeli pâk
Nâfeʾi Çîne yaḳın olsañ eger
Câmeñe râḥiyası eyler es̱er
740- Key ṣaḳın ḳılma fesâda taḳlîd
Olmasun maʿṣiyyetüñ dâḥî mezîd
- Seni iżlâl iderek ehl-i hevâ
Getürür başuña biñ dürlü belâ
Ne revâ ṣoḥbet-i ehl-i ʿiṣyân
İde dünyâña vü ʿukbâña ziyân
- Âşinâ olma günehkâr olana
İltifât eyleme bî-ʿâr olana
- Baġruñı ehl-i hevâ ḫûn eyler
Nâr-ı ʿiṣyânuñı efzûn eyler
745- Her zamân niyettüñi ḫayr eyle
Ṣuleḥâ ṣoḥbetini seyr eyle
- Sâyir ü zâyir-i aṣḥâb-ı niyâz
Vara vara olur erbâb-ı namâz
- Kim ki taḳlîd ile ʿışḳ ehli ola
Bu yalan gerçek olur bir gün aña

---

737 b) eyleyigör: eyleyügör B

738 b) mühmeli: mühmel B

739 b) câmeñe: çânuña B

742 a) ṣoḥbet-i: ṣoḥbeti B

746 a) zâyir-i : zâyir u c

747 a) ehli: ehl B; b) aña: ola C

Ṣanma taḳlîd virür ḫalḳa żarar
Kişi taḳlîd ile taḥḳîḳe irer
Ḳalduran ʿışḳ-ı mecâz ile ʿalem
İrgürür ʿışḳ-ı ḥaḳîḳîye ḳadem
Ṣôfî taḳlîd ile ẕikr itse eger
Eyleme râʾ-yı riyâyile naẓar
Aña daḫl itme yüri ey muḥtâc
Günbed-i çarḫı iderse daḫî tâc
Ne żarar saña ṣararsa her gâh
Münḫasif meh gibi başına siyâh
25a Ne revâ eyleyesin kec naẓarı
Ola ger ḳavs-ı ḳuzaḥdan kemeri
Sehv ile mâyil-i ʿiṣyân olma
Anuñ agladuġına sen gülme
Eyleme ehl-i ṣalâḥa ṭaʿnı
Söyleme cehli ile mâlâyaʿnî
Kişi ṭaʿn itmedin ise her gâh
Yegdür ol kim diye sübḥâna'llâh
Ṣanma maḫlûḳ-ı cihânı ḫâlî
Var durur her kişinüñ bir ḥâlî
Raḥmet aña ki ola ehl-i fenâ
Kendü ḥâlinde olub epsem ola
Kâr ide tevbe vü istigfârı
Olmaya her kişiye inkârı
Kendüñi ḥilm ile ḫâmûş eyle
Bu rivâyet güherin gûş eyle

---

751 b) çarḫı: çarḫ B

753 a) revâ eyleyesin: revadur ki idesin B/ kec: kej C

760 b) rivâyet: ḥikâyet B

Ḥikayet

Var idi devr-i zamân içre meger
Ḥalḳa taḳlîd idici bir ebter
Günde yüz ṣûrete girüb o ḥımâr
Bî-nevâlıḳlar iderdi iẓhâr
Masḫara leşkerinüñ başı idi
İllerüñ mücrim ü ḳallâşı idi
Ḳavm-ı Firʿavnı iderdi ḫandân
Dest-i şûmını ḳılurdı ʿuryân
Nâ-mübârek eli ile o pelîd
Yed-i Beyżâya iderdi taḳlîd
ʿÂciz olmışdı elinden Mûsâ
Ṭurmayub eyler idi istihzâ
Eyleyüb Ḥaḳḳa münâcât-ı ʿaẓîm
Çünki ġarḳ eyledi Firʿavnı Kelîm
Ḥikmetu'llâh ile ol ehl-i żalâl
Batmadı Nîle ḫas u ḫâr - miṣâl
25b Nîlde nîteki Ẕü'n-nûn-ı cihân
Yirde yürür gibi yürürdi hemân
Anı ġarḳ eylemedi ḥażret-i Ḥaḳ
Ḳurtılub basdı zemîn üzre ayaḳ
Göricek ḥâlini anuñ Mûsâ
Bu ne sırdur didi yâ Rab ʿacebâ
Neden olmadı helâk ol bed-ḫû
Olmış idi baña ġâyetde ʿadû
Bile ġarḳ olması maḳṣûdum idi
Sevmez idüm anı merdûdum idi

---

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

764 b) şûmını: şûmıyla B/ ḳılurdı: iderdi C/ʿuryân: ʿisyân B

Ġażabum nârı mezîd idi aña
Şefḳatüm nûrı baʿîd idi aña
Bu tefekkürde iken ʿibret ile
Bu taḥayyürde iken ġayret ile
ʿArşdan geldi bir âvâz-ı bülend
Didi ey ṭâʿat ile bî-mânend
N'ola ġarḳ olmasa ol şaḫṣ-ı denî
Severin dôstuma öyküneni
Çünki bir ʿuzvı saña mâyildür
Ḥaḳ resûl olduguña ḳâyildür
Neʿacebdür ki bu taḳlîd-i ṣalâḥ
Oldı ol ʿâṣîye uçmaġa necâḥ
Ey olan ẕâkire maḳṣûd u merâm
Ẕikrüñi vird-i zebân eyle müdâm
Kâr-ı taḥḳîḳ durur kâr-ı cemîl
ʿIşḳ-ı taḳlîdümi eyle tebdîl
Ḳıl naẓar ʿayn-ı ʿinayetle baña
Kibriyâña düşerin eyle sehâ

---

[774] a) aña: baña A; b) nûrı: nûr-ı B

[777] b) dôstuma öyküneni: dôstuma ben öyküneni B

[778] a) ʿuzvı: ʿuzv B/ mâyildür: mâ'îldür C; b) ḳâyildür: ḳâ'îldür C

[779] b) necâh: cenâh B

[780] a) u: - B,C / merâm: müdâm C

[781] a) ʿIşḳ-ı: ʿIşḳa C

Beşinci maḳâle şeyṭân-ı laʿîn ü bî-dîn dervîş-i dil-rîşüñ ṣûret-i ṣalâḥiyyetine duḫûl u ḥulûl idüb sebeb-i iżlâl mûcib-i iḫtilâl oldugını bildürür

26a - Delüye beñzer o şeyḫ-ı bed-kâr
Ki üşer aña ṣıġâr ile kibâr
- ʿÂlem içinde ne lâzım ki ola
Ḥalḳa-i ṣoḥbeti dâm-ı cühelâ
- Ḫâmlıḳdan kişi bed-nâm olur
Sebeb-i maʿreke-i ʿâm olur
- Anda kim ola velâyetden eṡer
Kendüyi cân gibi pinhân eyler
- Ḫalḳ içün eylemez âhını kemend
Çıḳmaz ol puḫteden âvâz-ı bülend
- Noḳṭa-i ġayrı ider dilde tırâş
Eylemez kel gibi esrârını fâş
- Câmesin gird-i riyâdan ṣaḳınur
Dînini gizlü ḳażâdan ṣaḳınur
- ʿUnsur-ı pâki ider cümle ḳabîḥ
Ḥased ü ḥırṣ u riyâ kiẕb-i ṣarîḥ
- Ṣaḳın ey gevher-i ʿakluñ ṣadefi
Ki riyâdur kişiye şirk-i ḫafî
- Degme bir zâhid-i pâkîze -sirişt
Olamaz lâyıḳ-ı gülzâr-ı bihişt

---

*Beşinci maḳâle: - A/ laʿîn ü bî-dîn: laʿîn ü iblîs-i bî-dîn B/ ṣalâḥiyyetine duḫûl u ḥulûl idüb sebeb-i iżlâl mûcib-i iḫtilâl oldugını bildürür: ṣalâḥdan duḫûl idüb iżlâl u mûcib-i iḫtilâlini beyân ider B/ ṣalaḥiyyetine: ṣalaḥiyyetden C

784 b) ṣoḥbeti: ṣoḥbet-i C

789 a) gird-i: kibr ü B

792 b) Olamaz: Olımaz C

Nâ-gehân Ādeme İblîs-i laʿîn
Ṭâʿatı cânibin eyler telḳîn
Girüben göñline mânend-i ḫayâl
Zâhidi âl ile eyler iżlâl
Aña eydür ki eyâ server-i dîn
Uyumaszın giceler ṣubḥa degin
Ḳanı bir sencileyin ḥâl ehli
ʿİzzet ü devlet ü iḳbâl ehli
Maṭlaʿ-ı nûr-ı kerâmetsin sen
Menbaʿ-ı sırr-ı velâyetsin sen
Gözüñe keşf olıser cümle ḥicâb
İdiser Ḥaḳ seni ḳuṭbu'l-aḳṭâb
Yardan uçurub ol miskîni
Aña bu yüzden ider telḳîni
26b Görinür âyine-i ṭâʿat aña
Kendüyi görmek olur ʿâdet aña
Aña ḫayır dimegi ḫûy eyler
Kendü kendüyi siyeh-rûy eyler
Ṣûretâ zâhid-i ʿallâme olur
ʿAleme âlet-i hengâme olur
Ṭatlu dillerle ider ḫalḳa ḫiṭâb
Ḫalḳ üşer başına mânend-i ẕübâb
ʿİzzet ü ḥürmet olur bâr-ı girân
Döyemez aña vücûd-ı insân
Degmesi ʿilm ile ʿâmil olamaz
İlṭifâta müteḥammil olamaz

801 b) Kendüyi: Kendüy B

803 a) ider: - A

805 a) olamaz: olımaz B; b) olamaz: olımaz B

Gâh olur ʿucb ile kendüyi görür
Râh-ı mescidde riyâyile yürür
Kendü kendüye idüb ʿâlî nazar
Tâcını başına derd-i ser ider
Beñzedür kendüyi Deccâla müdâm
Anı ister ki üşe aña ʿavâm
Kimine remz ile himmet eyler
Kimine caʿl ile ʿizzet eyler
Maʿrifet ehline güftâr itmez
Aldanub cehlini iẓhâr itmez
Oñmaduḳ başını ol ebter ü ḫar
Ḫırḳaya ḳaplubaġa gibi çeker
Yaʿnî kim ḥalḳa ider ol ḳallâş
Ẕikr-i pinhân iderin dimegi fâş
Olur ol masḫarası şeyṭânuñ
Nûr-ı îmânını alur anuñ
Eyleyüb kibr ile ḥayrân anı
Uydurur kendüye şeyṭân anı
Ḳomayub anda riyâżetle mecâl
Pây-ı ʿaḳlına urur bend-i ʿıḳâl
Âḫir-i kâr anı mecnûn eyler
Nice mecnûn gibi maġbûn eyler

---

[806] a) olur ʿucb ile: ʿucb ile olur C/ kendüyi: kendüy B

[807] a) ʿâlî: ʿâl B

[810] a) itmez: açmaz B

[811] a) ebter ü: ebter-i B

[812] a) ḥalḳa: ḫalḳa B,C

[815] b) bend-i: bend ü B,C

[816] b) gibi: anı B ḳanı C

27a Gözine bir ʿalev eyler peydâ
Aña dir kim bu durur nûr-ı Ḫudâ
Eylemez ehl-i riyâ olanı pâk
Elde tesbîḥ ü başında misvâk
Oldı tesbîḥi ḥaḳîḳatde aña
Dâne-i maʿṣiyyet ü dâm-ı belâ
Derd-i ser eyleme bu sevdâyı
Diñle bu ḥâdis̱e-i ʿuẓmâyı

Ḥikâyet

Mürşid-i kâmil ü şeyḫü'l-âfâḳ
Yaʿnî kim ḥażret-i ʿAbdü'r-Rezzâḳ
Fażl ile olmış idi şeyḫ-i ferîd
Ḫidmetinde var idi nice mürîd
Biri meşhûr-ı cihân olmış idi
Adı Sanʿân iline ṭolmış idi
Her vilâyetde muḥibbi çoġ idi
ʿİlm-i ẓâhirde naẓîri yoġ idi
Adı Reyḥân idi ol gülşen-i cûd
Tekye'-i şeyḫde bulmışdı vücûd
Eksik olmazdı nitekim eşcâr
Aḳ ridâ gerdeni üzre her bâr

---

[818] b) başında: yanında B

[819] a) tesbîḥi: tesbîḥ B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

[823] a) Biri: Pîr-i C

[825] b) Tekye: Tekke B

[826] a) eşcâr: esḥâr C

Dir idi görse her uṣlu vü deli
Bu durur var ise dünyâda velî
Kaʿbe-veş oldı velâyetde be-nâm
Her ṭarafdan aña aḳardı ʿavâm
Ḥadd-i ẕâtında mehâbet var idi
ʿİzzet-i ḫalḳa liyâḳat var idi
Tâc u ḫırḳayla mehîb olmış idi
Şekli bir şekl-i ʿacîb olmış idi
Ne ḳadar münkir ise ehl-i ʿinâd
Elini öpmegi eylerdi murâd
Oldı ol zâhid-i ʿâlî-miḳdâr
Kûh-veş ṣâḥib-i temkîn u veḳâr
27b Câhilüñ biri ḳażâyile meger
Şeyḫe Reyḥânı velâyetle öger
Didi Reyḥân Dede gerçek erdür
Bu vilâyetde ulu serverdür
İşigi oldı niyâz ehline Ṭûr
Ḳıldı envâr-ı kerâmâtı ẓuhûr
Oldı zühd ile velî-i muṭlaḳ
Böyle olsa kişi dervîş olıcaḳ
Devlet aña ki muḥib ola aña
Cân u başın ide yolında fedâ

---

827 a) uslu: uslı B

829 b) ʿİzzet-i: ʿİzzeti B

830 b) şekli: şekl B / ʿacîb: ġarîb C

832 b) temkîn u: temkîn-i B

834 b) Bu vilâyetde ulu: Bir duʿâsın alacaḳ C

837 a) ki: -A

Anı medḥ eyledügince câhil
Şeyḫe ḫôş gelmez idi ve'l-ḥâṣıl
Ḥâli bir yüzden imiş Reyḥânuñ
Yoġ imiş mis̱li riyâda anuñ
840- Ḫışm ile ḳıldı naẓar nice zamân
Eline aldı ʿasâṣını hemân
Ḳaḳıyub didi o dem şeyḫ aña
Gütdügüm ṭoñuzı ögretme baña
Kişiye gizlü olurmış ʿillet
Ṣûrete göre degüldür sîret
Yâ ilâhî bizi pür-idrâk it
Gözümüz gerd-i riyâdan pâk it
Bize vir mertebe-i ʿilliyyîn
Ki aña irmeye şeyṭân-ı laʿîn
845 Mürşid-i kâmilüñe eyle mürîd
Yaʿnî kim ḥaẓret-i Ḳur'ânı Mecîd

Altıncı maḳâle men tevâżaʿa rafaʿahu'llâhu ve men-tekebbere veżaʿahu'llâh maʿnâsınca levâyiḥ ü neṣâyiḥdür ki taṣrîḥ u teşrîḥ olınur

Mâyil ol alçaġa mânend-i hilâl

Arta günden güne tâ sende kemâl

838 a) eyledügince: eyledüginc B

839 a) bir: bu B

842 a) kişiye: kişide B,C

843 b) Gözümüz gerd-i : Yüzümüz kibr ü B

844 b) aña: -C

845 b) kim: -C

*neṣâyiḥdür ki taṣrîḥ u teşrîḥ olınur: feṣâyiḥ taʿrîf ü teşrîḥ olınur B

Ḫâke sürer yüzini bâd-ı nesîm
Ḳaʿr-ı deryâda olur dürr-i yetîm
28a Çünki rifʿat gözede ebr-i semâ
Anı ṣad-pâre ider bâd-ı ṣabâ
Kim ki miskinlik ide nâfe-ṣıfât
Ḳıymet u ḳadr ile bulur ʿizzet
Ser-i eşcâra çıḳan berg-âsâ
Çıḳma her yüce yire kim zîrâ
Bir gün olur irişür bâd-ı ḥazân
Ḳara ṭopraġ ile eyler yek-sân
Ḳara ṭopraġ iken aṣl-ı Ādem
Oldı fażl ile melekden ekrem
Nice mânend ola insâna melek
ʿİzzet-i Ādem içün oldı felek
Ḫâna muḥtâc-ı esâs oldı müdâm
Alçaġa olur imiş ʿizzet-i tâm
Ki yir ehline gök ehli her bâr
Emr-i Ḥaḳ ile olur ḫidmetkâr
Meyl ider alçaga bî-zecr ü taʿab
Luṭf ile ṣu gibi ṣâfî meşreb

851 b) eyler: olur C

Ḫâr ile ḫas deñiz üstine çıḳar
Ṭurmaz alçaġa iner sîm ile zer
Aḫir anuñ ki yiri âteş olur
Mîvesüz şâḫ gibi serkeş olur
Serkeş olduġı içün kibr ile nâr
İdiser ehl-i caḥîm ile ḳarâr
860 Aña kim meskeneti ʿâdet olur
Şecer-i mîve gibi raġbet olur
Niye büyüklenür âdem ʿacebâ
Evvelâ kûha yaġar berḳ-ı belâ
Kibriyâ çün ṣıfat-ı Ḫâlıḳdur
Bu ṣıfat pes nereñe lâyıḳdur
Çıḳma ol bâma ki devr-i eflâk
Düşürür ise seni ide helâk
İtmesün bir kişi manṣıbda ġurûr
Tâ ki maʿzûl olıcaḳ olmaya ḫôr
28b 865- Yüksege mâyil olan od gibi
Yüzi ḳara ḳopiser dûd gibi

---

857 b) alçaġa: alçaġ B/ sîm ile zer: dürr ü güher C

858 a) yiri: yeri C

860 b) Şecer-i: Şecere-i C

861 b) berḳ: berf C

862 a) ṣıfat-ı: ṣıfatı B

Varma ol ṣadra ki senden aʿlâ
Aşaġa süre seni bî-pervâ
Kâmil olanlaruñ ehliyyet ile
Ṣadr olur ṭurduġı yir ʿizzet ile
Câhile irse daḫi câh u celâl
Kendüye ṣadrı ider ṣaff-ı neʿâl
Ḫvâceler ṣadra geçüb itse mekân
Müflisüñ ʿırżına gelmez noḳṣân
870- Müflisüñ mîmini erbâb-ı hüner
Gördiler mîm-i muḳaddem didiler
Ḫvâcenüñ ḫâṣı eyâ ehl-i kemâl
Oldı maʿnîde muʾaḫḫarlıġa dâl
Göñli alçaḳda olur fażl u hüner
Ḫâkden ḥâṣıl olur her gül-i ter
Āb-ı zühd ile idüb göñlüñi pâk
ʿIşḳ yolında yüri ḫâk ol ḫâk
Ṭopraġa beñzer o dervîş-i ḥaḳîr
Ki anı çigneye her bây u faḳîr
875- Ḳılsalar cânına biñ dürlü ʿaẕâb
Söylemez kimseye mânend-i türâb
Kîmyâ ṭopraġı gibi her an
Ḳâl olur âteş-i ʿışḳ ile nihân

---

868 a) câh u: câh-ı B; b) ṣaff-ı: ṣaffı B

Himmeti ʿâṣîleri eyler pâk
Nitekim cümle bulanıḳ ṣuyı ḫâk

Ḫâkdür aṣl-ı nebât u ḥayvân
Ḫâḳdür kuḥl-ı dü-ʿayn-ı aʿyân

Ḫâkden ḥâṣıl olan merdüm-i pâk
Alçaġa mâyil olur nîteki ḫâk

Nâr-veş kibr ile bâlâ gitme
Atañ añañ ḫûyını terk itme

Göñül alçaḳlıġını ḳıl her gâh
Gör ki ne yolda gider ehlu'llâh

29a Ḥikâyet

Sâbıḳan var idi bir şeyḫ-i güzîn
Ḥalḳa-i ṣoḥbete olmışdı nigîn

Milket-i maʿrifete server idi
Yüzi ḳuṭlu sözi ṭatlu er idi

Ḳuṭb-ı aḳṭâb-ı ʿiẓâm olmış idi
Şeyḫ-ı eşrâf-ı kirâm olmış idi

---

877 b) ṣuyı: ṣuy B

878 C'de bu beyitin mısraları arasında takdim tehir var.
b) dü-ʿayn-ı: ʿuyûn u B

879 a) olan: olur C; b) mâyil: mâ'il C/ nîteki: niteki C

881 b) yolda: yola B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

883 Bu beyitten sonra B'de 886. beyit gelmektedir.
a) Milket-i: Milketi B

Çihresi şems-i cihân idi anuñ
Her sözi remz-i nihân idi anuñ
ʿİlm ile muʿtemed-i ʿâlem idi
Ḥilm ile muʿteḳid-i âdem idi
Bir mürîdine didi şeyḫ-i ʿazîz
Ḫânḳâhı süpürüb eyle temiz
Ḫânḳâhuñ bu der ü dîvârı
Ḳalb-i mü'min gibi olsun ʿârî
Ne revâdur ki hemîşe ḫas u ḫâr
İde bu zâviye içinde ḳarâr
Çünki şeyḫüñ sözin işitdi mürîd
Diñle kim neʿacib iş itdi mürîd
Didi ben deñlü ḳanı bir mühmel
Ḳılmadum ẕerrece bir ḫûb ʿamel
Merd-i nâ-pâki benüm zâviyenüñ
Ḫâr u ḫâşâki benüm zâviyenüñ
Zâr u zâr aġlayuben ḳıldı fiġân
Çıḳdı ol zâviyeden ṭaşra hemân
Şeyḫinüñ remzini idrâk itdi
Yaʿni kim zâviye'yi pâk itdi
Ḥâli maʿlûm olıcaḳ şeyḫ aña
Ḳıldı yüz himmet ile ḫayr duʿâ
Aldı şeyḫüñ çü duʿâsını mürîd
Oldı fażl ile velâyetde ferîd

---

888 b)ʿârî: arı B

892 b) ḫâşâki: ḫâşâ ki B

893 a) zâr u zâr: zâr zâr B

894 a) Şeyḫinüñ remzini: Şeyḫinüñ ol remzini C

895 b) yüz: ḫôş B

Göñline sırr-ı velâyet ṭoldı
Evliyâ leşkerine baş oldı
Ḳıṣṣadan ḥisseñi al ey ʿâşıḳ
Yüksek eyler kişiyi alçaḳlıḳ
29b Zühd ile ṣaḥib-i idrâk ola gör
Ehl-i ḥâlüñ yolına ḥâk ola gör
Mekr-i İblîse ṣaḳın aldanma
Yañılub kendüñi aʿlâ ṣanma
Kim ki noḳṣanını fehm itdi müdâm
Oldı aʿyân-ı kirâm içre tamâm
Çıḳṣun ol göz ki kemâl ile eger
Kendü noḳṣânına itmezse naẓar
Ey cihân mülkine sulṭân-ı benâm
Ey niyâz ehline maḳṣûd u merâm
Bâġda nîteki pür-mîve nihâl
Ḳıl tevâżuʿla benüm ḳaddümi dâl
İrmesün cân u dile ʿucb-ıʿacîb
Göñül alçaḳlıġını eyle naṣîb

Yedinci maḳâle veṭlubu'l-ʿilme minel mehdi ile'l-laḥd feḥvâsınca ʿaḳl-ı selîm ü ṭabʿ-ı mustâḳîmi olan rifʿat-i maʿrifete ṭâlib u râġıb olub iki ʿâlemde mükerrem ü muḥterem oldugını bildürür

---

897 b) leşkerine baş: ḳısmına yoldaş B

898 b) kişiyi: kişi'i B

903 b) maḳṣûd u: maḳṣûd-ı B

* veṭlub'l-ʿilme: eṭlubu'l-ʿilme feḥvâsınca: feḥvâsını C/ʿaḳl-ı selim: ʿaḳl -ı selîm B,C / ṭabʿ-ı mustaḳîmî: tab -ı mustaḳîm B/ rifʿat-i maʿrifete: rifʿat-i maʿrifet B/ iki: dü B/ bildürür: beyân ider B

Maʿrifet Ḥaḳḳuñ ulu niʿmetidür
ʿUlemânuñ sebeb-i ʿizzetidür
Ḫûbdur ehl-i kemâl olsa kişi
ʿİlmdür şâḫ-ı vücûduñ yimişi
Maʿrifetsiz kişiye ḫôş beñzer
Serv-i bî-mîve yimişsüz ʿarʿar
Şerefi ʿilm iledür insânuñ
Farḳı yoḳ câhil ile hayvânuñ
ʿAdetâ câhil olan aḥmaḳ olur
Ṣanki cânsız cesed-i muṭlaḳ olur
Şevḳ ile uçmaġa Cibrîl-miṣâl
Âdeme fażl u hünerdür per ü bâl
ʿUlemâ bülbül-i ḫôş-ḫû gibidür
Cühelâ zâġ-ı siyeh-rû gibidür
30a Oldı ʿilm ehlinüñ ey ḳalbi selîm
Göñli mirʾatı naẓar-gâh-ı ʿAlîm
ʿÂlimüñ ḳalbi girü aʿlem olur
Maʿrifet nûrı ile maḥrem olur
Ḳalb-i nâdân girü nâdân olur
Ẓâhir ü bâṭını yek-sân olur
ʿAlemüñ zînetidür ehl-i kemâl
Zînet-i encüm-i seyyâre-miṣâl
Seng-i ṭaʿn ile ʿaceb mi ʿâlim
Câhili bilmeze ursa dâyim

906 a) ni metidür: ni metdür B

911 b) u:- C

912 a) ḫôş-ḫû: ḫôş-bû C

913 a) ʿilm ehlinüñ ey ḳalbi: ʿâlim olanuñ ḳalb-i B; b) mir'âtı: mir'at-ı B

ʿİlm olur muṣliḥ-i dîn-i insân
Mülḥid olmaz ebedî ʿâlim olan
Oldı gencîne-i Yezdâna emîn
ʿAlim-i ʿâmil olan merd-i güzîn
Maʿrifetden ki anuñ olmaz eli
Elini öpme eger olsa velî
Ḳażî-i şerʿki ehliyyeti var
Beñzer ol tîġa ola cevherdâr
Maʿrifet oldı ġıdâsı cânuñ
Ebedî devletidür insânuñ
Bir güneşdür kişide nûr-ı kemâl
Hey'et-i encüm-i seyyâre-miṡâl
ʿAyn-ı ʿilm ile yüri bînâ ol
Hüner ü fażl ile bî-pervâ ol
Bir kenâra çıḳuben hem-çü hilâl
Eyleye günden güne taḥṣîl-i kemâl
Marażı cehl ile bîmâr olma
Kendü kendüñe ziyânkâr olma
Pertev-i maʿrifet ile ṭola gör
Baḥr-ı ʿilm ile muṭahhar ola gör
ʿİlmi maḳṣûd idinen ḳalmadı ḫâm
Olmadı cehl ile maġlûb-ı ʿavâm

---

918 ʿİlm olur: ʿİlmdür B

919 a) Yezdâna emîn: Yezdân-ı emîn B

920 b) eger olsa: ger olursa B

921 b) tîġa ola: tîġa ki ola B

923 b) Hey'et-i: Hey'eti B

926 a) Marażı: Ḥaẕer it B

ʿAynıdur şems-i cihânuñ ʿulemâ
Ki olur her kişi muḥtâc aña
30b Bu cihân ʿâlim ile buldı niẓâm
Nitekim mihr ile aḥvâl-i enâm
Didigüm ʿâlim-i Rabbânîdür
ʿÂleme raḥmet-i Raḥmânîdür
Ṭokınur her kişiye menfaʿati
Ḫalḳa gün gibi açar her ciheti
Gösterür ṭoġrı yolı gümrâha
Ehl-i ʿiṣyânı çeker Allâha
Câhil İblîs-i laʿîne beñzer
Ṣoḥbetinden irişür ḫalḳa żarar
İltifâtı sebeb-i ġaflet olur
İḫtilâtı elem ü miḥnet olur
Seni İblîs gibi zâr eyler
Bir nice derde giriftâr eyler
ʿAḳil oldur ki ola düşmen aña
Ne biliş ola ne adını aña
Virür îmanuña cehl ile ḫalel
Eyle var ḳavl-i Resûl ile ʿamel
Böyle naḳl eyledi Aṣḥâb-ı Kirâm
Ola ervâḥına her laḥẓa selâm

Ḥikâyet

Server-i ḳâfile-i mevcûdât
Şâh-ı kevneyn ʿaleyhi'ṣ-ṣalavât

---

933 a) toġrı: togrı C

938 a) Virür: Virme B,C

939 Bu beyit A'da "Ḥikâyet" başlığından sonra tekrar yazılmış

Mescid içinde ṭururken tenhâ
Geldi bir pir-i dü-tâ itdi duʿâ
Pir-i fertût idi yüz yaşında
Yoġ idi ḳara ḳılı başında
Aġarub rîşi fenâ bulmış idi
Nûr ile ẓulmeti maḥv olmış idi
Pîrlikden eli ditrerdi ʿayân
Nitekim şaʿşaʿa-i şems-i cihân
31a İrişüb şiddet ile bâd-ı fenâ
Ḳâmet-i şâḫını itmişdi dü-tâ
Ḳâmeti dâl-ı ʿadem olmış idi
Bâr-ı âlâm ile ḫam olmış idi
Beñzer idi bu ṣıfât ile aña
Bir yıḳılmaġa ṭuran köhne binâ
Buruşub yüzi melâḥat gitmiş
Aña yüz yirden ecel râh itmiş
Ölecek ḫaste gibi her sözü hem
Güc ile añlanur idi ol dem
Şemʿ-veş olmış idi perçemi aḳ
Kendü düketmiş idi ẕevḳ u meẕâḳ

---

941 a) pir: pîr B,C

942 a) Pir: Pîr B

945 a) fenâ: ṣabâ C

946 b) Bâr-ı âlâm: Elem-i bâr B

947 b) ṭuran: ṭurur B

949 b) ol: her C

950 b) Kendü düketmiş: Kendüden gitmiş B,C

Mâh-ı nev gibi żaʿîf olmış idi
Faḳr u fâḳıyla naḥîf olmış idi
Ḳulaġı şiddet-i ṣavta muḥtâc
Derdine ancaḳ ölüm ola ʿilâc
Didi peyġâmbere ol pîr-i cihân
Aḫir-i ʿömre irişdüm el-ân
Ne ʿamel işleyeyin dünyâda
Efżal-i ṭâʿat ola ʿuḳbâda
Bir ʿamel ögret irişince ecel
Ola cümle ʿamelden efżal
Diñledi sözini ol ẕât-ı şerîf
Didi var ʿilm oḳı ey pîr-i żaʿîf
ʿİlmdür efżal-i ṭâʿat kişiye
ʿİlmdür nûr-ı hidâyet kişiye
ʿİlmdür mürşid-i râh-ı vaḥdet
ʿİlmdür bâʿis̱-i câh u devlet
Cânda kim ʿilm-i Ḫudâ ide ẓuhûr
Nûr olur gözde vü göñülde sürûr
Gördügin cümle bu nûr ile görür
ʿAlem içre bu sürûr ile yürür
Bu naṣîḥatla sözin ḳıldı tamâm
Ola rûḥına taḥiyyât u selâm

---

951 b) fâḳıyla : fâḳa ile C

953 a) pîr: pir A

954 a) işleyeyin: işleyeyüm C

955 a) ögret: ola C

956 b) pîr: pir A

958 : -B

960 a) bu: o B ; b) içre: içinde B/ bu: - B

31b ᶜİlm nûrânî ider cân u teni
Ġafara'llâhu li-men ᶜallemenî
Yâ ilâhî beni kâmil eyle
Rûz u şeb ᶜilm ile ᶜâmil eyle
Devlet-i ᶜilm ile berḫôrdâr it
Beni manẓûr-ı ulu'l-ebṣâr it
Gözümi nûruñ ile nâẓır ḳıl
ᶜÖmrümi ᶜilmüñ ile âḫir ḳıl

Sekizinci maḳâle ġurûr-ı maᶜrifet ü sürûr-ı ehliyyet u kibriyâ-yı sulṭân u istiġnâ-yı maḥbûbân efkâr-ı fâside vü eṭvâr-ı zâyide işᶜârıdur

Hüner ü salṭanat u ḥüsn ü bahâ
Âdeme Ḥaḳdan olur çünki ᶜaṭâ
Hüner ehli ne içün ola fużûl
Câme-i ᶜariyeti giyübdür ol
Salṭanatda var iken ḫavf-ı fenâ
Niye maġrûr ola begler ᶜacabâ
Ḥüsn ise zâyil olur mihr-miṡâl
Niye maġrûr ola her ḳaşı hilâl
Cümlesi ᶜâriyeti câme imiş
Kişiye âlet-i hengâme imiş
Kâmil oldum diyü olma ḫôd-bîn
Ne ḳadar kâmil iseñ ey miskîn

---

* ehliyyet ü : ehliyyet ile vü B/ işᶜârıdur: olduġın beyân u ᶜayân ider B olduġını işᶜâr ider C

966 a) hüsn ü: hüsn-i ; b) çünki : cümle B

967 a) hüner ehli: hünerine B; b) B nüshasında bu mısra yerine aşagıdaki mısra vardır: Ki ṣoñ ucı ḳara ṭopraḳ olur ol B

968 b) maġrûr: mesrûr B

969 a) zâyil: żâyiᶜ B

Saña şeyṭân-ı la'în ü gümrâh
Ḫ̌âce olmaġa ider istikrâh
Şol dimâġa ki ire bûy-ı ġurûr
Oliserdür ḥaram-ı ḥayye vü mûr
Salṭanat kim sürilür dünyâda
Beñzer ol âyine-i pûlâda
Naẓar itse aña bir şâh-ı kerîm
Gösterür şeklini bir şekl-i 'aẓîm
Göñline 'ucb u riyâset getürür
Ḳibr ü 'ünvân u mehâbet getürür
32a Salṭanat aña ider ḥîle vü âl
Bilmez anı ki degül vâḳı'-ı ḥâl
Olma ol âyinenüñ ḫayrânı
Ki büyük göstere her insânı
Kibr olur âdeme bir cürm-i nihân
Anı terk it ki saña ider ziyân
'Ömrin artursın o sulṭânuñ Ḥaḳ
Ki ola gün gibi göñli alçaḳ
Ḥüsni cânâna degüldür bâḳî
Ne içün ḥasret ider 'uşşâḳı
Ẕevḳ-ı dünyâ ġam olur âḫir-î kâr
İçme ol bâde'i kim vire ḫumâr

---

972 a) şeyṭân-ı : şeyṭân u C/ la'în u: la'în-i B

973 b) ḥaram-ı: ḥaramı B

974 b) pôlâda: bolâda B

977 a) aña ider: ile geçer B

979 b) saña ider: ider saña B,C

981 a) Ḥüsni: Ḥüsn B,C

982 b) bâde'i: bâdeyi C

\- Miḥnet-âbâd-ı fenâdur bu felek
Nesi var ola ġurûr eyleyecek
\- Oldı mânend-i ḥabâb ehl-i ġurûr
Ki ider seyl-i fenâ üzre ẓuhûr
Göz açub ḥalḳa ḳılur dûn naẓar
Ḳabarur kibr ile gögsini gerer
\- Kibriyâyile ḳıbâb-ı eflâk
ʿAynına gelmez irişmez aña bâk
\- Bu temâşâda iken mihr-mis̱âl
Aḳibinden irişür aña zevâl
\- Ġaybdan sille urur bâd-ı ṣabâ
Başdan ayaġa ider nâ-peydâ
\- Kibr ile şol kişi kim ḳaldıra baş
Ṭaḳınur başına illerden ṭaş
N'ola olursa ḥabâbuñ gözi kör
Ṣaçardı başına sevdâ-yı ġurûr
\- Ḥaẕer it görme ġurûr ile ziyân
Yüri bu ḳıṣṣayı ezberle revân

Ḥikâyet

\- Bürc-ı âbîde zamân ile meger
Gün ṭutıldı nitekim cirm-i ḳamer
32b - Bu küsûf ile cihân mülki ḳamu
Güneşüñ gözine oldı ḳarañu
\- Ḫâl-ı zengî gibi gökde nâ-gâh
Hey'et-i şems-i cihân oldı siyâh

985 a) dûn: dûn dûn B; b) Ḳabarur: Ḳaradur B

986 a) Kibriyâyile: Kibriyâ ile C

990 b) Ṣaçardı: Ṣıçradı C

991 b) ḳıṣṣa'yı : ḳıṣṣa C

Yûsuf-ı mihr-i felek giydi nikâb
Asdı ʿâlem yüzine kara hicâb
Didi takvîmde bir ehl-i nücûm
Gele bir pâdişeh-i nekbet ü şûm
Halka bu kara haber oldı beyân
Zulm ü kahr ile ol esnâda hemân
Hazret-i Yüsufı ihvân-ı safâ
Kuyıya atdılar itdiler ezâ
Hakdan emr oldı ki varub taʿcîl
İner iken tuta anı Cebrâyil
Sidreden açdı o demde per ü bâl
Yûsufı kapdı düşerken fi'l-hâl
Hikmeti bu idi bir gün âgâh
Kıldı âyîne-i hüsnine nigâh
Gün gibi hüsnine mağrûr oldı
Handeler eyledi mesrûr oldı
Mûcib-i nekbeti oldı bu gurûr
ʿAkabince bu belâ itdi zuhûr
Ahsen-i vech ile Cibrîl-i Hudâ
Eyledi hidmetini çünki edâ

---

995 b) hicab: sehâb B

996 b) ü: - A, B

997 a) bu: bir C/beyân: ʿayân C ; b) u: -B

998 a) safâ: belâ B cefâ C/ kuyıya: kuyuya C

999 b) tuta: duta B/ Cebrâyil: Cebrâʾîl B

1001 a) bu idi: buydı B/ âgâh: mâh B nâgâh C

1003 a) bu : o B

Gönline geldi bu söz gaflet ile
Kim inüb yir yüzine sür'at ile
Ṭarfatü'l- 'aynda çâha geldüm
Bunca yıllıḳ yolı fi'l-ḥâl aldum
Ġâyet-i sür at ise ancaḳ olur
Şevket ü ḳudret ise ancaḳ olur
Bu ḫayâlâtı idüb peyk-i resûl
Girü 'azm eyler iken Sidreye ol
Gördi bir yirde yatur ḫôr u zelîl
Bir alay kendü gibi Cebrâyil
33a Her biri muẓṭaribü'l-ḥâl olmış
Derd ile münkesirü'l-bâl olmış
Yil gibi Sidrede cevlân idemez
İstedügi yiri seyrân idemez
Didi birine hemân-dem 'acebâ
Neden irişdi size bunca belâ
Ki ḳırılmış götüri şehperiñüz
Ḳalmamış ḳurb-ı Ḫudâda yiriñüz
Didi ol dâḫi uçarken mesrûr
Sehv ile gönlümüze geldi ġurûr
Ḥaḳ te'âlâ bizi merdûd itdi
Virdügi heybet ü ḳudret gitdi
Sözini diñledi ḥayrân oldı
İtdügi işe peşîmân oldı

1005 a) Gönline geldi: Gönlini açdı C

1007 a) ise: ile B ; b) ise: ile B

1009 b) Cebrâyil: Cebrâ'îl B

1011 b) yiri: yirleri B

1014 a) ol: biz B

Bildi eksükligini ḳıldı niyâz
Eyledi Sidreye ṭoġrı pervâz
Yâ ilâhî beni ḳılma maġrûr
Mûcib-i miḥnet ü ġamdur bu sürûr
Her ne lezẕet ki soñı ẕillet ola
ʿÖmrüm olduḳça anı virme baña
Eyleʿ iṣyân u günâha nâdim
Kendü miḳdârumı bildür dâyim

Ṭoḳuzıncı maḳâle ʿâlemde benî-Âdem mükerrem ü muḥterem olub her ne kârda s̱âbit olmaġ ile vüsûl-ı ḥuṣûl-ı murâda irdügini bildürür

ʿÂşıḳ iseñ eger ey ehl-i heves
Nâle ḳıl ʿışḳ ile mânend-i ceres
Eyleyüb ʿışḳ ile taḥṣîl-i kemâl
Yüri s̱âbit-ḳadem ol hem-çü ḫayâl
Bâri Ferhâd gibi ġayret ile
ʿIşḳuñı başa ilet ḥayret ile
Olmayan ṣanʿatınuñ üstâdı
Ehl-i dillerde añılmaz adı
ʿÂşıḳuñ ʿışḳı ki olmaya bülend
Nâlesin eyleyemez yâre kemend
İmtiḥân eylese cevriyle nigâr
Aldanub eyleme zînhâr firâr

1017 ṭoġrı: ṭoġru C

1018 b) ü: -B

*benî-Âdem: benî-Âdemüñ B/ s̱âbit olmaġ ile: s̱âbit-ḳadem olmaġ ile B,C /ḥuṣûl-ı: -B/ irdügini bildürür: irdügidür B

1023 b) ilet: çıḳar B

1026 b) firâr: ḳarâr C

Şâzlıḳdur ṣoñı bu resme ġamuñ
Ḫayr olur ʿâḳıbeti bu elemüñ

Ṭâlib-i maʿrifet iseñ taʿcîl
Dahî arturmaġa ḳıl saʿy-i cemîl

ʿİlm ile ḳalbüñi âbâd ide gör
Zaḥmet-i şuġl ile muʿtâd ide gör

ʿÂlim olan nitekim bedr-i tamâm
Çıḳarur ṣubḥa çerâġını müdâm

Ṣaḥib-i cehl-i mürekkeb olma
Bu ʿaẕâb ile muʿaẕẕeb olma

Raḥmet ol Âdeme kim mihr-mis̱âl
Bula fenninde cihan içre kemâl

ʿÂbid ü zâhid iseñ leyl ü nehâr
Ṭâʿat u zühdi idin kendüñe yâr

Zühd ile raḥmet-i maʿbûda iriş
Cehd ile vuṣlat-ı maḳṣûda iriş

Dûr olub ḫalḳdan ol kûşe-nişîn
Ehl-i taḳvâdur olan Ḥaḳḳa yaḳın

Yaşınuñ dânelerinden anuñ
Raḥmeti ḥâṣıl olur Mevlânuñ

Ḳılma ol zâhide luṭf ile naẓar
Yoġ ise keşf ü kerâmâtı eger

[1027] a) Şâẕlıḳlar: Şâdlıḳlar B,C

[1029] a) ḳalbüñi: ḳalbüñ B; Zaḥmet-i: Zaḥmeti B

[1032] b) Bula: Bulsa B

[1034] a) raḥmet-i: raḥmeti B; b) Cehd: Ḥicr B/ vuṣlat-ı: vuṣlatı B

[1037] b) Keşf ü : keşf-i B

Râh-ı Mevlâda menâzil çoġ olur
ʿĀbidüñ ʿaynına ḥâyil çoġ olur
Zâhid-i ḫuşk ile itme güftâr
Ki ider menzil-i evvelde ḳarâr
Ḳulıyuz ʿilm ü kemâl ehlinüñ
Yaʿnî keyfiyyet-i ḥâl ehlinüñ
ʿİlm odur kim ola insâna müfîd
Āḫiretde yüzini ide sefîd
34a Zühd odur kim kişiye nâfiʿ ola
Ẓulmet-i ġafletine mâniʿ ola
ʿIşḳ odur kim sebeb-i vuṣlat ola
ʿĀşıḳa zaḥmet iken raḥmet ola
Tende dermân u şifâ bil derdi
Diñle bir remz-i ṣafâ-perverdi

Ḥikâyet

Bir meh-i bürc-i siphr-i ʿaẓamet
Gün gibi ḥüsn ile buldı şöhret
Bir perî-rûy idi ol serv-i çemen
Görmedin ʿâşıḳ olurdı işiden

1038 a) çoġ: çoḳ B; b) çoġ: çoḳ B

1040 b) keyfiyyet-i: keyfiyyeti B

1041 b) sefîd: sepîd B

1042 Bu beyit C'de 1043. beyitten sonra gelmektedir.
b) Ẓulmet-i: Ẓulmeti B

1044 a) u: -B; b) remz-i: remzi B

1045 b) Gün gibi: Gün be gün C

1046 a) rûy: rû B/ ol: o B

Gûyıyâ alnı idi ʿarş-ı bülend
Ḳaşları atmış idi aña kemend
Yed-i beyżâsı olaydı ʿuryân
Cennet ırmağına beñzerdi revân
Şîve vü nâzda miṣli yoġ idi
Ġam-ı ʿâşıḳ gibi cevri çoġ idi
Kef-i sîmîni idi şems-i cihân
Şaʿşaʿa olmış idi cümle benân
Germ olub itse eger şîve vü nâz
Ney gibi iñler idi ehl-i niyâz
Nâz ile yolda geçerken nâgâh
Biri ʿâşıḳlarınuñ eyledi âh
Āhdan ter düşüb ol ġonce-i ter
Eyledi rû-yı celâl ile naẓar
Bildi kim ʿâşıḳ-ı dîvânedür ol
Ḥüsninüñ şemʿine pervânedür ol
Başına seng-i cefâ yaġdurdı
Belki bârân-ı vefâ yaġdurdı
Başını yardı yedi yirde hemân
Başınuñ ḳanı o dem oldı revân
Yedi gül açılub ol gülşenden
Gördi ol mâhı yedi revzenden
34b Çarḫ-ı ḳudretde cihân içre hemân
Ḳıldı gûyâ yedi seyyâre ḳırân

1047 a) Ḳaşları: Ḳaşların B

1048 a) olaydı: olıcaḳ B

1051 a) eger: ḳaçan B,C

1057 b) ol: o B

1058 a) ḳudretde: ḳadrinde B/hemân: ʿayân B

Ne sa'âdetlü baş olur ol baş
Ki aña zaḫm ura yâr atduġı ṭaş
Ẓaḥmet-i zaḫm anı bî-hûş itdi
Düşdi kendüyi ferâmûş itdi
Yaġdı çün başına bu seng-i 'itâb
Oldı bu yaġmur aña mûcib-i ḫ^vâb
'Âşıḳuñ 'ışḳı ḳaçan bulsa kemâl
Seng-i cânânı olur peyk-i viṣâl
Bu sa'âdetlü gün itdi çü mürûr
Ḳıldı yarın girü bir yirde ẓuhûr
Yolda ol serv-i ḫırâmânı görüb
'Işḳ ile yol gibi boynını burub
Girü âhını kemâ-kân itdi
Yaḳasın çâk idüb efġân itdi
Yine âh itdi diyü ẓâhir ü fâş
Urdı dîvânesine ḫışm ile ṭaş
Serinüñ tâzeldi güllerini
Ḳıldı bu resme müzeyyen serini
Oldı bir nice mürûr-ı meh ü sâl
Ḳâmetin 'ışḳı ile eyledi dâl
Ḳıldı def'ât ile 'âşıḳ aña âh
İtdi kerrât ile cevr ol yüzi mâh

1060 a) Ẓaḥmet-i: Ẓaḥmeti B; b) kendüyi: kendüy B

1061 b) bu: ol B/ bu yaġmur: gûyâ ġam C

1062 a) 'ışḳı: 'aynı B; b) viṣâl: ḫayâl B

1064 b) yol: ḳul B

1065 b) efġân: urġân C

1068 a) bir nice mürûr-ı: çün bir nice rûz u B; b) 'ışḳı: ḥasret B

1069 a) aña âh: âgâh C

Sögdügi cümle duʿâ oldı aña
İtdügi cevr vefâ oldı aña
Yanına eyledi âḫir daʿvet
Didi ey ʿâşıḳ-ı bîmâr-ṣıfat
Bu ġam u derd ü belâ niceye dek
Yoḳ yire çekme ʿabes yire emek
Beni cân gibi seversin ammâ
Var durur şehrde bir mâh-liḳâ
Ḫûblıḳ mülkine sulṭândur ol
Ḳulı olurdum eger itse ḳabûl
35a Yüri var aña maḥabbet eyle
Ḫidmetin cânuña minnet eyle
Var iken pertev-i nûr-ı ḫurşîd
Ḳamerüñ şuʿlesini itme ümîd
Sözini çünki ḥabîb itdi tamâm
Eyledi ʿâşıḳ aña fetḥ-i kelâm
Didi ikrâm ile ey ġonce-dehen
Didigüñ mâh-liḳâ sensin sen
Var iken derd-i dile sende ʿilâc
Eyleme ġayrı ḳapuya muḥtâc
Gerçi şehr içre güzeller çoḳdur
Ġayre dil virmege göñlüm yoḳdur
Ḥüsn ile Yûsuf-ı s̱ânîsin sen
ʿÂlemüñ şâh-ı cihânısın sen
İmtiḥân itdi cefâyile anı
Şâd-mân itdi vefâyile anı

1070 b) cevr: cevri C

1073 b) mâh: meh B

1078 b) sen: - B

1080 b) gönlüm: gönül B

\- Bildi kim yâr-ı muvâfıḳdur ol
Da'vîy-i 'ışḳda ṣâdıḳdur ol
\- Cümleden 'âşıḳı mümtâz itdi
Ḫâs idüb kendüye hem-râz itdi
Çünki s̱âbit-ḳadem ola 'âşıḳ
Vuṣlata kendüyi eyler lâyıḳ
\- Yâ İlâhî beni s̱âbit-ḳadem it
Ṭâ'at u 'ışḳuñ ile muḥterem it
— Cevre ṣabr itmegi 'âdet eyle
Göñlüme luṭf u hidâyet eyle
\- Ḳalbümi vesveseden ḫâlî ḳıl
Ġayruña eyleme hergiz mâyil

Onuncı maḳâle kâhil ü tenbel olmaḳ ef'âl-i baṭṭâlîn ü a'mâl-i żâllîn olub ma'rifet ü ṣan'at meẕellet-i ḳılletden evc-i ġanîmete cenâḥ-ı necâḥ olduġını beyân u 'ayân eyler

35b - 'Âlem içinde ne kim var ḳamu
Oldılar her biri der-kâr ḳâmu
Farż u sünnet ki edâ olına heb
Eyle bir ṣan'ata bir kâra ṭaleb

1084 a) 'âşıḳı: 'âşıḳ-ı B,C

1087 b) luṭf u: luṭf-ı B

1088 a) Ḳalbümi: Göñlümi C/ b) mâyil: mâ'il B

* ma'rifet ü: ma'rifet-i B/ meẕellet-i : meẕelletden B/ ḳılletden: - B/ olduġını: olduġıdur B/ beyân u 'ayân eyler: - B

1090 b) ṣan'ata : ṣan'at u B,C
Bu beyitten sonra B ve C'de aşagıdaki beyit fazladır.
\- San'atı 'ilm olanuñ ac olmaz
İllerüñ nânına muḥtâc olmaz
(a) San'atı 'ilm olanuñ: San'at u ilmi olan C

Bizüm içün çalışur çarḫ-ı berîn
Bizüm içün dürişür rûy-ı zemîn
Yıluñ on iki ayı şems ü ḳamer
Ṭurmayub cümlemüze ḫidmet ider
Tañrınuñ emri ile leyl ü nehâr
Oldı insâna melek ḫidmetkâr
Ḫidmet-i levḥi eder İsrâfîl
Rûḥ ḳabż itmededür ᶜAzrâyîl
Yağdurur âbı yire ebr-i semâ
İledür hem getürür bâd-ı ṣabâ
Bûstân sebze içün ḫidmetde
Gülistân güller içün zaḥmetde
Saᶜy ider bir yıla dek gülşen-i bâğ
Her çiçek anda uyarınca çerâğ
Gül budağınuñ olur ḳaddi dü-tâ
Bir gül-i tâze'i ṣunınca saña
Bişürür ḫâmuñı nâr-ı sûzân
Nitekim mîve'i ḫurşîd-i cihân
Ṣıdḳ ile ẕikr idüben Allâhı
Götürür bâr-ı zemîni mâhî
Setr ider ᶜaybını ḫalḳuñ şeb-i târ
Cümle ẕî-rûḥa delîl oldu nehâr

[1091] b) dürişür: çalışur B

[1094] a) Ḫidmet-i: Ḫidmeti B; b) Rûḥ: Rûḥı C/ Azrâyil: Azrâ'îl B

[1097] a) bir : her C; b) uyarınca: yaḳar nice B

[1098] b) tâze'i: tâzeyi C

[1099] a) ḫâmuñı nâr-ı: cânuñı nârı B

[1100] b) zemîni: zemîn-i C

İşdedür zümre-i Rıḍvân-ı Cinân
İşdedür cümle-i ḥûr u ġılmân
Ṣu mülevves̱leri pâk itmekde
Felek ölenleri ḫâk itmekde
Pâs-bânlıḳlar ider kelb-i ʿaḳûr
Bizüm içün çalışur her zünbûr
36a Ester ü üştür ü ḫar-ı esb ü baḳar
Ādeme tâbiʿ olub ḫidmet ider
Çünki bu cümle-i eşyâ ne ki var
Bize ḳulluḳlar ider leyl ü nehâr
Gelüñüz biz daḫî ẕâkir olalum
Bu ulu niʿmete şâkir olalum
Ṭâʿat-ı Ḥaḳḳı mâl eyleyelüm
Dâyimâ kesb-i ḥelâl eyleyelüm
Key ṣaḳın şöyle muʿaṭṭal olma
Ḳâhil ü mühmil ü tenbel olma
Yir ü gögi yaradan Rabb u İlâh
Kimini bende ider kimini şâh
Ṣâliḥi luṭf ile merḥûm eyler
ʿĀṣîyi ḫışm ile maḥrûm eyler
Sevmez ol kimseyi kim öle gide
ʿÖmrini ġaflet ile żâyiʿ ide

1104 a) Pâs-bânlıḳlar: Pâs-pânlıḳlar B

1107 a) daḫî: dâḫî B

1108 b) helâl: kemâl C

1110 a) Yir ü: Yiri B/ u: - B,C

1111 b) ʿĀṣîyi: Ṭâliḥi B

1112 a) kimseyi: kimse'i B

Bu ḥikâyet bu rivâyet bu pend
Oldı bî-kâr olana fâ'ide-mend

Ḥikâyet

Böyle naḳl itdi bir ehl-i inṣâf
Ṣanma bu ḳıṣṣa vü temsîli ḫilâf
1115 Çü oġul ḥâṣıl ide bal arısı
Cem olur bir yire arı çerisi
İçlerinde birisi baş olur
Kimi saḳḳâ kimi ferrâş olur
Şâhına her biri eyler ikrâm
Dil ü cân ile olur ḥükmine râm
Kimi mi'mâr u kimi nâẓır olur
Her biri ḫidmetine ḥâzır olur
İttifâḳ ile iderler mâ'mûr
Biri birine yaḳın nice ḳuṣûr
1120 Anlara mesken olur ol kûşe
Ṭaşradan aña ṭaşırlar tûşe
36b Ḳaṣrına her biri kim ide duḫûl
Olur âvâz ile ẕikre meşġûl
Vecd ḥâliyle semâ' eylerler
Mâsivâ'llâha vedâ' eylerler

1113 b) fâ'ide: fâyide B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-râ B-C

1115 a) Çü: Çün B/ ide: ider B/ arı: aru B,C

1116 a) İçlerinde: İçlerinden

1118 a) u: -B

1120 b) ṭaşırlar: ṭaşurlar B

Bu semâʿı saḳın ey eşref-i nâs
Yañılub eyleme beyhûde ḳıyâs
Arada kâhil olub bir zünbûr
Ḫidmetinde eger eylerse ḳuṣûr
Gösterüb her birisi rûy-ı celâl
Żarb u ḥarb ile ḳovarlar fi'l-ḥâl
Cümlesi ḫışm u ʿitâb ile sürer
Anı şeyṭân gibi gökden uçurur
Nîzeler urub aña ḫârından
Çıḳarurlar güc ile dârından
Bir daḫî gelse helâk eylerler
Meskenin ḳahr ile ḫâk eylerler
Anda bî-kâr olan eylerse maḳâm
Her birisi ider işini tamâm
Âdem olana bu bir ʿibretdür
Göz göre âyine-i ġayretdür
Eyüler leşkeridür baḥr-ı revân
Ḫâr u ḫas eyleyemez anda mekân
ʿÂṣî maʿnâ yüzine perde olur
Ẓulmet-i cürm ile perverde olur
Ṣâliḥe ʿâṣî olurʿayn-ı żarar
Bir yire cemʿ olamaz ḫayr ile şer

1125 a) Gösterüb: Gösterür C

1127 a) Nîzeler: Nîze A

1130 a) bir ʿibretdür: ġayret olur; B b) ġayretdür: ibret olur B

1131 a) leşkeridür: meskenidür B

1132 b) ẓulmet-i: ẓulmet u B

1133 b) olamaz: olımaz B

Şol ki zühdinde ola ihmâli
N'ola olursa mükedder ḥâli
1135- Yâ ilâhî beni bî-kâr itme
Ṭaʿn-ı aġyâre sezâvâr itme
Çâpük eyle ʿamele cân u teni
Bî-ʿamellerden ıraġ eyle beni
Ṭâlib-i ʿilm ü kemâlât eyle
Ṣâḥib-i zühd ü ʿibâdât eyle

37a On birinci maḳâle es'selâmetü fi'l-vaḥdeti ve's-saʿâdetü fi'l-*ʿuzleti mefhûmınca ḫaṣlet-i ʿuzlet ḥażret-i Ḥaḳdan sâlik-i târikü'l-maʿṣiyyete ʿizzet-i tâm ü raḥmet-i tamâm olduġınuñ tafṣîl-i cemîlidür

ʿUzlet oldur ki çıḳasın gidesin
Ḫalḳdan ḳaṭ -ıʿalâḳa idesin
Olasın genc-i nihân gibi nihân
Ḳılasın genc-i ferâġatda mekân
1140 Nerede olur iseñ ferd olasın
Ḳulaġuñ dinc ola bî-derd olasın
Ẕikr-i Mevlâ ola muṭlaḳ ẕikrüñ
Fikr-i ʿuḳbâ ola ancaḳ fikrüñ
Ehl-i dünyâdan idüb istikrâh
İdesin cânib-i Mevlâyı penâh

1134 a) Şol ki: Şöyle C/ zühdinde ola: zühdinde ki ola C

1136 a) ʿamele: ʿamel ü B

*fi'l-vaḥdeti ve's-saʿâdetü mefhûmınca ḫaṣlet: fi'l-vaḥdet-i vaḥden ve's-sa ʿâdetü mażmûnınca fażîlet B/ maʿṣiyyete: maʿṣiyyet C/olduġınuñ tafṣîl -i cemîlidür: olduġıdur B olduġınuñ beyanıdur C

1140 a) olur iseñ: olur ise B/ ferd: merd B

1142 b) cânib: ismet B/ Mevlâyı: Mevlâya B

Hased ü buġż u nifâkı koyasın
Ġayr nakşını göñülden yuyasın
Ne revâ bâġ-ı cihânda her bâr
Şuġluña mâni᾿ ola her has u hâr
Ne revâ halka-i bezm-i cühelâ
Dâyimâ ola saña dâm-ı belâ
Ne revâ ola yanuñda makbûl
Ġayra meşġûl idici ġûl u cehûl
Çıksun ol ᶜayn-ı taᶜalluk ki saña
Eyleye sohbet-i nâ-cinsi belâ
Halkdan kaçmaġ ile bülbül-i zâr
Kıymeti artuġ olur tûtî-vâr
İtdi halk ile decâce ülfet
Eyledi kendüzini bî-kıymet
Eyle tenhâda elif gibi makâm
Girme halk arasına nîteki lâm
Güneş olduġı yire varma yakın
Olmasun sâye dahî saña karîn
37b Ana rahmine ki geldüñ tenhâ
Halkdan irmez idi saña cefâ
Yalñuz olur iken anda mukîm
Sadef içre nitekim dürr-i yetîm

1144 a) cihânda: cinânda B

1146 Bu beyit C de 1147'den sonra gelmektedir. b) Ġayra: Ġayr B/ gül u: ġûl-ı B,C

1147 Bu beyit C'de 1145'den sonra gelmektedir. b) nâ-cinsi: nâ-cins-i C

1148 b) olur: - C

1149 : - C

1151 a) yire: -A yere C

Yalıñuz geldi gelen dünyâya
Yalıñuz gitse gerek ʿuḳbâya
Ḫâneñe eyleyüben ḳabri bedel
Seni tenhâ ider elbette ecel
Lâzım oldı saña ʿuzlet ḳılasın
ʿUzleti sâna ganîmet bilesin
Ḳılmaduñ ṭâʿat ile ḫûb ʿamel
Bulmasun bâri bu kes̱retde ecel
Ölüm oldur ki kişi ṣuçlu ola
Ḥâkimi eyleye ḫalḳ içre cefâ
Ecelüñ eylemedin ḫôr u ḫacil
Ḫalḳdan ḥüsn ü rıżâyile kesil
Āşinâlıḳ iden ol Sübḥâna
Kendüye ḫalḳı ider bîgâne
Ẕikrüñe mâniʿ olan dôst ḳamu
Maʿnî yüzinden olur saña ʿadû
ʿUzlet ehli nitekim genc-i nihân
Eylemez kendüyi nâdâna ʿayân
ʿUzleti defʿ-i belâ olur aña
Ġayr eli eyleyemez cevr ü cefâ
Ḫalḳdan ʿuzlet iden ʿâbid-i ḫâṣ
Gizlü genc olmaġ ile oldı ḫalâṣ
Râzını ṣaḳlamaḳ içün her bâr
ʿĀrif olanlar ider ʿuzleti yâr

1159 a) ḫôr u: ḫôr-ı B,C/ ḫacil: ḫacîl B; b) ḥüsn ü rıżâyile: ḥüsn-i rıżâyile B ḥüsn-i rıżâñ ile C

1161 a) olan: olanlar B/ dôst: -B; b) yüzinden olur: yüzinden alub B

1163 b) ü: -B

1164 b) genc: - A/ oldı: buldı B

1165 a) saḳlamak: saḳlamaġ B

Şol ki fâş ide velâyet sözini
Düşürür mertebeden kendüzini
Ṣoḥbet-i ṣôfî-yi ṣâfî-meşreb
Olur izhâr-ı kerâmatâ sebeb
Fâş olur ḫalḳa bu misk ü ʿanber
İrişür genc-i kerâmâta żarar
38a Fâş ider sırrını ili hem-dem iden
Ḫarc ider mâlını bâzâra giden
Râz açanlarda iñen ḥâl olmaz
Müsrif olan kişide mâl olmaz
Diñle gör nice ider luṭf u ʿaṭâ
ʿUzlet iden ḳulına ol Mevlâ

Ḥikâyet

Bir gün Allâhu teʿâlaya Kelîm
Ṭûrda ḳıldı münâcât-ı ʿazîm
Didi göster baña ey Rabb u Ḫudâ
Bir muḳarreb ḳuluñı tâ ki aña
Göñül alçaḳlığın idüb varayın
Bir duʿâsın alayın yalvarayın
Pendini cevher-i cân eyleyeyin
Mihrini genc-i nihân eyleyeyin

[1167] a) Ṣoḥbet-i: Ṣoḥbeti B/ ṣôfi-yi: ṣôfi'-i B,C

[1168] a) misk ü: misk-i C

[1169] a) sırrını: sırrın B,C

[1171] a) u: -B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-ra B

[1172] a) u: -B; b) aña: saña B

ʿUzleti ʿibretüm efzûn itsün
Ṭâʿati ġayretüm efzûn itsün
Aña ikrâm ile ḫidmet ideyin
Ḫidmetin cânuma minnet ideyin
Didi Mûsâya o Raḥmân u Ġafûr
Var filân vâdiye ey ʿabd-i şekûr
ʿUzlet ehli göresin nice olur
Ḳurb-ı Mevlâyı ne vech ile bulur
Ṣuleḥânuñ bilesin devletini
Göresin mertebe-i ʿizzetini
İbn-i ʿİmrâna olınca bu ḫiṭâb
Aña varmaġı hemân gördi s̱evâb
Arayub buldı anı çünki resûl
Gördi kim ṭâʿate olmış meşġûl
Lez̲z̲et-i ʿizzet ile ferd olmış
Secdeden yüzi gözi gerd olmış
ʿĀbid-i ʿâlim-i vaḥdet olmış
Sâcid-i Ḳıble-i ʿizzet olmış
38b Kendüyi eylemiş âyîne-mis̱âl
Lâyıḳ-ı devlet ü dîdâr u cemâl

1177 a) ideyin: ideyüm C; b) ideyin: ideyüm C

1178 a) u: -B

1179 b) Ḳurb-ı Mevlâyı: Ḳurbı Mevlâya B

1183 a) ʿizzet: ʿuzlet B

1184 a) ʿĀbid-i ʿâlim : ʿĀbid u ṭâlib B

1185 a) Kendüyi eylemiş: Eylemiş kendüyi B; b) devlet ü dîdâr u: devlet -i dîdâr-ı B

ʿİzzet ü ḥurmet ile virdi selâm
Ḳıldı ikrâm-ı tamâm ile kelâm
Didi ey zâhid-i pâkîze-naẓar
Luṭf idüb baña di göñlüñ ne diler
Nereye gönderür iseñ gideyin
Ḫayra gidüb saña ḫidmet ideyin
Ḫidmetüñ ʿayn-ı saʿâdet bilürin
Zaḥmetüñ cânuma raḥmet bilürin
1190- Eyleyüb zâhide ibrâm-ı ʿaẓîm
Sözini çünki tamâm itdi Kelîm
Didi var bir ṣu getür şimdi baña
Ne ḳadar zaḥmet ise yâ Mûsâ
Raḥm idüb zâhide ol yüzi ṣulu
Ṣuya vardı vü getürdi aña ṣu
Gördi anı bu cihândan gitmiş
Cânını ḥażrete teslîm itmiş
Ḫâṭır-ı pâkine irişdi melâl
Kefenin almaġa gitdi fi'l-ḥâl
1195- Çün getürdi kefenin anda meger
Meyyitüñ gördi yirinde yil eser
Meyyiti cân gibi pinhân olmış
Ḥażret-i ʿİzzete mihmân olmış

1186 b) ikrâm-ı tamâm ile kelâm: ikrâm ile nâmına selâm B

1187 a) baña di: di ki B

1188 a) gideyin: varayın B gideyüm C/ gidüb: girüb B,C; ideyin: ideyüm C

1189 b) raḥmet: minnet B

1191 b) Mûsâ: Mûsâ saña B

1192 b) vardı: gitdi B

1194 a) Ḫâṭır-ı: Ḫatırı B

Didi ey ʿÂlim-i Dânende-i râz
Ne ʿaceb oldı bu merd-i mümtâz
Ḥikmetüñ sırrı urur ʿaḳla ʿıḳâl
Ol maḳâma varamaz fikr ü ḫayâl
Luṭf-ı ʿâmm ü kerem-i tâm eyle
Baña bu ḥikmeti iʿlâm eyle
Ġaybdan irdi ḳulağına nidâ
Didi Mûsâya Ḫudâ yâ Mûsâ
Biz virürdük ṣuyı her bâr aña
Derdine bizden irişürdi devâ
39a Her zamân şimdiye dek beyne'n-nâs
Bizden olurdı o merḥûma libâs
Girdi ortamıza çün ġayrı eli
Ḳurb-ı ẕâtumda yaraşur o velî
Görmedük anı sezâvâr aña
Ki bu gün ġayrıya muḥtâc ola
Aña biz ʿizzet ü taʿẓîm itdük
Ṣuyını Kevs̱er ü Tesnîm itdük
Ġarḳ olub raḥmete cânına teni
Ḥulle-i cennet olubdur kefeni
Mâlik-i ʿuzlet olan böyle olur
Sâlik-i ṭâʿat olan böyle olur
Yâ İlâhî ḳoma bu ḥayret ile
Ṭoldı her bir ṭarafum kes̱ret ile
Ḫalḳ şerrinden emîn eyle beni
Genc-i ʿuzletde mekîn eyle beni

1203 a) ġayrı: ġayr C

1205 b) Kevser ü: Kevseri C

1206 a) cânına: cân ile B C

1207 a) ʿuzlet: ʿizzet C

Mürşid-i ᶜışḳı ḥabîb eyle baña
ᶜUzlet-i ḳalbi naṣîb eyle baña

[1]On ikinci maḳâle Ḫallâḳ-ı bî-mis̱âl ü Rezzâḳ-ı ẕü'l-Celâl insân u ḥayvâna naḥnü ḳassemnâ ᶜâleminde ḳalîl ü kes̱îr ḳısmet ü taḳdîr eyledügi rızḳuñ vüṣûlini taḳrîr eyler

Âdemüñ olmaz ise göñli ġanî
Anı ṭoyurmaya dünyâ-yı denî
Ṭamaᶜ u ḥırṣ ile olma bed-ḫû
Kendüñe eyleme eşḫâṣı ᶜadû
Yoḳ durur çünki naṣîbüñe zevâl
Rızḳ içün kimse ile itme cidâl
ᶜAlem içinde ᶜayân u pinhân
Gelür elbette saña ḳısmet olan
Kişinüñ gice vü gündüz ṭalebi
Olamaz rızḳ-ı kes̱îrüñ sebebi
39b Raḥmet aña ki naṣîbini yiye
Hem tevekkeltü ᶜala'llâh diye
Ḥırṣ ile her kimüñ ola gözi aç
Olur ol iller eline muḥtâc
Rızḳına ḳâni olan ehl-i meẕâḳ
Oliser maẓhar-ı ism-i Rezzâḳ
Almayan bûy-ı ḳanâᶜatden es̱er
İt gibi illerüñ aġzına baḳar

1210 a) ᶜışḳı: ḥaḳḳı C

* Ẕü'l-Celâl: El-Celâluñ C/ ḥayvâna: ḥayvân C/ ḳısmet ü: ḳısmet-i B/ vüṣûlini taḳrîr eyler: ḳabûli taḥrîr u taḳrîr olınur B vüṣûlin taḳrîr eyler C

1215 : -C; b) Olamaz: Olımaz B

1220 Geçinür bir dilim etmekle faḳîr
Yedi iḳlîmi yiyüb ṭoymaz emîr
- Tâc-ı şâhîde olan dürr-i s̱emîn
Gözi yaşıdur ilüñ ey miskîn
- Rızḳ içün çekme ġam u derd-i kes̱îr
Olma zinhâr boġazuña esîr
- Âdeme rızḳı viren Mevlâdur
Dâyimâ ṣabr u sükûn evlâdur
- Ḳulınuñ maṣlaḥatın ol Mevlâ
Kereminden görür ey ehl-i fenâ
1225 - Olmadın dâḫî vücûduñ taṣvîr
Rızḳuñı eylemiş idi taḳdîr
- Bu ḥadîs̱i buyurur peyġâmber
Gûş-ı cân ile işit diñle ne dir
- Ehl-i dünyâya şu kim ide sücûd
Rızḳını eyleyüb andan maḳṣûd
- Emr ü fermân-ı Ḫudâyile hemân
Gider andan s̱ülüs̱ân-ı îmân
- Pend-i maʿḳûle şu kim ḳâyil olur
Sünnet-i Aḥmed ile ʿâmil olur
1230 Rızḳı taḳdîr idici ol Ḥaḳdur
Rızḳ içün ġuṣṣa yiyen aḥmaḳdur

1220 a) her: - B/ gözi: gözleri B

1223 b) sükûn : sükût C

1226 b) dir: der C

1227 b)andan: anda C

1228 a) Ḫudâyile: Ḫudâ' ile B

1230 a) Rızḳı: Rızḳ B

Rızḳ içün ḳoma vücūduñda keder
Ki ṣu aḳduġı yire girü aḳar
Bir degirmen gibidür her insân
Dânesüz ḳomaz anı devr-i zamân
40a Kime kim Ḥaḳ vire idrâk-i cemîl
Vâʿaz u nâṣiḥ olur bu temsîl

Ḥikâyet

Ḳaḥṭlıḳ düşdi bir iḳlîme meger
Oldılar ḫışm-ı Ḫudâya maẓhar
Ebedî aġlamadı çarḫ-ı berîn
Gülmedi nice zamân rūy-ı zemîn
Çeşmelerde yoġ idi ṣudan eṣer
ʿÂşıḳuñ ʿaynı idi ancaḳ ter
Nūrsuz dîdeye dönmüşdi ʿuyūn
Bâġ u gülşen ṣusuz olmışdı zebūn
Teşne oldı ṣuya ṣaḥn-ı gülşen
Dilini ṭaşra çıḳardı sûsen
Kerbelâda şühedâ gibi ḳamu
Hîç virmezler idi güllere ṣu
Dânesüz ḳaldı çemen mezraʿı heb
Nâ-bedîd oldı bu gökde kevkeb

1233 b) Vâʿaz u nâṣiḥ olur bu: Aña vâʿaz yiter işbu B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Dîger C

1235 a) ebedî aġlamadı: aġlamadı ebedî C

1237 b) Bâġ u: Bâġ-ı B

1238 a) ṣuya: ḳamu C/ Dilini ṭaşra: Ṭaşra dilini B

1239 b) virmezler: virilmez B

ʿÂleme ʿayş-ı müdâm oldı ḥarâm
Lâleler ellerine almadı câm
Ḥırṣ ile etmegini ḫalḳ-ı cihân
Yalıñuz yirdi ḳamer gibi nihân
Her biri nân yirine ġam yir idi
Ḥâlümüz oldı mükedder dir idi
Gelicek başına ḫalḳuñ bu belâ
Her biri derdine arardı devâ
Faẓl ile var idi bir şeyḫ-i güzîn
Olmış idi o velâyetde mekîn
Ḳaḥtlıḳ eyledi çün cânına kâr
Ḳıldı aḥbâbı ile terk-i diyâr
Gün gibi ḳaṭʿ-ı menâzil itdi
Yel gibi ṭayy-ı merâḥil itdi
İttifâḳı meger ol şeyḫ-i be-nâm
Bir degirmen yanını itdi maḳâm
40b Gördi şevḳ ile döner çarḫ- miṣâl
Ṣanasın irmiş aña vecd ile ḥâl
Dili tesbiḥde olub anuñ
Ẕikr ider biñ bir adın Mevlânuñ
Çarḫa ḳoymışdı anı âb-ı revân
Nitekim ʿâşıḳı ʿışḳ-ı cânân
Dile geldi o degirmen fi'l-ḥâl
Söyledi ḥâl dili ile maḳâl
Didi ey şeyḫ-i sefîh ü nâdân
Boġaz ucından idersin noḳṣân

[1242] b) yirdi: yerdi C

[1243] a) yir: yer C

[1248] b) itdi: idindi B

[1251] b) ʿâşıḳı ʿışḳ-ı: ʿâşıḳ-ı ʿışḳı B

Beni bir ehl-i fenâ itdi binâ
Eksük olmaz idi dâne baña
Sen binâ'ı Ḥaḳ iken ey aḥmaḳ
Dânesüz ḳor mı seni ġayret-i Ḥaḳ
Seni yoḳdan var iden ac itmez
Ġayrı ḳapulara muḥtâc itmez
Virilen naḥnü ḳasemnâda ḳamu
İrişür saña muḳarrerdür bu
Âḫiret yolı içün eyle yaraḳ
Rızḳ içün nefse uyub gitme ıraḳ
Yüri var Ḥaḳḳa tevekkül eyle
Ḥâlüñe ṣabr u taḥammül eyle
Diñledi anı çü ol şeyḫ-i ricâl
Âh idüb düşdi yire sâye-mis̱âl
Eyledi gözi yaşın âb-ı revân
Ṭaşlar ile döginüb itdi fiġân
Ney gibi derd ile nâlân oldı
İtdügi işe peşîmân oldı
İtdi aḥbâbına bu râzı ʿayân
Geldügi yire dönüb gitdi hemân
Kime kimʿibret-i Ḥaḳ ide ḥulûl
Nefsine ġâlib-i muṭlaḳ olur ol

1254 b) idi: ebedi B,C

1255 b) ġayret: Ḥażret B,C

1257 Bu beyit B'de 1254'den sonra gelmektedir

1260 a) çü: çün B

1261 b) itdi: ḳıldı B

1263 a) İtdi: Ḳıldı B

1264 b) muṭlaḳ olur: muṭlaḳdur B

Bizi ey Ḥayy u Ḫudâ-yı müteʿâl
Rızḳ içün ḳılma perîşân-aḥvâl
41a Ẕikrüñi dilde ġıdâ-yı rûḥ it
Cânda ḥikmet ḳapusın meftûḥ it
Ḳâniʿ-i rızḳ-ı ḳalîl eyle bizi
Ṣâḥib-i ṣabr-ı cemîl eyle bizi

On üçüncü maḳale ḫaṣlet-i ḳanâʿat ḥażret-iʿ İzzetden olub kes̱ret-i ʿayş u ʿişret mûris̱-i nekbet u mażarrat olduġını taḳrîr ider

Bir gün ey ġâfil ecel var dimedüñ
Ekl ü şürbi ḳoyuben gam yimedüñ
Ḳarlu ṭaġ gibi pûlâd olmasa ger
Ṣovumaz yüregüñ ey bed-güher
Göz ile yirsin idüb kem naẓarı
Ṣofra-i çarḫda ḳurṣ-ı ḳameri
Ser-nigûn kâseye mânend-i semâ
Döndürürsin ġam-ı ḥırṣ ile ḳafa
Gelse bir kimse ḳapuña eli boş
Ḥırṣ ile tolub olursın ḫâmûş

1265 a) Ḫudây-ı: Ḫuda-ı C

1267 a) ecel: ölüm B

* ʿİzzetden olub kes̱ret-i ʿayş u ʿişret mûris̱-i nekbet u mażarrat olduġını taḳrîr ider: ʿİzzetden olub kes̱ret-i ʿayş u ʿişret mûris̱-i nekbet-i mażarrat olduġıdur B, ʿİzzetden ulu niʿmet olub kes̱ret u ʿişret mûcib-i nekbet olduġını bildürür C

1269 a) Ḳarlu: Ḳarlı C/ olmasa ger: olsa eger C

1271 a) semâ: seḥâb C

1272 a) Gelse: Varsa B

Cehl ile ferbih olan ten-perver
Veled-i maʿrifetin lâgar ider
Ṭoldurub cismini aş ile ʿavâm
Maʿrifet ẓarfın ider ẓarf-ı taʿâm
Ḳarnı anuñ ki ola ġayr ile pür
ʿİlm ü ḥikmetden içi ḫâlîdür
İl ṭaʿâmını uman hem-çü kilâb
Ḥırs ile âḫir olur ḥâli ḫarâb
Ümmet-i dîn-i resûl iseñ eger
Saña bir loḳma vü bir ḫırka yeter
Keṣret-i ekl ile her dem ne revâ
Olasın muntaẓır-ı bâb-ı ḫalâ
Ne revâdur bu ki ol fiʿl-i denî
İlede sevmedügüñ yire seni
41b Kendü kendüñi cihânda ḥayfâ
Eyledüñ ḥırṣ ile merdûd-ı Ḫudâ
Ṭamaʿ ehlinde iñen ʿâr olmaz
Niʿmet-i Ḥaḳḳa sezâ vâr olmaz
Bulsa dünyâ ṭolusı niʿmet eger
Eylemez ʿayn-ı ḳanâʿatle naẓar
Ṭamaʿ u ḥırṣ ile keẕẕâb olma
Göz göre düşmen-i aḥbâb olma

[1273] b) maʿrifetin: maʿrifeti B,C

[1274] a) aş ile: mânend-i C

[1276] b) ḥâli: ḥâl-i B

[1277] a) revâ: belâ C

[1281] b) Niʿmet: Raḥmet B

[1282] a) şekker: sükker B,C

Ḳurı nân ile geçin yime ḳoyun
Egme ḳaṣṣâba niyâz ile boyun
Yime ḥırṣ ile elinden şekker
Şol kişinüñ ki yüzi turşı ṣatar
ʿAynıdur murġ-ı Hümânuñ o kişi
Ki ḳanâʿat ola dünyâda işi
Eylemez kendüyi ḥırṣ ile ḥaḳîr
Olmaz ol dâne içün dâma esîr
Rûz u şeb evc-i ḳanâʿatde olur
Ṣoffa-i ṣadr-ı ṣelâmetde olur
Ebedî irmez aña düşmen eli
Gele nâgâh meger kim eceli
Şol kişide ki ola fiʿl-i melek
Menzil ü mesken olur aña felek
Göklere irdi riyâżetle hilâl
Buldı günden güne ḥüsn ile kemâl
Mâkiyân gibi ḳamu ördek ü ḳaz
İdemez murġ-ı hümâ-veş pervâz
Mâkiyân gibi olan ten-perver
İki pâyını iki lenger ider
Şol şikâr alıcı şehbâz-miṡâl
Açamaz evc-i havâda per ü bâl
Ḥırṣ ile kim ola meẕmûm-ı enâm
Bu ḥikâyetden alur ʿibret-i tâm

Ḥikâyet

1287 a) kendüyi hırs ile: hırs ile kendüyi B

1290 a) Şol: Şu C

1294 b) per ü bâl: pervâz C

1295 a) kim: kim ki B

42a Bu ḥikâyetle olubdur şâyiʿ
Saḥil-i Mıṣrda oldı vâḳıʿ
Bir ḳara Hindî zişt ü nâ-ḫôş
Oldı bir bî-bedel oğlancuğa ṭuş
Sâye-veş yanına vardı ol an
Mâh ile itdi zûḥal sanki ḳırân
Oğlanuñ var idi yanında meger
Gün gibi nân ile bir pâre şeker
Hindî-yi zişt ü faḳîru'l-aḥvâl
Bir dilim nânını mânend-i hilâl
Ol gice kendüye ḳût itmiş idi
Faḳr u fâḳ ile sükût itmiş idi
Ḳıldı ol ṭıfl-ı ṣağîre kelimât
Oldı ol âb-ı ḥayâta ẓulümât
Didi yalvarmağıla ey maḫdûm
Ol şekerden beni ḳılma maḥrûm
Tâ ölünce ḳuluñ olayın eger
Virür iseñ baña bir pâre şeker
Sözini diñledi çün didi aña
Eşegüm ol vireyin anı saña
Bineyin üstüñe mânend-i ḥımâr
Urayın başuña bir köhne yular
Ne belâ ise ḥımâr ol baña ṭur
İdeyin ben senüñ arḳañda huẓûr

1296 a) ḥikâyetle: ḥikâyet ki B ḥikâyet kim C; b) sâḥil-i Mıṣrda oldı: sâḥil-i Nîl-i Mıṣrda vâḳiʿ B

1297 a) Hindî zişt ü : Hindî vü zişt ü B, Hindû idi hem C; b) ṭuş: duş BC

1298 b) itdi Zuḥal ṣanki: ṣanki Zuḥal itdi B

1299 b) nân: nâz C

1300 a) Hindî: Hindi'-i C

Ḳılayın saña şekerden iḥsân
Ḫar gibi idesin amma ki fiġân
Eyledi çünki bu teklîfi aña
Şeker içün bu işe virdi rıżâ
Hindinuñ itdi ṣaḳalını yular
Dört ayaḳlu idüben oldı süvâr
Şeker içün başına geldi belâ
Ḫar gibi eyledi altında ṣadâ
Virmedi aña şeker âḫir-i kâr
Didi lâyıḳ mı şeker yiye ḥımâr
42b Bir kişide ki ḥımâriyyet ola
Ḥayfdur aña şeker ola ġıdâ
Aldanur ehl-i tamaʿ her yirde
Ṭamaʿ u ḥırṣ ile uġrar derde
Añma ehl-i ṭamaʿ u nâ-pâki
Ṭıfluñ andan yeg olur idrâki
Hindî bu ḳıṣṣadan oldı maḥzûn
Şeker acısı itdi anı zebûn
Merd olan içmez ölür ḥîn-ı memât
Ḫıżrdan minnet ile âb-ı ḥayât
Yâ ilâhî baña ġaflet virme
Minnet-i ḫalk ile ẕillet virme
Malik-i genc-i kanâʿat eyle
Sâlik-i genc-i ʿibâdet eyle

1310 a) Hindinuñ: Hindînuñ B Hindûnuñ C

1314 : -B

1315 a) ḳıṣṣadan: ġuṣṣadan B,C; b) itdi anı: anı itdi B,C

1317 b) Ḫıżrdan minnet ile: Ḫıżr elinden meselâ B

Nâr-ı ḥırsı başuma tâc itme
Ġayrı ḳapulara muḥtâc itme

On dördinci maḳâle e's-ṣabru miftâḥu'l-ferec delîlince ṣabr u sükûn dâfi'u'l-belâ vü mâni'u'l-ḫaṭâ olub müstelzim-i sa'âdet ü mü'eddî-i selâmet olduġını rivâyet ider

\- Ṣabrı elden ḳomamaḳdur evlâ
Ki olur ṣabr ile ḳoruḳ ḥalvâ
\- Hem-dem it ṣabr u sükûnı câna
Ṣabr olur def'-i belâ insâna
\- Enbiyâ fi'li dürür ṣabr-ı cemîl
Ṣabrı ḳıl ḫâne-i cânuñda delîl
\- Yûsufı ṣabr ile gördi Ya'ḳûb
Ṣıḥḥata ṣabr ile irdi Eyyûb
Ṣabr ile Ḥaḳḳa 'ibâdet eyle
Kendüñi şâh-ı velâyet eyle
\- Oluben ṣabr u ṣafâ 'ummânı
Gevher-i ḥilme ṣadef ḳıl cânı
43a - Oldı alçaḳda iken dürr-i s̱emîn
Ṣabr ile tâc-i mu'allâda mekîn
\- Ṣabr iden cevr ü cefâ zaḥmetine
İrişür mihr ü vefâ raḥmetine

---

* sükûn: sükût B/ ḫaṭâ: ḳażâ C/ sa'âdet ü mü'eddî-i selâmet olduġını rivâyet ider: sa'âdet-encâm u mü'eddî-i melâmet-i enâm olduġıdur B/ rivâyet ider bildürür C

1322 a) sükûnı: sükûtı B

1326 b) Gevher-i ḥilme: Gevheri ṣabra B

ʿAceleyle yüriyen yolda ḳalur
Ḫar-ı leng añul añul menzil alur
Ṣabr bir âyinedir bî-ʿillet
Görinür anda cemâl-i devlet
Yüri ṣabr acısına ol ḳâyil
Ola tâ derdüñe dermân ḥâṣıl
Ṣabruñı eyleme aʿdâya ʿayân
Ṣabrı ḳıl kendüñe bir genc-i nihân
ʿIrżuña verme tehevvürle żarar
Ḫaṣmını bir kişi ṣabr ile yeñer
Eylemez ḥiddet ile kendüye cebr
ʿÂlim-i râz-ı tevâṣav bi's-ṣabr
Ḳalʿa-i ṣabra girer yüzi ṣulu
Ebedî el ḳıramaz aña adû
Ṣabrdur ḫaṣlet-i cumhûr-ı melek
Ṣabrdur zümre-i merdâne meḥak
Olma düşnâm-ı ʿadûyile melûl
Ṣabr idüb her sözine deryâ ol
Eyledi ʿâlem-i fânîde ḥużûr
Evliyâ gönli gibi ḳalb-i ṣabûr
Düşmene ḳubbe gibi virme cevâb
Ḳatı söz ile eger itse ḫiṭâb

1329 a) yüriyen: yürüyen C; b) añul añul menzil alur: añul añul menzil olur B

añul añul: añul iderek menzil alur C

1330 b) devlet: raḥmet B

1331 a) ḳâyil: ḳâ'il B;b) tâ: ki B

1338 b) ḳalb-i: ḳalbi B,C

1339 b) itse: ḳılsa C

Ḫalḳuñ eksükligine itme naẓar
Bir kişi ṣabr ile şeyṭânı baṣar
Tîr ü şemşîr gibi tîz olma
Fitne vü ma'ṣiyyet-engîz olma
İricek saña tehevvür her bâr
Tîz geçsün nitekim nâvek-i yâr
Ṣabrdur devlet-i bâḳîye nişân
Ṣabruñı eyle ḳażâya ḳalḳan
43b Kerem ü luṭf ile manend-i ʿAlî
Ṣabr ile ʿâmil olan oldı velî
Ḥâl idin bu sözi itme ihmâl
Ki vürür saña tesellî bu miṡâl

Ḥikâyet

Ṣoḥbet-i bâġ-ı cinân bâde-keşi
Yaʿnî kim çarḫ-ı çihârum güneşi
Bir seḥer bir nice hem-ṣoḥbet ile
Seyre ʿazm itmek içün devlet ile
Düldüle bindi o şâh-ı Manṣûr
Ṭûrda ṣanki ẓuhûr eyledi nûr
Eyledi Düldüli ile cevelân
Çarḫ ile nîteki ḫurşîd-i cihân
Çıḳdı kühsâra biraz hem-çü seḥâb
İndi ṣaḥrâya girü niteki âb

1340 b) baṣar: yeñer C

1342 a) tehevvür her bâr: tehevvürle ziyân C

1349 a) cevelân : seyerân C

1350 a) biraz: çerer B/ b) indi: itdi B/ nîteki: - B/ âb: âb-ı ḥayât B

Seyr idüb ʿâlemi ol şems-i żuḥâ
Esedu'llâhu hüner-ber heyecâ
Mâh-veş eyledi bürcine nüzûl
Maġribe itdi güneş ṣanki düḫûl
Āsitânına inüb oldı beyân
Ṣanasın Kaʿbeye nûr indi hemân
Ḫûb-âvâz ile ol kân-ı seḫâ
Ḳıldı bir ḳulına on kerre nidâ
İşidürken aña virmezdi cevâb
Eyler idi girü tekrâr-ı ḫiṭâb
Bendenüñ ḥâline idince nigâh
Cân u dilden didi sübḥâna'llâh
Vardı yanına tevâżuʿla emîr
Didi yüz luṭf ile ey ʿabd-i faḳîr
Neye incindüñ ola baña ʿaceb
Bu ḳadar ḥiddete ne oldı sebeb
Keremüñden baña ey ḫûb-ḫiṣâl
Ḫâṭıruñ ḳaldı ise eyle ḥelâl
44a Ṣabr idüb bu işe ol mîr-i ʿArab
Ḳılmadı zerrece ḳulına ġażab
Ḳıldı çün luṭf-ı kelâm ile ḫiṭâb
Virdi ḳul Ḫaydar-ı Kerrâra cevâb
Didi ey ʿâlem-i ṣabruñ güneşi
Eyledüm tecrübe sen mâh-veşi

1351 b) Esedu'llâh u hüner-ber heyecâ: Esedu'llâh-ı aʿnî ol kân-ı seḫâ B, Esedu'llah-ı hüner-ber heyecâ C

1353 Āsitânına: Āsitânında B,C/ beyân: ʿayân C

1355 a) İşidürken: İşidürdi B

1358 b) ḥiddete ne oldı: ḥiddete n'oldı sebeb B

1360 a) mîr-i ʿArab: ḫayru'l-âb B

Seni kim cümle cihân şâh bilür
İmtiḥân eyledüm Allâh bilür
Mihr-i ṣabruña zevâl irmez imiş
Derecâtuña ḫayâl irmez imiş
1365- Maẓhar-ı ism-i Ṣabûr olmışsın
Başdan ayağa nûr olmışsın
Yücedür ᶜarş-ı ᶜulâdan şânuñ
Bir yirüñde yoğ imiş noḳṣânuñ
Vaṣfuñ itmekde olur nâṭıḳa lâl
Var durur sende bunuñ gibi ḫiṣâl
Var ḳıyâṣ eyle sen imişseñ eger
Ḫışmla eyleyüb ol ḳula naẓar
Döküben ẓulm ile nâ-ḥaḳ yire ḳan
Urub öldürür idüñ anı hemân
1370- Ya İlâhî baña vir ṣabr u sükûn
Nefs elinden ḳoma her yirde zebûn
Nûr-ı ṣabra beni lâyıḳ eyle
Ḳavlümi fi ile muṭâbıḳ eyle
Baḫş idüb ḥilm u ḥayâ vü edebi
Gözüme aṣma ḥicâb-ı ġażabı

On beşinci maḳâle fuḳara-i dünyâ ümerâ-ı ᶜ uḳbâ olub libâs-ı pelâslarını ᶜayn-ı ṭamaᶜa ḥicâb u niḳâb itdüklerin beyân uᶜ ayân ider

---

1367 a) ḫiṣâl: ḫayâl C

1368 a) eyle sen: eyleyesin C

1371 b) muṭâbıḳ: muvâfıḳ C

*fuḳarâ'-ı : fuḳarâdan B/ dünyâ: - B/ ümerâ'-yı: ümerâ B/ pelâslarını: pelâṣların B/ itdüklerin: itdüklerini B/ u ᶜayân: ider: - B eyler C

Olmağ iterseñ eger ḫayr-endîş
Câme'i faḳr ile ol ey dervîş
Gülşen-i dînüñ içün beyne'n-nâs
Ḫârdan ḥavlı olur saña pelâs
44b Câme-i faḫre meyl eyleme sen
Çıḳarur bir bir ecel arḳañdan
Her ḳaçan tîr-i ecel gelse saña
Siper olmaz aña dîbâ vü ʿabâ
Kendüyi ḳıldı mey-i kibr ile mest
Câhil-i cübbe vü destâr-perest
Niceler faḳr ile taḥḳîr olur
Mâlik-i devlet-i iksîr olur
Ṣarılan bir deriye nâfe-mis̱âl
Bûy-ı Cennetle olur mâl-â-mâl
Ḥâl idüben ehl-i fenânuñ ḥâlin
Aṭlas-ı çarḫa degişmez şâlın
Câmesin ḳat ḳat iden hem-çü piyâz
Ola hem-nefs-i ehl-i niyâz
Yegdür ol kim idesin nefse eẕâ
Ẕerrece sürmeyesin ẕevḳ u ṣafâ
Zâhidüñ gözleri nemnâk olur
Câmesi gül gibi ṣad-çâk olur
Bir benefşe gibi her ṣubḥ u mesâ
Döndürür çarḫ-ı cefâkâra ḳafa

1373 a) olmağ: olmaḳ B,C

1374 b) saña: köhne B,C

1375 : -C

1381 a) Kendüyi: Kendüy B; b) Câhil: Câhil ü B

1383 a) Zâhidüñ: Sâlikün B

ᶜAmel-i zühd ile diḳḳat eyler
Kendüyi lâyıḳ-ı raḥmet eyler
Şol faḳîrüñ ki ola göñli ġanî
ᶜArş ḳandîlidür anuñ bedeni
Şol ki fakr ile ider Hakka niyâz
Dôstı vâfir olur düşmeni az
Yüri var yaluñ ayaḳ başı ḳaba
Minnet-i nâkes ile giyme ḳabâ
Zen gibi olma zer ü zîvere ġarḳ
Eyle gel ḥaḳ sözi bâṭıldan farḳ
Ḥâṣılı kim ki giyer câme-i zer
Cânını âteş-i sûzâna atar
Raḥmet ol ṣâliḥe kim ḳala faḳîr
Ola menfûrı anuñ bâb-ı emîr
Faḳr ile pâre-i nânını yiye
Daḫî el-minetu'llâh diye
Faḳr ile faḫrı olan ehlü'l-ḥâl
Ola maḥbûb-ı Ḫudâ-yı müteᶜâl
Olur aġyârı anuñ mâl u menâl
İder ol mü'min-i pâki iżlâl
Ḥaḳ revâ görmez anı kim vara
Sevdügi mâyil ola aġyâra

1385 a) eyler: eyle B; b) Kendüyi: Kendüñi B/ eyler: eyle B

1386 Bu beyit A'da bir sonraki beyit ile karıştırılmış ve ilk beyitden birinci, ikinci beyitden ikinci mısra birleştirilerek tek beyit halinde yazılmıştı. Biz, arada kaybolan beyiti diğer nushalardan tamamlayarak ilave ettik.

1391 a) ḳala: abâ B,C

1392 b) el-minnetu'llâh: el-cennetu'llâh B

1393 a) ehlü'l-ḥâl: ehl-i ḥâl B; b) Ola: Oldı B,C

Vâḳıʿâ ʿâşıḳ-ı pâkîze-naẓar
Sevse bir dilber-i raʿnâyı eger
Keser ol dilberi aġyârından
Ayırur ġonce gibi ḫârından
Faḳrı olanda olur ʿismet-i Ḥaḳ
Ola gör faḳr ile nûr-ı mutlaḳ
Ḥaḳ sever devlet-i faḳrı seveni
Maʿnâ yüzinde faḳîr oldı ġanî
Añla râvî sözini eyle ḳabûl
Diñle kim n'eyledi Ṣıddîḳ-ı Resûl

Ḥikâyet

Server-i ümmet ü ser-ḫayl-i kibâr
Yaʿni Ṣıddîḳ-ı Nebiyyü'l-Muḫtâr
Kûşe-i faḳrı maḳâm itmiş idi
Faḳr ile faḫrı merâm itmiş idi
Fuḳarâ fiʿli idi pîşe aña
Ẕikr ü tevḥîd idi endîşe aña
Ġâyet eskiydi çü egninde pelâs
Kim ki bulmadı bir dâḫî libâs

1398 Bu beytten sonra B ve C'de aşagıdaki beyit gelmektedir.
- Yârınuñ şemʿ-i cemâlin her ân
Eyler ol ehl-i hevâdan pinhân
(b) ehl-i hevâdan: bâd-ı hevâdan C

1400 a) devlet-i: devleti B

1401 b) kim n'eyledi Ṣıddîḳ-ı Resûl: Ṣıddîḳ ile n'eyledi Resûl B

*Ḥikâyet: Ḥikâyet râ B

1402 a) ümmet ü: ümmet-i B,C

Bir ḥaṣîri delüben giydi hemân
Mescide ṭoġrı yayan oldı revân
Geldi bu ḥâl ile ol kân-ı s̱evâb
Göklere irdi ġırîvâ ṣeḥâb
45b Kiminüñ gözleri nemnâk oldı
Kiminüñ câmeleri çâk oldı
Ḫil'at-ı faḳr aña kim elyaḳ olur
Bûriya ḥulle-i istebraḳ olur
Fânî-yi muṭlaḳ olub faḳr ile ol
Eyledi menzil-i maḳṣûdına yol
Geldi ol laḥẓada Cibrîl-i Emîn
Didi Peyġambere ey Ka'be-i Dîn
Öykünüb şimdi bu faḳr ile aña
Bûriyâ giydi ḳamu ehl-i semâ
Bâreka'llâh zihî sırr-ı 'aceb
Oldı ol rif'at-ı Ṣıddîḳa sebeb
Yegdür altunlu ḳabâdan o ḥaṣîr
Ki senüñ rif'atüñe ola ẓahîr
Sevdügi ḳullarına ḥażret-i Ḥaḳ
Rûz u şeb rûzî ḳılur zecr u ta'ab
Çekdürür ḳulına biñ dürlü 'ıḳâb
Virmek içün aña ṣoñında s̱evâb
Gele ey ġâfil ü mest ü şeydâ
Var mıdur sende bu ḥâlet 'acebâ

1406 b) ṭoġrı yayan: ṭoġru hemân C

1410 a) Fânî-yi: Fânî'-i B/ Fânî-yi muṭlaḳ olub faḳr ile ol
Faḳr ile fânî-yi muṭlaḳ olur ol C

1414 a) altunlu: altunlı C; b) rif'atüñe: devletüñe B

1415 a) Ḥaḳ: Rab B,C; b) u: - B/ u: - B

1416 a) 'ıḳâb:'itâb B

ʿAbd-ı meşḳûrınuñ ol Ḥayy u Ġafûr
Dünyevî ḥâlini itmez maʿmûr
Dünyevî uḫrevîyi menʿ eyler
Kişi żıddını nice cemʿ eyler
Bir vilâyetde iki mîr olmaz
Bir niyâme iki şemşîr olmaz
Aña meyl it ki ola aḥsen-i ḥâl
Aña şâd ol ṣoñı olmaya melâl
ʿÂlem-i mülk-i beḳâ nâẓırı ol
Cânib-i Ḥaḳḳa varur çünki o yol
Yâ İlâhî baña vir faḳr u fenâ
İre tâ âyine-i câna cilâ
Zevḳ-ı dünyâya ḥicâb it faḳrı
Baña bir râh-ı ṣevâb it faḳrı
46a Aġniyâ fiʿli ile ḳılma melûl
Anı baḫş it ki ola fiʿl-i resûl

On altıncı maḳâle edebü'l-ıner-i ḫayrun men ẕehebihi ve'l-ḥayâ mine'l-îmân bürhânıyla ʿâmil olan insân-ı kâmil vâcibü't-taʿẓîm ü lâzımu't-tekrîm olduğını bildürür

Edeb ile ol elif gibi dilâ
Tâ ki noḳṭa ḳomaya kimse saña

[1422] b) Cânib-i: Cânibi B

[1423] b) İre: İde B,C

[1424] b) bir: bu B

[1425] a) fiʿli ile: fiʿliyile B

*ʿâmil olan: - B/ vü lâzımu't-tekrîm: - C/ olduğını bildürür: olduğıdur B

Ḥâ gibi eyle ḥayâyile ẓuhûr
Lâm-veş hezl ile olma meşhûr
Nüdemâya ulaşub nûn gibi
İbtiẕâl eyleme mecnûn gibi
Ehl-i ḥâl olur edebsizden ırag
Güle hem-dem olamaz zâg u kelâg
ᶜÂlem içre edeb ü ḥilm u ḥaya
Oldı îmân çerâgında żiyâ
ᶜAybuñı itme ᶜavâma iẓhâr
ᶜAybuñı gayb idegör leyl ü nehâr
Hünerüñ ger ola ṭaglarca ulu
ᶜAybuña nâẓır olur ᶜayn-ı ᶜadû
Neᶜacebdür nice mest ü ᶜayyâş
Bir hüner ṣanur ider ᶜaybını fâş
Bî-edeb olan olur ḫalḳa belâ
Laᶜnetu'llâhi ᶜaleyhi ebedâ
Kişinüñ ḫâke sürülmezdi yüzi
Rûy-ı nâ-maḥreme bakmasa gözi
Mîve ile ṭolu her şâḫ-ı secer
Edebinden öñine ḳıldı naẓar
Edeb ü ḥilm ü ḥayâyile semâ
Ṣaldı Ṭûbâ gibi başın aşaga
Ḳılmadın bir kişi yanında ḫiṭâb
Virmedi kimseye kûhsâr cevâb
46b Âferînler ola aña ki müdâm
Kendü noḳṣânını fehm ide tamâm

1427 b) hezel: hezd B

1435 a) Kişinüñ: Güneşüñ B

1438 a) Ḳılmadın: Ḳılmadı C

1439 b) noḳṣânını: miḳdârını B

Olmaya ᶜayb-ı ᶜavâma naẓarı
Ola deryâ-yı ḥayânuñ güheri
Utanub Ḥaḳdan ide ḫavf u recâ
Gözi yaşı ola bârân-ı ḥayâ
Ṭamaᶜ u ḥırṣ ile mânend-i miḥek
Olmaya sîm ü zer içün yüzi pek
Ġarḳ idüb cismini envâr-ı edeb
Ḳılmaya hem-demini ehl-i ṭarab
Şîr-i Ḥaḳ merd-i seḫâ Ḥaydar-vâr
Bî-edebden edeb ögren yüri var
Ḫûy olur mü'mine ḥilm ile edeb
Nitekim ᶜâsîye buġż ile ġażab
Ḫayr ider ḥilm ü ḥayâ ᶜâḳıbeti
Ḥilmdür cümle nebîler ṣıfatı
Şol zamân kim ṭutışa nâr-ı ᶜaẕâb
Mü'mine ḥilm ü ḥayâ ola ḥicâb
Oñmasun bitmesün ol merd-i ġanî
Kelimâtında yoġ ise edebi
Sözi anuñ ki vire ḫalḳa żarar
Yegdür andan ḫar u câmûs u baḳar
Hele bu ẕikr olınan ḥayvânât
Eylemez bî-edebâne kelimât
Cân ḳulaġını baña eyle yaḳın
Diñle kim n'eyledi bir ehl-i yaḳîn

Ḥikâyet

1441 a) u: - B

1442 b) pek: ḥak B

1444 a) merd: baḥr B

1445 b) Nitekim: Nîtekim B

Budalanuñ biri bundan aḳdem
Başdı eyvân-ı kerâmâta ḳadem
Kime kim ḥimmet idüb ḳılsa duʿâ
Cümle maḳṣûdını virürdi Ḫudâ
Göñli mir'ât-ı ṣafâ idi müdâm
ʿAks ururdı aña esrâr-ı enâm
47a Aña keşf olmış idi ʿâlem-i râz
Himmetin umar idi ehl-i niyâz
Perde-i ġafleti çâk itmiş idi
Ṣu gibi yolını pâk itmiş idi
Aña şâm olduġı yir mesken idi
Rûmda gözi açıḳlardan idi
Yoġ idi câmesi vü destârı
Câme ḳaydından olurdı ʿârî
Egnine bâr-ı girân idi libâs
Ḫâr idi bâġ-ı vücûdına pelâs
Düşmeye yire libâs-ı ezhâr
İtmez es̱mârını eşcâr iẓhar
Ḥayf olur gonceye berg olsa liḥâf
Mâniʿ-i heybetidür tîġa ġılâf
Eyle dervîş olanı mihre ḳıyâs
ʿAyb olur mihre küsûf olsa libâs
Aña bir rind-i cihân itdi su'âl
Didi ey mürşid-i eṣnâf-ı ricâl
ʿAyıblar şimdi seni ḫalḳ-ı cihân
Ne içün şöyle yürürsin ʿüryân

1456 : - C

1459 b) vücûdına: verdine B

1460 a) Düşmeye: Düşmese B,C

1461 b) ḥeybetidür: ʿaybı durur B

1465- Yüri ol bir nemed içinde muḳîm
Ṣadef içre nitekim dürr-i yetîm
- Ḫalḳ ile tâ ola mâbeyne ḥicâb
Saña lâyıḳ mı ʿavâm ide ʿitâb
- Sözini diñledi bir bir o velî
Söyledi sâʾile bir ḫôş meseli
- Didi maʿnâ yüzine eyle naẓar
Nicedür gör ṣuver-i nevʿ-i beşer
- Zînet-i ṣûret ile aldanma
Götüri ḫalḳı sen âdem ṣanma
1470- Kimi ḫınzîr durur kimi kilâb
Kimi meymûn gibidür kimi ġurâb
- Kimi atdur kimi ʿayniyle eşek
Kimi câmûs durur eyleme şek
47b - Âdem olan kişi iġmâż eyler
ʿAybuma baḳmayub iʿrâż eyler
- Edeb ü ḥilm ü ḥayâyile geçer
Eylemez baña ḥaḳâretle naẓar
- Şol kişiye ki ḥarâm ola taʿâm
Oldı ḫınzîr miṡâlinde müdâm
1475 Ṭalayub ḫalḳı virenler zaḥmet
Maʿnâ yüzinde olur kelb-ṣıfat

1466 b) ide: içre B

1469 a) Zînet-i: Zîneti B

1471 a) atdur: itdür C

1473 a) Edeb ü: Edeb-i B/ ḥilm u: ḥilm-i C

1474 a) kişiye ki ḥarâm ola: kişi ki yiye ḥaram-ı B

1475 b) olur: olub B

Kimde kim fiʿl-i nifâḳ olsa eger
Çihre-i mühmeli meymûne döner
Nefsineʿuyub olan ehl-i hevâ
Cümle at şekline girer şeklâ
Kimde kim var nazar-ı şehvânî
Ḫar mis̱âlinde görürler anı
Şol ki fısḳ ile me'nûs olur
Ṣûreti ṣûret-i câmûs olur
Şekl-i âdemde olan ẕât-ı şerîf
Kesb ider ṭâʿat ile ḫulḳ-ı laṭîf
ʿAybuma baḳmaz anuñ ʿârı olur
Edeb ü ḥilm ü ḥayâ kârı olur
Budalâ ḥâlini maʿẕûr bilür
ʿAyb u noḳṣânını mestûr bilür
Şol ki ḥayvân ola mânend-i baḳar
Ṭurmayub ʿaybuma baḳsa ne żarar
Alem-i keşfi o sultân-ı cihân
Aña bu ṣûret ile itdi beyân
Kılma taḫfîf ile abdâla naẓar
Bu mes̱eldür delüden uṣlu ḫaber
Var ise sende eger ʿaḳl u meẕâḳ
Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ

1477 b) at: it C

1479 a) fısḳ: fısḳı C

1480 b) Kesb ider ṭâʿat ile: Kesb-i ṭâʿatla olur B

1481 a) ʿAybuma: ʿAybına C

1482 b) u: - B; b) bilür: ḳılur B,C

1486 a) u: - B

Yâ İlâhî gözümüñ perdesin aç
Eyle bu derd-i dil ü câna ilâc
Giderüb s̱ıḳlet-i buġż u ġażabı
Baña yâr eyle ḥayâ vü edebi
48a Ṣûreti sîret ile yeksân it
Ma'nâ yüzinde daḫî insân it

On yedinci maḳâle aḥibbâ vü âşinânuñ ḫâtır u 'âtırlarını ġaflet ü cehâletle münkesir itmek ḫâmlıḳ u bed-nâmlıḳ olub mübâḥes̱e vü muḳâbele-de iḥtiyâṭ u iḥtirâz üzre olmaġı inşâ' u inhâ eyler

Ḳılma aḥbâb ile ifrâṭ-ı cidâl
Şöyle eyle ki ola ṣulḥa mecâl
Göñlini sögmek ile eyleme süst
İdemez kimse ṣınuḳ cāmı dürüst
Ḫalḳ içinde ne ḳabâḥatdür bu
Ki saña dôst olan ola 'adû
Hüner oldur ki idüb istiġfâr
Ḳılasın düşmenüñi kendüñe yâr
Kibr ü kîn ile ṣaḳın olma ġażûb
Göñlüñi eyleme mir'ât-ı 'uyûb
Ṣanki ṣusuz ḳuyudur kîni olan
Kibr ü kîn ile açar ḫalḳa dehân

1487 b) bu: - B/ câna: cânuma B

1488 a) s̱ıḳlet-i: s̱ıḳleti B s̱ıḳlet ü C

* ḫâtır u 'âtırlarını: ḫâtırı 'âtırını B ḫâtırını C/ gaflet ü cehâletle - B/ mukâbelede: iḥtiyât u ihtirâz üzre olmaġı inşâ' u inhâ eyler: muḳâbele vü mücâdele żarar-ı 'arż-ı veḳâr u ḫaṭar üzre olduġıdur B

1494 b) Gönlüñi: Ḳalbüñi B

1495 b) dehân: dehen B

Eyler ol şerʿa muḫâlif işi fâş
Atar âyende revende aña ṭaş
Kîn iden merd-i ġażûb u gümrâh
Ḳara göñüllü olur nîteki çâh
Mâyil olmaz ebedî kimse aña
Aşiyân ide meger bûm-ı belâ
Ḳalmaz anda es̱eri îmânuñ
Delinür kîn ile baġrı anuñ
Ḫalḳa bilmezlik ile kîn eyler
Yirini âteş-i Siccîn eyler
Ḳılma nâdân ile ġavġâ vü cidâl
Sen aña uyma ṣaḳın sâye-mis̱âl
Ki uran kimse urılur her bâr
Tek ṭuranuñ devece aṣṣısı var
48b Dôsta eyleme kibr ile ḫiṭâb
Hüner oldur ki vire nefse cevâb
Aşinâñ olan ile itme cedel
Ki gelür ʿırzuña ṣoñında ḫalel
Anı gördükce ḥicâb eylersin
Kendü kendüñe ʿitâb eylersin
Dilüñe gelmesün elfâẓ-ı cimâʿ
Ol durur heb sebeb-i ceng ü nizâʿ
Dôst idinme ṣaḳın câhili sen
ʿÂlimüñ düşmeni yegdür andan

1497 b) çâh: mâh B câh C

1499 a) anda: andan B

1502 b) ṭuranuñ: duranuñ B

1503 a) Dôsta: Dôstuña B; b) ki: - B / vire: viresin B virgil sen C

1504 b) gelür: gele C

Ḳoşmagıl ehl-i nifâḳ olana baş
Ki ıraḳ gider ilüñ atdugı ṭaş
Ṣalmasun kibr ü ḥased cismüñe ôd
Virme ilḳâ'ı Şeyâṭîne vücûd
Seni ilzâm idene olma ᶜaduv
Şeyṭanet eylemesün saña gulüv
Biri biri ile her ehl-i kemâl
Ḫâmlıkdur eger eylerse cidâl
Biri birine ṭoḳınsa iki seng
Çıḳar elbette ṣadâ vü âheng
Eyler iken biri biriyle cedel
Aralar ikisini bir gün ecel
Ḳurtarur ceng ü nizâᶜ itmekden
Biri birine ṣudâᶜ itmekden
Eyleme kimse ile ceng ü cidâl
Yüri bu ḳıṣṣa'ı ḳıl fikr ü ḥayâl

Ḥikâyet

Var idi iki şaḳî vü bed-ḫû
Biri birisine olmışdı ᶜadû
Gażab ile nitekim bebr u peleng
Eyler idi biri birisiyle ceng
Birinüñ furṣatını bulsa biri
Diler idi ḳomaya anı diri
49a Raᶜd-veş olur idi naᶜra-zenân
Berḳ-ı tîgını iderdi ᶜuryân

1511 b) eylerse: iderse B

1512 a) ṭoḳınsa: doḳınsa B

1515 b) ḳıṣṣa'ı: ḳıṣṣayı C

1517 b) birisiyle: biri ile B,C

Biri birini güderdi gûyâ
Fâsıḳ u fâciri mânend-i ḳażâ
Biri biriyle iderken cedeli
Nâgehân geldi birinüñ eceli
Ḫışm ile bâd-ı ecel irdi aña
Eyledi ḫirmen-i ʿömrini hebâ
Kibr ü kîn ile cihândan gitdi
Fevt olub cânını teslîm itdi
Ṣoydı cellâd-ı ecel câmesini
Berṭaraf eyledi hengâmesini
İledüb ḫalḳ anı ḳabrine hemîn
Ḳıldılar menzilini zîr-i zemîn
Ḳuyı ḳazardı il ardınca ezel
Ḳazduġı ḳuyıya düşürdi ecel
Götürüb s̲ıḳleti bu ṣoḥbetden
Fâriġ oldı ġażab u ḥiddetden
İşidüb ol biri ḫandân oldı
Sanasın ʿâleme sulṭân oldı
Didi şükr olsun o Ḳahhâr u Ḳadîr
Ḥaṣmumı ḳıldı bu gün ḫâk-i ḥaḳîr
Gözüm öñinde ʿadûm oldı ʿadem
Eyledi âḫireti iki ḳadem
Yola düşdi nitekim bâd-ı şimâl
Ḳazdı ḳabrini varub gürg-mis̲âl
Ḫaṣmını gördi mezârında o dem
Gözine ḳarañu oldı ʿâlem

1520 a) güderdi: görürdi B

1529 a) Ḳahhâr u: Kahhâr-ı B; b) ḫâk: ḫôr B

1532 b) oldı: olmış B görinmiş C

Ḳuvvet ü şevketi taġyîr olmış
Zûr-ı bâzûsı anuñ zîr olmış
Küştî-gîr-i eceli devrânuñ
Arḳasın yire getürmiş anuñ
ʿAdem uyḫusı gözini almış
Eli ayagı ʿamelden ḳalmış
49b Ḫâk ile sînesi hemvâr olmış
Mâr u mûra deheni gâr olmış
İntiḳâmın alıvirmiş bu cihân
Eylemiş kendüyi bî-nâm u nişân
Çıḳarub yaḳmaġa kasd itmiş idi
Kîn ile dîni anuñ gitmiş idi
Göñline Tañrı bıraḳtı raḥmet
Raḥm idüb aldı ölenden ʿibret
Didi çünkim buña ḳalmadı cihân
Baña da ḳalmaya bî-şekk ü gümân
Yatacak yirin idüb fikr ü ḫayâl
Âḫiret ḥaḳḳın aña itdi ḥelâl
Yâ İlâhî baña ġaflet virme
Ġaflet-i nefs ile ẕillet virme
Gelmesün göñlüme sevdâ-ı cedel
Virmesün ḫâne-i îmâne ḫalel
Bu siyeh-rû ḳuluña vir inṣâf
Kibr ile kîni gider eyle muʿâf

1533 a) Ḳuvvet ü : Ḳuvveti vü A Ḳuvvet-i C; b) Zûr: Rûz C

1539 b) aldı ölenden ʿibret: aña olındı ʿavdet B aldı ol anda ʿibret C

1540 b) ḳalmaya: ḳalmayadur C/ şekk ü: - C

1542 b) Ġaflet-i: Ġaflet ü B

1544 a) siyeh-rü ḳuluña: siyeh-rûligile C

On sekizinci makâle ehl-i menfûr-ı evliyâ vü enbiyâ olub ta'alluk-ı mâl u menâl ü câh u celâl ü emlâk jeng-i âyîne-i idrâk olduğını bildürür

Ey göñül mâyil-i dünyâ olma
Mâni'-i devlet-i 'ukbâ olma

İsteme mertebe-i dünyâyı
Başuña alma kuru ġavġâyı

Añma ol devleti kim fânî ola
Gele andan saña biñ dürlü belâ

Pâdişehler ki yürür iller açar
Güni heb ḫavf-ı recâ ile geçer

Bir gün olur ki irişür eceli
Ḫalka cevr eylemege irmez eli

50a Kendüden ḫâlî ider âfâkı
Heb kalur 'örf ü iżâfet bâkî

'Adl ü dâd itdi ise oldı ḫalâṣ
Eylemezler aña maḥşerde kıṣâṣ

Şol ki ḫayl u ḫaşemi ile yürür
Delüdür başına ḫalkı üşürür

Keṡret-i ḫalk müfîd olmaz aña
Kalıser makberesinde tenhâ

Dünyevî mansıb içün itmez nizâ'
Oldı serverlere ol ayn-ı'ṣudâ

---

* ehl-i menfûr-ı evliya vü enbiyâ: kâyil-i fenâ olan dünyâ menfûr-ı enbiyâ vü evliyâ B ehl-i dünyâ menfrûr-ı evliyâ vü enbiyâ C/ menâl u: menâl C/ câh u: câh B/ olduğını bildürür: olduğın beyân u 'ayân ider B olduğını beyân ider C

1546 b) kuru: kurı C

1548 b) ḫavf-ı: ḫavf u C/ recâ: zevâl B,C

1552 a) ḫaşemi: ḫaşem B

Olma ol mertebe ile ḫandân
Ki ola ʿazlüñe ḳâdir bu cihân
Feyz-i Ḥaḳḳı ṭaleb it ġâyibden
Geç bu maʿzûl olacak manṣıbdan
Yolda kim yüriye ḥayvân u beşer
Ser-i Ḫâḳân ile Cemşîde baṣar
Ḫaberüñ yoḳ nice şâh-ı aʿlâ
Oldı ḫışt-ı deri dîvâr-ı gedâ
Vard biñ taḫt-ı Süleymân bâda
Rûzgâra ne döyer dünyâda
Görüñ İskender-i Ẕü'l-ḳarneyni
Görmedi ʿayn-ı ḥayâtı ʿaynı
Ṭutdılar rûy-ı zemîni nice yıl
İtdiler zîr-i zemîni menzil
Devlet ol şâha ki ʿadl issi ola
Süre dünyâda vü ʿuḳbâda ṣafâ
Olmaya cûd u seḫâdan ḫâlî
ʿAynına gelmeye dünyâ mâlı
Mâlını kim ki firâvân eyler
Vâris̱ ü ḫâris̱i ḫandân eyler
Ḳaldurub dest-i du âyıʿher bâr
İsteme kes̱ret-i mâlı zinhâr

1555 a) ile: içün C

1557 b) Ser-i: Seri B

1558 b) ḫışt: muşt B

1559 a) Vardı: Virdi B,C

1560 a) Görüñ: Gör ki C

1563 a) cûd u: çünki B

1564 b) Vâris̱ ü ḫâris̱i: Vâris̱-i ḥâdis̱ B Vâris̱ ü ḥâdis̱i C

Olma ‘âlemde muḥibb-i dünyâ
Yoḳdur ol âyînede rûy-ı beḳâ
50b Olmasun göñlüñe hem-râz ṭama‘
Çoḳ ziyân eyler imiş az ṭama‘
Mâl-ı dünyâyile ma‘rûf olma
Fi‘l-i Ḳârûn ile mevṣûf olma
Ne ta‘alluḳ ki ola emlâke
Jeng olur âyîne-i idrâke
Olma dîvâne gibi bî-tedbîr
Urmasun ḳayd-ı ta‘alluḳ zencîr
Bu ta‘alluḳ sebeb-i ẓulmet olur
Mâni‘-i nûr-ı ṣalâḥiyyet olur
Dâr-ı dünyâda olan ehl-i hevâ
Oynayan ḳuḳlaya beñzer gûyâ
Ki aña ḳuḳlacı olur şeyṭân
İder esrâr u mey ile ḥayrân
Gözlerini büriyüb ġaflet ile
Oynadur ḥâlet-i keyfiyyet ile
Kimi bir neyzen ü ‘avvâdı bulur
Meger İblîs ile raḳḳâṣı olur
Bu temâşâda iken bir nice ḫar
Nâgehân şevḳe gelür el ḳarṣar

1566 a) muḥibb-i: muḥibbi B

1568 a) ma‘rûf: maġrûr C

1572 b) ḳuḳlaya: oġlana B

1573 a) ḳuḳlacı: ḳullaḳcı B; b) esrâr u mey: anı ṣan‘at B esrâr-ı mey C

1574 a) Gözlerini büriyüb: Gözlerin büriyüben B; b) ḥâlet-i ḥaleti B

1575 a) ‘avvâdı: ‘avvâd B/ bulur: olur B,C

Gösterür birgün ecel şekl-i mehîb
İrişür her birine vird-i ʿacîb
İḫtiyâr itme bu ṭûl-i emeli
Eyle bu mev ize ile ʿameli

Ḥikâyet

Var idi devr-i zamân içre meger
Bir duʿâsın alacaḳ merd-i hüner
Fażl ile ʿâlim-i Rabbânî idi
Nüktedân idi kerem kânı idi
Pâk idi kalbi yog idi ḳaṭʿâ
İtdügi zühd ü riyâżetde riyâ
Dil-i mü'min gibi ol şeyḫ-i cihân
Her zamân eyler idi ṭayy-ı mekân
51a Ḳılsa her sâlik ile ṣoḥbet-i ḫâṣ
Fâsid endîşeden eylerdi ḫalâṣ
Vardı ol şeyḫe bir ehl-i dünyâ
Didi ey Kaʿbe-i aṣḥâb-ı ṣafâ
Bir duʿâ eyle ki ol Rabb-i Mecîd
ʿÖmrümi devletümi ide mezîd
Gelmeye ḳıllet ile göñlüme ġam
Çoġ ola mâl u menâlüm her-dem

1577 b) vird: derd B,C

1582 b) Her zamân: Vaḳtehâ B

1583 a) ṣoḥbet-i: ṣoḥbeti B

1585 a) ol Rabb-i Mecîd: Allâhu Mecîd B

1586 a) ḳıllet ile: kâfile'-i B

Sözini diñledi itdi tenbīh
Didi ey ġâfil ü ḥayrân u sefīh
ʿÖmr uzunlıgını itdüñ çü me'âl
Eyledüñ kendüñi şeyṭâna miṡâl
Vâr imiş sende mizâc-ı Nemrûd
Devlet-i fânîyi ḳılduñ maḳṣûd
Öykünüb mâl ile Ḳârûna ʿaceb
Ne içün eyleyesin mâlı ṭaleb
Yüri ibrâm-ı galîẓ itme baña
Bed-duʿâdur didügüñ cemle saña
Bu durur ʿâḳil iseñ ḫayr duʿâ
Olasın pâdişeh-i faḳr u fenâ
İdesin mertebe-i faḳrı ḳabul
Ḳılasın kevkebe-i ṭâʿate yol
Dâr-ı dünyâya göñül virme müdâm
Ehl-i dünyâya cinân oldı ḥarâm
Cânib-i ẕillete gitme berü gel
Eyle âyât u ḥadîṡ ile ʿamel
Ṣoñı ḫayr olmayanı ḳılma ṭaleb
Çekme bu mâl u menâl ile taʿab

1587 b) ḫayrân u: ḥayvân-ı B ḥayvân u C

1589 b) Devlet-i: Devleti B

1590 b) mâlı: mâla B

1591 b) bed-duʿâdur: bu duʿâdur B/ didügüñ: didügüm B

1595 a) Cânib-i: Cânibi B; b) u: - B

1596 a) olmayanı: olmayana B

\- Yâ ilâhî bizüz ol ʿâṣî vü zâr
Bizi her kim göre olur bîzâr
\- Her neden râżî olursañ anı
Eyle biz ḳullaruña erzânî

51b On ṭokuzıncı maḳâle mâl u menâl insân-ı nâdânı mużṭaribü'l-ḥâl idüb korḫudan ḫâlî vü ḳayġudan emîn itmedügini tebeyyün ü taḳrîr eyler

\- Ḳaldur ol perde'i ey ehl-i ġurûr
Dîde-i cânuñı kim eyleye kör
Gider ol mâlí ki fikri anuñ
Mâniʿi zikr ola Mevlânuñ
\- Sunma dînâr-ı Firengîlere dest
Kendüñi eyleme taṣvîr-perest
\- Sevme dînârı ıraġ ol zerden
Olma aḥbâb-ı benî-aṣferden
\- Aḳçe'i eyleme der-kîse müdâm
Olmasun murġ-ı dile dâne vü dâm
\- Mâl ile göñlüñi ḳılma meftûn
Olma ol bâr-ı girân ile zebûn
\- Dâr-ı dünyâda göñül virme aña
Ki senüñ rifʿatüñe ḥâyil ola

1597 a) bizüz: biziz B
Bu beyitten sonra B ve C'den fazladan bir beyit vardır:
\- Dâr-ı dünyâda riyâset ḳulıyuz
Cürm ile câm gibi ṭob ṭolıyuz

* ḳorḫudan: ḳorḳudan B C/ ḳayġudan: ġuṣṣadan B fitneden C/ itmedügini:
\- B itmedügin C/ tebeyyün ü taḳrîr eyler: oldugıdur B bildürür C

1599 a) perde'i : perdeyi C

1600 b) zikr: zikri B,C

1603 a) Aḳçe'i: Aḳçeyi C; b) dâne vü: dâne-i C

Olma cem'iyyet-i mâla meşġûl
Ki ider soñra perişân u melûl
Genc ü mâl ile olan oldı faḳîr
Sen 'azîz añladuguñ kaldı ḥaḳîr
Ehl-i dünyânuñ olur ṣoñı ḫarâb
Mâl ma'nâ yüzine oldı ḥicâb
Leẕẕeti mûcib-i ẕilletdür anuñ
Devleti bâ'is̱-i nekbetdür anuñ
Kemer-i sîmi ṣaḳın ḳılma ḳabûl
Mâni'-i ehl-i tevâżu'dur ol
Zâde-i seng dürür çünki güher
Seng-dil olan ider aña naẓar
'Âḳil olan kişiye oldı delîl
Ḳavl-i el-cinsü ile'l-cins-i yemîl
52a Sîm ü zer cem'ine kim çekse emek
Ḳara göñülli olur hem-çü meḥek
Ṭama' ehli ki göre ilde lâl
Ġuṣṣadan lâġar olur rişte-mis̱âl
Mâla meyl itse n'ola ehl-i 'aẕâb
Cîfe'yi tañ mı ṭaleb itse kilâb

1606 a) cem'iyyet-i: cem'iyyeti B

1607 a) oldı: ḳaldı B, b) ḳaldı: oldı B / melûl : hevl B

1609 b) nekbetdür: miḥnetdür C

1610 a) Kemer-i: Kemeri B

1613 a) ü:- B ; b) göñülli: güllü B göñüllü C

1614 a) lâl: mâl B

Mâlı dûr eyle naẓargâhuñdan
Yüri bu ḫârı gider râhuñdan
Mâl çoḳluġı ider zühdüñi az
Eyle bu çirki göñülden ifrâz
Eyleme mâl u menâl ile sefer
Kişiyi mâl muḫanneṣ eyler
Ḳılma sîm ü zer ile yola heves
Menʿ ider ḫvâbuñı mânend-i ceres
Sîm ü zer âdemi iżlâl eyler
Dâyimâ mużṭaribu'l-ḥâl eyler
Aḳçe vü mâla ṣaḳın olma enîs
Vardugınca ider insânı ḫasîs
Kes̱ret-i mâl u menâl-i insân
Ẕâtınuñ ḫissetine oldı nişân
Ne ki maḥbûb ola maḳṣûd oldur
Ne ki maḳṣûd ola maʿbûd oldur
Mâla ṭapub anı maʿbûd itme
Süfehâ gitdügi yola gitme
Kim ki almaya sözümden ḥiṣṣe
Getürür yola anı bu ḳıṣṣa

1616 a) dûr: red B; b) ḫârı gider: gibidür B

1618-1619-1620 Bu beyitler B'de 1621'den sonra gelmektedir

1618 b) kişiyi: kişi'i B

1619 b) ceres: meges B,C

1620 a) ü:- C

1621 b) ḫasîs: ḥarîṣ B

1622 b) Ẕâtınuñ: Ẕillet ü B

1624 a) maʿbûd: maḳṣûd B

Ḥikâyet

Ḳıldılar iki faḳîru'l-aḥvâl
Kâʿbeye gitmek içün istiʿcâl
İdüben biri birine ikrâm
Eglenürdi biri biriyle müdâm
Biri birine olurlardı refîḳ
Yoġ idi ḫavf-ı ḥarâmî vü ṭarîḳ
52b İkisi yolda yürürdi bî-bâk
Anlara gelmez idi bîm-i helâk
Yolda yürürken anuñ biri meger
Buldı bir kîse ṭolu sîm ile zer
Dimeyüb yoldaşına anı hemân
Kîseyi eyledi cân gibi nihân
İrdi çün müflis iken bu gence
Uġradı derd ü belâ vü rence
Çeküben ḫavf-ı ḥarâmîyi müdâm
Gözine eyledi uyḫuyı ḥarâm
Zer içün beñzi anuñ zerd oldı
Cânına kîse büyük derd oldı
Bülbül âvâzın işitse o faḳîr
Ḳorḳudan sanur idi ṣavt-ı ṣafîr

1629 a) bî-bâk: bî-pâk B; b) Anlara: Ḫâtıra C

1630 a) Yolda yürürken: Yoluñ üstinde C

1631 b) Kîseyi: Kîse'i B

1632 b) derd ü : derd-i C

1633 a) ḥarâmîyi: ḥarâmî'i B; b) uyḫuyı: uyḫuy B

1635 b) Ḳorḳudan: Ḳorḫudan C

İrse ger sa'ye-i murġ-ı perrân
Ṭoḳınur ṣanur idi gürz-i girân
Yolda bir vâdîyi kim görür idi
Ṣu gibi siñe siñe yürür idi
Gice vü gündüz iderdi perhîz
Gözleri gözler idi çây-ı gürîz
Ol biri çünki naẓar ḳıldı aña
Didi bî-çâre ʿaceb n'oldı saña
Yummayub gözüñi encüm-girdâr
Ṣubḥ olınca oturursın bî-dâr
Ṣaluben baş aşaġa çarḫ-miṡâl
Cismüñi ġuṣṣa vü ġam itdi hilâl
Saña bir ḥâdiṡe oldı taḥḳîḳ
Yoġ idi sende ezel ḫavf-ı ṭarîḳ
Gelse ger yolumuza deşt-i belâ
Yâr-ı ġâr olur idüñ anda baña
Şimdi sen mużṭaribü'l-ḥâl olduñ
Elem ü ġuṣṣaya pâ-mâl olduñ
Aña bu yüzden idüb nice su'âl
Ḳıldı ṭaʿn ile anı mâl-â-mâl
53a Bu ʿitâbı işidüb oldı ḥazîn
Ġaraż añladı sözinden miskîn
Kendü kendüye didi ol bed-ḫû
Mâl içün öldürür âḫîr beni bu
Öldürür sandı o dem kendüzini
Aġlayub ṭopraġa sürdi yüzini

1637 a) vâdîyi: vâdî'i B

1638 : -B

1640 a) encüm-girdâr: encüm-vâr B

1645 a) ḳıldı: ḳaldı C; b) olınca: olınc B

- Çıkarub kîsesini ṣundı aña
Biñ niyâz ile didi ḳıyma baña
1650 Gördi bu ḥâleti ol kân-ı kerem
Neye uġraduġını bildi o dem
- Kîseyi aldı yabana atdı
Ḫurde yi ṭuydı yolına gitdi
- İkisi dâḫî olub yola revân
Girü evvelki gibi oldı hemân
- ʿİzzetüñ ḥaḳḳı içün ey Maʿbûd
Fuḳarâdan beni eyle maʿdûd
- Ne beni ḳıllet ile aç eyle
Ne senüñ ġayruña muhtâc eyle
1655- Kaʿbe-i ḳalbümi nûr eyle benüm
ʿAyn-ı ʿisyânumı kör eyle benüm

Yigirminci maḳale erlik meydânınuñ dilberi vü dilâverlik neyîstânınuñ şîri olan pehlevânlaruñ taʿrîf-i laṭîf ü tavṣîf-i şerîflerini beyân u ʿayân eyler

- Devlet ol ġâzîye kim erlik ide
Baş u câundan geçe serverlik ide
- Râh-ı Mevlâda ide saʿy-i cemîl
Yanar oda gire mânend-i Ḫalîl
- Cenge âġâz idicek nîteki şîr
Göstere barmag ile nîze vü tîr

1650 a) Kîseyi: Kîse'i B; b) Ḫurdeyi : Ḫurde'i B

1654 Bu beyit B'de bir sonrakiyle yer değiştirmiş b) ġayruña: ġayrıya C

* vü dilâverlik olan vü dilaverler B/ şîri: şîr-i neri C/ taʿrîf-i laṭîf ü: taʿrif-i laṭîfi B taʿrîf ü C/ şerîflerini: şerîflerin C/ eyler: olduġıdur C

1658 b) nîze: nîzek B

Raʿd-veş naʿrâ urub olsa ʿayân
Yaġdura ʿayn-ı ʿadûya bârân
53b Nîzesi hem-çü ʿaṣâ-yı Mûsâ
Ola a dâ gözine ejderhâ
Ṭoġrıla düşmene mânend-i belâ
Dîn yolında atılmış oḳ ola
Oḳları eyleye düşmenleri leş
Ḳona murġân öliye ecniḥa-veş
Kılıcı âyinesinde aʿdâ
Ṣûret-i mevti göre rûz-ı ġazâ
Bâl aça cenge mis̱âl-i ʿuḳâb
Tersine dönmeye mânend-i ʿaẕâb
İde düşmenler ile ceng ü cidâl
Yirini bekleye nîteki cibâl
Başın ortaya ḳoya gürz gibi
Ḳaçmaya ḳulle-i Elbürz gibi
Żarb u ḥarb eylemede Ḥaydar ola
Merd-i meydân u ġażanfer-fer ola
Ey olan ʿarṣâ-i cengüñ merdi
Diñle bu pend-i ṣafâ-perverdi
Rûz-ı rezm içre olub şîr-i ġarîn
Ḳaşuñı eyle şîrler gibi çîn

1659 b) ʿadûya: ʿadûdân B

1661 a) Toġrıla: Toġrula C; b) dîn: dîni B

1662 b) öliye: öli A,C

1663 a) âyinesinde: âyinesinden C

1667 a) Żard u ḥarb: Ḥarb u żarb B; b) u: - B fer: ol B

1668 b) pend-i : pendi B

1669 b) şîrler: ʿadûlar B siperler C

Düşmene ḳavs-ı ḳażâ gibi iriş
Tîr gibi ten-i aʿdâya giriş
Eyle Aṣḥâb gibi saʿy-ı belîg
İʿtiḳâd ile çalış nîteki tîġ
İki deryâ gibi iki leşker
Şol zamânda ki muḳâbil olalar
Miġfer ü cevşen ile hem-çü niheng
Eyle ol baḥrde aʿdâ ile ceng
Ser-i merdânda yaraşur miġfer
Kûhda nîteki mihr-ḫâver
Cenge ġâzîler ile âġâz it
Yüri şâhinler ile pervâz it
Key ṣaḳın furṣatı fevt itme hemân
Düşmenüñ cânını al virme emân
54a Râyuñı eyle iki şâha vezîr
Siper ol dôstuña vü düşmene tîr
İde gör pend-i ḫurd-mendi ḳabûl
Sürmesün kimse senüñ üstüñe yol
Er olan ṭoġrı söze ḳâyil olur
Bu güzel ḳıṣṣa ile ʿâmil olur

Ḥikâyet

Var idi ʿâlem içinde bir merd
Çengcü ṣaf-şiken ehl-i neberd

1674 a) Ser-i: Seri B; b) Kûhda: Gökde B

1676 a) Key: Ki B

1677 a) Râyuñı eyle iki şâha: Var iki eyle seri aḳla B, Râyuñı eyle şeh-i aḳla C; b) ol: - C

1679 a) ṭoġrı: ṭoġru C

* Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

Kılıc ile dirilür ġâzî idi
ʿÂlemüñ merd-i ser-efrâzı idi
ʿAynına gelmez idi câm-ı memât
Ṣalar idi bir alay âdeme at
Atı öñince kaçardı a dâ
Yel öñince nîtekim ebr-i semâ
Âh-ı ʿâşıḳ gibi ol merd-i hüner
Başına ṭaḳınur idi yüñler
Ḳılıcı gibi dili tîz idi ol
Fitne vü ʿarbede-engîz idi ol
Kimsenüñ sözini götürmez idi
Kendüyi ḫalḳ ile bir görmez idi
Aña bir kimse eger eylese lâġ
Ter düşerdi nitekim şebnem-i bâġ
Bir ġazâda yürüyüb ol bî-bâk
Ehl-i küfrüñ nicesin ḳıldı helâk
Şevḳ ile aldı ele şeşperini
Ögine ḳatdı ʿadû leşkerini
Ṭob olub vardı o serdâr-ı ricâl
Yıḳdı aʿdâ ṣafını ḳalʿa-miṡâl

1681 Bu beyitten sonra B'de iki buçuk varaḳ başka bir manzume yer almaḳtadır(B 55-56-57) Yukardaki bölüm ise bundan sonra kaldığı yerden devam etmektedir.

1683 b) ebr-i: ebr u B

1684 b) yüñler: teller C

1686 a) götürmez: getürmez C

1687 b) Ter düşerdi: Ditreşürdi B

1688 a) bî-bâk: pâk B

Ṣıdı düşmenleri ol mîr-i ġuzât
Virdiler müzdine anuñ ṣalavât
Geldi bir ʿârif aña ḳıldı naẓar
Didi bir itdigüñi ṣanma hüner
54b Hüner oldur ki saña bir ednâ
Sögüben eyleye biñ dürlü eẕâ
Aña ṣabr eyleyesin erlik idüb
Çekesin derdi dilâverlik idüb
Cânı nâr-ı ġażaba ṣalmayasın
Sen anuñ itdügine ḳalmayasın
Sögdüginden saña anuñ ne żarar
Beñzer ol kelbe gelüb ʿav ʿav ider
Olmasun ʿâḳıl olan aña melûl
Kendüye lâyıḳını söyler ol
Bu durur mûcib-i ʿizz u devlet
İdesin aña bir itce raġbet
İltifât itmeyesin sözlerine
Ḳomayasın anı âdem yirine
Bu bahâdırlıgı iden insân
Rüstem-i âlem olur Zâl-ı żamân
Kâyinât içre olan merd-i şecîʿ
Ḫalḳa ḥâşâ ki ide kâr-ı şenîʿ

1691 b) Virdiler müzdine: Virile müjdine B

1692 b) bir itdigüñi: bu itdügüñi B,C

1696 a) Sögdüginden: Sevdüginden B; b) ider: ürer B

1698 b) itce: ince C

1700 b) Zâl: Ẕâl B

1701 a) şenîʿ : şefîʿ B

Edeb ü ḥilm ile ʿâr ehli olur
Dâyimâ ʿarż-ı veḳâr ehli olur
Ġażabı olmaz iken de anuñ
Götürür özini her nâdânuñ
Ġażab ehlini bilüñ kem kişidür
Ḥiddet-i nefs-i muḫanneṣ işidür
Ben żaʿîfüñi esirge Yâ Rab
Ne revâdur ki ola bende ġażab
Saña maḫṣûṣ durur rûy-ı celâl
Añlamaz gerçi anı ehl-i ḍalâl
Îl sözine beni ṣâbir eyle
Dîn yolında bahâdır eyle

55a Yigirmi birinci maḳâle vücûd-ı ṣuleḥâya cünûd-ı ehl-i hevânuñ mażarrat u nekbeti ʿâyid ü râciʿ olduġı ecelden mehmâ-emken ṣâlih ṭâliḥden firâr itmek sezâ-vâr olduġını işʿâr eyler

Şehr-i ʿiṣyânda ṣaḳın ḳılma ḳarâr
Menzil-i mühlikedür eyle firâr
Olmaz ol şehre ʿinâyet naẓarı
Ṭoḳınur ʿâbide ʿâṣî żararı
Ṣoḥbet-i ʿâṣî ider pâki pelîd
Ṣararur dûd ile destâr-ı sefîd

1702 a) olur: ola B; b) ʿarz-ı: ʿızz u B/ olur: ola B

1704 a) bilüñ: bil B; b) Ḥiddet-i: Ḥiddet ü B

1706 a) maḫṣûṣ durur: maḫṣûṣdur B

* mażarrat: mażarratı B/ ṣâliḥ talihden firâr itmek sezâvâr oldugını işʿâr eyler: ṣâliḥlerüñ firârı hünerâver olduġıdur B

1710 a) pâki: bâk-i B ; b) sefîd: sepîd B

Câm içüb şol ki yürür mestâne
Mübtelâdur maraż-ı ʿiṣyâna
Mücrim ü müflisüñ olma yârı
Maraz-ı maʿṣiyet olur sârî
İḫtilâṭını ṣaḳın ḳılma ʿarz
Saña el vara ulaşa o maraz
Ṣâliḥ olana virür ʿâṣî żarar
Maḥv olur mâha ḫusûf irse eger
1715 Ẓulmet-i ẓâlim olur hem-çü duḫân
Kûh-veş mü'mini eyler pinhân
Fâsıḳ-ı naʿra-zen ü müfsid ü ḫôr
Beñzer ol kelb-i ʿaḳûra ki ulur
Nekbeti ġayrlara râci olur
Ṣuleḥâ ṭâʿatine mâniʿ olur
Aṣalag it gibi dürür ehl-i günâh
Gelür andan kişiye istikrâh
Ṣuleḥâ olsa şaḳîden ġam-nâk
Balçıḳ olmaḳ gibidür câme'-i pâk
1720 Çıḳ o yoldan ki seni ehl-i ḍalâl
Mühmelât ile ide mâl-â-mâl
Ḳılma ol cây-ı mülevveṣde mekân
Ki saña ġayrıdan irişe ziyân

1711 b) maraż-ı : maražı A

1712 a) Mücrim ü : Mücrim-i B/ müflisüñ: müfsidüñ B,C; b) ʿarż: ġaraż B

1714 b) ḫusûf: küsûf B

1715 a) Ẓulmet-i: Ẓulmeti B

1716 a) Fâsıḳ-ı: Fâsıḳ u naʿra-zen ü müfsid ü ḫôr: Fâsıḳ u naʿra-zeni müft-i ḫôrî B

1717 a) ġayrlara: ġayrılara B

Ḳonma ol menzile kim düzd-i belâ
İde mâl ile menâlüñ yağma
Tañrınuñ buyruğıdur ʿâbid olan
Eyleye ʿâṣîye taʿẕîr-i lisân
55b Ehl-i fısḳı döge bulduḳça müdâm
Ṣıya göñlini anuñ nîteki câm
Bildüre ḥaddini ekser yirde
Yıḳa ʿırzını anuñ her yirde
Tañrınun düşmenidür ʿâṣî olan
Güle baḳma yüzine görme ziyân
Ki senüñ düşmenüñe baʿżı ʿavâm
Baḳsa güler yüz ile virse selâm
Ḳâdir olayduñ o güstâḫı hemân
Öldürüb virmez idüñ her-giz emân
Yegdür andan derecât ile kilâb
Ki aña buġż idene ola s̱evâb
Gelsün ol ʿâṣî-yi meẕmûma belâ
Ki günâh ola muḥibb olmaġ aña
ʿÂṣîlerden yüri var eyle firâr
Bu ḥikâyetle ʿamel kıl her bâr

Ḥikâyet

Devr-i Mûsâda Ḫudâ-yı müteʿâl
Virdi bir ṭâyife'-i şûma zevâl

1722 a) düzd: dert B,C

1723 b) taʿẕîr: taḳrîr C

1730 a) ʿâṣîyi: ʿâṣî-i C; b) olmaġ : olmaḳ B,C

1731 a) firâr: fizâr C

* Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

1732 a) Devr: Ṭûr C

Uġradı cümlesi ḫışm u ḫaṭara
Mâl-ı Ḳārûn gibi geçdi yire
Ḫalḳa bu ḥâdis̲e ʿibret oldı
Sebeb-i z̲ikr ü ʿibâdet oldı
1735 Ṭûr ṭaġına hemân vardı Kelîm
Eyledi Ḥaḳḳa münâcât-ı ʿaẓîm
Didi eyʿâlem-i esrâr-ı nihân
Beni bu sırruñ idübdür ḥayrân
Senden irişdi bu cumhûra zevâl
Ne olubdur sebeb-i rûy-ı celâl
Nice mü'minlerüñe irdi ḳażâ
Oldılar ehl-i hevâyile hebâ
Eylemezsin bilürüz anı ṣaḥîḥ
Kimseye z̲erre ḳadar ẓulm-i ṣarîḥ
56a 1740 Cânib-i Ḥaḳḳa velî ḳıldı ḫiṭâb
Gelmedi ḥażretine hiç cevâb
Hikmetu'llâh ile ol şâh-ı cihân
Uyḫuya vardı niyâz içre hemân
Ṭûr ṭaġına inüb nûr gibi
Secde ḳıldı hemân Ṭûr gibi

1733 a) u: - B

1734 a) bu: bir B; b) Sebeb-i: Sebeb ü B/ ü: -B

1735 a) vardı: geldi B

1737 a) Senden: Neden B

1738 a) mü'minlerüñe: mü'minlere ki B

1740 a) Cânib-i: Cânibi B

1742 b) Secde ḳıldı: Secdede ḳaldı B,C

Rûḥ-ı pâk eyledi ʿarşı mesken
Ḳaldı bu ʿâlem-i süflîde beden
Eyledi ʿâlem-i ẓâhirde sükût
Oldı mihmân-ı cenâb-ı Ceberût
Vecd ile ḫvâba varub bir sâʿat
Ḳıldı bu mülk-i denîden ʿuzlet
Nice biñ mûr Kelîmüñ fi'l-ḥâl
Üşdiler ayaġına mûy-mis̱âl
Pâyına sâye ṣalub ʿasker-i mûr
Pây-ı bûsıyla olurken mesrûr
Biri pâyını ıs̱ırdı nâgâh
Emr-i taḳdîr ile ol ẓıll-i ilâh
Uyanub dest-i şerîfiyle o dem
Ḳaşıdı pay-ı laṭîfin muḥkem
Bir nice mûr-ı żaʿîf oldı helâk
Bu ḫaṭâ itdi Kelîmi ġam-nâk
Bu ḫuṣûṣ oldı su'âline cevâb
Ẕât-ı pâkine anuñ geldi ḥicâb
Ḳudretiyle o ʿAlîm ü Ḳahhâr
Her ne kim eylese bir ḥikmeti var
Bize ʿâlemde degüldür lâzım
Ḥaḳḳuñ esrârına olmaḳ ʿâlim
Ḫâlıḳu'l-ʿâlem olan Ḥaḳdur ol
Cümleye Ḥâkim-i mutlaḳdur ol
Kimseler kaḥrını dâfiʿ olamaz
Kimseler ḥükmine mâniʿ olamaz

1743 a) pâk: pâki C/ ʿarşı: ʿarş B

1749 a) şerîfiyle: laṭîfiyle B; b) laṭîfin; şerîfin B

1750 a) nice:niçe B,C ; b) ḫaṭâ: ḫiṭâb B

1755 a) olamaz: olımaz B; b) olamaz: olımaz B

ʿİzzet ü devlet anuñ devletidür
Ḥikmet ü ḳudret anuñ ḳudretidür
56b Yegdür ol kim bile noḳṣânını ḳul
Bulamaz kimse anuñ sırrına yol
Başdan ayaġa fenâ bulsa cihân
Ẕerrece irmez aña sûd u ziyân
Ne aña ṭâʿatumuz minnet olur
Ne günâh itdügümüz zaḥmet olur
Ey ḳamu ʿâleme Ḳahhâr u Ḳadîm
Ey benî-Âdeme Ġaffâr u Raḥîm
Çekse ḳahruñ odı bir ẕerre ʿâlem
Ṭutuşub ḳara kül ola ʿâlem
Bize taḳvanı ʿinâyet eyle
Manẓar-ı ʿayn-ı saʿâdet eyle

Yigirmi ikinci maḳâle ehl-i taḳvâya fi's-ṣubḥı ve'l-mesâ ḫavf u ḫaşyet-i Mevlâ maʿṣıyyet ü günâh u delîl-i ʿizzet ü câh olub mûriṡ-i rifʿat-ı ebedî vü bâʿiṡ-i devlet-i sermedî olduġını bildürür

Biz sitemkâr u siyeh kârlaruz
Biz yüzi ḳara günehkârlaruz
Ne nebîden iderüz şerm ü hicâb
Ne gelür göñlümüze ḫavf-ı ʿaẕâb

1758 b) irmez: bulmaz B/ sûd u: sûd-ı B

1760 a) u: - B; b) u: - B

1761 a) bir ẕerre: ḫışm ile B/ ḳara kül : ḳarañu C

1762 a) taḳvâñı: taḳvâyı C

* ḫavf u: ḫavf-ı B/ Mevlâ maʿṣıyyet: Mevlâ zeyl-i maʿṣıyyet B,C/ mûris i: -B/ devlet-i sermedî olduġını bildürür: olduġın beyân ider B

1764 a) ü: - B

1765 Mest ü ḥayrân günâha aṣla
Ẕerrece gelmez imiş ḫavf u ḥayâ
\- Ḳayd-ı dünyâ vü nuḳûş-ı ʿâlem
Mâniʿ-i ṭâʿatumuzdur her dem
\- Ḥâlümüz nice olurdı Mevlâ
Virse ʿisyânumuza göre belâ
\- Yaymasa raḫtını ʿattâr-ı bahâr
Ḳılmasa şâhid-i gül ʿarż-ı ʿıẕâr
\- Ḳurmasa ḫaymesini gökde seḥâb
Yağmasa yir yüzine ḳaṭre-i âb
1770 Bitmese ḳalsa nebâtât-ı cihân
Münḳaṭıʿ olsa vücûd-ı bârân
57a - Dönmese çenber-i eflâḳ henüz
Ṭogmasa şems-i cihân olmasa rûz
\- Ber-ḳarâr olsa şitâ-i devrân
Serd olan dilbere dönse bu cihân
\- Bizi götürmese bu rûy-ı zemîn
Sengsâr eylese eflâk-ı berîn
\- Virmese nârı bize ḥaẓret-i Ḥaḳ
Āhsuz ʿâşıḳa dönse her ocaḳ
1775 Nâgehân cümle ṣular şûr olsa
Ay u gün cümlesi bî-nûr olsa

1765 a) Mest ü ḥayrân günâha: Mest-i ḥayrân u günâha B; b) u:- B

1767 a) nice:niçe B,C

1770 b) bârân: ḥayvân B

1771 Bu beyit B'de 1771. beyitten sonra gelmektedir
a) henüz: civcür C; b) rûz: nûr C

1773 a) götürmese: getürmese C

1775 b) u: - B

Ehl-i ʿiṣyânı ḳabûl itmese ḥâḳ
ʿĀd kavmi gibi bâd itse helâk
Ḥaḳdan emr olsa celâl ile hemîn
Püşt-i mâhîden eger düşse zemîn
Ḥâlümüz olur idi cümle ḫarâb
Ḳul günâhına göre olsa ʿaẕâb
Neyler idüñ sen eger ey miskîn
Ḥaḳ seni eylese merdûd u ḥazîn
Görmese dîde-i ʿâlem-bînüñ
Ḳararub ḳalsa dil-i ġam-gînüñ
Sözüñi söyler iken lâl olsañ
Ebedî münkesirü'l-bâl olsañ
Ṣaġır olsa işidürken ḳulaġuñ
Ḳâdir olmasa ḳıyâma ayaġuñ
Tende emrâż-ı ʿacîb itse ẓuhûr
Ḫalḳ arasında olurduñ menfûr
Anı yâd eyle ki maḥşerde Ḫudâ
Ṣâliḥe raḥm ide ʿâṣîye cefâ
Ola ġavġâ-yı ṣırâṭ u mîzân
Aġlaya ʿâṣî güle ṣâliḥ olan
Gizlü ʿaybuñı yüzüñe uralar
Ḫışm ile nâr-ı caḥîme süreler
Cennete girmek umarken ol an
İdesin ḳaʿr-ı cehennemde mekân
57b Gelüñüz ḫavf idelüm Mevlâdan
Hergiz ayrılmayalum taḳvâdan

1777 a) Ḥaḳdan emr: Emr-i Ḥaḳ C

1779 b) u: -B

1780 b) dil-i: dili B

1783 a) emrâż-ı ʿacîb: emrâż ʿaceb B

Şükr idüb raḥmetine ẕikr idelüm
Cümleden ʿibret alub fikr idelüm
Murġ-ı cânuñ n'ola olsa ġam-ḫ̮âr
Āşiyân oldı aña ḥalḳa-i mâr
Ġâfil olma gözüñ aç ʿarż u semâ
Oldı girdâb-ı fenâ üzre binâ
Yüri ol ḥâl-i cihândan āgâh
Tâ ki hem-râh ola taḳvâ-yı İlâh

Ḥikâyet

Sâbıḳan çeşmeye varub bir ḳul
Ṣu getürürken efendisine ol
Doḳınub destisine bir bed-mest
Dil-i maẓlûm gibi ḳıldı şikest
Destinüñ aḳdı ṣuyı yabana
Sîneden ṣanki dil-i dîvâne
Destide ḳalmayıcaḳ âb-ı revân
Rûḥsuz bir bedene döndi hemân
Gördi bu ḥâdiṣe'i ḳul nâgâh
Çâk idüb yaḳasını eyledi âh

1789 b) Cümleden: Cümlemüz B

1791 a) aç: - A/ u: - B

1792 Bu beyitten sonra B ve C'de fazladan bir beyit vardır;
- Eyle iḫlâṣ ile izʿân-ı cemîl
Ki yeter saña naṣîḥat bu delîl

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

1793 b) getürürken: getürür C

1794 a) Doḳınub: Ṭoḳınub B,C

1797 a) ḥâdiṣe'i: ḥâdîṣe'yi C; b) yaḳasını: yaḳasın C

Aġlayub didi o dem vâveylâ
Baña irişdi belâ üzre belâ
Ne diye baña efendüm ʿacebâ
Ḳorḳum oldur ki ide ḫışm u cefâ
Eyler ise baña biñ dürlü ʿitâb
Ben ne yüz ile virem aña cevâb
Mâcerâyı añuben aġlar iken
Nâr-ı ḥayret cigerin ṭaġlar iken
Gördi ol ḳulı bir ehl-i ʿiṣyân
Yaşını çeşme idüb ḳıldı figân
58a Didi bir desti ucından ol ḳul
Ḳanlu yaşın aḳıdub oldı melûl
Ġaflet ile yüriyüb ben gümrâh
İderin günde biñ ol deñlü günâh
Baña te'sîr idüben ġayret ü ʿâr
Ḳılmadum cürmüm içün istiġfâr
Benüm ol yüzi ḳara bende-i şûm
Ẕikr ü tesbîḥ ü ʿâmelden maḥrûm
Kendü noḳṣânını fehm itdi tamâm
Ḳıldı ol bendeye vâfir iḥsân
Göñline girdi anuñ ḫavf-ı İlâh
Bir daḫî eylemedi cürm ü günâh

1799 b) Ḳorḳum: Ḳorḫum B

1801 b) ḥayret: ḥasret B

1802 a) Gördi: Gördü B

1804 a) yüriyüb ben: yüriyüben B; b) ol: o B

1805 a) ġayret ü: ġayret-i B

1806 a) bende'-i: bende vü C; b) ü: -B

1807 b) iḥsân: inʿâm B,C

Nûr-ı ṣıdḳ ile vücûdı ṭoldı
Tevbe vü ṭâʿate meşgûl oldı
ʿİbret it sen daḫî cân u dilden
Ki dinür alan alur bir ḳıldan
Ey olan cümle-i maḫlûḳa penâh
Ehl-i taḳvâya beni ḳıl hem-râh
ʿİbretüm ʿaynını pür-nûr eyle
Cümle ʿiṣyânumı mestûr eyle
Baña ḳıl tevbe vü tevfîḳı ʿatâ
Vir bu mir'ât-ı dil ü câna cilâ

Yigirmi üçünci maḳâle men ʿadele meleke ve men ẓaleme heleke pendinden behre-mend olan ercümend-i bülend-himmet belâdan dûr ḳażadan maḥsûr olduġını iʿlâm ider

Kimde kim ḫavfı ola ʿuḳbânuñ
Muḳteżâsınca olur Mevlânuñ
ʿÂdeti olur anuñ ʿadl ile dâd
Eylemez kimselere zulm ü fesâd
ʿÂdilün işi keremdür her dem
Ẓâlimüñ ʿâḳıbeti oldı elem

1810 a) daḫî: dâḫî B/ u: -C

1813 b) cilâ: safâ C

* maḳâle: -C/ olan: olub B/ bülend-himmet belâdan: bülend-himmet olan belâdan B/ dûr ḳażâdan maḥsûr: dûr u ḳażâdan mehcûr C/ olduġını iʿ lâm ider: olduġıdur B olduġını i lâm u inha eyler C

1814 a) ḫavfı: ḫavf B

1815 b) ẓulm ü fesâd: ẓulm ile dâd B

58b Râġibü'l-ʿadli taḳî vü emîn
Ṣaḥibü'ẓ-ẓulmi şaḳî vü laʿîn
ʿĀdil olanda olur ʿismet-i Ḥaḳ
Ẓâlime oldı belâsı mülḥaḳ
ʿAdl ile buldı cihân cümle niẓâm
Ḫalḳı ʿadl ile ider kişi ġulâm
ʿAyn-ı ʿadl ile olanlar bînâ
Ẓulmet-i ẓulmi görür ʿayn-ı belâ
ʿAdl ile gülşen olur bâġ-ı bahâr
ʿAdl ile rûşen olur cümle nehâr
ʿAdl ile devr ider eflâk-ı berîn
ʿAdl ile s̱âbit olur rûy-i zemîn
Cümle-i ʿâlemüñ âsâyişidür
Ḫâlıḳuñ ḳulına baḫşâyişidür
Ol durur zîver-i taḫt-ı ümerâ
Ol durur nûr-ı çerâġ-ı vüzerâ
Ol durur bâl-ı Hümâ-yı rifʿat
Ol durur ḥâl-i cemâl-i devlet
ʿĀdil ismine şu kim maẓhar olur
Cümleden devleti bâlâ-ter olur
ʿAdl ile ḳâyim olur cümle nebât
ʿAdl ile zinde dürür mevcûdât

1817 b) laʿîn: enîn B

1818 a) ʿismet-i : ʿismeti B

1819 b) Ḫalḳı: Ḫalḳ B

1820 b) Ẓulmet-i ẓulmi: Ẓulmeti ẓulüm B

1825 a) ḥâl: ḫâl C

1827 b) dürür: olur B

Mü'minüñ ẓâlim olur menfûrı
ʿAdldür ʿayn-ı şerîʿat nûrı
ʿAdl ile dâdı iden ḥıṣn-ı ḥaṣîn
Oldı âlâm-ı belâlardan emîn
Ẕerrece ẓulmet-i ẓulm-i ümerâ
İrgürür kendüye ṭaġlarca belâ
ʿAdl u dâd ehli şükr sözlü olur
Gül gibi cümle güler yüzlü olur
Aña bir ehl-i hüner varsa eger
Şâḫ-ı gül gibi tevâżuʿ eyler
Ḳılsa bülbül gibi maẓlûm fiġân
Gül gibi gûş ider ol yaña hemân
59a ʿArż ider ʿâleme bûy-ı ḥasenât
Getürür anı görenler ṣalavât
İlleri ḫulḳı ile râm eyler
Dökilür şaçılur inʿâm eyler
ʿĀlemüñ laʿl-i Bedaḫşânı olur
Câhilüñ âteş-i sûzânı olur
Maʿrifet ehline esrârın açar
Gül gibi ʿömri bu ḥâl ile geçer
Muʿtedil olana mânend-i bahâr
Cân u göñülden olur gül gibi yâr

1828 a) Mü'minüñ ẓâlim: Ẓâlimüñ mü'min C/ nûrı: yolı C

1829 a) dâdı olan: dâd idinen B

1830 a) ẓulmet-i : ẓulmeti B

1831 a) u: - B/ ehli: ehl-i B issi C/ sözlü: sözli B; b) yüzlü: yüzli B,C

1832 a) Aña : Ḳande B

1833 a) Ḳılsa: İtse B

1835 a) İlleri: Anları B, Elleri C

ᶜAdl ile rûşen olur mülk-i cihân
Nitekim cân ile cism-i insân
Raḥmet aña ki olub ḫulḳu laṭîf
Andan incinmeye bir mûr-ı żaᶜîf
ᶜAdl ile ol yüri maḳbûl-i Ḫudâ
N'eyledi diñle o sulṭân-ı seḫâ

Ḥikâyet

Peder-i şâh-ı şehîdân Ḥüseyn
Yâᶜnî dâmâd-ı imâmu'l-Ḥarameyn
ᶜAdl ile taḫt-ı ḥükûmetde iken
Fażl ile baḫt-ı ḫilâfetde iken
Yolda bir sehv ile ol ẕât-ı şerîf
Basdı bir mûrı biraz itdi żaᶜîf
Yoldan ol mûr idemez oldu mürûr
Gitdi cisminden anuñ ḳuvvet ü zûr
Ḳaldı ġayretde ġarîb u bîmâr
Oldı aḥvâli ziyâde düşvâr
Mûr içün ḥâli diger-gûn oldı
Acıdı aġladı maḥzûn oldı.
Ḫavf idüb mûrdan ol Şîr-i Ḫudâ
Didi biñ nâle ile vâveylâ
Żararum oldı bu maẓlûma benüm
N'ola ṭaşlarla dögersem bedenüm

1840 a) olub: ola B

1841 b) N'eyledi diñle: Diñle n'eyledi C

*Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

1843 b) baḫt: taḫt C

1846 a) ġayretde: ġurbette B,C ; b) ziyâde: żaᶜîf u C

59b Bâreka'llâh zihî ḫurde-şinâs
Vâḳıf oldı aña ol eşref-i nâs
Ḫâkden götüreben şefḳat ile
Eline aldı biraz ḥürmet ile
Ḳoynuna ḳoydı o sulṭân-ı seḫâ
Eyü olınca aña itdi devâ
Ol żaᶜîfüñ ne güzel ṭâliᶜi var
Ki naṣîb oldı aña vuṣlat-ı yâr
Olsun ol derd ü belâ câna nasîb
Ki ola bâᶜis-i dermân-ı ḥabîb
Luṭf u iḥsân olur cevr ü taᶜab
Ki ola merḥamet-i yâra sebeb
Ḥikmetü'llâh ile ol gice hemân
Düşine girdi anuñ Faḫr-i cihân
Didi luṭf u kerem ü ᶜizzet ile
Ḥaẕer eyle yürime ġaflet ile
Saña lâyıḳ mı yürürken mesrûr
Nâgehân incine senden bir mûr
Dili tesbîḥde iken bî-bâk
İde yazduñ anı sehv ile helâk

1851 a) götürüben:getürüben C

1853 a) ṭâliᶜi:ṭâliᶜ B; b) oldı:ola B

1854 a) ü:- B

1855 a) u:- B /olur cevr ü:olur ol cevr-i B olur ol cevr ü C/

1857 Bu beyit C'de 1856.beyitten sonra tekrar yazılmış
a) ü:- B; b) Ḥaẕer eyle yürime:Cevr ile yürümegil B

1859 a) Dili:Dil B/ bî-bâk:bî-pâk B,C

Anı añmaz mısın ey bâb-ı ʿulûm
Rûz-ı maḥşerde o mûr-ı maẓlûm
Ḥaḳḳını isteyüben ḥayret ile
Yapışa dâmenüñe şiddet ile
Bu kelâmı didi çün aña resûl
Ḥavf idüb ġâyet ile oldı melûl
Düşine girmeden ol Server-i Ḥaḳ
Anı irşâd idi maḳṣûd ancaḳ
Bu melâletde iken girü Nebî
Şâdmân itdi o âlî-nesebi
Didi ey yâr-ı güzîn ol mesrûr
İltimâs eyledi Ḥaḳdan seni mûr
Didi Yâ Rab bu ʿummân-ı vefâ
Ḳaṣd ile itmedi bu işi baña
60a Dilerüm kim olıcaḳ rûz-ı ḥisâb
Benüm içün aña hîç itme ʿaẕâb
Allâh Allâh zihî sırr-ı ʿacîb
Esedu'llâhı sever mûr-ı ġarîb
Ey ḳılan ʿâdile iḥsân uʿatâ
Ey viren ẓâlime biñ dürlü belâ

1860 b) maḥşerde:maḥşer A

1861 a) ḥayret:hiddet B

1863 a) ol:o B

1864 b) itdi:idi A

1865 Bu beyit B'de bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.

1866 a) ʿummân-ı:ʿummânı B, ʿOs̱man-ı C

1867 a) Dilerüm:Dilerin B; b) ʿaẕâb:ʿitâb B

1868 b) Esedu'llâhı:Esedu'llâh B

Beni manzûr-ı ulu'l-ebṣâr it
ʿÂdil olanlara ḫidmetkâr it
Ẓâlim olanlara vir cümle fenâ
Laʿl-i dilber gibi ḳıl nâ-peydâ

Yigirmi dördüncü maḳâle ẓâlim-i âsim dünyâda menfûr u ʿuḳbâda maḳhûr olub ʿaẕâb-ı caḥîme vü ʿitâb-ı elîme lâyıḳ u erzânî olduġınuñ beyânıdur.

Gün gibi bâb-ı meşârıḳdan ʿayân
Bu ḥadîs̱-i nebevî oldı beyân
Ḫalḳı rencîde iden ʿâlemde
Kendü rencîde olur ṣoñ demde
Şol zamân kim ola maḥşer peydâ
Göre cürmine göre ḫalḳ cezâ
Ẓulm iden ẓâlimi ol Ḥayy u Ḳadîr
Ḳopara mûr gibi ḫôr u ḥaḳîr
Ayaġ altında ḳala ḫâk-mis̱âl
Żaʿafdan bulmaya güftâra mecâl
Müteşekkîleri feryâd ideler
Cem olub ḥażret-i Ḥaḳḳa gideler
Büyüde gövdesini ṣoñra Ḫudâ
Ḳâbiliyyet ola yapışmaġa tâ
Her ṭarafdan ṭutalar dâmenini
Süriyüb nâr ideler meskenini

---

[1]ʿitâb:ʿiḳâb B/vü ʿitâb-ı elîme:- C / u erzânî olduġınuñ beyanı dur: olduġıdur B/ u erzânî:- C

1872 a) meşârıḳdan:meşârıḳda B,C

1875 a) u:- B

1876 a) Ayaġ:Ayaḳ B,C/ ḳala:olan C; b) güftâra:güftâr B

1878 a) gövdesini:kürresini B

1880- Ne revâ illere idüb sitemi
İḫtiyâr eyleyesin bu elemi
60b - Dâr-ı dünyâda vü uḳbâda müdâm
Olasın ẓulm ile menfûr-ı enâm
Ẓulm ile yeleme îmânuñı pâs
Ki götürmez leke bu aḳ libâs
- Ẓulm iden kimsenüñ İblîs-ṣıfat
Ẓulm olur boynına ṭavḳ-ı la'net
- Eyleyüb sehv ü ḫaṭâyile günâh
Eyleme nâme-i a mâli siyâh
1885 Żarar itmek kişiye âsândur
Âdem olana hüner iḥsândur
- Şol sarâyı ki hezâran-ı üstâd
Nice yıllarda idübdür âbâd
- Bir kişi yıḳmaġa ḳaṣd itse eger
Anı bir demde ider zîr ü zeber
- Yıḳma dil Ka'besini ey ġâfil
Yapamazsın nice ay u nice yıl
- Yaramazlıḳ iden eylük bulmaz
Âḫirî âḳıbeti ḫayr olmaz
1890 Ẓâlim ol ḫâr-ı belâya beñzer
Ki gören andan ider ḫavf u ḥaẕer

1882 b) götürmez:getürmez C

1884 a) ü:- B

1885 b) hüner:hezâr B

1887 a) sarâyı:sarây B; b) âbâd:bünyâd C

1890 b) andan:gonce B/ u:- B

Dil-i maẓlûmı yaḳar nâr gibi
Yapışur dâmenine ḫâr gibi
Ẓâlim olan kişiden umma vefâ
Vire mi ḫâr-ı muġaylân ḫurma
Ḳulzûm-ı raḥmet-i Rabbü'l-müteᶜâl
Ẓâlimi ṭaşra atar ḫâr-mis̠âl
Ṣoḥbet-i ẓâlim ider göñliñi teng
Pâyuñı eyleme ol ḫâr ile leng
Cevr ile nîteki ᶜiḳâb-ı belâ
Uzadur âdeme minḳâr-ı cefâ
Nereye varur ise ḳan eyler
Ḫalḳı rencîde vü giryân eyler
Ẓâlim olan kişinüñ âḫir-i kâr
Ḫar gibi olıserdür yiri ḫâr
61a Ḳalbüñ âyînesini ṣâf eyle
Diñle bu ḳıṣṣayı inṣâf eyle

Ḥikâyet

Yolda bir gün idüben cevr ü hücûm
Dögdi bir ᶜâlimi bir ẓâlim-i şûm
Baḳmadı maᶜrifetine ḳatᶜâ
Ṭaliᶜ-i naḫs gibi itdi eẕâ

1891 a) maẓlûmı:maẓlûm B

1894 a) Ṣoḥbet-i:Ṣoḥbeti B

1897 b) ḫâr:nâr B,C

1898 b) ḳıṣṣayı:ḳıṣṣa'ı B

* Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Münâsib C

1899 a) ü:- B,C; b) ᶜâlimi:ᶜâlim B

1900 b) Ṭâliᶜ-i : Ṭâliᶜi B/naḫs : naḫsı C

Eyledi rûy-ı celâl ile cidâl
Yire debdi yüzini sâye-mis̱âl
Cehl ile şirret ü ġavġâ ḳıldı
ʿÂlimi ḫalḳa temâşâ ḳıldı
ʿIrżını ḫâk ile yeksân itdi
Dîn-i ẓâlim gibi vîrân itdi
Kıldı dülbendini ḫâk ile sevâd
Aḳ gül yaprağını nîteki bâd
Gül gibi câmesini eyledi çâk
İtdi bülbül gibi anı ġam-nâk
ʿÂlim Allâha tevekkül itdi
Ẓulmine ṣabr u taḥammül itdi
Ḳaldı bu gülşen-i ʿâlemde melûl
Boynını burdı benefşe gibi ol
Oldı sûsen gibi endâmı kebûd
Eyledi âhı semâvâta suʿûd
Gördi ol ẓâlimi bir ehlu'llâh
Didi ey ʿâṣî vü merdûd-ı ilâh
Sözümi diñle tehevvür itme
Ẓulm ile nâr-ı caḥîme gitme
Varsa bir bâġa eger bir bâġî
Yel gibi seyreder iken bāġı

[1901] b) debdi:depdi B,C

[1905] b) İtdi: Kıldı C

[1908] a) endâmı:endâm-ı B

[1909] b) ʿâṣi vü:ʿâṣi-i B

[1911] a) bir: - B/ bâġi:yaġı B,C

Dest-i cevr ile yolub güllerini
Pâymâl eylese sünbüllerini
Bâġbân râżî degüldür ebedâ
Ki ire bâġına bu resme belâ
Maᶜrifet ehli olan ey gümrâh
Oldı fażl ile gül-i bâġ-ı îlâh
1915 Ṣanma kim ḳâyil ola ol Bârî
Pâymâl ola gül-i gülzârı
ᶜĀlime ẓâlim-i şûm itse ziyân
Ẓâlimün oldı helâkine nişân
Heftesi olmadın ol Ḳâdir-i Pâk
Ḳıldı ol ẓâlim-i bî-dîni helâk
Ẓâlimi ṣanma ider ḫalḳa żarar
Żararı her kişi kendüye ider
Dögse mazlûmı eger bed-ḫaṣlet
Kendü aᶜżâsına eyler zaḥmet
1920 Sögse bir ehl-i dile bir aḥmaḳ
Nefesin żâyiᶜ ider ol ancaḳ

1914 b) gül-i:güli B

1915 b) ola:olsa B

1917 Ḳıldı:Ḳaldı A/bî-dîni:bi-din B

1919 a) maẓlûmı:maẓlûm B

1920 b) Nefesin:Nefsini C

Kim ki bu ḳubbede sögmek işidür
Ne dir ise girü anı işidür
Cevrüñe şol kişi kim ide sükût
Key ṣaḳın ẓulm elin andan giri ṭut
Ādemi ġarḳ idici baḥr-ı revân
Ḳılmaz iẓhâr-ı ṣadâ-yı cereyân
Şol aḳarṣu ki ide ṣavt u ṣadâ
Ṣanma kim irgüre insâna ḫaṭâ
ʿAyn-ı ʿâlimden aḳan eşk-i revân
Ḫâne-i ẓâlimi eyler virân
Ẓalimüñ ṣoñ ucı sürçer ayaġı
Söyinür göz yaşı ile ocaġı
Eceli bir gün anuñ başın alur
Kendü ancaḳ ʿameli ile ḳalur
Bizi yâ Rab ḫaṭâdan ṣaḳla
Ẓulmet-i ẓulm ü belâdan ṣaḳla
Ẓâlimi kendüden âgâh eyle
ʿĀdil olanlara hem-râh eyle
Ḥâlümüz sana olubdur maʿlûm
ʿİsmetüñle bizi eyle maʿṣûm

1921 b) girü:kendü B yine C

1922 a) Cevrüñe:Cevr ile B,C; b) ẓulm elin anden:ẓâlim olandan B/giri:girû B,C/ ṭut:dut B

1923 b) Ḳılmaz:Ḳılam B

1924 a) aḳar ṣu:aḳan ṣu B /ṣavt u:ṣavt-ı B

1928 b) ẓulmet-i:ẓulmeti B/Ẓulm ü:ẓulm-i B,C

62a Yigirmi beşinci maḳâle sa'âdet-i şehâdet hîdayet-i İlâhi vü beşâret-i devlet-i nâ-mütenâhî olub bî-ḥisâb u 'itâb mucib-i cennet ü sebeb-i raḥmet olduğını bildürür.

Neye benzer diyeyin saña şehîd
Nâgehân ḳadre irüb 'ıyd-ı sa'îd
Yedi iḳlîmüñ ola sulṭânı
Baḥr u berde yüriye fermânı
Taḥtını ṣanki Süleymân nebî
Yel götürüb ide 'ayş u ṭarabı
Nitekim Yûsuf-ı mülk-i Ken'ân
Çıḳa zindândan ola şâh-ı cihân
Götürü 'âlem ola muḥtâcı
Aña bâḳî ḳala taḫt u tâcı
Olmaya salṭanatına pâyân
Esmeye gülşenine bâd-ı ḫazân
Ḫızr-veş içmiş ola âb-ı ḥayât
Gelmeye ḫâṭırına havf-ı memât

---

*'itâb:'ıkâb B,C/raḥmet:-A/olduğını bildürür: olduğın beyân ider B

[1931] b) irüb 'ıyd:ire 'abd B

[1932] a) ola:olan C:b) yüriye:yürüye C

[1933] b) götürüb:getürüb B,C/ u:-B

[1935] a) muḥtâcı:muḥtâc B,C

[1936] b) Esmeye:İrmeye C

[1937] b) ḥarf-ı:ḫavf u B

Fakrını ide ġınâya tebdîl
İrişe Hakdan aña luṭf-ı cemîl
Cümleden ola müsellem ẕâtı
Geçe sulṭânlıġıla evḳâtı
Çünki cennet ḳapusın aça Ḫudâ
Cümleden gire öñürdi şühedâ
Ebedî görmeye hem ṣon ḥisâb
Ne ʿaẕâb u ne ʿiḳâb u ne ʿitâb
Ne yüzini göre Münker ü Nekir
Ne ḳıyâmetde çeke derd-i keṡîr
Ne su'âl içün ire aña melâl
Ne Ṣıraṭ içün ide ince ḫayâl
Gözin açduġı gibi cümle şehîd
Kendüzini bula cennetde saʿîd
Bir gün ol bedr-i dücâ şems-i żuḥâ
Ya ni kim Aḥmed-ü Maḥmûd-ı Ḫudâ
Gül gibi açdı fesâḥatla dehân
Şühedâ mertebesin ḳıldı beyân
Ol şehinşâh-ı ulu'l-elbâbı
Diñledi ḥażır olan aṣḥâbı
Her biri eyledi Mevlâya sücûd
Ḳıldı son demde şehâdet maḳṣûd
İtdi çün her biri bu resme duʿâ
Müstecâb itdi duʿâsın Mevlâ

[1941] :-B, a) hem:hiç C; b)ʿikâb u ne ʿitâb:ʿitâb u ne ʿikâb C

[1942] a) ire:ide C/ b) ṣırâṭ:cevâb B

[1947] a) ulu'l-elbâbı, ulı'l-elbâbı B

ʿĀḳıbet oldı birer nesne sebeb
Ḥaḳ şehîd itdi duʿâ ideni heb
Çünki naḳl itdi Resûl u Şeyḫeyn
İḫtilâf itdi bozuldı mâbeyn
Fikr-i fâsidler idüb nice pelîd
Eyledi Ḥażret-i Os̱mānı şehîd
İrişe belki anuñ şefḳatine
Sebeb-i ẓâhir olan rifʿatine
İctihâdında kimi itdi ḫaṭâ
Oldı ortada ʿadâvet peydâ
Nicesi sehv ile girdi ḳana
Uydı ferzend-i Ebî Süfyâna
Baʿżılar anları gümrâh bilür
Cümleden yegregin Allâh bilür
Kimisi salṭanat içün maḥżâ
Virdi ḳatline Ḥüseynüñ igvâ
Dökdiler yaşın o ḫayru'l-Ālüñ
Kesdiler başın o ḫayru'l-Ālüñ
Yapdılar küngüre -i salṭanatı
Yıḳdılar ġaflet ile âhireti

1950 b) itdi:ideni B,C

1951 a) u: - B,C/Şeyḫeyn:S̱aḳaleyn C; b)itdi:oldı B,C

1952 b) Eyledi:Ḳıldılar C

1954 a) ictihâdında:iştihâdına B

1955 a) Nicesi: Niçesi C

Virdiler ḫırmen-i ʿömrü bâda
Ḳıldılar ẓulm-i ṣarîḥ evlâda

Ḥikâyet-i Şehâdet-i Ḥüseyn Rażıya'llâhu Fi'd-dâreyn

63a Bir gice ẕevḳ u refâhiyyet ile
Şevket ü ʿizzet ile devlet ile
Uyur iken o kerem kânı Ḥüseyn
Düşine girdi Resûlü'ṣ-S̱aḳaleyn
Çâr-Yârı bile yanında idi
Luṭf ile ẕât-ı şerîfinde didi
Vaḳtidür gel bize ey nûr-ı baṣar
Eyle bu ʿâlem-i ʿulvîye sefer
Geç bu derbend-i fenâdan el'ân
Ḳıl bu sahrâ-yı beḳâdan cevelân
Görmezüz anı saña şimdi revâ
Çekesin ʿâlem-i firḳatde belâ
Ġarḳ olub ḥażret-i Ḥaḳ raḥmetine
Bir gün öñürdi iriş ṣoḥbetine

1960 a) ʿömri:zühdi B

*Ḥikayet-i Şehâdet-i Ḥüseyn Rażiya'llâhu Fid-dâreyn:Ḥikâyet B Ḥażret-i İmâm-ı Ḥüseynüñ Ḥikâyet-i şerîfidür Rażiya'llâhu ʿAnhu C

1961 a) zevḳ u zevḳ-ı B

1962 b) Ẕât-ı şerîfinde:Şân-ı şerîfine B,C

1965 b) beḳâdan:beḳâda B,C

1966 a) saña şimdi:şimdi saña C

1967 b) iriş:yetiş B

Püşte-i meşhedüñi eyle ḥiṣâr
Kör ider ʿayn-ı ʿadûyı bu ġubâr
Ḳıla maḳṣûduña dünyâyı ḥicâb
Oldı bu cîfe sezâ-vâr-ı kilâb
Emrüñe eyleme ḫalḳı muḥtâc
Ḳurı baş aġrısıdur taḫt ile tâc
Câme -i ʿunṣuruñı çâk eyle
Şâhid-i cânuñı çâlâk eyle
Lekedür câme-i ʿâşıḳda ḥayât
İstemez ol lekeyi ehl-i necât
Ḳo yusun anı şehâdet âbı
Ḳo açılsun saña cennet bâbı
Câna bir bâr-ı girân oldı bu ten
Gider ol bâr-ı girânı senden
Oldı bir dâm-ı belâ ḳayd-ı vücûd
Eyle aʿlâ-yı muʿallâya suʿûd
Gördi ol gice Resûlüñ yüzini
Cân ḳulaġıyla işitdi sözini
Ḥaḳdan irişdi ʿinâyet naẓarı
Aña remz oldı şehâdet ḫaberi

1969 a) Ḳıla:Ḳılma B,C/ Maḳṣûduña dünyâyı:maḳṣûduñı dünyâya B

1970 b) aġrısıdur:aġrusıdur C

1971 b) şâhid-i:şâhidi B

1972 b) lekeyi:leke'i B,C

1976 a) Gördi:Görüb B

63b Uyḫusından uyanub eyledi âh
Ḳıldı evlâdına ḥüzn ile nigâh
Ḫânedânına o sulṭân-ı cihân
Gördügi vâḳıᶜayı itdi beyân
Ayrılıḳ âteşi sûzân oldı
Her biri vâlih ü ḥayrân oldı
Ol seḥer ṭâs-ı sipihr-i devrân
Eyledi surḫ-ı şafaḳdan ṭolu ḳan
Gül gibi ᶜaḳs-i dem-i Āl-i Resûl
Ḳıldı âyine -i eflâke ḥulûl
Şafaḳ içinde ᶜayân oldı hilâl
Ḳan içinde nitekim tîg-i ricâl
Ḫaste oldı felek-i pür-ᶜaẓamet
Yüzine geldi şafaḳdan ḥumret
Gözinin ḥumreti rûy-ı felegüñ
Ḳanlu yaşı idi gûyâ melegüñ
Ṣanki gök göñlegi çarḫuñ ol an
Oldı pirâhen-i Yûsuf gibi ḳan
Yirde bu ẓulm-i ṣarîḥi göricek
Gûyiyâ başına od yaḳdı felek

1979 b) vâḳıᶜayı:vâḳıᶜa'ı B

1980 a) Ayrılıḳ:Ayrulıḳ C; b) ü:- B

1981 a) sipihri:sipihr-i C

1983 b) nitekim:niteki B

1986 a) göñlegi:gömlegi B;b) pirâhen:pîrâhen B

Bu gün ol gün idi kim ḫayrü'l-Āl
İtdi aʿvân-ı Yezîd ile ḳıtâl
Uçdı bülbül gibi bu gülşenden
Fâriġ oldı elem-i düşmenden
Meger ol vaḳt-i bahâr olmış idi
Her ṭaraf murġ-ı hezâr olmış idi
Geldi bir ḳara ḫaber virdi ṣabâ
Yâsemen oldı bu ġuṣṣayla dü-tâ
Gök ṣarındı başına sûsenler
Kûşe-i mâtem idi gülşenler
Her çiçek âlem-i ḥayretde idi
Elem ü gussa vü miḥnetde idi
Sünbül olmışdı perîşân-aḥvâl
Nergis açılmaz idi ġonce-miṣâl
64a Derd ile aġlar idi bülbüller
Yaḳasın çâk ider idi güller
Ġoncalar derd ile dem-beste idi
Bâd âheste yürür ḫaste idi
Eyleyüp ġuṣṣa vü ġam kendüye kâr
Elini dizine ururdı çenâr

1988 a) Bu:Bir B,C; b) Ḳıtâl:cidâl C

1989 a) bu:gû A ;b) elem-i:elem ü B

1992 b) idi:olub B

1994 b) açılmaz:açılmış B

1996 a) derd ile :- A

Lâlenüñ göñli ḳararmışdı ḳamu
Nergisüñ beñzi ṣararmışdı ḳamu
Serv âşüfte idi mâtemden
Boynını burdı benefşe ġamdan
Yire sürüb yüzini âb-ı revân
Derd ile aġlayub eylerdi fiġân
Bu belâ gülşene idince hücûm
Oldı ol şâha şehâdet maʿlûm
Ḫâṭır-ı ʿâṭırına geldi melâl
Didi aḥbâbına ol ḫayrü'l-Āl
Cânuma eyledi varduḳça duḫûl
Ḥasret-i vuṣlat-ı Aṣḥâb-ı Resûl
Yazılan başumuza gelse gerek
Ecel uyḫusı bizi alsa gerek
Gelüñüz şuġl-ı ʿavâmı ḳoyalum
Naḳş-ı aġyârı göñülden yuyalum
Virelüm ʿışḳ ile baş u cânı
Olalum Ḥaḳ yolınuñ ḳurbânı
Meşhedi perde -i aʿdâ idelüm
Cümlemüz dâr-ı emâna gidelüm
Çâr-ı eżdâd-ı fenâdan ḳaçalum
Cânib-i mülk-i beḳâya geçelüm
Görmesün diyü ʿadû-yı bed-kâr
Çekelüm maḳbereden bir dîvâr

2002 b) aḥbâbına:aṣḥâbına B

2005 a)ʿavâmı:cihânı B; b) aġyârı:aġyâr B

2007 a) aʿdâ:aʿlâ B ; b) emân: amân B

2008 b) geçelüm:göçelüm B,C

Varalum cây idelüm ol Ḥaremi
Ki âña baṣmaya düşmen ḳademi
Anda bu resme cevâb eyler iken
Geldi görindi cünûd-ı düşmen
64b Mevc-i deryâ-yı belâ itdi ġulüv
Kerbelâ çevresini aldı ʿadüv
Aña yetmiş nefer Aṣḥâb-ı Güzîn
Olmış idi bu ḳıtâl içre muʿîn
Anlaruñla bile ol kân-ı ʿulûm
Eyledi düşmen alayına ḥücûm
Âḫiret ḥaḳḳın idüb cümle ḥelâl
Ḳıldılar düşmen ile ceng ü cidâl
Şâh-ı merdân u imâmü'l-Ḥarameyn
Yaʿnî sulṭân-ı selâṭîn Ḥüseyn
Ele alub ḳılıcın Zâl-miṡâl
Çalışub erlik ile ḳıldı ḳıtâl
Eyledi asker-i aʿdâ iḳdâm
Düşdi yetmiş nefer aṣḥâb tamam
Yalıñuz ḳaldı hemân nesl-i Resûl
Ṣındı âḫir dil-i ʿâşıḳ gibi ol
Üşdi ol şâhine biñ zâġ-ı belâ
Açdılar üstine minḳâr-ı cefa

2010 b) ki aña:aña kim C

2015 aH ceng ü:ceng-i B

2016 a) u:- B

2017 a) zâl-misâl :Haydar-vâr B

2019 b) âşık: uşşâk C

Urdılar ḳaddi nihâline teber
Ḳıldılar sâye gibi zîr ü zeber
Geldi ol şibr-i laʿîn Mervânı
Ḳana ġarḳ itdi ḳafadan anı
Yandı ʿışḳ odına ol āl-i ʿAlî
Ḳan degül çıkdı ḳafadan ʿalevi
Giydi ol câme-i gülgûnı hemân
Eyledi sürʿat ileʿazm-ı cinân
Oldı ol şâhid-i Ḥaḳ anda şehîd
Kendü ocağına ṣu ḳoydı Yezîd
N'ola ol demde olub gül gibi zeyn
Ḳana ġarḳ olsa ser-i cism-i Ḥüseyn
Ki ser-i sûre -i Muṣḥaf ekṣer
Yazılur ṣurḫ ile ey ehl-i naẓar
Ṣoñı bu acınuñ oldı ṭatlu
Gitdi Firdevs-i Berîne ṭoġru
65a Ḳafes-i tenden uçub ṭâyir-i cân
Şâḫ-ı Ṭûbâya varub itdi mekân
Ṣoldı ol gülşen-i Ālüñ verdi
Düşdi aṣḥâba firâḳı derdi
Kendüye oldı müyesser Cennet
Ḳaldı ʿuşşâḳda dâġ-ı ḥasret

[2021] a) Ḳaddi:Ḳadd-i B,C

[2024] a) ʿışḳ adına ol Āl-i ʿAlî:ʿışḳ-ı evlâd adına ʿAlî C

[2028] a) ekṣer:ekṣer B

[2029] b) Ṭûbâya:Ṭûbâ ı B

[2031] b) ʿuşşâḳda dâġ-ı: ʿuşşâḳ arasında B

Emr-i takdîr-i Hudâ buldı vücûd
Kıldı bâlâya du'â gibi su'ûd

Rûh-ı pâkine müdâm eyle du'â
Rahmetu'llâhi 'aleyhi ebedâ

Her kişi ehl-i sa'âdet olamaz
Lâyık-ı 'izz-i şehâdet olamaz

Kime kim Hakdan ola lutf u 'atâ
Sebeb-i 'izzet olur dûşmen aña

Ey kerem issi Hudâvend-i Mücîb
Şühedâ mertebesin eyle nasîb

Baña soñ demde 'inâyet eyle
Zâdumı şehd-i şehâdet eyle

Şühedâdan benî idüb ma'dûd
Meskenüm eyle makâm-ı Mahmûd

Yigirmi altıncı makâle ilâ min cihetü'd-diniyyeti lâ-min cihetü't-tıyniyyeti mûcibince ta'rîf-i Âl âl-i sâlih ü sâdıka sâdık olub âl-i tâlih ü kâzibe lâyık u muvâfık olmaduğını bildürür

Cân u dilden ola gör sıdk ile kul
Aña kim ola sahîh Âl-i Resûl

2035 a) a:- B

2038 a) idüb:eyle C

1 mûcibince mûcib-i B/ Âl âl-i sâlih : - B / u: - C/ olmaduğını : olduğını A olduğıdır B/ bildürür: - B beyân u 'ayân eyler C

2039 a) ola gör:oluñuz B,C

Āl odur kim ola ol ḫayrü'l-âl
Olmaya nefse uyub bed-efʿâl
ʿÖmri cümle geçe tâʿatde anuñ
Dâl ola ḳaddi ʿibâdetde anuñ
Āl olan mâyil-i noḳṣân olmaz
Ḫilḳati mûcib-i ʿisyân olmaz
65b Mescidi maḳṣad-ı aḳṣâ eyler
Sünnet-i Aḥmedi icrâ eyler
Olsun ol âle hemîşe ṣalavât
Ki ẓuhûr eyleye andan ḥasenât
Oldı âl olana remz û tenbîh
Nükte-i el-veledu sırru ebîh
Aṣlı vü nesli anuñ kim ola pâk
Eylemez perde-i nâmûsını çâk
Nûr-ı zühd ile olur ehli hicâb
Cürm ile olmaz anuñ ḥâli ḫarâb
Mey içüb eylese ʿayş u ṭarabı
Dimeñüz aña ṣaḳın Āl-i Nebî
Veled-i Nûḥ-nebîye muṭlaḳ
Leyse min ehlik dir ḥaẓret-i Ḥaḳ

[2040] a) kim:ki B/ḫayru'l-âl:Ḥaydarü'l-âl B

[2043] b) sünnet-i:sünneti B

[2045] -B; b) el-veledu li'llâhu:el-veledu setr-i C

[2046] a)Aslı vü:Asl u B

[2047] b) ḥâli:ḥâl B

[2049] Veled-i:Veledi B

Pederi sözüni ṭutmasa veled
Aḫir eyler anı merdûd-ı ebed

Ṣanma ey âl-i hevâyı ki Resûl
İde merdûd olacağı maḳbûl

Ḫûblıḳ kesb idemez lafẓ-ı żalâl
Gerçi var anda elif lâm ile âl

Āl-i kâẕib oliser Ḥaḳḳa baʿîd
Hîç ḫurma vire mi şâḫ-ı pelîd

Kanı mehdî gibi bir ehl-i meẕâḳ
Ki ide ṣâdıḳı kâẕibden ıraḳ

Ṣûret-i uġrusı nice fâsıḳ u ḫar
Ḥiyle vü âl ile âl olmaġ umar

Yeşilin âlet-i ʿünvân eyler
Yok yire kendüye bühtân eyler

Varduġı yirde taṣavvur eyler
Yedi ceddini teẕekkür eyler

Ḫalḳ arasında riyâset gözedür
Kibr ile ʿörf i iżâfet gözedür

Her yeşil yapraġı olan eşçâr
Olamaz lâyıḳ-ı ṣaḥn-ı gülzâr

2050 a) sözini:sözi A

2051 a) âl:ehl B

2055 b) nice:niçe B,C/fâsıḳ u:fâsıḳ-ı B;b) olmaġ:olmaḳ B

2056 a) Yeşilin:Başların B

2057 a) taṣavvur:taṣaddur C

2058 b) ʿörf ü:ʿörf-i B

Ḥüsn-i Yûsuf ile ᶜiẕâr-ı maᶜyûb
Olamaz ḥażret-i Yûsuf gibi ḫûb

Caᶜl ile Āl olamaz her gümrâh
Laᶜl ile bir olamaz seng-i siyâh

Girme ol ṣûrete ey ehl-i riyâ
Ki saña hürmet iden ide ḫaṭâ

Olsun ol ᶜâṣîye Ḥakkuñ ġażabı
Ki ola fiᶜl-i günâhuñ sebebi

Ḫardan ebter olur ol kişi eger
Bu ḥikâyet aña itmezse eser̲

Ḥikâyet

Ḳara ḳarġa gibi bir zengî-yi dûn
Oldı Baġdāduñ içinde mecnûn

Cismi dün yarısına beñzer idi
Dişleri sanki anuñ aḫter idi

Târ-mar idi ṣaḳalı her bâr
Nitekim ẓıll-ı ẓalîl-i eşcâr

Ṣûretâ gerçi ki insân idi ol
Maᶜnada Ġûl-beyâbân idi ol

2060 b) Olamaz: Ola mı B

2061 a) olamaz:olımaz B; b) olamaz: olımaz B

2062 a) Girme:Gire mi B/ ey:- B;b) saña:aña B/ iden:idüb C

2064 a) olur:ola C

2065 a) zengî-yi dûn:zengî çün B zengî-i dûn C

2067 Târ-mâr:Târ u mâr C

Çihresinde görinürdi iki ʿayn
Gicede hem-çü ḳırân-ı nuḫustîn
2070- Raṭb u yâbisden iderdi kelimât
Gâh olur söyler idi remz ü nikât
Ḳâyinâtuñ mezesi olmış idi
Şöhreti anuñ ile bulmış idi
Ḳılmaġa ḥażret-i Me'mûni su'âl
Vardı bir gün öñine sâye-mis̱âl
Bir ʿaṣâsı var idi aldı ele
Ḳıldı sulṭânuñ öñündi ʿacele
Didi ben ḥażret-i Mûsâ oldum
Maẓhar-ı raḥmet-i Mevlâ oldum
2075- Baña ikrâm idüben Rabb-i Kerîm
Ben ḳara ṭoprağını itdi Kelîm
Ġarḳ ider nûr-ı tecellâ bedenüm
Menzilüm Ṭûr durur şimdi benüm
Sözini ḳıldı bu vech ile tamâm
Döndi andan yaña ol şâh-ı be-nâm
Didi ey masḫarası devranuñ
Yed-i Beyżâsı olur Mûsânuñ
Senüñ ey zengî-yi şûm u ednâ
Ṣûretüñ gibi elüñ oldı ḳara

2069 a) iki ʿayn:ʿayneyn B

2070 a) u:- B,C

2073 b) öñindi:öñinde B,C

2076 a) ider:idüb B/tecellâ:tecellî B

2079 a) zengî-yi:zengî-i B,C;b) oldu:daḫî C

2080- Bir degül kâr-ı ḫaṭâ ile ṣevâb
Bülbüle ṣanma miṣâl ola ġurâb
- Ḳara yüz yumaġ ile aġ olmaz
Seng-i ḫâr anuñ içi bâġ olmaz
- Ḫalḳa Firʿavn idüben siḥr u füsûn
Tañrıluḳ daʿvasın itdi melʿûn
- İşi ʿisyân u fesâd idi müdâm
Anuñ işini Kelîm itdi tamâm
- Sen Kelîmüm diyü geldüñ çü baña
Ben ne isyân u fesâd itdüm ola
2085- Ẓulm ü cevr olmadı devrümde iken
Şâh-ı ʿâdil ṣanurum kendümi ben
- Yaş ile ṭoldı anuñ iki gözi
ʿİbret oldı aña dîvâne sözi
- Zengînüñ sözine ḳalub ḥayrân
Aḫir idince kelâmını hemân
- Girü Me'mûne didi ol zengî
Söylemez bu sözi mest ü bengî
- Ṭutuben şevket ile âfâḳı
Göklere irdi sarâyuñ ṭâḳı

2082 a) siḥr u:siḥr-i B; b)itdi:etdi B,C

2083 a) ʿisyân u:ʿisyân-ı B

2085 a)u:- B/olmadı:oldı mı C;b)ṣanurum:bilürüm B

2086 a) Zengînüñ:Zengî B/kabul:kaluben B/

2088 b) ü:- B

2089 a) şevket:şöhret B

Cümle Fir^cavn ḫûyin ṭutmışsın
Sünnet-i Aḥmedi unutmışsın
Saña Mûsâlıg idersem n'ola ben
Ki seni kibr ü ġurûr itdi vaṭan
Sözi bu vech ile âḫir itdi
Geldügi cânibe döndi gitdi
Ḥaḳ söz insâna velî acı olur
Ehl-i inṣâf olanuñ tâcı olur
Yâ İlâhî dilümi ẕâkir ḳıl
^cAybuma gözlerümi nâẓır kıl
Giderüb dilde olan taḳlîdi
Ḥasb-i ḥâl eyle baña tevḥîdi
Vech-i ma^cḳûle beni ḳâ'yil ḳıl
Göñlümi ṭoġru söze mâ'yil ḳıl

Yigirmi yedinci makâle Râfiżî mü'eẕẕinüñ ġâyet-i ḥamâḳat ü nihâyet-i cehâletinden ehl-i sünnet cemâ^cat ile ^cadâveti olduġını rivâyet ider

Râfiżîler ḫar-ı lâ-yefhem olur
Câhil ü mübteẕel-i ^câlem olur

2090 a) ḫûyın:ḫûyını B;b) sünnet-i:sünneti B

2091 a) Mûsâlıġ: Mûsâlıḳ B,C

2093 a) velî:- B / olur:gelür C; b) inṣâf:inṣâfa A/tâcı:tâc B

2096 a) ḳâyil:ḳayil C;b) ṭoġru:ṭoġrı B/ma'yil:mâyil C

2097 b) mübteẕel-i :mübteẕelü B

Maʿrifet rafżile cemʿ olmaz ebed
Rafż olur Râfiżî-yi dûna sened
Râfiżî nefs-i hevâsında yiler
Rafż u ilḥâd feżasında yiler
Kesemez kendüyi muʿtâdından
Dönemez vüsʿat-ı ilḥâdından
Olur ol burma bıyıḳlu ekṡer
Aṣılur aġzına iki düm-i ḫar
Aġarur gerçi ki anuñ ṣaḳalı
Ḳararur nâme-i zühd ü ʿameli
Sünnîye dôst olub râm olmaz
Vech-i maʿkûl ile ilzâm olmaz
Rafżını kim ki meẕemmet eyler
Aña ölünce ʿadâvet eyler
Ṣuleḥâ ḳısmını sevmez bed-ḫû
Ṭoġru olana olur uġru ʿadû
Kendüde fikr ü firâset olmaz
Ebedî dîn ü diyânet olmaz
67b Her zamân ḥaḳ sözi işitse ḳaçar
ʿÖmri ilḥâd u ʿinâd ile geçer

2098 a) Rafż: Cehl B/Râfiżî-yi:Rafîżî B

2099 a)nefs-i:nefsi C; B) u:- B

2102 a) aġarur:aġarır B/Ḳararur nâme :Ḳoyamaz ṣafḥa B

2103 a) olub:oluben B

2105 b) Ṭoġru:Ṭoġrı B/uġru:egri B

Sünnînüñ her sözi Ḳur'âna uyar
Râfiżî rafż ile şeyṭâna uyar
Ġarḳ ider câh-ı cehâlet anı
Ḥarḳ ider nâr-ı ḥamâḳat anı
Olur İblîs-i laᶜîne ümmet
İder Aṣḥâb-ı Resûle laᶜnet
Döner ol laᶜnet aña râciᶜ olur
Laᶜneti raḥmetine mâniᶜ olur
Herzesin yimek ile ḳısm-ı kilâb
Ṣanma kim baḥr-i revân ola ḫarâb
İder Aṣḥâba hemîşe taᶜnı
Sever ol Āl-i Resûli yaᶜnî
Maᶜnâda yoḳ yire eyler cedeli
Olur ol düşmen-i evlâd-ı ᶜAlî
ᶜAlevîyem diyü bî-çâre meger
Cânını âteş-i sûzâna atar
Râfiżî beñzer o ḫınzîre hemân
Ki urılmaz aña ᶜâlemde uyan
Yaᶜnî şerᶜ ile mu'eyyed olmaz
Bend-i pend ile muḳayyed olmaz

2109 b) Ḥarḳ:Ḥarḳ B

2112 - B

2113 b) ol:- C/Āl-i:Āl ile C

2117 a) mü'eyyed:mü'ebbed B/olmaz:olımaz C; b)bend-i pend:pend-i bend B/olmaz:olımaz C

Söger Aṣḥâba ider ceng ü cidâl
Bulduġı herzeyi yir ḫavk-mis̱âl
Maḥbes olur aña cây-ı tâʿat
Ögrenür vüsʿate ḫınzîr-ṣıfat
Diş biler ḳatline sünnîlerüñ ol
İşleri olur anuñ nâ-maʿḳûl
Mülḥid olanlar olur yârı anuñ
Kibr olur girü ḫarîdârı anuñ
Ḳara çingâneye beñzer mülḥid
Ki olur ehl-i żalâl u maḳṣad
Ne kitâbı var anuñ ne senedi
Yoḳdur ilḥâda delîli ebedî
68a Devr olur yetmiş iki milletden
Ḫâlî olmaz ebedî nekbetden
Mîm-i mülḥidde olan żamme-mis̱âl
Yumruġ altında bulur başı zevâl

2118 a) ü:- B; b)herzeyi:herze'i B

2119 a) Maḥbes:Necs B

2120 b) nâ-maʿḳûl:nâ-maḳbûl C

2121 a) yârı:yâr B

2122 b) u:- B /maḳṣad:müfsid B,C

2123 b) delîl:delîl-i C

2124 b) ebedi:elem ü B

Îʿtikâdında olur nâ-maʿḳûl
ʿÂlemi Ḥaḳ gibi bâḳî ṣanur ol
Cümle mevcûd olanı Ḥaḳ añlar
Cümleyi Vâḥid-i muṭlaḳ añlar
Kıla bir mûr-ı ża îf olsa süvâr
Ṣanur ol ḳılı ḳażâ vü kuhsâr
Mûruñ ammâ ḫaberi yoḳ hergiz
Oldı ol kendü gibi bir ʿâciz
2130- Ḫalḳa bu hey'et ileʿarż u semâ
Mûr ile ḳıl gibidür gûyâ
Ḥaḳ bu kim ʿayn-ı ʿademdürʿâlem
Yoḳdur ol âyinede rûy-ı ḳadem
Mülḥid olanlara olma hem-râh
Dôst idinme neʿûzu bi'llâh
Ḫalḳa bu ḳıṣṣa'yı tenbîh eyle
ʿAmel-i ṣâliḥe tevcîh eyle

[2126] Bu beytin ikinci mısrâı C'de bir sonraki beytin ilk mısraı ile yer değiştirmiş. a) bâḳî:- C

[2127] b) Cümleyi:Cümle'i B/añlar:bilür ol C

[2128] b) ḳażâ:feżâ B,C

[2129] b) bir: - B

[2132] a) ḳıṣṣa'yı tenbîh eyle:ḳıṣṣa yeter tenbîh B;

[2133] b) ṣâliḥe tevcîh eyle: ṣâliḥe eyle tevcîh B

Ḥikâyet

Bir ulu ḫ^{v}âceye Şirvânda meger
Eyledi bir nökeri ḫayli żarar
H^{v}âceye itdi hıyânet nazarın
Aldı uġrıladı bir kîse zerin
Yel gibi bir ṭarafa oldı revân
Arada cin gibi ġayb oldı hemân
Ḫ^{v}âce bu fiᶜle biraz oldı melûl
Çıḳdı bâzâruñ içinde didi ol
Vireyim cümle o kîseyle zeri
Kim ki ṭutub getüre ol nökeri
Bu ḫaber oldı çü meşhûr-ı cihân
Gitdiler her ṭarafa pir û cuvân
68b Ṭutdılar ol nökeri âḫir-i kâr
Gözine eylediler ᶜâlemi tar
Virdiler ḫ^{v}âcesine ol nökeri
Bile yanınca o kîseyle zeri

---

* Ḥikâyet: Ḥikâyet-i Dîger C

2139 b) pir:pîr B,C

2140 b) târ:ṭâr B

Ḳızdurub âteşe altunları heb
Başdı bir bir tenine itdi ġażab

Yaḳuben ol nökeri tâ ser ü pâ
Bedenin eyledi tamġa tamġa

Dağlar oldı vücûdında nişân
Cismi yanuḳ uşaġa döndi hemân

Didi kim bu ġam-ı zer yaḳdı beni
Lâyıḳ oldur ki yaḳa şimdi seni

Aldı esbâbını itdi ᶜuryân
Nökeri eyledi merdûd-ı cihân

Bu yanuḳlarla gezerken o meger
Yolda bir ḳaç uşaġa itdi naẓar

Anlaruñ gördi ki bir ṣaġ yiri yoḳ
Bağrınuñ başı gibi dâġları çoḳ

Eylemiş her birisi terk-i diyâr
Kendü cismi gibi yanuḳları var

2142 b) Bedenin:Boynını C /tamġa tamġa:ṭamġa ṭamġa B

2144 b) uşaġa:ışıġa C

2147 b) uşaġa:ışıġa C

2148 a) Anlaruñ:Anları B /yoḳ:yoġ C;b) çoḳ:çoġ C

Her biri müflis-i ᶜuryân olmış
Elem ü derd ile giryân olmış
Uşağıñ birine lağv ile nöker
Didi ey tâyife-i bed-güher
Siz daḫî belki olub ehl-i nifâḳ
Olduñuz ḫᵛâceñüze ᶜâsî vü ᶜâḳ
Olmasa sizde eger ḫâyınlıḳ
Cismüñüz olmaz idi böyle yanıḳ
Görmeyeydi yaramazlıḳda sizi
Ṣoyuben ḳomaz idi cümleñüzi
Vâḳıᶜâ ḫᵛâcesine ḫâyin olan
Ol uşaḳdur ki ider seyr-i cihân
Ne namâz u ne ᶜibâdetde olur
Muttaṣıl cürm ü ḫıyânetde olur
69a Yıluñ on iki ayı ol ahmaḳ
Añar on iki imâmı ancaḳ

2150 a) müflis-i :müflis ü C

2151 a)Uşaguñ:Işıguñ C ; b) tâyife-i :tâ'îfe C

2152 b)ᶜâsî vû :ᶜâsî-yi B

2156 a) namaz u: namazda B

2157 b) Añar: Öger B

Ne imâm nidügin idrâk eyler
Rafż ile aġzını nâ-pâk eyler

Ṭaşı rafż ile mülevvesdür heb
İçi ilḥâd ile pür-şûr u şeġab

Ey Ḫudâvend-i Cihân Ḳâdir-i Pâk
Fıraḳ-ı żâlleyi eyle helâk

Mülḥid u Râfıżîye virme vücûd
Bu cihânda daḫî eyle merdûd

Ġarḳ idüb anları deryâ-yı ġama
Eyle tebdîl vücûdın ᶜademe

Yigirmi sekizinci maḳâle yuᶜrafu'l-mücrimûne bi-sîmâhüm muḳteżâsınca nişân-ı ᶜisyân-ı insân ᶜayn-ı ᶜârife ᶜayân olub ᶜâsî-yi bed-nâm mezmûm-ı ḫâṣṣ u ᶜâm olduġını iᶜlâm ider

ᶜAyn-ı maᶜlûl gibi ey miskîn
Olmaġıl ᶜillet ile perde-nişîn

ᶜİllet ile dirilenler her bâr
Cân virür miḥnet ile âḫir-i kâr

Egriler oldı perîşân-aḥvâl
Yoḳ durur ṭoġruya dünyâda zevâl

2160 b) Firaḳ-ı:Firaḳı B

2161 b) cihânda:cihândan B,C

2165 b) ṭoġruya:ṭoġrıya B

Ṭoġruluḳ iki cihân devletidûr
Her kişinüñ sebeb-i ᶜizzetidür
Ḥâme-veş ṭoġrı olan ᶜâşıḳ-ı zâr
Ṭoġrı yolı gözedür mesṭûr-vâr
Eyle iḫlâsı elif gibi mekân
Tâ ki baş üzre ṭuta emn ü emân
Ḫalḳ arasında ṣadâḳat eyle
69b Müstaḳîm olmaġı ᶜâdet eyle
İstiḳâmet o ḥiṣâra beñzer
Ki ola cânib-i aᶜdâya siper
Müstaḳîm olanı ol ḥıṣn-ı ḥaṣîn
Eyledi cümle belâlardan emîn
Ṭoġruluġ ile îder âdem olan
O ḥiṣâr içre elif gibi mekân
Kişi kim ᶜillet ile oldı tebâh
Kendüye açdı belâ düzdine râh
Girme ol bâġa ki ey bî-idrâk
Dâmenüñ ḫâr-ı hıyânet ide çâk
Ḥîlekâr olmaġa yoldaş olma
İllere ᶜillet ile fâş olma
Egriyi görse ḳaçar ṭoġrı olan
Ḳatı yaydan niteki tîr-i revân

2166 a) Ṭoġruluḳ: Toġrılıḳ B; b) sebeb-i:sebebi B

2167 a) ṭoġrı:ṭoġru C; b) yolı:yolın C/ mestûr:mesṭur C

2170 b) cânib-i:cânibi B

2175 a) olmaġa:olana B,C

2176 a) Egriyi:Egri B/ ṭoġrı:ṭoġru C

Ḥîleden ḫâṭıruñı eyle ıraḳ
Neyler ol âyinede gerd-i nifâḳ
Gögsüñi ger yüri mânend-i siper
Virme ʿilletle dil u câna żarar
Ṭoġruluġ ile yüri tîr gibi
Eyle keskinligi şemşîr gibi
Ṣâdıḳ ol ṣubḥ gibi ey ʿâşıḳ
Ola dirseñ yüzüñ aḳ alnuñ açıḳ
Ḥîle vü mekr ü ḫıyânet mes̱elâ
ʿÂsîye oldı belâ üzre belâ
Bu mes̱eldür ki iden kimse bulur
Dâyima ḫâyin olan ḫâyif olur
İrişüb aña ḫıyânetle melâl
Yıldızı düşgün olur çarḫ-mis̱âl
Ḫırsuza şekli şehâdet eyler
Ḫalḳa iẓhâr-ı ḫıyânet eyler
Uġrınuñ yılduzı olmaz hergiz
Ḫalḳ içinde yüzi olmaz hergiz
Ṣararur beñzi olub ḳaddi hilâl
Olur eksükligine istidlâl

2177 a) ḫâtıruñı:ḫâtıruñ C

2179 b) Eyle:Eyleme B

2180 b) aḳ:aġ C

2183 a) irişüb:irişür B

2185 a) Uġrınuñ: Uġrunuñ C

2186 a) Ṣararub: Ṣarar B; b) istidlâl:istidâl B

Ne suç eyler ᶜacebâ mihr ile mâh
Ṭutılur geh ki olur yüzi siyah

70a Var durur ᶜilleti çarḫuñ da meger
Güni gör nice zevâl ile geçer

Ṣâdıku'l-vaᶜd olana yâr olıgör
Nefs-i mekkâre cefâkâr olıgör

Şol ki ıṣlâḥa gelür ᶜâbid olur
Ṣûretî sîretine şâhid olur

Yüri ḳıl nâme-i aᶜmâle naẓar
Ḥarf-i ᶜillet var ise anı gider

Key ṣaḳın töhmet ile olma be-nâm
Kendüñi eyleme maġlûb-ı ᶜavâm

Manṣıb-ı âḫire olmaġa ḳarîn
Ḥîle vü fitneleri ḳurma kemîn

Ṣoñı ḫayr olmadı ḥîle idenüñ
Sergüzeştini işit pîrezenüñ

Ḥikâyet

Ḫalḳa bir pîrezen-i bed-efᶜâl
Rûz u şeb eyler idi ḥîle vü âl

2188 b) Güni:Günini B/ nice:ne B

2189 a) olı:ola B; b) olı:ola B

2191 b) anı:sende C

2192 a) be-nâm:niyâm B

2193 b) kemîn:mekîn B

*Ḥikâyet: Ḥikayet-i Münâsib C

2195 a) pîrezen-i: pîrezeni B; b) u:- B

Derd ü ġam ḳılmış idi ḳaddini ḫam
Nitekim pîrezen-i çarḫ-ı elem
Ḳûsfend ile evi ṭolmış idi
Ṣanasın bürc-ı ḥamel olmış idi
Ṣaġılurdı nice biñ gâv u ġânem
Ḥâsıl olurdı aña mâl u direm
Süde ṣu ḳatmayıcak satmaz idi
Ḥaḳḳa yarar o bir iş itmez idi
Nâgehân bir gün olub emr-i Ḫudâ
Ebr-i bârân ile naḳş oldı semâ
Nitekim nâle vü âh-ı ᶜuşşâḳ
Raᶜd u berḳ ile pür oldı âfâḳ
Dil-i ᶜâṣî gibi ser cümle cihân
Ḳararub yaġdı zemîne bârân
Seyller ḫânesini eyledi çâk
Cümleten mâmeleki oldı helâk
70b Meskeni seyl ile anuñ ṭoldı
Ḳalb-i nâdân gibi vîrân oldı

2196 b) Nitekim:Nîtekim B/ pîrezen-i:pîrezeni B pirezen-i C

2198 a) nice:niçe B,C; b) u:- B

2199 a) ḳatmayıcak:ḳatmayınc B ḳatmayicek C; b) Ḥaḳḳa:Ḫalḳa C/ o bir:uyar B

2200 b) Ebr-i:Ebr u C

2201 a) u:- C

2202 a) ᶜâṣî:mazlûm B / ser: - B

2204 b) Ḳalb-i nâdân:Ḳalbi ᶜâṣî B

2205 Bây iken oldı faḳīr u yoḫsul
Şâdmân idi velī oldı melûl
Gice vü gündüz iderdi nâle
Gördi kim ṣabr idemez bu ḥâle
Ḥasan-ı Baṣrīye vardı âḫir
Didi ey cümle-i fende mâhir
Aldı heb mâmeleküm seyl-i ḳażâ
Ne günâh eyledüm ola ʿacebâ
Nâgehân münʿim iken ḳaldum aç
Şimdi bir ḥabbeye oldum muḥtâc
2210- Göñlümi eyle tesellī ile pâk
İdiserdür beni bu ġuṣṣa helâk
Didi ol şeyḫ-i murâḳıb fi'l-ḥâl
Saña bildüñ mi neden irdi zeval
Ol ṣu kim süde ḳatarduñ pinhân
Cemʿ olub oldı saña seyl-i revân
Geldi âḫir yoluña ol seylâb
Ḫânmânun aluben ḳıldı ḫarâb
Ḥırṣ ile âdem irişür ḫaṭara
Aḳçe ucından olur yüzi ḳara

2205 b) velī:dili B

2206 a) Gice:Giçe B,C

2207 a) Ḥasan-ı:Ḥasanı B

2209 a) ḳaldum:oldum B

2211 b) irdi:oldı C

Kâr u kesbinde ider ḥîle vü âl
Bilmez anı ki olur ṣoñı melâl
Oñmaya sîm-i ḥarâm ile kişi
Kime ḫayr itdi ilüñ gözi yaşı
Tevbe ile bu günâha yüri var
Ola kim raḥmet ide ol Ġaffâr
Yâ İlâhî baña ḳıl ṣıdḳı nasîb
Ḥîlelü kimselere itme ḳarîb
Baña ʿâlemde gerekmez ol mâl
Ki ola anda ʿayân ṣûret-i âl
ʿİlleti bende büyük dert itme
Beñzümi ʿillet ile zerd itme

71a [1]Yigirmi ṭoḳuzıncı maḳâle müdâvemet-i rüşvet ʿalâmet-i zevâl-i devlet olub nihâyeti fażâḥat u ḳabâḥat u ʿâḳıbeti nedâmet ü melâmet oldugını işʿâr u iẓhâr ider

Mâl-ı rüşvet kişiye oldı ḥarâm
Lekedür câme-i devletde müdâm
Rüşvet altunın alub dünyâda
Yanma ol âteş ile ʿuḳbâda

2215 a) kesbinde:kesbinden C

2217 b) ola kim:ol kim B

2218 a) ṣıdḳı:ṣıdḳ B

2220 a) bende:tende B,C

* nihâyeti:nihâyet-i B/ʿâḳıbeti:ʿâkıbet-i B/ ü melamet:- C/ oldugını işʿâr u iẓhâr ider: oldugıdur B oldugını işʿâr eyler C

Ne revâdur ki seni ol âteş
Mużtarib ide zen-i ḥâmile-veş
Ne revâdur bu ki maᶜyûb olasın
Bir alay kimseye mağlûb olasın
2225- Ṭamaᶜu ḥırṣ ile şeyṭâna uyub
Bâṭıla meyl idesin ḥaḳḳı ḳoyub
İl sözünden irişe seng ü ḫudeng
Bâb-ı rüşvet gibi göñlüñ ola teng
Gelmeye başuña ḫayr u ḥasenât
Virmeye mâluña Tañrı berekât
Menbaᶜ-ı ḫavf u hirâsân olasun
Düzd-i bî-müzd ile yeksân olasun
Rüşvet olduğını gün gibi bilüb
Ḫalḳ içinde ḳulaguña egilüb
2230 Saña egrilik ile bir bed-nâm
İde ḳaşuñ gibi âheste kelâm
Ol seni cânib-i Ḥaḳdan alıḳor
Ẓürefâ kâgıdı ardından oḳur
Kîse -i rüşvete olmaz nigerân
Seni mesmûm ide şâyed o yalan

2223 b) zen-i:zeni B

2226 a) ü:- B

2228 a) ḫavf u hirâsân:ḫavf ile hüdbân B; b)Düzd:Derd B

2230 a) egrilik ile:eger biligle B

2231 a) cânib-i:cânibi B;b) kâğıdı:kâğıd B

2232 b) mesmûm:mezmûm B

ʿIşḳ ile rüşvet ü fısḳ u ḳallâş
Olur elbette cihân ḫalḳına fâş
Rüşvet almaġ ile her şûm-ı ḳadem
Kendü cânına virür derd ü elem
71b İstiḳâmetle yüri ḫandân ol
Elem-i rüşvet ile olma melûl
Âdeme mûcib-i nekbetdür ol
Kişiye bâʿis̱-i ḫacletdür ol
Müsrifüñ olmayıcaḳ insâfı
Sebeb-i rüşvet olur isrâfı
Kimde kim ola ḳanâʿatden es̱er
Müstaḳîm olmaġı îcâb eyler
İstiḳâmet ider îmânı mezîd
Oldı dünyâda vü ʿuḳbâda müfîd
Böyledür böyle hemîşe ʿâdet
Olamaz ehl-i ḫıyânet râhat
Gündüzi ḫavf-ı siyâsetle geçer
Gicesi derd ü ḳaṣâvetle geçer
Sehv ile ḳorḫulu yola gitme
Kendüñi illere maġlûb itme

2233 :- B; a) u:- C

2240 b) olamaz:olmaz B

2241 b) Gicesi:Giçesi B,C/ ü:- B

2242 a) Ḳorḫulu:ḳorḳulu B,C; b) Bu mısra yerine B'de aşağıdaki mısra vardır: Sakın ʿırz yıḳılacaḳ iş itme B

Şöhret-i rüşvet ile kibr ü ġażab
Manṣıbuñ oldı zevâline sebeb
Şol ki idrâki olub ᶜâḳil olur
Bu naṣîḥatlaruma ḳâ'yil olur
Şol ki ḥayvân ola söz itmez eṯer
Bâd ile nerm ola mı cism-i ḥacer
Rüşvet ehline idüb nefreti
Diñle bu ḳıṣṣa-i Naṣre'd-dîni

Ḥikâyet

Var idi Ḳonyada bir ḳâżî-yi şûm
İrtisâ vü ṭamaᶜ ile mezmûm
Aña her kim ki vireydi rüşvet
Muḳteżâsınca virürdi ḥüccet
Ḫᵛâce-i devr-i zamân Naṣre'd-dîn
Eyledi ḳâżîya bir ḥîle hemîn
Ḳoydı bir destîye vâfir ṭopraḳ
Ḳâżîyi aldadı ol sâlik-i ḥaḳ
72a Bir ḳaşuḳ bal ḳoyub aġzına hemân
Ṭopraġı eyledi destîde nihân

2243 :- B

2244 a) idrâki olub:ᶜaḳl issi idü B/ ᶜâḳil:ġâfil C

2245 b) bâd:nâr B/

2246 a) nefreti:nefrîni B,C

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Münâsib C

2248 a) ki:- B/ vireydi:virür ise B; b) virürdi:yazardı B,C

Ḥâceti olmış idi bir ḥüccet
Ḳâżîya destîyi virdi rüşvet
Ḥürmet itdi aña ḳâżî turdı
Rüşveti gördi ṣafâlar sürdi
Ḳalemin aldı eline ḳâżî
Ḥücceti yazmaġa oldı râżî
Eyledi saʿy-ı belîġ u iḳdâm
Ḥücceti eyledi yanında tamâm
Ḥücceti virdi idüb ḳaṭʿ-ı nizâʿ
Ḳâżîya eyledi ol dâḫî vedâʿ
Yimege başladı ḳâżî aseli
Ṭopraġa irdi ḳażâyile eli
Ḳâżîya oldı ḳażiyye maʿlûm
Göñlüne kibr ü ġażab itdi hücûm
Gördi anı nitekim ehl-i riyâ
Ẓâhiri bâṭına uymaz ḳaṭʿâ
Destîyi ḫışm ile ol ḳâżî-yi mest
Ḳalb-i ʿuşşâḳ gibi ḳıldı şikest
Ḳâżî bîr hîle vü tezvîr itdi
Ḥücceti almaġa tedbîr itdi
Eyleyüb dilde nihânı kine
Didi yarındası Naṣre'd-dîne
Getür ol ḥücceti kim yañlışı var
Bir daḫîsini yazayın tekrâr

2255 a) saʿy-ı:saʿy u C

2259 a) nitekim: nîtekim B

2260 a) eyleyüb:eyledi B,C/

Yañlış olınca kişide ḥüccet
Kendü daᶜvâsına virmez ṣûret
Diñleyince bu sözi Naṣre'd-dîn
Didi ḳâżîya laṭîfeyle hemîn
Ḥüccettüñ cümle ṣaḥîḥ ey nâdân
Var ise desti dürür yañlış olan
Ol ḥarâmı yimeyüb nîteki mâr
Kâşki ṭopraḳ ideydüñ iftâr
72b Ḳabarub destî gibi ey bed-ḫû
Kendüñi ḳılma ḥarâm ile ṭolu
Aḳdur gerçi ᶜamâmeñ ammâ
İçüñ ol destî gibi oldı ḳara
Ne revâdur bu ki bu ṣûret ile
Ḳalb-ârâyîş olasın rüşvet ile
Besleme ḫᵛân-ı ḥarâm ile tenüñ
Destî gibi ötesi yoḳdur anuñ
Rüşvet ile dirilen aḥmaḳdur
Anı bilmez ki ṣoñı ṭopraḳdur
Vah ki bu fiᶜl-i ḥarâm u bed-kâr
Göñlüñüñ âyinesin itdi ġubâr

2264 b) Didi ḳâżîya laṭîfeyle: Didi ol ḳâżîya luṭf ile B, Didi kim ḳâżîya luṭf ile C

2265 b) desti dürür:destidedür C

2267 a) yimeyüb:yalayub B

2269 a) Aḳdur:Aḳ durur B

2271 a) Besleme: Besmele C / ḫᵛân:ḫûn B

2273 a) Vah:Vâh B / u:- B

Kıldı bu vech ile ta'zîr-i lisân
Każîya ḥaddini bildürdi hemân
Destîye döndi o ḳâżî cesedi
Şûreti sîrete uymaz ebedî
Ey viren dîde-i ġam-dîdeye nûr
Ey kılan luṭf ile cânı mesrûr
Rüşvet alan kişiyi eyle ḥacil
Mâl-ı rüşvet gibi nâ-peydâ ḳıl
Aġara akçe gibi dîdeleri
Maḥv ola pertev-i nûr-ı başarı

Otuzıncı maḳâle ve levle'l-ḥumḳâ le-ḫarabeti't-dîn mefhûmınca ma lûm idenler âkılâne deprenüb vîrâne olacak hâîeyi ta mîû itmedüklerini tefsîr ü takrîr ider

Gele ey râġıb-ı dünyâ-yı denî
Sözümi esle beni diñle beni
Ne revâdur yoġ iken 'ömr-i ebed
Yüce evler yapasın fevḳa'l-ḥad
Uzadur şîr-i ecel âdeme pây
Bir olur ḥufre-i mûr ile sarây

2275 a) Cesedi:hasedi B

2277 a) hacîl:hacel A,C

2278 b) ola:olub / nûr-ı:nûrı B

1* ve:-B/ḥumḳâ le-ḫarabeti'd-dîn:ḥumekâ-i le-ḫarabeti'd- dünyâ:- B/ dîn:dünyâ C /mefhûmınca: mefhûmını B,C/ olacaḳ: olacaḳları B /itmedüklerini:itmedüklerin B/ tefsîr ü takrîr ider: bildürür B taḳrîr eyler C

2279 a) dünyâ-yı:dünyâyı B; b) esle beni:esleyüben C

73a Kimseye ḳalmadı hergiz bu cihân
Ṭaş ṭaş üzre ḳomaz ʿâḳil olan
Saña bu ḳaṣr-ı bülend ey ʿâḳil
Oldı cânuñ gözine pür-ḥâyil
Mihr-i maḳṣûduña bu tîre seḥâb
Ne revâdur ki ola şimdi ḥicâb
Mümkin olduḳça ḥicâbı refʿ it
Naẓaruñdan bu belâyı defʿ it
Dest-i zühd ile ḳıl o perde'i çâk
Eyle cân gözini bu tozdan pâk
Gider ol ḳaṣrı ki var anda ḳuṣûr
Eyleme çeşm-i cihân-bînüñi kör
Yapma mânend-i ḥabâb-ı mey-i nâb
Dâ'yimâ mâl-i ḥarâm ile ḳıbâb
Ki gelür aña fenâ sürʿat ile
Yıḳılur zelzele-i miḥnet ile
Füsekâ ʿırżı gibi ol ḫâne
Lâyıḳ oldur ki ola vîrâne
Kâşkî saña ʿayân u pinhân
Aḫşam olduġı maḳam olsa mekân

2282 b) Ṭaş ṭaş:Ṭaşı ṭaş C

2283 a) ʿâḳil:ġâfil B; b)pür:bir C

2284 a) maḳṣûduña:maḳṣûduñı B / tîre:tîr-i C

2286 a) o:ol B,C/

2287 b) Eyleme: Eylemiş C

2288 a) ḥabâb-ı:ḥabâbı B

2290 a) Füseḳâ:Feseḳa C/ʿırżı:ʿırż B

Ehl-i dünyâ viremez rûz-ı ḥisâb
Li-meni'l-mülk suʿâ–ine cevâb
Mülk ol Allâhu teʿâlânuñdur
Yir ile gök ne ki var anuñdur
Sanma mülk issi buña râżî ola
Ġayrı kimse yapa mülkinde binâ
Az zamân içre olur ol ḫâne
Ankebût aġı gibi vîrâne
Yañılup mülk ile mâla ṭapma
Girü vîrân olacaġı yapma
Vah ki ḫâneñde mis̱âl-i zünbûr
Fâriġu'l-bâl oturursın mesrûr
Aġız açmışdur ey dîvâne
Ḫâneñi yıḳmaġa her bîgâne
73b Yapma ol ḫâneyi zünbûr-mis̱âl
Ki yıḳan kimseye olmaya vebâl
Sözümi esle benüm olma sefîh
Kendüñi eyleme Şeddâda şebîh
Âteşî olma nitekim şeyṭân
Ḫâksin alçaġa meyl eyle hemân
Ḫâkden gerçi bülend oldı sarây
Yıḳılub yab yab idüb alçaġı cây

[2297] a) Vah: Vâh B

[2298] a) açmışdur:açmış turur B açmış durur C

[2299] :- C; a) ḫâneyi:ḫâne'i B

[2300] b) Kendüñi eyleme Şeddâda: Eyleme kendüñi şeyṭâna B

[2302] b) Yıḳılub:Yıḳılur B/ idüb alçaġı:alçaġı eyler B iden alcaġa C

Ṭâḳ-ı Kisrâ ile ḳaṣr-ı Ḳayser
Oliserdür ṣoñ ucı zîr ü zeber
Yapma dünyâyı olur ṣoñra ᶜitâb
Yıḳuben âḫiretüñ itme ḫarâb
Ṣaña maᶜlûm durur âḫir-i kâr
İki adım yir olur cây-ı mezâr
Ṭurmayub şol kişi kim yapa binâ
Beñzer ol ṭıfl-ı ṣaġîre meṡelâ
Oynaya ṭopraġ ile leyl ü nehâr
Giydügi câmelerin ide ġubâr
Anı idrâk idemez kim ol ḫâk
Cümle endâmını eyler nâ-pâk
Göñlüñi ḳılma binâ yapmaġa râm
Balçuġa sürme o mir'âtı müdâm
Olma bu dâr-ı fenâya miᶜmâr
Dâmen-i ᶜizzetüñi ḳılma ġubâr
Ṭıfl-veş ṭopraġa olma meşġûl
Alıḳor şuġl-ı Ḫudâdan seni ol
Pîr-i nâ-bâliġ odur kim her gâh
Yüzini ḫâk-i binâ ide siyâh

[2303] a) Ṭâḳ-ı:Ṭâḳ u B/ ḳaṣr-ı:ḳaṣr u B; b) ü :- B

[2304] a) ᶜitâb:ᶜiḳâb B

[2305] a) ma lûm durur âhir-i: ma lûmdur âhiri B

[2308] a) idemez ol: idemez kim ol A

[2312] a) Pîr: Pir C

Nice şâhân-ı cihân hem-çü ḥabâb
Yapdılar bâd-ı hevâyile ḳıbâb
Gösterür bir gün ecel rûy-ı celâl
İrişür ʿömr-i ʿazîzine zevâl
Ol durur ḫânî yıḳar ḫânesini
Söyledür ʿâleme efsânesini
74a Ḥâl idin ḥikmetini Vehhâbuñ
Sergüzeştini işit aṣḥâbuñ

Ḥikâyet

Rûḥı şâd ola Ebâ Derdânuñ
Baḳmadı zînetine dünyânuñ
Âdet olmışdı aña faḳr u fenâ
Faḫrı olmışdı anuñ derd ü belâ
Yapdı bir ḫâne ḳalîlü'l-miḳdâr
Dar idi nîteki ḳalb-i bîmâr
Ḳapusından giremezdi aṣlâ
Olmasa dâl-ı dü-tâ gibi dü-tâ
Aña eylerdi ṣalâḥ ile düḫûl
Nitekim ʿizzet ile ġâre Resûl

[2313] a) Nice: Niçe B,C

[2314] a) Gösterür:Görsetür B

[2316] a) idin:idüb C

* Ḥikâyet; Ḥikâyet-i Dîger C

[2318] a) u:- B/ b) Faḫrı:Faḫr B/ ü:- B

[2319] b) Dar:Ṭar B / ḳalb-i : ḳalbi B

Çâh-ı Yûsuf gibi ol teng-i mekân
Olmış idi aña gülzâr-ı cinân
Ölmedin ölmege cân virmiş idi
Ṣanasın maḳbereye girmiş idi
Beden içindeki cân gibi müdâm
Ẕât-ı pâk ile ṭolardı o makâm
Nice yıl menzil idi ol mâha
Geçinürdi ṣıġınub Allâha
Varıcaḳ uyḫuya ol kân-ı kerem
Ṭaşra ḳalurdı ayaġı her dem
Zindegânî idüben ḳıllet ile
Geçürürdi günini miḥnet ile
Cemʿ olup yanına Aṣḥâb-ı Kirâm
Ḳıldılar ḥażretine çok ibrâm
Didiler çekme bu derdi her bâr
Ḫâneñi büyüdelüm bir miḳdâr
Eyledi çünki Ḫudâ-yı müteʿâl
Seni pervîn gibi ehl-i ʿiyâl
Yapalum kendüñe bir ḫôşca bina
Dil-i müʾmin gibi vâsiʿce ola
74b Diñle aḥvâl-i Ebâ Derdâyı
Añdı efkâr-ı ġam-ı ferdâyı

2322 a) mekân:misâl A

2324 a) içindeki: içinde ki B

2325 :- C; a) Nice: Niçe B

2326 a) uyḫuya:uyḳuya C

Didi kim bu sözüñ aṣlı yoḳdur
Ölecek câna bu dâḫî çoḳdur
Raḥmet ol ʿâşıḳa kim derdi ola
Aña her cevr ü cefâ ola vefâ
Şâdmân ola ġam u miḥnetden
Ḥaẓẓ idüb lez̲z̲et ala z̲illetden
Ey Ḫudâvend-i ʿAlîm u ʿAllâm
Ḥâkim-i maḥkeme-i rûz-ı ḳıyâm
ʿAbdüñi ḳılma ʿıtâb ile baʿîd
Raḥmetüñ ḳapusıdur bâb-ı ümîd
İrgürüb mertebe-i aʿlâya
Sāye -i ʿArşuña ḳıl hem-sâye

Otuzbirinci maḳâle saʿâdet-i seḫâvet ʿalâmet-i ṣuleḥâ ṣâḥib-i ḫabâs̲et-i ḫisset-ṣıfat eşḳıyâ olduġını ḥikâyet ider

Raḥmet ol ehli seḫâya raḥmet
Ki ola maṭlaʿ-ı mihr-i himmet
Oldı ʿâlemde seḫâ-i insân
Kendünüñ ʿizzet ü câhına nişân
Ḫâtem-i Ṭay gibi her ṣâḥib-i cûd
Bulur ikrâm-ı tamâm ile vücûd

2334 b) ü:- B

2335 a) ola:oldı B

1* ʿAlâmet-i ṣuleḥâ: ʿalâmet-i diyânet-i ṣuleḥâ B,C/ ṣâḥib-i ḫabâs̲et-i ḫisset-ṣıfat: vü ḳabâḥat u ḫabâs̲et-ṣıfat B / ṣâḥib-i ḫabâs̲et: ḳabâḥat-ı ḫabâs̲et C olduġını ḥikâyet ider olduġın bildürür B

2339 b) mihr-i:mihri B

2340 a) seḫâ-i:seḫâ vü B

Ṣaḳlanur bâġda eşcâr-ı s̱emer
Kesilür hîzem olur ġayr-ı secer
Çemen ü bâġ u gülistân-ı cihân
Seng-i ḫârâ ile olmaz yeksân
Yâ İlâhî dilerin ehl-i seḫâ
Cümleden gün gibi bâlâ-ter ola
İrmeye ẕerre ḳadar aña zevâl
Güni günden yeg ola hem-çü hilâl
75a Ḫırmen-i ʿömrini virme bâda
Kesme cûmerd elini dünyâda
Ḫaṣlet-i ḫûb ile mânend-i ʿAlî
Olur elbette seḫâ cümle velî
Söylenür dilde ʿayân u pinhân
Merd-i meydâna seḫâ oldı nişân
Ehl-i dillerde mes̱eldür bu ḫaber
Aḳçe vü mâla ḳıyan câna ḳıyar
Misk ü ʿanber gibidür ehl-i seḫâ
Ki virür her kişiye ẕevḳ u ṣafâ
Bir aḳar su gibi olur mâlı
Olmaz ol cûd u seḫâdan ḫâlî

2342 a) ṣaḳlanur: ṣakınur C

2343 a) Çemen ü: Çemen-i B; b) ḫârâ:ḫâr B/ olmaz:olımaz B olur C

2346 a) Ḫırmen:Mezraʿ B

2347 a) Ḫaṣlet-i:Ḫaṣleti B /ḫûb:ḫûy B,C

2348 b) meydâna:meydân-ı B,C

2350 a) ü:- B; b) ẕevḳ u:ẕevḳ-ı B

2351 b) u:- B

Mâlınuñ ardı kesilmez ḳatʿâ
Berekâtını virür aña Ḫudâ
Cânına cûd u seḫâ minnet olur
ʿÂleme cûdı ile raḥmet olur
Bulmaz ol kişi seḫâyile şeref
Ki ide mâlını nâdâna telef
Şol ki iḥsâna degüldür muḥtâc
Vire aña kemer ü ḫilʿat ü tâc
Yoḳ yire sîm ü zerin idin hebâ
Nitekim berg-i güli bâd-ı ṣabâ
Ṣanmañuz fiʿl-i seḫâvetdûr bu
Bel ki ġâyetde sefâhatdür bu
Aña ḳıl baḫşisi kim ola faḳîr
Aña vir niʿmeti kim olmaya sîr
Olma ol meżraʿ-ı dûna mâʾyil
Dâneñi eylemez ise ḥâṣıl
Ḳılma ol aḳçeyi isrâf u ḫarâb
Ki saña olmaya ṣoñında s̱evâb

2353 a) u:- B ;b) cûdı ile raḥmet:cûd ile ol raḥmet B

2354 b) Bulmaz:Bulımaz C/seḫâyile: cûd ile C; b) nâdâna:yabana C

2355 b) Vire:Virme B

2356 b) idin:ide B,C

2358 b) sîr: mir B

2359 a) meżraʿ:murġ B; b) ise:âb B

2360 a) aḳçeyi:aḳçe'i / isrâf u:isrâf-ı B

Ḫısset ehli necise oldı mis̱âl
Nefret eyler göricek anı ricâl
Bu ṣıfât ile neʿûẕü-bi'llâh
Her kişi andan ider istikrâh
75b Uġramaz ehl-i yaḳîn aña yaḳın
Gördügi gibi ider ḳaşını çîn
Eyleme kendüñi nâr-ı İblîs
Olma zinhâr ḫasîs ile enîs
Mâlı ḫarc olsa ḫasîsi ebter
Kîse-veş ġuṣṣadan olur lâġar
Hısset üç dürlüdür ol kân-ı vefâ
Anı bir bir diyeyin diñle saña
Biri oldur ki ide mâlı mâl
Ḥadd-i ẕâtında ola ḫisset-i mâl
Yaġmur olursa daḫî ol nâdân
Kendünüñ tarlasına yaġa hemân
Mâl fikrinden ide ʿaḳlını güm
Ura bir aḳçeye on yirde dügüm
Yegdür andan ḥacer-i lâ-yenfaʿ
Ki ola ḫısset-i mâla menbaʿ

2361 a) necise:niçesi B

2364 a) nâr:yâr B,C

2365 a) Mâlı:Mâl-ı B/ ḫasîsi:ḫasîs ile B ḫasîs-i C

2366 b) diyeyin:düşeyüm C

2367 b) mâl:hâl B

2368 a) olursa:olsa B

2370 a) ḥacer-i:ḥaceri B; b) ḫisseti :–B

Biri oldur ki ola ehl-i kemâl
Ḥisset-i ders ola boynında vebâl
Kim ki ders isteye tersine döne
Ṭurmayub fażl ile ammâ ögüne
Bir faḳîr eylese kendüye ḫitâb
ʿÂr ide söylemege aña cevâb
Âdeme ḳaşı ile vire selâm
İtmeye degme kişi ile kelâm
Dâyimâ ʿörf ü iżâfet gözede
İltifât isteye ʿizzet gözede
Rifʿate mâ'yil olub dûd gibi
Mütekkebbir ola Nemrûd gibi
Ḳılmaya ʿilmini ġayre taʿlîm
Olmaya kendüde bir ḫulḳ-ı Kerîm
Aña buġż idene Ḥaḳ vire s̱evâb
Aña ḥurmet idene ola ʿitâb
Biri ol ehl-i hünerdür ki aña
Dâ'yimâ buḫl u ḥased ʿâdet ola
76a Ṣan atın kimseye ögretmeye hiç
Kimse öldükde duʿâ itmeye hiç
Dirisi bir sebeb-i laʿnet ola
Ölüsü illere bir zaḥmet ola

2375 a) ʿörf ü: ʿörf-i B; b) isteye:eyleye B

2376 a) olub: ola C

2377 B'de bu beyit bir sonraki beyitle karışmış ve ilk beytin birinci mısraı ile bir sonraki beytin ikinci mısraı birleşmiş. Dolayısıyla da bir beyit arada kaynamış tır.

2380 a) Ṣanʿatın:Ṣan atı C

Ḫısset ehline ṣaḳın olma yaḳın
Cümleden biri budur diñle hemîn

Ḥikâyet*

Var idi bir kişi gâyetde ḫasîs
Ḫâne-i ḫıssete olmışdı celîs
Ḫisseti derd-i nihân olmış idi
Düşmen-i ḫalḳ-ı cihân olmış idi
Müftüñ ol göz göre çaylaġı idi
Aylaguñ ayaġı ṭopraġı idi
Virmez idi o ḫasîs-i bed-ḫû
Eger ol dem dir ise kimseye ṣu
Yaḳmaz idi gice misbâḥa fetîl
Tâ fetîl olmaya mihmâna delîl
Gündüzin kimseye görinmez idi
Evine hiç ḳonuḳ ḳonmaz idi
O ḫasîse iki خسر -i cihân
Bir gice oldı żarûrî mihmân
Ah u vâh ile ḫasîs-i nâ-pâk
Bir ḳaşuḳ bal ile geldi ġamnâk

---

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Münâsib C

2384 b) Düşmen-i:Düşmeni B

2386 a) ḫasîs-ı:ḫasîs u C

2387 b) mihmâna:mihmân B

2389 a) O:Ol B,C

2390 a) u:- B

Birisi ṭuydı meger aḥvâli
O ḫasîs ile yir iken balı
Didi yoldaşına bir nefret ile
Yaḳdı bu bal beni ġâyet ile
Bu söze güldi o dâḫî fi'l-ḥâl
Didi hâşâ seni yaḳmış ola bâl
Bal anı yaḳdı ki aldı mihmân
Bir ḳaşuḳ balı anuñ oldı ziyân
Ḫisset ehlini idüb istihzâ
ᶜAybını yüzine urdı ẓürefâ
76b İtme bu ᶜâdet-i mez̲mûmı ḳabûl
Ki seni il diline düşüre ol
Ās̲inâ olma aña kim her ân
ᶜİzzeti ola saña bâr-ı girân
Varma ol kişilerüñ daᶜvetine
Ḳi ziyânuñ ṭoḳına ḫıssetine
Aña ḳul olmaġı var eyle murâd
Ki ola ḳayd-ı cihândan âzâd
Olma zînhâr ḫasîs ile celîs
Bülbül olur mı ġurâb ile enîs
Ṣu gibi eyle var ol bāġa duḫûl
Ki ola mîvesi ḫalḳa mebẕûl

2391 b) O:Ol B,C

2394 a) aldı:geldi C

2396 a) ᶜâdet-i :ᶜâdeti B/ mez̲mûmı:mez̲mûm B

2397 a) kim:ki B

2401 :- B

Yâ İlâhi bize ḫısset virme
Ḫısset-i nefs ile ẕillet virme
Merd-i cûmerd olana eyle enîs
Ebedî eyleme muḥtâc-ı ḫasîs
Evliyâ ʿâdetidür cûd u seḫâ
Bu eyü ḫasleti ḳıl bize ʿaṭâ

Otuz ikinci maḳâle şâribu'l-ḫamri melʿûnun muḳteżâsınca mey-ḫôr u maḥmûr raḥmetden dûr olub şarâbı niḳâb-ı şâhid-i hidâyet u ḥicâb-ı cenâb-ı saʿâdet olduğını bildürür

Ki olan fısḳ u fücûra mâ'yil
Bu ne yüz ḳarasıdur hey ġâfil
Rûz-ı maḥşerde olursın bed-nâm
Ḳızarursın utanub nîteki câm
Ne revâ kendüñi serḫôş idesin
Ṭoġrı yolı ḳoyub egri gidesin
Ne revâ ḫalḳa-i cemʿiyyet-i câm
Ṭavḳ-i laʿnet ola boynuñda müdâm
Ne revâdur buña seyl-âb-ı şarâb
Meżra -ı tâʿatuñı ide ḫarâb

2402 b) ḫisset-i:ḫisset ü B

2403 a) enîs:celîs C

1* mey-ḫôr u: mey-ḫ̌âr-ı C/ u maḥmûr:- B / şarâbı:şarâb-ı B/ vü ḥicâb-ı cenâb -ı sâʿadet - C/olduğını bildürür: olduğın beyân u ʿayân eyler B

2405 :- B / a) ki:ey C; b) hey:ey C

2408 a) cemʿiyyet-i:cemʿiyyeti B

77a Eyle ol cân-ı şarâbı menfûr
Ki ola âdeme mir'at-ı ġurûr
Câmdur cümle fesâduñ başı
Olma zinhâr anuñ ayaḳdaşı
Ḥalḳa-i ṣoḥbet u câm-ı ᶜisyân
Oldı bir dâne vü dâm-ı şeyṭân
Nûş-ı câm itme degül saña sezâ
Bir ḥarâm-zâde ḳarındaşuñ ola
Kişiyi câm-ı mey eyler bî-ᶜâr
Oldı ol ḥalḳa Ṭamudan bir nâr
Ḫâne-i cismüñi ḳılmaġa ḫarâb
Ṣanasın zelzeledür saña şarâb
Çünki ḳâżî ola maḥşerde Ḫudâ
Bile ḥaddini cemîᶜ-i füseḳâ
Cevher-i ᶜaḳla olurken maḥrem
Seni mey ḳıldı ḫar-ı lâ-yefhem
Meye meyl eyleme peymâne gibi
Herzeler söyleme dîvâne gibi
Uzadub aña ṣurâḥî gibi dest
Ne revâdur olasın câm-perest

[2410] b) ola:olur B/ mir'ât-ı:mir'âtı B

[2411] a) fesâduñ:şarâbuñ C

[2412] a) ṣoḥbet u:ṣoḥbet-i B/ cam-ı:câm u B

[2413] a) câm:cân B

[2414] a) Kişiyi:Kişi'i B

[2417] a) Cevher-i :Cevheri B; b) ḫar-ı :ḫarı B

[2419] a) ṣurâḥî:ḥarâmî B

Āḫiretde seni maġbûn eyler
Câm-veş dîdeñi pür-ḫûn eyler
Bir gün ola ki uzadub saña el
Ala ayaġuñı nâgâh ecel
Yutdurub saña ṣurâḥî gibi kan
Ḥurmetüñi elüñe vire hemân
Unudub kendüñi ey ehl-i mecâz
Mey içüb diñleme nâ-sâz ile sâz
Şol ṣanem gibi kemâncıyla müdâm
Ḳılma küffâr gibi bezm-i ḥarâm
Yüri meyl eyleme mûsîḳâra
Ẕikr-i Mevlâdan ider âvâre
ʿİbret ile naẓar it itme ʿinâd
Çeng ider muṭrıb elinden feryâd
77b Câm içün olsa n'ola sanâ ʿaẕâb
Göz dikersin aña mânend-i ḥabâb
Varma meyḫâneye gel eyle ḥaẕer
Vara vara seni bî-dîn eyler
Yañılub alma ṣaḳın aġzuña câm
Göz göre cânuña od ṣalma müdâm
Eline câm-ı mey alsa fâsıḳ
Aña beñzer ki ṭabîb-i ḥâẕıḳ

2421 a) uzadub:uzadur B; b) Ala ayaġuñı:Ayaġuñı ala C

2424 a) kemâncıyla:kemânçeyle B,C/

2425 .:- B; a) meyl eyleme:eyleme meyl C

2426 a) ibret:ġayret B/ naẓar:ḥaẕer B/ ʿinâd:ʿayân B; b) faryâd:efġân

2427 a) n'ola:nûr B

Ḫastenüñ derdine ḳılmaġa devâ
Ala ḳârûresini baḳa aña
Fâsıḳuñ güni bu ḥâl ile geçer
Ṭurmayub bevl-i şeyâṭîni içer
Ṣaḳalı üzre ider istifrâġ
Bulaşur cîfeye gûyâ pir-i zâġ
Ṣanasın câm-ı mey ile her mest
Oldı bir kâfir-i ḫurşîd-perest
2435- Eyleme kendüñi küffâra şebîh
Olma bu şürb-i müdâm ile sefîh
Ki yaḳar ḫâneñi mânend-i ḥabâb
Bu ḳızıl ḳana boyanmış seyl-âb
Ne revâdur ki içüb her meyḫôr
Ola bir ḳan eylemiş kelb-i ᶜaḳûr
Şer ile fâsıḳ olur ol ḳallâş
Ki hemîşe ṣaḳalın ide tırâş
Virür insâna ṣaḳal zînet-ü fer
Yapraġıyla yaraşur cümle şecer
2440 Ḥaẕer it eyleme ey merdüm-i pâk
Sebzüñi bâd-ı ḫazân gibi helâk

2432 b) bevl:- A/ şeyâṭîni : şeyâṭîn B

2433 b) pir-i:bir B

2434 a) ile:- B

2436 a) ḫâneñü mânend:ḫâneñü meydân B

2437 b)Ola bir ḳan eylemiş: Ola bir ḳan yalamış B, Eylemiş ḳan ola bir C/ kelb-i: kelbi B

2440 b) sebzüñi:sebzeñi B,C

Yazılan ḫaṭṭ-ı şerîf olsa tırâş
Naẓar ehlinüñ olur göñli ḫırâş
Ne revâ işleyesin ol ʿâmeli
Ki ola fıṣḳ u fücûruñ bedeli
Fâsıḳuñ ʿaynıdur ol ʿâṣî-yi dûn
Ki yiye berş ile beng ü efyûn
78a Oldı tiryâkilerüñ derdi kesîr
Şemʿa beñzer ki yidügi anı yir
Dâl ider ḳâmetini miḥnet ü derd
Meh-i nev gibi olur lâġar u zerd
Ḫalḳ ile ṭurmaz ider ceng ü cidâl
Zehri aġzında olur mâr-miṡâl
Ṭurduġı yirde gelür gözine ḫ͏ᵛâb
Bir gün öñürdi ider meyl-i turâb
Aceb olmaya ḫazân yapraġı
Secdegâh eyler ise ṭopraġı
Ḳılma ol zehre vücûduñ mesken
Çıkarur âdemi âdemlıḳdan
Öldürür âdemi berş ü efyûn
Olma ol düşmen-i bed-ḫᵛâha zebûn

2441 a) Yazılan:Ṣafḥada B

2442 u: - B

2444 a) derdi:derd-i B

2447 b) ider:- A

2448 b) ṭopraġı:ṭopraġı B

2449 a) ḳılma:yime C/zehre:zehriC/mesken:ṣaḳın C; b) âdemlıḳdan:âdemlikden B

Tevbe ḳıl ẕikr idüben Tevvâbı
Diñle bu ḳavl-i ulu'l-elbâbı

Ḥikâyet*

Bir ḫabâs̱et ilinüñ nâ-pâki
Oldı hem fâsıḳ u hem tiryâki
Mest olub bu iki keyfiyyet ile
Gider iken evine ḥayret ile
Balçuġ içinde yürürdi ġalṭân
Ṣanasın bâd ile bir berg-i ḫazân
Yolda bir masḫara-i âlem idi
Ṣanki balçuḳdan o bir âdem idi
Mescide varur iken Şeyḫ Vefâ
Nâgehân uġradı yol üzre aña
Düşdi ayaġına ol ʿâṣî-yi şûm
Didi ey âb-ı ruḫ-ı milket-i Rûm
Elümi al ḳoma ayaḳda beni
Nâr-ı ġam yaḳdı dil ü cân u teni
Yüzümi yirlere düşürdi şarâb
Baġrumı eyledi efyûn kebâb

---

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

2454 a) Balçuġ:Balçuḳ B

2455 b) o:- B

2457 b) milket-i:milketi B

2458 a) Elümi:Elimi C

78b Bir duʿâ eyle benüm ḥâlüme baḳ
Vire inṣâf ola kim ḥażret-i Ḥaḳ
ʿÂṣî içün didi ol ḫûb-naẓar
Budur ol balçuġa düşmiş güher
Mest ü dîvâne vü şeydâ olmış
Götüri ḫalḳa temâşâ olmış
Şefḳat idüb aña ol şeyḫ-i be-nâm
Yudı pâk itdi libâsını tamâm
Ḳaldurub dest-i duʿâyı ol dem
Didi ey Ḫâlıḳ u Tevvâb-ı ümem
Ben ki bir bende-i bî-ḳudret iken
ʿÂciz ü ʿâṣî vü bî-ṭâḳat iken
Yuyuben ẓâhirin pâk itdüm
Göñlüni şimdi ferahnâk itdüm
Sen ki ser-cümle cihâna ḫânsın
Ḫâlıḳu'l-ʿâlem ü zü'l-iḥsânsın
Sen bunuñ bâṭınını pâk eyle
Ṣâḥib-i cevher-i idrâk eyle

2460 b) kim:ki B

2461 a) ʿÂṣî:Anuñ B/

2462 a) Mest ü:Mest-i B

2463 b) tamâm: hemân C

2464 b) Ḫâlıḳ u : Ḫâlıḳ-ı B

2465 a) ki:- C; b) ʿâṣî vü:ʿâṣî-yi B

2466 a) ẓâhirini: ẓâhirümi C/ itdüm:itdüñ C; b) Göñlüni Göñlümi C / itdüm:itdüñ C

2467 a) ḫânsın:cânsın B

Maḥrem-i tevbe vü ṭâʿat olsun
Hem-dem-i ehl-i münâcât olsun
Fi l-i ʿîṣyândan usandur dâ'yim
Rûz u şeb ṭâʿate eyle ḳâ'yim
Ḳıldı ol şeyḫ velâyet iẓhâr
Zühde meyl eyledi ol âḫir-i kâr
Ey münâcât idenüñ Ġaffârı
Ey günâh işleyenüñ Settârı
Mey-i ʿiṣyân ile maġbûn olduḳ
Mest ü lâ-yaʿḳıl u mecnûn olduḳ
Mürşid-i ʿilmüñi eyle bize yâr
Bilelüm kendümüzi bir miḳdâr

Otuz üçinci maḳâle ʿışḳ-ı mecâzî ile ḥayrân u sergerdân olan nâdânlar âḫiret u ʿâḳıbetlerin cürm ü cinâyetle ḫarâb u yebâb itdüklerini bildürür

ʿÂlem-i ʿışḳ-ı mecâzîde olan
Cümle üç ḳısm olur ey rûḥ-ı revân
Biri oldur ki sevüb bir yârı
İdegördükçe fiġân u zârı

2469 a) Maḥrem-i:Maḥremi B;b) Hem-dem-i:Hem-demi B

2470 b) u:- B

2473 b) Mest ü:Mest-i B

2474 a) Mürşid-i:Mürşidi B

* âḫiret:âḫir B/ ʿâḳıbetlerin : ʿâḳıbetlerini B,C / olan nâdânlar:olanlar C/ cürm ü: cürm-i B /ḫarâb u yebâb:ḫarâb-ı yebâb B ḫarâb C/ bildürür:beyân u ʿayân ider B

2476 B'de bu beytin kenarında "ʿışḳ-ı mecâzî üç nevʿ olur" diye bir yazı bulunmaktadır.

Ḥüsni mir'âtına baḳsa fi'l-ḥâl
Ḳudretu'llâhı ide fikr u ḫayâl
İñleye derdi ile nây gibi
Bir ḫayâl ola yeñi ay gibi
Ola üftâdesi göz yaşı gibi
Seve ṣıdḳ ile ḳarındaşı gibi
Seyre gitdükçe aña ḫidmet ide
Cânına ḫidmetini minnet ide
Naẓar-ı pâk ile maḥbûbı ola
Cevher-i cân gibi maṭlûbı ola
Şîve vü nâz ile ol ḳaşı hilâl
Evine girse gelüb mihr mis̱âl
Ḳâdir olduḳça żiyâfetler ide
Derd-i ʿışḳını ḥikâyetler ide
Ayaġ ucında yata ḳulı gibi
Deprene muḳbil-i maḳbûli gibi
Ġılẓeti terk idüben ṭura baʿîd
Merḥabâ ide şu dem kim olaʿîd

2477 a) Ḥüsni:Ḥüsn-i B

2478 b) yeñi:iki C

2481 a) Naẓar-ı pâk:Naẓarı bâk B/maḥbûbı: maḥbûb B; b) cevher-i :cevheri B/maṭlûbı:maṭlûb B

2482 b) gelüb:anuñ B

2484 a) Ayaġ:Ayaḳ B/ḳulı:ḳul B; b) maḳbûli:maḳbûl B

2485 a) ṭura:dura B

Ḥaḳdan ayruġa maḥabbet her gâh
Ādeme oldı be-her ḥâl günâh
İdiser ḥażret-i Ḥaḳ ḫurd-ı denî
Mâsiva'llâha maḥabbet ideni
Biri oldur ki cihânda nâgâh
Hem-dem olursa eger bir yüzi mâh
Ḳucar âl ile kemer-veş belini
Āstîni gibi öper elini
Ṣaḳlayup sînede îmânı gibi
Anı pehlûya çeker cânı gibi
79b Ṣanasın kim olur ol tâze cuvân
Ten-i vîrânesine genc-i nihân
Gökde isterken anı yirde bulur
Sîne-ber-sîne vü leb-ber-leb olur
Her ḳaçan seyre çıḳub gitse eger
Pâdişâhı gibi ḳulluḳlar ider
Ṭaḳılur aña mis̱âl-i şemşîr
Olur ol bir ḳurı ʿünvâna esîr
Göñli gibi ḳulaġına ʿayân
Egilüb söyleşür ol râz-ı nihân

2486 b) Ādeme oldı:Oldı insâna B

2487 a) ḫurd-ı : ḫûr-ı B dûn u C
B'de bu beyitten sonraki kısım sütün arasında "Ḳısm-ı S̱ânî" olarak gösterilmiştir.

2488 b) eger:aña B

2489 a) Ḳucar:Ḳuca B/ âl:el C; b) âstîni:âstîn C/ öper elini:öper hem elini C

2493 b) Pâdişâhı:Pâdişâha C/ ḳulluḳlar ider:ḳulluḳ eyler C

2494 a) şemşîr:şimşîr B

Diḳḳat u ġılẓet ü iḳdâm eyler
Lâ-tekellüfligin iʿlâm eyler
Daḫî artuġa tecâvüz itmez
Lûṭîler gitdügi yola gitmez
Bu tekâlîf-i ġarîbe hâşâ
Oldı ʿışḳ ehli arasında ḫaṭâ
Biri oldur ki neʿûẕu-bi'llâh
Ḳâf ṭaġınca ider ulu günâh
Eylese bir gözi âhûyı şikâr
Yalvarur aña ider nâle vü zâr
Eyleyüp cânına biñ dürlü ʿaẕâb
Yapışur dâmenine ṣanki ġurâb
ʿÂlem-i vuṣlatına cehd eyler
Cümle -i mâmalekin ʿahd eyler
Bir nice göz yaşı ile ol ân
Yire döker yüzi ṣuyını revân
Âl ile serv-i revânı yıḳar ol
Ol aralıḳda ider nâ-maʿkûl
Âteşi penbede pinhân eyler
Yirini âteş-i sûzân eyler

[2496] a) ġılzet u:ġılzet-i B

[2498] a) ġarîbe:ġarabiyye B

[2500] b) Eylese: Eyleye B

[2501] b) ġurâb:kilâb B,C

[2503] a) nice:niçe B,C/ yaşı ile:yaşıyile C

Ṣoḳdurur efʿîye bir sîm-teni
Ġarḳ olur baḥr-ı günâha bedeni
Alma ol aḳçeyi yirden dâyim
Ki saña ola egilmek lâzım
80a Ḳılma bir serv-i nihâlını dü-tâ
Zâġ-veş bâr-ı girân olma aña
Kendüñi ümmet-i şeyṭân itme
Ḫâne-i zühdüñi vîrân itme
2510 Kimsenüñ ḳâmetini ḳılma kemân
Maʿṣıyyet oḳlarına olma nişân
Her sözüm oldı saña remz ü sebaḳ
Lûṭ ḳavmini işit neyledi Ḥaḳ

Ḥikâyet

Lûṭ ḳavmi ki idüb cürm ü günâh
Oldı günden güne gümrâh u tebâh
Mekr-i İblîs ile mânend-i ḥimâr
Biri birine olurlardı süvâr
Eslemezlerdi naṣîḥat sözini
Dönderürlerdi nebîden yüzini

2506 :- B

2508 b) olma:oldı B

2511 a) remz ü:remz-i B

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

2512 a) cürm ü:cürm-i B

2513 a) Mekr-i: Mekri B

2515- Ḫışm idüb anlara nâgâh Ḫudâ
Elem ü ḳahr ile gönderdi belâ
\- Şehr ü ṣaḥrâsı ile ṭaġı ile
Gülşen ü bâġı ile zâġı ile
\- Anları nîteki şeyṭân-ı laʿîn
Gökden uçurdı melekler ol ḥîn
\- Cümlesi uġradılar bu ḫaṭara
Her biri döne döne indi yire
\- İşleri mûcib-i nekbet oldı
ʿAḳıbet bâʿis-i miḥnet oldı
2520- Cümlesin ḫışm-ı Ḫudâ-yı Raḥmân
Yaradılmamışa dönderdi hemân
\- Ne revâdur bu ki bu ḳavm tamâm
Oldılar iki cihânda bed-nâm
\- Oldı dünyâda vü ʿuḳbâda belâ
Âdem oġlına livâṭayla zinâ
\- Raḥmet aña ki idüb istiġfâr
Eyleye tevbe ile tâʿatı yâr
80b - Emr-i maʿrûf ile hem ʿâmil ola
Nehy-i münkerden ide cümle ibâ
2525 Ey celâl ü ʿazamet issi İlâh
Bu günehden bize vir istikrâh

2516 a) ṭaġı:ṭaġ B; b) bâġı:bâġ B/ zâġı:râġı B,C

2518 b) yire:yere C

2524 a) ʿâmil:ʿârif B

2525 a) ü:- B; b) günehden:günâhdan B

Kıl bu ᶜâṣîleri ḫışmuñdan emîn
Tevbe vü tâᶜatüñe eyle ḳarîn
Râżî olduġuñ işi inᶜâm it
Gösterüb ṭoġrı yolı iᶜlâm it

Otuz dördinci maḳâle men ṣamete necâ delîliyle dilinden iḥtirâz iden ehl-i niyâz ceres-mis̱âl dil ucından başını ġavġâya virmeyüb âsûde-ḥâl olduġını bildürür

Ey gönül ḥâmil-i esrâr olagör
Yüri bir ehl-i dile yâr olagör
Eyle yâranuña luṭf ile kelâm
Vir mudârâyile aᶜdâya selâm
Raḥmet aña ki olub ḫûb-ḫiṣâl
Dil-i pâk ola anuñ baḥr-mis̱âl
Dil ucından kafese girdi hezâr
Dil ucundan Cerciş oldı ber-dâr
Eyleme ḳubbe-i ᶜâlemde ṣadâ
Söz gelür âdeme andan zirâ
Ṣâbir u sâkin olur puḫte müdâm
Ṭoldurur ᶜâlemi âvâze-i câm

2526 b) tâᶜatüñe: tâᶜat ile B

2527 a) inᶜâm:ilhâm B; b) iᶜlâm:ilhâm B

* delîliyle:delîli ile B /iḥtirâz:iḥtirâz-ı B/ iden:- B/ başını:- B/virmeyüb: uġramayub B/ olduġını bildürür: olduġıdur B olduġını beyân eyler C

2530 a) Dil-i:Dili C

2531 b) Cerciş:ceres B,C

2533 a) câm:ḫâm B,C

Eyleme câhil ü nâdâna su'al
Ki olur bâʿis̱-i ġavġâ vü cidâl
Kûşe-i ḫânede ḫam kim ola boş
Sözüñi ḳarşular olmaz ḫâmûş
Ḳılma ol tâʾife-i şûm ile ceng
Ki göñül câmına anda ire seng
Şol zebân kim ide maẓlûmı melûl
ʿAlev-i nâr-ı şeyâṭîn olur ol
81a Yeg dürür berg-i ḫazân ol dilden
Ki seni incide cân u dilden
Ḳıldı aġzuñda dili ṣunʿ-ı Kerîm
İki ḳat ḳalʿanuñ içinde muḳîm
Biri dendândur anuñ biri dehen
İtdi bu perdeler içinde vaṭan
Eyle bu maʿrifet u ḥikmeti hâl
Ne dimekdür bu rumûz u bu ḫayâl
Yaʿnî insânı ider ḫ^{v}ôr u ḫacil
Çıḳmasun dâyireden ṭaşraya dil
Kelimâta çü ṣadef açdı dehen
Çekdi dendânını ġavvâs-ı ʿAden
Oldı ten mülkine ser kûh-ı girân
Tîşedür ṣanki lisân-ı insân

2534 b) olur:ola C

2537 a) zebân:zamân C

2541 a) maʿrifet u hikmeti: maʿrifet-i ḥikmet-i B; b) u:- B

2542 a) ḫ^{v}ôr u: ḫôr B/ ḫacil:ḫacîl B

2544 b) Tîşedür:Nîş B

Olıcaḳ kes̱ret-i isti^c^mâli
Ser olur emn-i emândan ḫâlî
^c^Āḳıbet oldı aña ^c^aḳl-ı muḥîṭ
Ki olur tîşe ile kûh basîṭ
Yâ^c^nî dil tîşesi ey bed-girdâr
Ādemüñ başın alur âḫir-i kâr
Dil ucından kişinüñ şem^c^-mis̱âl
İrişür başına biñ dürlü zevâl
Dilini ṣaḳlamaz ehl-i ^c^isyân
Mâr-ı Żahhâk olur aġzında zebân
Diler iseñ ki selâmet ola rûḥ
Câhili pend ile itme mecrûḥ
Penddür gevher-i deryâ-yı şeref
Ġûş-ı nâdân olamaz aña ṣadef
Câhile pend idicek düşmen olur
Ṣoñradan her sözü bir demren olur
Yük olur aḥmaḳa ḥaḳ söz her bâr
İncinür anı götürmez o ḥımâr
Ḥaḳ söz âzürde ider nâdânı
Diñlemez kâfir olan Ḳur'ânı
Fikri anuñ ki ḳamu fâsid ola
Görünür râ'y-ı münîr aña ḫaṭâ

2545 a) Olıcaḳ: Ölicek C

2547 b) âḫir-i:âḫiri B

2551 b) olamaz:olımaz B, C

2555 b) ra'y:mihr C

ᶜUlemâ sükkere benzer gûyâ
Başına kasd ider anuñ cühelâ
Rifᶜate pend-i bülend oldı kemend
Pendden ᶜâkil olur fâyide-mend
Kişinüñ olmaz ise iz'ânı
Rûzgâr uşladur âhir anı
Câhil olanuñ olur hâli harâb
Ne nasîhat eser eyler ne ᶜitâb
2560 Misk-i ter olsa metâᶜı kâhil
Kara toprakca görür her câhil
Hadd-i zâtında kim olmazsa latîf
Fâyide itmez imiş pend-i şerîf
Gör ki Bû Cehl ile hem Bu-Lehebi
Müslümân idemedi pend-i Nebî
Hasteye çünki ecel ola karîb
Derd olur cânına dermân-ı tabîb
Pend ile râm olamaz ehl-i hevâ
ᶜAklınuñ ᶜaynı olur nâ-bînâ
2565- Hem-demi olma anuñ kim dâyim
Aña pend eylemek ola lâzım

2556 a) sükker:şekker B,C

2557 b) Pendden:Pend iden B

2558 :- B

2559 b) eyler:ider B

2560 a) kâhil:kâkül B kâmil C

2562 a) Gör ki:Nazar it C

Raḥmet ol ehl-i ferâġa ki müdâm
Aña ḳayd olmaya eşġâl-i ᶜavâm
Ḳalb-i nâdânı günâh itse siyâh
Pend es̱er ḳılmaz olur ḥâli tebâh
Buᶜayândur ki libâs olsa ḳara
Ġayrı reng ile boyanmaz aṣlâ
Pend bed-aṣla olur ġayr-ı müfîd
Zengî ṣâbûn ile olmaya sefîd
Penddür mürşid-i aṣḥâb-ı ṣalâḥ
Penddür ᶜâṣî-yi ḥayrâna necâḥ
Pend aña fâyide eyler nâgâh
Ṣâliḥ-i ᶜâlem iken ide günâh
82a Şol kişi kim ola muᶜtâd-ı hevâ
Aña pend itmek olur ᶜayn-ı ḫaṭâ
Egri olursa eger köhne şecer
Anı ṭoġrı idemez dest-i beşer
Ḫar olur fażl u hüner ᶜüryânı
Câme-i pende degül erzânî
Yaramaz işlerini ḫûb ṣanur
Olıcaḳ rûz-ı ḳıyâmet utanur

2567 a) Ḳalb-i:Ḳalbi B; b) ḥâli:ḥâl-i B ḫâlî C/ tebâh:penâh B,C

2569 b) sefîd:sepîd B

2570 ab) penddür:penddir B

2571 b) Ṣâliḥ-i:Ṣâliḥ u B

2573 b) ṭoġrı:ṭoġru C

2574 a) u:- B

2575 b) Olıcaḳ:Ölicek C

Diñle bu ḳıṣṣayı ey ehl-i fenâ
Vâᶜiz u nâṣıḥ ola tâ ki saña

Ḥikâyet

Bir yoġurdı ḳara Türk-i ebter
Şehri seyr itmege meyl itdi meger
Depesi beñzer idi kuhsâra
Gözleri ġâruñ içinde nâra
Başı üzre var idi ḳara külâh
Âteş üzre nitekim dûd-ı siyâh
Bî-namâz idi hem ol yüzi ḳara
Düşmeyince başı inmezdi yire
Eşegini getürüb oldı süvâr
Bindi gûyâ ki ḫar üstine ḥımâr
Geldi bu şevket ile bâzâra
Nâgehan uġradı bir ᶜaṭṭara
Bûy-ı misk ile dimâġı ṭoldı
Düşdi yir yüzüne bî-ḫûş oldı
ᶜAḳl u idrâki gidüb başından
Seyller aḳdı gözi yaşından
Ḳara ṭopraġ ile oldı yeksân
Ḳaldı âyende revende ḥayrân

2576 a) ḳıṣṣayı:ḳıṣṣa'ı B

*Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

2578 b) ġâruñ:nâruñ B,C/nâra:ġâra C

2580 b) yire:yere C

2584 a) u:- B

Oldı bu ḥâdis̱e nâgâh aña
Üşdiler mâ ḫalaḳa'llâh aña
Didiler n'oldı bu miskîne ʿaceb
Neden irişdi buña bunca taʿab
82b Ḥâli her vech ile düşvar olmış
Ne ʿaceb derde giriftâr olmış
Didi ʿaṭṭâr bu miskîne meger
Eyledi râyiḥa-i misk żarar
2590 Misk ü ʿanber ḳoḫusı mest itdi
Ṭâḳati ṭâḳ olub uṣṣı gitdi
ʿAḳl u idrâkine irişdi ḫalel
Miskden oldı dimâġı muḫtel
Bu sözi diñledi bir rind-i ẓarîf
Ḳıldı ol laḥẓada bir fikr-i laṭîf
Yaḳdı bir pâre tezek anda ʿayân
Dütüni burnına girince hemân
ʿAḳlı başına gelüb itdi ḳıyâm
Gözini açdı idüb ḫalḳa kelâm
2595- Ol ẓarîfe didi bu Türk-i denî
Bir yaramaz ḳoḫu mest itdi beni
Cân virüb olur idim ehl-i ḳubûr
Yaḳmasañ Ḫıżr irişüb baña buḫûr

2590 a) ḳoḫusı:ḳoḳusı C

2593 a) ʿayân:hemân B; b) Dütüni:Tütüni C/ girince:girinc B/hemân:ʿayân B

2594 a) ʿAḳlı: ʿAḳl B

2596 b) Yaḳmasañ: Yaḳmasa C

Her kimüñ olsa mizâcı nâ-pâk
Zehr-i ḳâtil olur aña tiryâk
Kimine gündüz olur her şeb-i târ
Kimine gül görinür hey'et-i ḫâr
Pend nâ-ehle olur ayn-ı ḫaṭâr
Nitekim Türk olana misk-i Tatar
Yâ İlâhi baña vir ṣabr u sükûn
Olmasun kimse dilümden maḥzûn
Dilümi ḫame-i ḥikmet eyle
Göñlümi nâme-i raḥmet eyle
Zillet-i sehv ü ḫaṭâdan ṣaḳla
Miḥnet-i lehv ü belâdan ṣaḳla

Otuz beşinci maḳâle fuṣaḥâ'i'l-kibârı izzetle tefsîr ü şuᶜarâ'i'l-cerrârı zilletle taḥrîr eyler

83a Şiᶜrdür âdeme baḫşâyiş-i Ḥaḳ
Cidd ü cehd ile bilinmez bu sebaḳ
Keşf olur ᶜâşıḳ olana bu fünûn
Yaᶜni esrâr-ı kelâm-ı mevzûn
Her kişi genc-i nihânı bulmaz
Her ḳamış ney-şeker olmaġ olmaz

[2597] a) olsa:ola B

[2599] a) ḫaṭâr:ḫaṭâ B,C; b) Tatar:Ḫıṭâ B,C

[2602] ü:- B

* fuṣaḥâ:ḫuṣemâ B/taḥrîr eyler:taḥrîr ü teşrîḥ olduġıdur B

[2605] a) bulmaz:bulamaz C; b) olmaz:olamaz C

Oḳumaġ ile bilinmez bu rumûz
Aramaġ ile bulınmaz bu künûz
Ene efṣaḥ güherinüñ ṣadefi
Enbiyânuñ ḳamu ḫayru'l-ḫalefi
Söyledi aḥsen-i vechile suḫen
Didi şiʿrüñ ḥaseni oldı ḥasen
Olur ol şiʿr hemân ʿarş-liḳâ
Ola ya naʿt veyâ tevḥîd-i Ḫudâ
2610 Ḥikmet-i Ḥaḳḳı ḳıla ḫalḳa ʿayân
Ḳudretu'llahı ide vaṣf u beyân
Bir velî söyledi bu sırrı ṣarîḥ
Didi her yüz yıluñ içinde ṣaḥîḥ
ʿÂleme naẓm ile aḳṭâb-miṡâl
Yedi seyyâre ider ʿarż-ı cemâl
Kimi Saʿdî kimi ʿAṭṭâr olur
Her biri maṭlaʿ-ı envâr olur
Kimi Ḥâfıẓ-veş irer salṭanata
Levḥ-i maḥfûẓ olur maʿrifete
2615- Kimi mânend-i Niẓâmi taḥḳîḳ
Naḳl ider ehl-i dile sırr-ı daḳîḳ

2609 b) naʿt veyâ: naʿt-ı Resûl B

2610 a) Ḥikmet-i:Ḥikmeti B

2611 a) sırrı:sırr-ı B

2612 a) naẓm:ẓulm C

2514 a) irer:ider B,C/salṭanatâ:salṭanatı C/ b) maʿrifete:maʿrifeti C

Kimi naẓmıyla miŝâl-ı Ḫusrev
Gün gibi dehre ṣalar bir pertev
Kimi Câmî-veş olur mîr-i kelâm
Olamaz kimse ayaḳdaşı müdâm
Naẓm bâġında Nevâyî-mânend
Kimi bülbül-veş ider ṣavt-ı bülend
Çekdiler mülk-i velâyetde ʿalem
Baṣdılar keşf ü kerâmete ḳadem
83b Buldılar menzil-i maḳṣûda vüṣûl
Ḳıldılar Ḳa'be-i envâra duḫûl
Oldılar vâṣıl-ı iksîr-i hüner
Ṣaldılar himmet ile ḫalḳa naẓar
Vardılar aña ki iller varamaz
Gördiler anı ki gözler göremez
Maʿnâ yüzine ḥicâb oldı deyu
Oldılar zînet-i dünyâya ʿadû
Yumdılar ṣabr ile ʿayn-ı ṭamaʿı
Açdılar dîde-i zühd ü veraʿı
Ḳıldılar genc-i ḳanâʿatda maʿâş
Her biri egmedi sulṭanlara baş

2516 b) bir:ol B

2617 b) Olamaz:Olımaz B

2519 b) ü:- B

2622 a) varamazı:varımaz B; b) göremez:görimez B gözler C

2624 b) dîde'-i :perde'-i B

2625 b) sulṭânlara:şeyṭânlara C

Resm-i bâb-ı Ḥarem-i ehl-i Ḥicâz
Olmadı anlara miḥrâb-ı niyâz
Bunlaruñ gibi gerekdür şâʿir
Ki ola anda velâyet ẓâhir
Şâʿir-i şiʿr-i mecâzi kim olur
Dâyimâ nekbetî-yiʿâlem olur
Olma anuñ gibi nâdâna yaḳın
Laʿnetu'llâhi ʿale'l-keẕẕâbîn
Ḳılma ol şâʿire luṭf ile naẓar
Ki ḳaṣîdeyle ide illeri cer
Ehl-i dünyâdan uma luṭf-ı tamâm
Ḳapusında ḳıla it gibi maḳâm
Ṭamaʿ idüb bir iki sîm ü zere
Bir ḥımârı öge göge çıḳara
Arslan ide olur olmaz tekeyi
Ḳahramân eyleye her bir lökeyi
Câhil olana diye ehl-i kemâl
Taka dünbâlı ḫara ʿıḳd-ı leâl
Âḫiretde ki dem-i maḥşer ola
Ol ḳaṣîde aña bir ejder ola
Aña kim faḳr u fenâ ʿâdet olur
Ḳâniʿ-i enʿime-i ṭâʿat olur

2626 a) Ḥarem-i:Ḥaremi B

2628 a) Şâʿir-i:Şâʿirüñ C

2630 b) ḳaṣîdeyle ide: ide ḳaṣdile ol B

2632 b) ḥımârı öge göge :ḫarı öge ki göge C

2634 b) enʿime'-i:enʿime vü C

84a Câhile yaraycak Allâh dimez
Öldürür ise daḫî âh dimez
Görinür ḫâne-i ehl-i dünyâ
ᶜÂbidüñ ᶜaynına mânend-i ḫalâ
Anda varmaġa ider istikrâh
Meger ol ola żarûrî nâgâh
Faḳr u fâḳ ile yürür yaluñ u aç
Olmaz ol bâb-ı ḫasîse muḥtâc
Eyleyüb kendüyi ḥırṣ ile zebûn
Diñle gör neyledi bir şâᶜir-i dûn

Ḥikâyet

Bir yaluñ yüzlü pelîd ü bed-ḫû
Uşaġ iken giderek oldı ulu
Bir zamânda nitekim nergis-i bâġ
Götürür idi uşaḳlarla çerâġ
İlleri cer idüb ol müflis ü ᶜûr
Ḫalḳdan degşürür idi manḳûr
Yoġ idi ḳaşınacaḳ dırnaġı
İbtiẕâl ile geçerdi çaġı

2641 a) kendüyi ḥırṣ ile:ḥırṣ ile kendüyi B ḥırṣ ile kendüni C

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

2642 a) ü:- B; b) Uşaġ:Uşaḳ B, Işaġ C

2644 a) ü:- B, b) degşürür:devşürür B divşürür C

2645 a) dırnaġı:ṭırnaġı B,C

Ṣoñradan olmış idi mâl issi
ʿİzzet ü devlet ü iḳbâl issi
Ẕillet-i ḫısset ile ebter idi
Bir yimişsiz aġaca beñzer idi
Varyimezlerde naẓîri yoġ idi
Aḳcesi göz yaşı gibi çoġ idi
Çoġ idi anda ziyâde dînâr
Ṣanki cirm-i ḥacer içindeki nâr
Enverî eylemek içün anı cer
Bir ḳasîdeyle aña vardı meger
Oḳudı anda duʿâ-nâmesin ol
Kimi bî-maʿnâ vü kimi medḫûl
Enverînüñ sözini gûş itdi
Baḥr-i iḥsânı hemân cûş itdi
84b Eyledi ʿâleme iẓhâr-ı seḫâ
Aña bir yaġ mûmını kıldı ʿatâ
Raḳṣ idüb nîteki fânûs-ı ḫayâl
Başına ṣoḳdı anı nâme-mis̱âl
Şemʿ ile oldu anuñ tedbîri
Ṣavdı bir tîr ile ol ḫınzîrı
Yeg idi aña ecel olsa enîs
Mezelenmekden ise anı ḫasîs

2646 b) ü:- B

2647 a) Ẕillet-i:Ẕilleti B/ yimişsiz:ḳurımış B

2648 a) Varyimezlerde:Varyemezlerde C; b) çoġ:çoḳ B

2650 b) vardı:virdi B

2652 b) iḥsânı:insânı B

N'ola ol şâʿiri zem itse kişi
Halkı cer itmek ola anuñ işi
Kanı bir ġâzî vü merd-i bî-bâk
Ki ide şâʿir-i cerrân helâk
Uyara nûr-ı çerâġ-ı nazmı
Hârdan pâk ide bâġ-ı nazmı
Beyt-i maʿmûruñ ola miʿmârı
Kıra ol tâyife-i bed-kârı
Yâ İlâhî bizi kıl mîr-i kelâm
Çıkaram ta ki muʿammâ gibi nâm
Hisset ehlini baña menfûr it
Ehl-i dünyâ işiginden dûr it
Kıble-i zâtuña dönder yönümi
İbtizâl ile geçürme günümi

Otuz altıncı makâle Kaʿbetu'llâhı şerrefeha'llâhu her gâh penâh-ı ehl-i günâh olub ziyâreti beşâret-i rahmet-i ümmet oldugını bildürür

Kaʿbedür hâl-ı ruh-ı devr-i zamân
Kaʿbedür nokta-i pergâr-ı emân
Kaʿbedür şehr-i Nebiyyü'l-Muhtâr
Kaʿbedür mesken-i Ashâb-ı Kibâr

2658 a) ġâzî vü:ġâzî-yi B/ bî-bâk:bî-pâk B

2660 Bu beyit C de bir sonraki beyitle yer değiştirmiş

2661 a) bizi:beni B,C

* altıncı:- C/şerefeha'llâhu:müşerrefehu C/penâh-ı ehl:penâh-ı cümle-i ehl B/olduğını bildürür:olduğıdur B olduğını ʿayân ider C

Kaʿbedür menzil-i maḳṣûd u merâm
Kaʿbedür ḳıble-i ehl-i İslâm
85a Beñzer ol şeyḫ-i siyeh-pûşa revân
Aḳar ayağına ṣu gibi cihân
Gösterür ḥalḳa velâyet her bâr
Eyler ol nûr-ı kerâmet iẓhâr
Ẕevḳ u şevḳ ile aña eyle naẓar
Mürşid-i perde-nişîne beñzer
2670 Ehl-i îmâna odur mıḳnâṭîs
Raḥmet aña ki ola aña enîs
Câmesi cümle ḳaradur her dem
Ṭutdı gûyâ ki Resûle mâtem
Ḳıldı Ḥaḳ bâʿiṡ-i raḥmet anı
Farż-ı ʿayn oldı ziyâret anı
Devlet oldur ki varasın göresin
Āsitânına yüzüñi süresin
İde maḥfilde ceresler âvâz
Saña seyr ola maḳâmât-ı Ḥicâz
2675 Ḳılasın maḳṣad-ı aḳṣâda namâz
ʿArafât ola saña Ṭûr-i niyâz

2666 a) u:- B

2668 b) ol nûr:envâr B

2669 b) Mürşid-i : Mürşidi B

2674 a) maḥfelde:mahmilde B,C

2675 a) maḳṣad:mescid B,C

Kaʿbe devr olmaġuñ oldur sebebi
Çeke tâ aña varanlar taʿabı
Mûcib-i raḥmet olur yolda ʿiḳâb
Virilür zaḥmetine göre s̱evâb
Ḫôş olur ʿâşıḳa ṣoñında vefâ
Nice yıl çekmiş ise cevr ü cefâ
Görmedi kimse belâsız balı
Ṭuydı ḥâl ehli olan aḥvâli
Ḥayf aña mâniʿ olub ṣoḥbet-i ġayr
O ki olmaya müyesser bu seyr
Nâtüvân iseñ eger gitme ıraḳ
Kaʿbetu'llâh-ı dil-i mü'mine baḳ
Vâḳıf oldı bu söze bende vü şâh
Rûy-ı maʿnâda oldur Beytu'llâh
Olsun ey cân bu senüñ maʿlûmuñ
Ṣıma göñlini ṣaḳın mazlûmuñ
85b Ḳoma âyîne-i ḳalbüñde keder
Ola ta nûr-ı Ḫudâya maẓhar
Gitsün ol âyineden gerd-i ʿuyûb
Tâ nasîb ola saña keşf-i ḳulûb

2676 a) oldur:ol durur B

2678 a)Ḫôş olur: Ḫôşdur B/ Nice:Niçe C/çekmiş:geçmiş C/ü:- B

2679 b) Ṭuydı:Duydı B/

2680 b) O ki:Eger B, Ola C

2682 :- B

Sen tehîdür dime ḳalb-i insân
Ki ider Ḫıżr gibi ṭayy-ı mekân
Bir göñül yap virüben ḫayra rıżâ
Ka'be yapmışca s̱evâb ola saña
Var ise sende nişân-ı ġayret
Bu ḥikâyetden alasın ʿibret

Ḥikâyet

Bir filân ibn-i filân ibn-i filân
Derd-i ʿiṣyâna arardı dermân
Şeyḫ Şiblîye varub itdi nidâ
Didi ey mürşid ü maḳbûl-ı Ḫudâ
Bir zaman olur idim ben dâyim
Gicede ḳâyim ü gündüz ṣâyim
Dilümi kesmiş idüm ġıybetden
Pâk idüm cümle-i keyfiyyetden
Fâsıḳa eyler idüm dürlü ʿitâb
ʿAynuma gelmez idi câm-ı şarâb
Yoġ idi dâmen-i ṣıdḳumda leke
Mescidi virmez idüm ben felege

2686 a) ḳalb-i:ḳalbi B

2687 a) ḫayra:ḫayr B

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

2689 a) ibn-i filan ibn-i filân:ibn-i filân bin filân B bin filân bin filân C; b) arardı:iderdi B

2690 b) mürşid ü:mürşid-i C

2694 a) Yoġ:Yoḳ B

2695- Kaʿbetu'llâha ki itdüm seferi
Ḳalbümüñ oldı ziyâde kederi
\- Azdurubdur beni İblîs-i laʿîn
Ben umardum ki olam Ḥaḳḳa yaḳın
\- Hem-dem-i ehl-i ḫarâbât oldum
Maḥrem-i miḥnet ü âfât oldum
\- Bu ne ḥikmetdür eyâ şeyḫ-i cihân
Beni ġarḳ eyledi baḥr-i ʿiṣyân
\- Arada çünki tamâm oldı ḫiṭâb
Virdi ol şeyḫ su'âline cevâb
86a 2700- Didi ey ʿâṣî-yi ḫulḳ eyleme şek
Kaʿbedür cümle-i insâna meḥek
\- Her kimüñ yog ise kalbinde ḫaṭâ
Tâʿat ü zühdini eyler peydâ
\- Naḳd-i ḳalb olmaz ise pâk ʿayâr
ʿİllet-i ḳalbini eyler iẓhâr
\- Ḳalbüñe irmez idi böyle żarar
Ārzû-yı güneh olmasa eger
\- Olsa göñli ḳaranuñ yüzi sefîd
Kaʿbe olaydı Ebû Cehle müfîd

2697 b) ü:- B

2698 b) baḥr-i:baḥri B/ʿiṣyân:iḥsân C

2699 b) su'âline:suâline B

2702 a) olmaz ise: ise eger B

2704 a)göñli :yüzi C/ sefîd:sepîd B

Cürmüñe muʿterif ol inṣâf it
Gönlünüñ âyinesini ṣâf it
İrmesün saña belâ üzre belâ
Yaḳmasun ḫirmenüñi nâr-ı riyâ
Tevbe ḳıl eyle müdâm istiġfâr
Kaʿbetu'llâha yüri var tekrâr
Ṣaḳlasun ʿâbidi ol Rabb-i Ḫudâ
Âdeme gizlü ḳażâ oldı riyâ
Ey göñül Kaʿbesinüñ miʿmârı
V'ey günehkâr ḳuluñ Settârı
Ḥâlümi zühde muvâfıḳ eyle
Cânumı tâʿate ʿâşıḳ eyle
Vâḳıf it ʿayb-ı nihâna cânı
Ḳalmasun maʿṣiyyet-i pinhânı

Otuz yedinci maḳâle muḳteżâ-ı mürüvvetle kâr-sâz u dil-nüvâz olan ṣıfat-ı ʿafvla mevṣûf u maʿrûf olub cümleden mümtâz olduğını iʿlâm ider

ʿAfvı elden ḳoma ey ẕât-ı şerîf
Enbiyâ ḫasletidür ʿafv-ı laṭîf
ʿAfvdur mîve-i şâḫ-ı îmân
ʿAfvdur pertev-i nûr-ı Sübḥân

2705 b) âyinesini:âyinesin B

2708 a) ʿâbidi:ʿâbid B

2709 b) V'ey:Ey B

2711 a) ʿayb-ı nihâna cânı:ġayb -ı nihanı câna B

1* muḳteżâ-ı : müḳteżâ'ınca B/kâr-sâz:kâfirân B/ maʿrûf:- C/ cümleden:cümle C// olduğını iʿlâm ider: olduğıdur B olduğını bildürür

2712 a)ʿAfvı:ʿAvf B

86b Mübtedîler ḫûyıdur ḫışm ile kîn
Müntehîler işidür ʿafv-ı güzîn
ʿAfdur salṭanata zîver olan
ʿAfvdur ʿadl-i selâtîne nişân
Ḥaḳ sever ʿafv idici bendeleri
ʿAfvdur baḥr-ı vücûduñ güheri
Ġâyet-i ḥilm ile maʿrûf ola gör
Ṣıfat-ı ʿafv ile mevṣûf ola gör
Aḥsen-i vech ile ʿarż eyle cemâl
Nâ-sezâdur kişide rûy-ı celâl
Ṭutalum Ḫusrev-i devrân olduñ
Cümle-i ʿâleme sulṭân olduñ
Ḳatl-i nefs eylemegi kâr itme
Kendüñi ḫûnî vü ḳahhâr itme
Öldürüb yoḳ yire bir miskîni
Yıḳma zinhâr sarây-ı dîni
Ādemüñ cismi binâ-ı Ḥaḳdur
Anı yok yire yıḳan aḥmaḳdur
Ḥaḳ teʿâlâ yaradub insânı
Cümleden ḳıldı mükerrem anı
Başını eyledi bir ḳaṣr-ı bedîʿ
Ḳaşını ḳıldı iki ṭâḳ-ı refîʿ

2717 a) Ġâyet-i:Ġâyeti B; b) Ṣıfat-ı:Ṣafveti B

2718 a)vech:ḥüsn B; b) Nâ-sezâdur kişide:Nâ-sezâlar işidür B

2720 a) eylemegi kâr:itmegi señ kâr B

2722 a) binâ'-ı : binâ'-yı B

2724 b) Ḳaşını ḳıldı:Ḳaşın eyledi B,C

Çünki bu ḳaṣr-ı şerîf oldı tamâm
Dîdeden ḳıldı mu'ayyen iki câm
Cism-i insânı ṣaḳın ḳılma hebâ
Tañrı yapduġını yıḳmaḳ ne revâ
Emr idüb ḳahrına ḫışm eylersin
Sende Ḳahhâr olayın mı dirsin
Öldürür Ḳâdir ü Ḳahhâr u Ḫudâ
Ki virür cümle-i maḫlûḳa fenâ
Gelse bir ẓâlim ü bî-dîn ü la'în
Bir bahâneyle saña eylese kîn
Yapduġuñ ḫâneyi vîrân itse
Ḳara ṭopraġ ile yeksân itse
87a Ebedî gelmez idi gönlüñe ḫôş
Eyler idi ġażabuñ âteşi cûş
Ṣanma kim eyleyesin ḫalḳa cefâ
İntiḳâm almaya senden Mevlâ

2725 b) ḳıldı:itdi B

2726 a) insânı:insân B; b) yapduġını:yapdıġını B

2727 a) ḳahrına:ḳahr ile B

2728 a) Ḳâdir:Ḳâhir B,C

2729 a) la'în:emîn B

2730 a) ḫâneyi:ḫâneñi B

2731 b) Eyler idi : Eylediydi B

2732 b) olmaya:itmeye C

Saña yitmez mi cihânda bu delîl
Oldı ḫûnî olanuñ ʿömri ḳalîl
Dökilür ḳanı şu kim eyleye ḳan
Böyledür ʿâdet-ü ḳânûn-ı cihân
Ḳatl-ı nefs ile gelür ʿömre żarar
Vâcibü'l-ḳatl ola şerʿ ile meger
Ġam degül âdem iderse ʿiṣyân
Dâmen-i ʿafv ile setr eyle hemân
Baḳma ʿaybına ḳamu insânuñ
Eylügine naẓar eyle anuñ
Oldı meşhûr-ı cihân bu ḥâlet
Eylüge eylük olubdur ʿâdet
Kimseden ẓulm ü ziyân irse saña
Hüner oldur idesin eylük aña
Pişe ḳıl ʿafvı ṣaḳın ḳılma ḫilâf
Tâ seni ḥażret-i Ḥaḳ ide muʿâf
Her işüñ ʿâḳıbetin eyle ḫayâl
Ḳıl bu temsîl-i ṣafâ-baḫşı me'âl

Ḥikâyet

2733 b) ḫûnî:zâlim B

2734 b) ü:- B

2738 b) eylük:eylik C

2739 b) eylük:eylik C

2740 a) Pişe:Pîşe B

2741 b) baḫşı:bahş-ı B

Bir fedâyî kişi ṣâbıḳda meger
Ḳıldı bir pâdişehe ḳaṣd-ı żarar
Tîġ-i berrânın ele aldı hemân
Oldı ol şâha ecel gibi revân
Ṭoġrılub tîr-i ḳażâ gibi aña
Ġarażı bu ki ide anı fedâ
Şâh yanına irişdi bî-bâk
Az ḳaldı ki ide anı helâk
Ol fedâyîye üşüb ḫayl u ḥaşem
Baġladılar ṭutub anı muḥkem
87b Ḥâliyâ ol şeh-i Behrâm-ṣıfat
Ḫışm ile olmış idi bî-şefḳat
Ġażabı aña ġulüv itmiş idi
Âdem öldürmegi ḫû itmiş idi
Ḳılsalar dâne-i ḫardalca günâh
Ḳara ṭaġlarca görürdi ol şâh
Öldürüb eyler idi ḫalḳa cefâ
Tañrı yaratdı dimezdi aṣlâ
Eyledi ḫavf-ı Ḫudâyî te'sîr
Cân ʿazîz olduġını bildi emîr
Anda cân acısını fehm itdi
Ölecek ḫaste gibi vehm itdi

2742 b) ḳaṣd-ı:ḳaṣden C

2744 b) fedâ:ḥizâ B

2745 a) bî-bâk:bî-pâk B

2746 a) ḥaşem:ḫaşem A,B

2751 a) ḫavf-ı Ḫudâyî: ḫavfı Ḫudâduñ C

Ṣararub gün gibi lerzân oldı
Bu ʿacib ḥikmete ḥayrân oldı
Tevbeler eyledi ol şâh-ı cihân
Ḳatl-i merdümden elin çekdi hemân
Devleti kendüye itdi yârı
Reh-nümâ eyledi istiġfârı
Ḥaḳ delîlüñ idüben erzânî
ʿAdl ile geçdi anuñ devrânı
Göñline düşdi kerem sulṭânuñ
Cümleʿafv itdi günâhın anuñ
Ādemüñ ḳatli neʿûzü bi'llâh
Ḳaʿbe yıḳmaḳca olur ulı günâh
Olma ol kâr ile meẕmûm-ı enâm
Ki senüñ başuña ḳaṣd ide ʿavâm
Āferîn ola ki ol şâh-ı cemîl
Eyledi fi l-i ḳabîhin tebdîl
Eyledüm saña tevekkül Yâ Rab
Yaḳmasun dînüm evin nâr-ı ġażab
ʿAfvuña ṭayanub itdüm çü günâh
ʿAfvuñ olsun baña her yirde penâh
Ḳalʿa-i ʿafvı ḥiṣâr eyle baña
Şâhid-i tevbe'i yâr eyle baña

2755 b) Reh:Râh B

2758 b) ulı:ulu B,C

2760 a) Āferîn:Āferînler B/ ki:- B; b)ḳabîḥin:ḳabîḥi B

2762 a) itdüm çü:itdümse B

2763 a) ʿafvı:ʿavf B/ tevbe'i:tevbe A tevbeyi C

88a Otuz sekizcinci maḳâle ṣırâṭ-ı memât güzergâh-ı ehl-i ḥayât olub ṣâliḥe vâsıṭa'i derecât-ı cennâtü'n-naʿîm ü ṭâliḥe râbıṭa-i derekât-ı ṭabaḳâtü'l-caḥîm olduġını tefhîm ider

Âdeme gizlü ḳażâ oldı ölüm
Cân-ı şîrîne belâ oldı ölüm
Olmasun kimse bu ḳorḫudan emîn
Gelecek nesne olur çünki yaḳın
Bir ḳıl aġardı ise sende eger
Mevtden saña virür ḳara ḫaber
Kimine vâsıṭa-i cennet olur
Kimine râbıṭa-i miḥnet olur
Kime kim ʿâdet ola zühd-i şerîf
Eceli olur aña ḫavf-ı laṭîf
Cism-i ṣâliḥde olan çü her cân
Dür gibidür sadef içinde nihân
Ayrıla çünki sadefden lü'lü
Gûş-ı cânâna olur hem pehlû
Yaʿnî rûḥ-ı ṣuleḥâya muṭlaḳ
Ecel olur sebeb-i vuṣlat-ı Ḥaḳ
Ḫayf aña kim idicek ʿazm-ı beḳâ
Baḳalar ʿayn-ı ʿitâb ile aña

---

* ṭabaḳât:- B/tefhîm iderB baʿde't-tefhîm ʿayân u beyân eyler B bildürür C

2765 a) ḳorḫudan:ḳorḳudan C

2771 a) rûḥ-ı:rûḥı B; b) vuṣlat-ı :vuṣlatı B

2772 a) kim:ki B/ idicek:irecek B

Aġlasun iñlesün ol ehl-i ḥayât
Ki aña mûcib-i derd ola memât
Mevt şâhini açınca per ü bâl
Kimse cân ḳurtarımaz kebg--misâl
Nice sulṭânı ider ḥôr u ḥaḳîr
Ne ġanî ḳurtılur andan ne faḳîr
Kimseler bulmadı bu derde devâ
Kimseye ḳalmadı bu mülk-i fenâ
Āh kim oldı bu derd ile zebûn
Nice Loḳmân u nice Eflâtûn
88b Yedi iḳlîme olursañ daḫî şâh
Neye yarar ki olur âḫiri âh
Aç gözüñ cîm-i ecel ey ḫaste
Cânuña oldı senüñ peyveste
Mûr iken nicelere şîr-i dilîr
Arḳasını yire eyler teneşîr
Ṣanma anı ki olub aḳrânı
Çıḳışa mevt ile âdem cânı
Söyler iken seni lâl itse gerek
Seyr-i dünyâyı muḥâl itse gerek
Ölüm oldur ki ecel ola yaḳın
Ala îmanuñı şeyṭân-ı laʿîn

2775 a) Nice:Niçe B,C

2777 b) Nice : Niçe B,C/ u:- B

2779 a) cîm:çeşm C

2780 a) nicelere:niçelere B,C/ şîr-i:şîr ü B; b) teneşîr:nîteki şîr B

2782 b) dünyâyı:dünyâya C

Ḳıluben taḫtuña tâbûtı bedel
Seni penbeyle boġazlar bu ecel
Yûsuf olsañ dahi ḥüsn ile eger
Ḳabrüñ arduñca senüñ ḳuyı ḳazar
Nice şâd ola dil-i maḥzûnuñ
Āḫiri dûn durur gerdûnuñ
Bu cihân içre ne ḥâṣıl itdüñ
Aġlayu aġlayu geldüñ gitdüñ
Bir degirmen gibidür devr-i zamân
Ḳatlanur nevbetine ḫalḳ-ı cihân
ʿĀlemüñ ṣoñı elem oldı elem
Şâdîsi cümle anuñ ġamdur ġam
Felegüñ mihr ü vefâsı yoḳdur
Fânîdür cümle beḳâsı yoḳdur
Cism-i me'nûs ile âdemdeki cân
Döndi fânûsa giren şemʿa hemân
Cân ider cümle teni nûrânî
Beñzedürsem n'ola şemʿa anı
Ḳalma bu ẓulmet-i ġafletde ẕelîl
Cân olur cânib-i Mevlâya delîl

2785 b) arduñca:arduñc B

2786 a) Nice:Niçe B,C/ maḥzûnun:mecnûnuñ B; b) dûn durur:dûndur iser C

2790 a) ü:- B

2791 a) Cism:Çeşm B

2793 a) ẓulmet-i:ẓulmeti B; b) cânib-i:cânibi B

Anda kim az ola nûrâniyyet
Şemʿi rûşen degül ey ḫûb-ṣıfat
89a Rûḥdur ṣubḥ-ı ṣafâ-baḫş-ı laṭîf
Şeb-i deycûr durur nefs-i kesîf
Ḫâne-i tenden olur rûḥ-ı revân
İrişür şemʿ-i vücûda pâyân
Bir gün olur ki eser bâd-ı ecel
İrgürür ʿömr-i nihâlinde ḫalel
Bilmezüz nice ṣabâdur bu ṣabâ
Ten-i insânı ider cümle hebâ
Bildürür âdeme miḳdârını ol
Alıḳor ġayrılara varını ol
Düşmeni var ise ḫandân eyler
Dôstı olanı giryân eyler
Ḫalḳı mâtem-zede-i firḳat ider
Sevdüginden ayırur ḥasret ider
Enbiyâ gibi nice ehl-i ḥayât
Ölmedin ölmek ile buldı necât

2794 a) nûrâniyyet:rûhâniyet B; b) Şemʿi:Şemʿ-i B

2795 a) ṣafâ-baḫş-ı:ṣafâ-baḫş u C

2796 a) tenden:tende C/

2798 a) nice:niçe B,C /ṣabâdur:ṣafâdur C/ṣafâ:ṣabâ C

2799 b) ġayrılara:ġayrlara B

2800 b) olanı:olanları B

2801 b) ayırur:ayırub C

2802 a) nice:niçe B,C ; b) Ölmedin:Ölmeden C

Müslim ü kâfir ü uslu vü delü
Uğrar elbette bu derbende ḳamu
Āh kim yol ḳarañu hem daḫī teng
Yükümüz şīşe iki cânibi seng
Şu ki bir ḳaṭre ṣudan buldı ẓuhûr
Ḳılmasun ʿömr-i ḳalīl ile ġurûr
Ki ṣu üstinde binâ hem-çü ḥabâb
Tîz olur bâd-ı fenâyile ḫarâb
Eyle cânuñ ḳulaġını meftûḥ
Ne cevâb itdi işit ḥażret-i Nûḥ

Ḥikâyet

Nûḥa virmişti Ḫudâ ʿömr-i dırâz
Aġlayub eyler idi Ḥaḳḳa niyâz
Bir gün anuñ bedeni oldı saḳīm
Ḳodı başın yire ol ẓıll-ı Raḥīm
Göçmek içün bu cihândan taʿcīl
İrdi gûşına anuñ bang-ı raḥīl
89b Cemʿ olub yanına ḫayl-i ṣuleḥâ
Didiler ḥâlet-i nezʿ üzre aña
Bu cihân mülkine peyġâmber idüñ
Ehl-i īmân olana server idüñ
Fażl ile Ādem-i s̱ānī olduñ
Cümlenüñ şâh-ı cihânı olduñ

2803 a) vü:- B

2805 a) Şu:Şol B,C ; b) ḳalīl ile :ḳalīle A

* Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Diger C

Bunca yıl ʿömr-i firâvân sürdüñ
Bu ḳadar yaş yaşaduñ gün gördüñ
Ṣaḥn-ı ṣıḥḥatde idüñ bunca zamân
Bir gün olduñ mı cihânda ḫandân
Kimseden ẕerrece gördüñ mi vefâ
Ṣuffe-i dehrde sürdüñ mi ṣafâ
Diñleyüb sözlerini didi hemân
İki ḳapulı bir evdür bu cihân
Bir ḳapudan giricek ehl-i ḥayât
Bir ḳapudan çıḳarur dest-i memât
Nâgehân ʿömrüme irdi pâyân
Girdügüm çıḳduġum oldı yeksân
Bunca yıl ʿömr-i firâvân mes̱elâ
Ebedî olmadı bir günce baña
Ḳılmadum ʿömr-i firâvândan ḥaẓ
Görmedüm ẕerrece devrândan ḥaẓ
Var durur derd ü belâ balında
Nesne yoḳdur bu cihân ḥâlinde
Her kim olmaḳ diler ehl-i taḳvâ
Ḥażret-i Nûḥ yeter nâṣiḥ aña
Yâ İlâhî beni maġfûr eyle
Cümle ʿiṣyânumı mestûr eyle
ʿÖmrden çünki ḳala şey-i ḳalîl
Gele cân almaġ içün ʿAzrâyîl

[2814] b) gün:kör A

[2815] a) idüñ:- B

[2817] a) sözlerini:sözlerin B; b) ḳapulı:ḳapulu C

[2822] a) ü:- B

- Raḥmetüñ nûrı ile ḫandân it
Ḥâlet-i nezʿi bize âsân it

Otuz ṭoḳuzıncı maḳâle küffâr muḫalledün-fi'n-nâr oldıḳtan ṣoñra baʿżı ʿuṣâtı'l- mü'minîn mekân-ı siccînde miskîn olub ʿitâba giriftâr u ʿaẕâba sezâvâr olduḳların bildürür

90a - Atıla nâr-ı câhime küffâr
Olalar cümle muḫalled fi'n-nâr
- Derisi yansa kül olsa her gâh
Bir deri dâḫî yaradur Allâh
- Ola ṭağlarca ten-i ehl-i ʿıḳâb
Tâ ki çoḳ yirden ola aña ʿaẕâb
- Mü'min olan kişi kim ide günâh
Tevbesüz cân virür ise nâgâh
- Ola ṣoñ demde anuñ ḥâli ḫarâb
İdeler cânına biñ dürlü ʿaẕâb
- Ṭutıla cürmi ile mâh gibi
Gide boynını burub âh gibi
- Yirlere düşe gözi yaşı gibi
Aşağa ola başı ḳaşı gibi
- Uralar boynına dîvâne-miṡâl
Seyl eşigi gibi zencîr ü ʿıḳâl

2826 b) Ḥâlet-i nezʿi:Ḥâleti nezʿ B/ bize:baña B,C

* ʿuṣâtı'l-mü'minîn:ʿıṣyânu'l-mütemerridîn B/ miskîn: mekîn B,C /ʿitâba giriftâr u ʿaẕâbâ sezâvâr: ʿaẕâba sezâvâr u ʿitâba giriftâr B ʿaẕâba giriftâr C/ olduḳların bildürür olduğın beyân u ʿayân ider B

Firḳat u ḥasret ile eyleye âh
Gele yolına anuñ seyl-i günâh
İdeler cânına biñ dürlü cefâ
Ẓulmet içinde ola nâ-peydâ
Baḥr-ı ḥayretde ḳala ol miskîn
ʿÂlem içre nitekim kûy-ı zemîn
Aḳrabâsından anı bâd-ı firâḳ
Eyleye berg-i ḫazân gibi ıraḳ
Ne meded irişe yârânından
Ne şefâʿat ola iḫvânından
Mütekkebirler ola ḫôr u ḥaḳîr
Çekine her birini ehl-i saʿîr
Cümle-i ehl-i cehennem her gâh
Biri birinden ide istikrâh
90b Şol ki eylerdi bu dünyâda zinâ
Ḫalḳ içinde ḳopa başı aşaġa
Rûz-ı maḥşerde ḳamu lûṭî olan
Ḳopa biri biri üstinde ʿayân
Kimi dilsüz kimi aʿmâ ola hem
Her biri itdügini bula o dem
İdeler derd ile feryâd u fiġân
Olalar cümlesi rüsvây-ı cihân

2835 b) yolına:boynına B

2837 b) kûy:rûy B

2840 a) Mütekkebirler:Mütekebbir B

2843 a) ḳamu lûṭî :ḳavm-i Lûṭ B/ üstinde:üstine B,C

2845 a)u: - B

Ẓulmi çoġ itse reʿâyâya begi
Olıser anda cehennem köpegi
Ola taṣvîri ḳamunuñ taġyîr
Biri birin unıda ehl-i saʿîr
Niceler nâz ile perverde iken
İdeler nâr-ı caḥîmi mesken
Nice aḳ yüzler ola anda ḳara
Nice sulṭanlar ola anda gedâ
Ġażab ile baḳalar yüzlerine
İʿtibâr etmeyeler sözlerine
Şol ki ʿâlemde yiye mâl-i yetîm
Ḳarnı od ile ola kûh-ı ʿazîm
Zerd ola cümlesinüñ rûyları
Sîm gibi aġara dîdeleri
Bir bölük ḳavme ola emr-i ʿacîb
Süreler Ravża-i Rıżvâna ḳarîb
Olalar ehl-i cinâna nigerân
İdeler cennet içini seyerân
Göreler ḥûr ile ġılmânı ḳamu
Girmege eyler iken cümle ġulû

2846 a) çoġ: çoḳ B

2847 b) unıda:unuda C

2848 a) Niceler:Niçesi B, Niçeler C

2849 a) Nice:Niçe B,C / yüzler:yüzlü B,C; b) Nice: Niçe B,C

2851 a) ʿâlemde: ẓulm ile B

2852 b) dideleri:çeşm-i teri B

Nâgehân döndereler anları heb
İdeler her birine ḫışm u ġażab
Yirlerin nâr-ı caḥîm eyleyeler
Ṣuların mâ-ı ḥamîm eyleyeler
Dört biñ yıl çaġıra fâsıḳ olan
Diye âvâze ile yâ Mennân
91a Virmeye sözlerine kimse cevâb
Uluşa her biri mânend-i kilâb
Kimisi ḫorlaya ṣankim ḫınzîr
Kimisi daḫî ide ṣavt-ı ḥamîr
Başlarına ola âteşden tâc
Bir içim ṣuya olalar muḥtâç
İde yoldaşına bir ḳavm hücûm
Diyeler ḫışm ile ey tâliᶜ-i şûm
Azdurub sen bizi iżlâl itdüñ
Ateş-i dûzaḫa pâmâl itdüñ
Sebeb olduñ bu ᶜaẕâb u cevre
Bâᶜis olduñ bu ᶜitâb u ḳahre
Ol daḫî vire cevâbın ol an
Diye gönderdi size Ḥaḳ Ḳur'ân

2856 b) u:- B / ġażab:taᶜab B

2858 :- B; a) yıl: - C

2860 a) ṣankim:ṣanki B

2862 a) İde yoldaşına bir ḳavm: İdeler bu ḳavm birbirine B

2864 a)ᶜaẕâb u: ᶜaẕâbı B

2865 b) Diye: Niye B

Niçün anuñla ʿamel itmedüñüz
Zühd ile ṭoġrı yola gitmedüñüz
İncine biri birinüñ sözine
Tüküre biri birinüñ yüzine
Olmaġ isterseñ eger ehl-i necât
Olagör mâyil-i zühd ü ḥasenât
Tevbeyi âdet idin ve'l- ḥâṣıl
Bu ʿacib ḳıṣṣadan olma ġâfil

Ḥikâyet

Ḳaramanîlere Mollâ Ḫᵛânkâr
Vaʿz u irşâd ider idi her bâr
Bir gün es̲nâ-i kelâmında meger
Didi mü'min ki günâh itse eger
Tevbesüz naḳl idicek dünyâdan
Anlara h̬ışm irişe Mevlâdan
İdeler saḳf-ı cehennemde ḳarâr
Aġlaşub eyleyeler nâle vü zâr
Her biri yana günâhınca tamâm
Ṣoñradan irişe Ḥaḳdan inʿâm

2867 a) olmaġ:olmaḳ B,C / eger :- A

2868 a) Olmaġ: Olmaḳ B,C

2869 a) Tevbeyi : Tevbe'i B

2870 a) Mollâ:Monla B,C/ H̬ᵛânkâr:H̬ûnkâr B,C; b) u: - B

2871 a) es̲nâ':âh̬ir B

91b Çıkarub her birin âzâd ideler
Müjde-i Cennet ile şâd ideler
Anlara hażret-i Ḥaḳ raḥmet ide
Cümlesinüñ yirini cennet ide
Ḫalḳa Mollâ dir iken bu ḫaberi
Çaġıruben didi bir Oġuz eri
Hey ne şîrîn ḫaber olur bu ḫaber
Yigidüñ ʿırżı yıḳılmasa eger
Yalvar Allâhumuza ey Mollâ
Çünki eyler ṣoñ ucı bize ʿatâ
ʿIrżımuz yıḳmadın iḥsân itsün
Ḳulların lâyıḳ-ı ġufrân itsün
Ḳul beşerdür n'ola eylerse ḫatâ
Kendüye lâyıḳın itsün Mevlâ
Rûz-ı maḥşerde eyâ Rabb-ı Ġafûr
Ḫalḳ arasında bizi eyleme ḫôr
Tevbe vü tâʿata eyle meşġûl
Ḳılma âlâm-ı ʿaẕâb ile melûl

[2875] a) Çıḳarub:Çaġırub B,C

[2877] a) Mollâ:Monla C

[2878] a) olur:idi B,C/ b) Yigidüñ: Yeg idi B,C/ʿırżı:ʿırż B

[2879] a) Mollâ:Monlâ C

[2880] a) ʿIrżumuz:ʿIrżımuz C/ yıḳmadın:yıḳmadan B,C

[2881] :- B

[2883] b) ʿIrżumuz:ʿIrżımuz C

ʿÂṣîyüz cümle hidâyet eyle
ʿIrżumuz yıḳmaʿinâyet eyle

Ḳırḳıncı maḳâle ehl-i îmân olan gülistân-ı cinânı mekân idüb Ḫudâ-yı müsteʿânuñ iḥsân-ı bî-pâyânına maẓhar olduḳlarını iʿlâm ider

Diñle ey lâyıḳ-ı iḥsân-ı cinân
Cenneti eyleyeyin sâña beyân
Leb-i dendânı gibi cânânuñ
La'l ü dürdür içi vü ṭaşı anuñ
Her yaña turmaz aḳar enhârı
Dil-i mü'min gibi pâk üʿârî
Gelmeyüb tâze cuvânlıġa ḫalel
Pîrlik irmez ü yoḳ anda ecel
92a İrmeyüb ḫâṭıra hem bîm-i helâk
Görmez uyḫu yüzini dîde-i pâk
Yoḳ durur anda leyâl ü esḥâr
Yâsemen rûz u benefşe şeb-i târ
Bâreka'llâh zihî raḥmet-i Rab
Ṭopraġı misk ileʿanberdür heb
Ṭoludur içi vü ṭaşı envâr
Anda mihr ü ḳamer olmaz seyyâr
Jâle-i gülşeni ʿıḳd-ı pervîn
Gök yüzi anda çemen oldı hemîn

---

* olduḳlarını iʿlâm ider: olduġıdur B olduḳların beyân ider C

2886 b) Laʿl ü dürdür: Laʿl dür B/ vü:- A

2890 a) leyâl ü esḥâr : leyâli eşcâr B; b) u:- B,C

2893 a) ʿıḳd-ı : ʿıḳd u C

Yedi dîvâr yaratdı Ġaffâr
Cenneti cümle olubdur devvâr
Birisi sîm dürür ser-tâ-ser
Ḥûbdur ṣan ḳuşanur sîm-güher
Birisi şems-i żuḥâ-veş gûyâ
Ḳızıl altundan olubdur peydâ
Birisi oldı zeberced biri nûr
Biri dürdür ki virür câna sürûr
Biri yâḳût u biri cevherdür
İᶜtimâd eylemeyen kâfirdür
Böyle naḳl eyledi bir kân-ı kerem
Böyle buyurdı Resûl-ı ᶜÂlem
İki dîvârı arasında eger
Ne ḳadar saᶜy-ı belîġ itse beşer
Nice biñ yıl yürise çekse elem
Urmaya ol biri yanına ḳadem
Oldı ᶜAdn uçmaġı cennetde be-nâm
Şühedâya olıserdür o maḳâm

[2894] :- B

[2895] b) ṣan:ṣanki B /güher : kemer B,C

[2897] :- C

[2899] b) ᶜÂlem:Ekrem C

[2900] b) beşer:eger B,C

[2901] a) Nice:Niçe B,C / çekse:kimse B; b) biri yanına:ḳapına biri C

Ḥaḳ mezîd eyleye nûr-ı başarı
Mü'minüñ ire ırağa naẓarı
Cennet ehli diye kim ey ʿAllâm
Eyledüñ gerçi bize luṭf-ı tamâm
Biz naẓar eyler idük dünyâda
Saz u söz ile olurdı bâde
92b Ol maḥalde buyura Rabb-ı Kerîm
Ese Cennet içine bâd-ı nesîm
Her ağaç yaprağına ire ṣabâ
Her birisi vire bir dürlü ṣadâ
Ne ṣadâdur ki olur rûh-efzâ
İrgürür ḳalbe ṣafâ rûḥa ğıda
Seyr iderken göre her ehl-i naẓar
İncüden ḳurulı nice çâder
Ḥûr-ı cennetle idüb cemʿiyyet
Eyleye ʿışret u ẕevḳ u ṣoḥbet
Bir şarâbı daḫî vardur ki müdâm
Mey-i Tesnîm olubdur aña nâm
Meh-i nev gibi olub sâğar-ı zer
İrişen anı ṣafâyile içer

2903 b) ire:ola C

2905 b) olurdı bâde:iderdük yâda B

2907 a) Ol:O C

2908 b) ḳalbe: câna B

2909 :- B; b) nice çâder:ḫôş çâderler C

2910 a) Ḥûr-ı cennetle: Ḥûr cemʿ olub B/ Ḥûr u cennetle C ẕevḳ u:ẕevḳ-ı B

2911 a) gibi olub :olub ele B

Göresin anda şarâb ırmaġın
Ṭolaşur cümle cinânuñ baġın
Ḥûrîler sâḳî olub saña sunar
Āb-ı cûdan câmlar ile kevser
ʿAnberîn ṭâḳları vardur anuñ
Ṭâḳ-ı ebrûsı gibi cânânuñ
Kimi lü'lüden ü kimi zerden
Kimisi ṣâfî hemân gevherden
Kimi yâḳût u kimi laʿl-i laṭîf
Zâdehu'llâh zihî câ-y-ı şerîf
Şöyle maḥbûb ola ġılmân ile ḥûr
Kimseler ḥüsnine bulmaya ḳuṣûr
Cânı ġamdan idüben cümle ḫalâṣ
Anlaruñla ideler ṣoḥbet-i ḫâṣ
Kişi kim cennet ile şâd olur
Beñzer ol ḳula ki âzâd olur
Başına buyruġ olub ʿâlem ider
Olmaz âyîne-i ḳalbinde keder
Raḥmete vâṣıl olur zaḥmet ile
Ululıġa irüşür ḫıdmet ile

2915 a) ṭâḳları : ṭaġları B/ vardur :var A

2916 Bu beyit B'de bir sonraki beyitle karışmış, ilk beytin ilk mısra ile ikinci beytin ilk mısraı birbirine karışmış, ilk beytin ikinci mısraı da atlanmış.

2919 a) idüben:ideler C

2920 b) ki:kim C

2921 a) buyruġ olub: buyruḳ idüb B ; b) Ḳalbinde keder:kalbinde eser-i keder B

2922 a) Raḥmete : Raḥata B/ zaḥmet ile:zaḥmetden B ; b) ḫıdmet ile:ḫıdmetden B

93a Cümle ḳorḫudan olur göñli emîn
Yürimez ḫalḳ-ı cihân içre ḥazîn
Ḳulluġuñ miḥnet ü teklîfi gider
Ol daḫî ġayra efendilik ider
Kendü maḥkûm iken ol ḥâkim olur
Ġayrılar ḫidmetine ḳâyim olur
Ne ulu devlet olur ʿabd-i fakîr
Olıser ḥûr ile ġılmana emîr
Ne ṣafâdur ki yürürken muḥtâc
Elüñe gire senüñ taḫt ile tâc
Vire eñ kem ḳulına ol Yezdân
Cennetinde nice dünyâca mekân
Raḥmet-i Ḥaḳdan olub fâyide-mend
Pâdişehlerden ola ḳadri bülend
Eyledüm vaṣf-ı cinânı icmâl
Oldı vaṣfında dil-i nâṭıḳa lâl
Olmadı biñde biri vaṣf u beyân
Var ḳıyâṣ eyle aña göre hemân

2923 a) ḳorḫudan:ḳorḳudan C/ göñli:cümle C

2924 a) miḥnet ü:miḥnet-i B; b) ġayra: ġayrı C

2925 b) Ġayrılar : Ġayrlar B

2926 b) ḥûr ile:ḥûr u B

2928 b) nice : niçe B,C

2929 a) Raḥmet-i:Raḥmeti B; b) Pâdişehlerden:Pâdişehlerde B/ ḳadri:ḳadr-i B

2930 b) dil-i:dil ü B

2931 a) u:- B

Ḥikâyet

Adı dîvâne kelâmı maʿḳûl
Yaʿnî sulṭân-ı velâyet Behlûl
Gâh vîrânede eylerdi mekân
Gâh şehr içre iderdi seyerân
Bir yıḳılmalu ḫarâb eski cidâr
Yolınuñ üsti idi leyl ü nehâr
Ḳılmaġa cânib-i aṣlına rücûʿ
Pîr-i fânî gibi itmişdi rükûʿ
Düşmege turur idi ol dîvâr
Nitekim ʿâşıḳ-ı bîmâr-ı nigâr
Yanına gelse ḥaẕer eyler idi
Bir zamân aña naẓar eyler idi
Eyleyüb kendü zevâini ḥayâl
Yörenürdi dil-i pâkine melâl
93b Rûzgâr ile o dîvâr-ı ḫarâb
Yıḳılub meskenini itdi turâb
Gördi Behlûl anı şâd oldı hemân
Didi âvâz ile ey ḫalḳ-ı cihân
Neye meyl itse cihânda ne ki var
Yıḳılur ol ṭarafa âḫir-i kâr

---

[1] Ḥikâyet:Ḥikâyet-i Dîger C

[2934] a) yıḳılmalu:yıḳılmalı B ; b) ü:- B

[2935] a) cânib-i:cânibi B; b) Pîr:Pir C

[2938] b) melâl:zevâl B hayâl C

[2941] b) âḫir-i:âḫiri B

Meylümüz Ḥaḳḳa durur çünki müdâm
Umaruz cennet ola bize makâm
İderüz cânib-i Mevlâya sücûd
N'ola raḥm eylese ol ṣâḥib-i cûd
Ey cihânı yaradan Rabb-ı Mecîd
V'ey cihan mülkine Sulṭân- Ferîd
Aç vücûdumda baṣîret gözini
Baña ʿarż eyle hidayet yüzini
Cennet-i ʿAdn ile ḫandân eyle
Menzilüm Ravża-ı Rıżvân eyle

Ḥikâyet-i Dîger Ber Vech-i Ḥasb-i ḥâl

Oldı mâtem-zede bir gün âfâḳ
Yaḳdı mülk-i ʿAcemi bâr-ı firâḳ
Eyledi câm-ı ecel câmını nûş
Bülbül-i ʿâlem iken oldı ḫamûş
Gözini ḫvâb-ı ʿadem aldı anuñ
Dili söz söylemeden ḳaldı anuñ
Ḳubbe-i ʿâlemi mevtüñ zâli
Eyledi zemzemesinden hâlî

2943 a) cânib-i:cânibi B; b) eylese : eyleye B

2944 b) V'ey: Ey B

2946 a) Cennet-i:Cenneti B

1* Ḥikâyet-i Diger Ber Vech-i Ḥasb-i ḥâl:Münâsebet B

2948 a) câm-ı:câmı B; b) Dili:Dil B

2950 a) zâli:z̲âli B

- Gitdi ol fażl u hüner pâdişehi
Kendüden devr-i zamân oldı tehî
- Bir ᶜazîz anı görür rü'yâda
Cennet içinde yürür âzâde
- Ġarḳa-i raḥmet-i Raḥmân olmış
Ḥûrîler ḫayline sulṭân olmış
- Eylemiş ḫuld-i berîn içre ḳarar
Bî-bedel ḳaṣr-ı muᶜallâları var
94a Bâde-i cennet ile mest olmış
Ḥûr u ġılmân ile hem-dest olmış
- Eyleyüb ḥamd u senâ Gaffâra
İntiẓâr ile ṭurur dîdâra
- Didi ey bülbül-i şîrîn-kelimât
Neden irişdi saña bu derecât
- Ki nihâyetde sürûruñ vardur
Cennet içinde ḥużûruñ vardur
- Ne murâd itdüñ ise bulmışsın
Ne acib devlete ṭuş olmışsın
Eyledi çünki bu vech ile ḫiṭâb
Virdi Câmî aña luṭf ile cevâb
- Didi kim naẓma olurken meşġûl
Bir güzel beyt didüm naᶜt-ı Resûl

[2952] a) görür rü'yâda:görüb dünyâda C

[2953] a) Raḥmân:Raḥman B

[2955] b) ḥûr u:ḥûr-ı B

[2956] b) dîdâr:dîzâre B

[2960] b) ṭuş:duş B,C

Baña bir beyt içün ol Rabb-ı Ġafûr
Virdi biñ kasr-ı latîf u ma^cmûr
Anı kim gördi kim işitdi ^caceb
Feth-ı bâba ola bir beyt sebeb
Umarın anı fakîr âhir-i kâr
Baña hîç olmaz ise ol Ġaffâr
Şol zamân kim irişe rûz-ı ecel
İde biñ beytüme bir kasrı bedel
Ġussa vü ġamdan idüb cânumı dûr
Yirümi eyleye Beytü'l-Ma^cmûr
Ey ^cinâyet kılıcı Rabb-ı ^cAzîm
Hâlıku'l-^câlem ü Rahmân u Rahîm
Dem-i âhirde ki mevt ola karîb
^cÂkıbet-hayrlıġın eyle nasîb
Dil-i gam-dîdemüzi mesrûr it
Ümmet-i Ahmed ile maġfûr it

Hâtimetü'l-Kitâb

Minnet Allâha ki ey ehl-i niyâz
İrdi pâyâna bu Gencîne-i Râz
94b Sanki her satr-ı siyâh içre hayâl
Şeb-i Kadr içre turur âb-ı zülâl

2962 b) u: - B

2964 a) Umarın:Umarum C /fakîr âhîr:fakîr ü âhir B

2965 b) kasrı:kasr B

2967 b)^câlem ü:^câlem i C/ u:- B

2968 b) hayrlıgın:hayrligin B

Ẓulümât içre bu şîrîn kelimât
İrgürür mürde-dile âb-ı ḥayât
İki saṭr arasıdır cûy-ı cinân
Ḫaṭṭıdur sebze-i bâġ-ı ʿirfân
Sözleri tercümeden ʿârîdür
Vâridât-ı ḳıbel-i Bârîdür
İmtiyâz ile bu taṣnîf-i ḫayâl
Ḳıldı maḥbûb gibi ʿarż-ı cemâl
Ṣanki sulṭân yolıdur saṭr-ı kitâb
Bir sarâyuñ ḳapusıdur her bâb
Raḥmet ol kâtibe olsun ki ʿayân
Noḳṭalardan ḳoya ol yolda nişân
Ḥüsn-i ḫaṭṭıyla ide anı tamâm
Döne bir ḫaṭṭı güzel yaza müdâm
Yaza yir yir ḥarekât u sekenât
Ola tâ şehper-i murġ-ı kelimât
Elifi yâr-ı siyeh-pûşa döne
Ḥâları ġonce-i ḫâmûşa döne

[2972] a) şîrin:şirîn B,C; b) mürde-dile:mürdelere B

[2973] b) Ḫaṭṭıdur:Ḫaṭdur B

[2974] b) ḳıbel-i:ḳıbeli vü B

[2977] b) yolda:yola B

[2978] b) ḫaṭṭı:ḫaṭṭ B

[2979] a) yir yir:bir bir B

[2980] b) Ḥâları:Ḫâları B

Râsı rif at gögine ola hilâl
Dâl-ı tedvîni ola devlete dâl
Şulehâ göñli gibi tā ser ü pâ
Olmaya yazduğı yazıda ḫatâ
Olur ol yazı niyâz ehline Ṭûr
Ki çemen gibi vire câna sürûr
İrsün ol kâtibe biñ derd-i ṣarîḥ
Yazduğı yañlışı itmezse ṣaḥîḥ
2985- Gelsün ol aḥmaḳ u nâdâna belâ
Ḫar gibi câhil ü nâ-ḳâbil ola
Kese nây-ı ḳalemini nâ-sâz
Ḳıla kûtâh olacak ḥarfi dırâz
Yaza ḥarfi biri birinden dûr
Leşker-i münhezime döne suṭûr
95a Kûh-ı Elbürze döne yazduğı ḳâf
Pîr-i fertûta döne çekdügi kâf
Mîmi bir gürz-i girân gibi ola
Yâsı bir egri kemân gibi ola
2990 Nâ-tamâm eyleye bu encümeni
Yazmaya sürḫ ile her ser-suḫeni

2981 a) hilâl:melâl A

2982 b) yazıda:yazuda C

2984 a) derd-i ṣarîḥ:dürlü ṣarîḥ ; b) itmezse:etmezse B

2986 a) rây-ı:ney-veş B

2987 b) Leşker-i:Leşkeri B

2990 Bu beyt B'de bir sonraki ile yer değiştirmiş.

Saṭr-ı ebyâtını mânend-i zübâb
Noḳṭa-i zâyid ile ide ḫarâb
Yazduġı ʿaynı gibi başı ʿayân
İki şaḳ ola bi'ḥaḳḳı'l-Ḳur'ân
Beytini alıḳoyan bî-idrâk
Elem-i hicr ile olub ġam-nâk
Kendü şehrinden ola âvâre
Derdine bulmaya hergiz çâre
Ey cihânı yaradan Rabb-ı Muʿîn
Ḳıl bu maḥbûbı belâlardan emîn
ʿĀşıḳı olana vir ʿömr-i kesîr
Anı taḥḳîr ideni eyle ḥaḳîr
Her kim eylerse aña bed naẓarı
Nûrdan dîdeleri ola berî
Kim ki dîvânelik idüb maḥżâ
Ṭaʿn ṭaşın eger atarsa aña
Yaġsun anuñ başına seng-i melâl
Ḳurısun desti ṣınuḳ şâh-miṡâl
Bâġ içinde nitekim berg-i ḫazân
Dili ṭopraġ ile olsun yeksân

2991 a) Saṭr-ı ebyâtını mânend-i zübâb:Ḫaṭṭ-ı ebyâtı ide pîşe-miṡâl B, b) ide ḫarâb:mâl-â-mâl B

2993 a) Elem-i:Elem ü B

2995 a) Muʿîn:Ġanî A

2997 a) eylerse:iderse B

2998 a) maḥżâ:taʿnâ B; b) ṭaşın:ṭaşını B/eger:- B

2999 b) desti ṣınuḳ:ḳolları bu B/miṡâl:gibi A

Cümleten hasteler içün ʿulemâ
Bu kitâbı açıcak bula şifâ
Hüsn-i taʿbîr ile bî-emsâl it
Halk arasında mübârek fâl it
Hûb elfâz ile maʿnâ-yı metîn
Bir perîdür ki olur perde-nişîn
Tamaʿ u hırs ile düzd-i şuʿarâ
El uzunluġını eylerse aña
95b Başı olsun aşaġa kâf gibi
Nekbete uġrasun ol kâf gibi
Gözi nergis gibi bî-nûr olsun
Az zamân içre yiri kör olsun
Rûhını eyle teninden ifrâz
Dem-i vuslat gibi kıl ʿömrini az
Bu kitâbı dimeden ey Yahyâ
Ġarażum oldı hemân hayr duʿâ
Her kim eylerse bu maksûdı ʿatâ
Hayr ide ʿâkıbetini Mevlâ
Hatemü'l-kavli biʿavni'l-Mevlâ
Mâliki'l-Mülk ü cell ü ʿalâ
Ve'hûve'l-Kâdirü ve hüve'n-Nâsır
Ve'hüve'l-Evvelü ve hüve'l-Âhir

3002 a) taʿbîr ile : taʿbîrini B

3003 a) elfâz:luġât B

3005 b) ol:o B

3006 b) yiri : yeri C

3009 a) eylerse:eyler C; b) Mevlâ: Mevlânâ C

Tercümân-ı ḳalemüm kıldı sükût
Nice ber-fâş ola râz-ı melekût
Ẕikr olan ḳıṣṣa-ı tertîb-i kitâb
Ḳaleme oldı meger mûcib-i ḫˇâb
İrdi pâyâna kelâmum güheri
Geldi ṣoḥbet gicesinüñ seḥeri
ʿÂlem ü ṣoḥbet ise ancaġ olur
Leẕẕet ü ʿişret ise ancaġ olur
Bâde-i ʿışḳ ile câm-ı vaḥdet
Ḥâṣılı virdi baña keyfiyyet
Kalemüm elde ʿamelden ḳaldı
Gözümi pertev-i ḥayret aldı
Bu maḳâlât-ı saʿâdet-encâm
Oldı noḳṣân ile bir ayda tamâm
Gökden âvâz-ı bülend ile sürûş
Didi târîḫini anuñ ḫâmûş 946

Temmetü'l-kitâb biʿavni'l-Melikü'l-Vehhâb

3012 a) Tercümân-ı:Tercümânı B; b) Nice:Niçe B,C

3013 b) ḫˇâb : ḫâb B

3015 a) ʿÂlem ü:ʿÂlem-i B,C/ ancaġ : ancaḳ B,C; b) leẕẕet ü :leẕẕet-i C/ ancaġ : ancaḳ B,C

3017 b) pertev-i:perde-i B

3918 946 : 947 B,C

* Temmetü'l-kitâb biʿavni'l-Melikü'l-Vehhâb:- B,C

Kad inseleke haẕe'l kitâbu'l-münîr bi-silki meliki'l ʿabdi'l-faḳîr ilâ keremi Rabbihi'l-Ġaniyi'l-Ḳadîr ʿAbdu'r-Raḥman b. Bayram el-Yesârî'il-ḥaḳîr ʿamelehuma'llâhu teʿâlâ bi-luṭfihi'l-ḫaṭîr

**Vaḳaʿa'l ferâġu min kitâbeti haẕihi'n-nusḫati'ş-şerîfeti fî ġurrei Ẕi'l-ḥicce fî yevmi'l-iṡneyn fî vaḳti'ż-żuḥâ bi-vilâyeti Mora bi-ḳażâi Londar ḥarrerehu'l-faḳîr Muḥammed b.Süleymân ġafara'llâhu lehümâ ve ileyhi senete erbaʿa ve semânîn ve tisʿamieti min ḥicreti'r-Resulu'llah ʿaleyhi's-ṣalati ve's-selâmi va ʿalâ âlihi ve aṣḥâbihi raḥimehumu'llah li-kâtibihi ve ḳâri'ihi B

Temme taḥrîr u haẕa'n-naẓmi'ş-şerîfi bi-ʿinayeti'l-meliki'l-laṭîfi min yedi ʿabdi'ż-żaʿîf Murtaża b.Caʿfer e's-Sofyevî ġafara'llahu lehümâ ve li-üstâdihi ve li-cemiʿi'l-mü'minîn C

SONUÇ

Hayatı Anadolu ve Rumeli'de savaştan savaşa koşmakla geçen 16.yy'ın önde gelen şairlerinden Yahya Bey, kılıçla kalemi birliştirmiş nadir şahıslardan biridir. Bir Arnavut olmasına rağmen İstanbul Türkçesinin kudretli bir şairi olabilmiştir.

Yahya Bey'de İslâmî esaslara bağlı bir ruh hakimidir. İçkiden, riyadan, her türlü ahlaksızlıktan nefret eder. İnsanlara dinî ahlakî nasihatlar verir. Bunları, yeri geldikçe ayet ve hadislerle desteklemeyi de ihmal etmez. Şair öğretici nitelikteki eserinde kelime oyunlarına pek kaçmaz, söylemek istediğimi acık ve net bir şekilde ifade eder. Sünnî bir inanışa sahip olan Yahya Bey, bu eserinde Hz. Ali ve Hüseyin'e ve Al-i Beyte olan muhabbetini belirten konulara da değinir. Hatta, şehitlik bahsinde Kerbela olayını ve Hz. Hüseyin'in şehadetini acıklı bir lisanla anlatır. Bu arada Yezid'e de çatar. Ayrıca, dört Halife'ye karşı olan muhabbetini de her fırsatta dile getirir. Tasavvufi unsurların da yer aldığı eserde bu neşve örtülü bir şekilde bölümlere serpiştirilmiştir.

Gencine-i Râz'da, şahıs kadrosu çoğunlukla günlük hayattan alınmıştır. Ancak, methiye bölümünde Kanunî'yi İran kahramanlarından Rüstem, Cem, Feridun'la karşılaştırır. Leyla vü Mecnun, Ferhat u Şirin gibi hikaye kahramanları da eserin dokusunda telmih unsuru olarak yer alır. Ayrıca, İran şairlerini de sık sık zikreder. Özellikle Sebeb-i Te'lif bölümünden sonra kendisinden mesnevi şairlerini ve Hamse sahiplerini hürmetle yâd eder.

Yahya Bey'in ifadesiyle Gencine-i Râz "tasnif" bir eser değildir. Hikayelerinin konusunu yerli hayatın değişik yönleri teşkil eder. Gerek Nasreddin Hoca, Mevlânâ gerekse köylü insanlarla ilgili hikayeler, onun yerli mahallî unsurlara verdiği önemi açıklığa kavuşturması bakımından önemlidir. Eserde, günlük hayatla, dönemin sosyal, ahlakî, ekonomik, kültürel unsurlarıyla ilgili pek çok bilgi bulmak mümkündür.

Gencine-i Râz, metinden de anlaşılacağı gibi sade bir İstanbul Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Anlatımda bolca atasözü ve deyim kullanması, onun ifadesini orijinalleştiren önemli bir özelliktir.

Bütün bu özellikleriyle Gencine-i Râz 16.yy.ın kültürel ağırlıklı, incelenmeye değer bir eseridir.

BİBLİYOGRAFYA

- AKSOY, Ömer Asım; Atasözleri Sözlüğü -I-, Ank. 1971
- —— ; Deyimler Sözlüğü -II-, Ank. 1976
- BANARLI, Nihad Sami; Resimli Türk Edebiyatı, C.I, İst., 1971
- Bursalı Mehmet Tahir; Osmanlı Müellifleri, C.2,İst.1972
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; "Yahya Bey" md. İslam. Ansk.,İst. 1977
- DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ank.1986
- İstanbul Kütüphaneleri Hamseler Kataloğu, İst. 1961
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi; Tezkiretü'ş-Şu arâ (Haz. İbrahim Kutluk), C. II., Ank.1978
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir; Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Ank.1970
- Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl), Ank.1986
- Latîfî, Tezkire-i Latîfî; Dersa'âdet, 1314
- LEVEND, Agâh Sırrı; Divan Edebiyatı, Kelimeler,Remizleri, 4.bs. İst.1984
- Muḥammed Fuâd'Abdu'l-bâḳî; el-Mu'cemu'l-Müfehres li'elfâẓi'l-Ḳur'âni'l-Kerîm, İst.1986
- PALA, İskender; Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, II.bs. (Tarihsiz), C.I-II
- Redhouse, By Sir James W.; A Turkish and Englis Lexicon (Türkçe-İngilizce Lugat Kitabı), İst. 1978
- Şeneseddin Sami; Kâmûs-ı Türkî, İst.1978
- Yahya Bey; Divan (Haz. M. Çavuşoğlu), İst.1977
- —— ; Yûsuf u Zelîhâ (Haz. M. Çavuşoğlu), İst.1979
- Yeni Tarama Sözlüğü; (Düzenleyen: Cem Dilçin), Ank.1983